

BOŽENA NĚMCOVÁ
NÁRODNÍ BÁCHORKY
A POVĚSTI

II

KNIHOVNA KLASIKŮ

KNIHOVNA KLASIKŮ

BOŽENA NĚMCOVÁ
NÁRODNÍ BÁCHORKY
A POVĚSTI

II

KNIHOVNA KLASIKŮ

Československý spisovatel

Praha 1950

NÁRODNÍ BÁCHORKY A POVĚSTI

II

ZLATÝ VRCH

LIBOR BYL JEDINÝ SYN CHUDÉ VDOVY. KDYŽ SE vyučil zahradnictví, přišel domů; nemoha tu však zůstat, šel ke královskému zahradníku, prosil ho o práci a také ji hned obdržel. Byl pořádný, velmi slušný chasník, pracovitý dělník, a proto se také každému zalíbil. Již tři léta dělal v královské zahradě za tovaryše, a poněvadž uměl s krejcary hospodařit, brzy sobě několik zlatých zachoval. Jednoho dne v poledne položí své nářadí a jde si k rybníčku pod vrbové křoví odpočinout. To bylo jeho zamilované místo. Lehl si na měkký trávník, a přemýšleje, co všechno za u hospodařené peníze nakoupí, hleděl vzhůru k smutným truchlícím vrbám, jichžto skloněné koruny v zamodralé hladině rybníka se zhlížely jako panna v oku miláčkově. Tu něco nablízce zašumí a za malou chvíli je slyšet lehký šplechtot vody. Tiše rozhrne Libor husté proutí a kouká, co to. Vidí v rybníku tři panny se koupat, dvě byly krásné, ale ta třetí byla překrásná; jakmile na ni Libor pohlédl, začala se mu hlava točit a srdce mu tlouklo, div mu z těla nevylítlo.

Panny však neměly ani zdání, že se kdo na ně dívá. Nějakou chvíli poplaval, pak vyšly na břeh, ustrojily se do bílých šatů, a hodivše přes hlavy řásné závoje, proměnily se v labutě a ulítly. Dokud se panny strojily, seděla Liboru duše v oku, teprv když se v labutě proměnily, s hlubokým vzdechnutím vyskočil a toužebně za nimi ruce rozpínal, jako by prchající zastaviti chtěl. Když nebylo po labutích již ani památky, šel Libor na místo, kde ta svůdná panna stála, klekl na trávník a položil tvář k místu, na němž outlinké šlépěje spatřil. Dlouho by tak byl ležel, kdyby pro něho zahradník nebyl přišel. Co živ tak roztržitě nepracoval, jako to půdne; žádného neviděl ani neslyšel a k žádnému slova nepromluvil.

Přes noc si to Libor všechno rozmyslil a umínil sobě, jestli druhý den panny opět přijdou, že bude chytřejší. S nevýslovnou touhou očekával druhý den. Jak bylo poledne, šel k rybníku a schoval se blíže místa, kde včerejšího dne šaty panen ležely. Netrvalo to dlouho, přiletěly tři labutě, a proměnivše se v panny, začaly se svlékat a bílé roucha uložily blíže Libora. Ta nejkrásnější ale pověsila skvostný závoj zrovna nad jeho hlavou. Když slyšel Libor, že se ve vodě šplouchají, natáhl ruku a vzal závoj s větve dolů; ale listí zašustilo, panny se lekly, skočily na břeh, hodily přes sebe šat a závoje, a již šuměly labutí křídla v povětří. Ale ta nejkrásnější nebyla mezi nimi, ta běhala po břehu a hledala svůj závoj, bez něhož se v labuť proměnit nemohla.

„Což mně ho ptáci zanesli, vítr zavál, anebo mi ho zlý člověk vzal?“ Tak naříkala a plakala nebohá panna. Tu vystoupí z křoví Libor.

„Pověz mi, mládenče!“ ptala se ho panna a kročila k němu, „neviděl jsi můj bílý závoj? Ztratil se a nevím kam.“

„Ptáci ti ho nezanesli, vítr ti ho nezavál, já si ho na srdci schoval.“

„Ó tedy tě prosím, navrať mi ho, musím za sestrami.“

„Nikoli, panno krásná! Ty závoj nedostaneš a odtud nesmíš. Já tě miluji více než celý svět, než mou matku, než sebe samého, a jestli u mne nezůstaneš, umru žalem.“ Při těch slovech vzal Libor pannu za ruku a tak toužebně jí do očí hleděl, že jej s patrným zalíbením poslouchala.

„Nežádej si, mládenče, bych u tebe zůstala, bylo by to k tvému neštěstí, neboť matka by pro mne přišla a po tobě bylo by veta.“

„Nechť přijde! Pro tebe bych se třeba s obry pral, do ohně skočil a cokoliv zlého snášel. Jen zůstaň u mne.“

„Zůstanu tedy. Jak se jmenuješ?“

„Libor, a ty?“

„Čekanka.“

„Pojď, moje drahá Čekanko, dovedu tě k mé matce, ona tě bude milovat, jako bys byla její vlastní dcera. Já nejsem sice bohatý, ale pro tebe budu pracovat ve dne v noci a co budeš chtít, to ti zaopatřím.“

Vzali se za ruce a šli k Liborově matce. Podivila se stařena, když viděla svého syna s tak nádhernou pannou přicházet, ale ještě více užasla slyšíc, že to je nastávající nevěsta. Laskavě ji přivítala, a slzíc mladý párek požehnala.

„Nyní, růžičko má,“ řekl Libor, když se byl s drahou milenkou pokochal, „nyní musím opět do práce. Co ti mám s večera přinést, aby tě potěšilo?“

„Dost na tom, když sám přijdeš. Jdi jen, můj Libore, a záhy se vrať.“

V předsíni potkal Libor matku; vytáhla z náprsí závoj, podal jí ho, pravě: „Ten závoj, matičko, schovej do truhly a nedávej ho Čekance, třebas by o něj říkala. Chovej ji co jarní poupě, ať nám nezvadne.“

Matka závoj schovala a šla k nevěstě. Nevěděla sice, odkud a čím je, ale přece se neptala, neboť důvěřovala v syna svého, že by si žádnou nevybral, která by úcty hodna nebyla. Když vešla do sednice, sedla podle Čekanky a začala jí všelicos vypravovat, o svém hospodářství, o dobrých i zlých stránkách svého Liborka. „Kolikráte jsem mu již říkala,“ dokončila vypravování, „aby se oženil, že mne ale tak záhy uposlechně, toho jsem se nenadála. Já myslila, že si vede naši princeznu, když s tebou přicházel.“

„Jak teprv, kdyby mně byl Libor můj závoj nevzal, to byste byla koukala, matičko. Nevídaná je krása jeho a k tomu šatu sluší až mílo. Škoda, že ho Libor odnesl, musel by mně ho na okamžení půjčit, abyste mne v něm viděla.“

„On ho neodnesl, ale mně ho svěřil pod ochranu a řekl, abych ti ho nedávala.“

„Já ho nechci. Myslí, bloudek, že po něm bažím? Vždyť vím, že se to nyní pro mne nesluší. Já se chtěla jen vám, matičko, okázat.“

„No počkej, děvče, dojdou pro něj a hodím ho na tebe. Potom ho ale zase schovám a Libor bude šlaka o tom vědět.“

Stará se obrátila, šla do truhly a závoj přinesla. Dychtivě jí ho Čekanka z ruky vzala, a rozvinuvši ho se zalíbením se v něm přebírala. Najednou přistoupí ale k oknu, otevře je, a obrátíc se k matce, praví: „Řekněte, mamičko, Liborovi, chce-li mne za ženu, ať si pro mne přijde na zlatý vrch.“ To dořekla, hodila přes hlavu závoj, a proměnivši se v labuť, oknem ulítla.

Nebohá stařena se tak náramně ulekla, že by se jí byl krve nedořezal. Bála se, co bude Libor říkat, až přijde domů.

Večer se schyloval a Libor pospíchal domů. V jedné ruce nesl krásnou kytku, v druhé košík nejchutnějšího ovoce. Tváře mu blažeností jen kvetly a oči hořely. Když ho viděla stará okolo okna zakmitnout, začala se strachem trásti jako osika. Tu vejde Libor do dveří a šlehna okem po sednici, ptá se:

„Kde je Čekanka?“

Matka s pláčem vypravuje, co se přihodilo a co Čekanka řekla. Při každém slovu mýjela víc a více barva z kvetoucích lící mládencových, ruce maje složené přes prsa, které mu nesmírná bolest křečovitě svírala, hleděl na místo, kde s milou seděl, jako by mu byly myšlenky spadly. Po dlouhé chvíli teprv si zhluboka oddechl a velké slze jako těžké krůpěje se mu po tváři hrnuly.

„Matko, svaž mi uzlík, já jdu na zlatý vrch,“ byly jeho první slova po dlouhém mlčení.

„Můj zlatý synu, to mi nedělej, co bez tebe počnu? Zanech holku, která tě tak oklamala.“

„Udělej, matko, jak jsem ti řekl, já bez Čekanky býti

nemohu a musím ji najít, kdybych měl svět kolem dokola zchodit.“

Darmo bylo matčino naříkání, Libor si vzal něco peněz, svázaný uzlík, dal matce sbohem a šel hledat zlatý vrch.

„Ale kde ho najdu?“ myslil sám u sebe, jda polem. Pustil se přímou cestou, kudy ho oči vedly. Dlouho chodil, než přišel do hrozného lesa, z něhož nevěděl kudy kam. Nohy ho bolely, hlad i žízeň jej trápily a stopy lidské nebylo k spatření. Tu slyší najednou štěkot psa; i domníval se, že najde lidské obydlí. A to také po nějaké chvíli našel. Chutě vkročil do chaloupky, kde bydlel starý myslivec.

„Prosím vás,“ počal Libor, „popřejte mi krátké pohovnění a dejte mi kousek chleba. Zabloudil jsem v lese, a dlouho již, co jsem nepil ani nejedl.“

„Sedni si na lavici; co mám, to ti dám,“ odpověděl starý, přinesl pecen chleba, kus zvěřiny a Liborovi to podal. Výslužka od královské tabule nebyla by mu tak chutnala jako černý chléb s masem.

„Kam jdeš, hochu?“ ptal se po chvíli myslivec.

„Na zlatý vrch,“ odpověděl Libor a hned začal starci upřímně všecko vypravovat, tázaje se, jestli by starec nevěděl, kde takový vrch stojí.

„Milý hochu, to nevím, ale mohu se zeptat.“ Otevřel dvěře, vzal píšťalku a třikrát zapískal. Tu přiletělo sto vran a všechny křídloma okolo hlavy plácaly.

„Povězte mi, vy tulačky, zdali která o zlatém vrchu ví.“

„My nevíme, ale naše přítelkyně, které jsou u tvého bratra, ty budou jistě vědět.“

„Jdi, hochu, k mému bratru. On bydlí sto mil odtud v jednom lese. Řekni, že mu vzkazuju pozdravení, aby ti pověděl, kde je zlatý vrch.“

Libor poděkoval myslivci za hostinství i za dobrou radu a rozžehnav se s ním putoval dále. Než se sto mil ušlape, trvá to hezkou chvílí. Ale všecko má svůj konec; i Libor

došel cíle své cesty. Byl to opět les, kde bratr myslivcův bydlel. Po přátelsku Libora přijal, a když pozdravení od bratra mu vyřízené zaslechl, vytáhl ihned píšťalku a zapískal. Tu přiletělo dvě stě vran, které šumíce okolo něho se vznášely.

„Která z vás mně poví, kde je zlatý vrch,“ ptal se jich myslivec.

„O zlatém vrchu žádná z nás neví, ale naše sestry u tvého bratra jistě o něm věděti budou.“

„Slyšel jsi, hochu, co pravily?“ řekl myslivec Liborovi. „Není jiné pomoci, než že musíš ještě dvě stě mil dále k mému bratru zajíti a u něho se na zlatý vrch poptati. Dříve si však trochu pohov a jídlem se občerstvi.“

Nato se myslivec obrátil a přinesl hostu chléb, maso a víno. Libor si dobře pochutnal, srdečně starci poděkoval a ubíral se dále. Když člověk s radostí někam chvátá, mžíkem cesta ubíhá. Tak se vedlo i našemu poutníku; než se nadál, měl dvě stě mil za sebou a chaloupku, kde třetí bratr bydlel, před sebou. „Jestli mne i ten beze zprávy odešle, nevím, ke komu se obrátím,“ pomyslíl u sebe Libor vcházeje do chaloupky. Tak laskavě jako předešlí dva bratři přivítal ho i třetí, a dovědév se, co žádá, ihned svou píšťalkou tři sta vran přivolal.

„Rád bych věděl, kde se nachází zlatý vrch; která z vás o něm ví, rychle mi pověz,“ ptal se myslivec svých poslic.

Tu vystoupila jedna jediná a ta byla kulhavá. Takto pravila pánu svému:

„Já vím o zlatém vrchu. Tři sta mil odtud stojí uprostřed pěkného údolí a z daleka se již leskne. Na něm je vystaven zlatý zámek a v tom zámku bydlí čarodějnice s třemi dcerami. Je to zlá žena. Jedenkráte jsem si chtěla ten zámek zblízka prohlédnout, ale jak mne baba spatřila, popadla kámen a deset sáhů daleko ním po mně mrštila, až mi nohu přerazila. Od té doby kulhám.“

„Dobře na tě; proč lezeš, kam tě všetečnost láká. Nyní tě tam ale sám pošlu. Doneseš na tvých křídlech hosta mého, jehož zde vidíš, až k patě zlatého vrchu. Zůstaň zde, vy ostatní odejděte.“

Nelíbilo se to jaksi černoperé poutnici, ale špetnout nesměla, neboť neposlušnost trestal pán velmi přísně. Když snědl Libor, co mu byl myslivec předložil, podal mu ruku a přeje mu všechno dobré, s vděčností se s ním rozloučil. Šel napřed a vrána za ním. As dvacet kroků za chaloupkou kříkla za ním, aby postál, že mu něco poví.

„Utrhni si tři žaludy,“ pravila, „a dobře si je schovej, až poletíme a já zavolám ‚pusť žalud‘, tedy to učiň.“

Libor uposlechl její rady, utrhl žaludy a schoval si je. Nato mu poručila, aby na ni sedl, a když to učinil, vznesla se s ním nad temný bor. Jako když oblaka táhnou, míjely před jeho očima lesy, pole, vesnice a města. Najednou byli u konce a nepřehledná, modrozelenavá hladina mořská se pod nimi leskla. Daleko byli už za břehem, tu volá vrána: „Pusť žalud!“

Libor sáhl po něm do kapsy a pustil ho do moře. Mžikem vyrostl z vody veliký rozsáhlý dub, do jehož košatého vrcholu vrána s Liborem se spustila.

„Zde si odpočinem, moje křídla jsou unavena a dlouho ještě, než konec moře doletíme,“ pravila vrána, sednuvši si vedle Libora. Po chvilce se ale opět zvedla a chutě šlo to dále. Jak vyletěli, dub zmizel. Než přišli na konec moře, pustil Libor i druhé dva žaludy do moře a po každé vyrostly z nich duby, na nichž si povětrní cestovníci odpočinuli.

Za mořem byla vysoká hora a na tu horu se vrána spustila.

„S té hory máš k zlatému vrchu ještě sto mil,“ pravila k Liboru. „Z nejhoršího jsi vyvázl, a proto se nyní sám postarej, jak tam přijdeš. Já se vrátím k domovu, neboť

bych neráda také o druhou nohu přišla.“ To dořekla a již byla v povětrí.

Rozhněván hleděl ještě Libor za podvodnou vránou, tu slyší pod horou nesmírný křik. Škrábe se se skály dolů, aby viděl, co se děje; ale jak velice se podivil, vida u paty na palouku dva tyranské obry se prát. Tito ho ale hned zpozorovali, a na minutu pranice zanechavše křičeli na něho: „Jak se můžeš opovážit, ty červíčku zemský, vkročit do našeho království?“

„Já přišel přes daleké moře a odpočívaje na této hoře slyšel jsem náramný křik; nevěda co by to bylo, ani že bych sem vkročit nesměl, sešel jsem dolů.“

„Je-li tomu tak, budiž ti odpuštěno. Nyní jdi však odtud, bychom naši hádku rozhodnouti mohli.“

„Ale smím-li se vás tázati, oč se tu jedná? Já již ledacos ve světě slyšel, snad že bych vám dobrou radou posloužiti mohl.“

„Jen jdi svou cestou, co bys ty nám poradil, to my dávno víme,“ odsekl jeden z nich.

„Nechod,“ poroučel druhý, „já ti hádku povím a rád se podívám, co nám poradíš. Pohleď, zde leží sedlo, které jsme my oba bratři od našeho otce zdědili. Ono má tu vlastnost, že kdo na ně sedne a řekne: „Tam a tam chci být“, v tu chvíli se tam octne. Což divu, že ho chceme teď oba dva, nemohouce se nijak srovnat po dobrém, umínili jsme sobě, který kterého popere, ten že sedlo obdrží.“

„Já vás brzičko srovnám, jen se mi nechte na to sedlo podívat,“ pravil Libor a přistoupil blíže k osudnému předmětu. Obrové koukali, co bude dělat, on si však na jednou sedlo obkročil, řekl: „Chci být na zlatém vrchu!“ a již ho nebylo vidět a obrův soud byl ukončen.

Jedním mžikem octnul se Libor na zlatém vrchu u vrat zlatého zámku. Skuliv sedlo s vrchu dolů, zaklepal na

vrata. Tu se otevřela závora a škaredá baba vyšla, tážíc se Libora, co žádá.

„Hledám zde svou milou, jížto říkají Čekanka. Je-li zde, a jste-li vy paní toho zámku, tedy mne k ní dovedte.“

„Oho mladý, ne tak zhurta! Já jsem paní toho zámku a Čekanka moje dcera. Nemysli však, že ji tak zlehka dostaneš.“

„A co mám tedy dělat, abych si ji zasloužil?“

„Musíš tři věci vykonat. Dovedeš-li je, bude Čekanka tvoje, jestli ne, budeš syn smrti.“

„Cokoliv veleti budete, všechno vyplním.“

„Pojď tedy za mnou,“ pravila škaredá čarodějka a vedla Libora po mramorovém dvoře do krásných pokojů. V jednom mu poručila, aby počkal, a odešla. Za malou chvíli otevřely se dvěře a Čekanka stála na práhu. Jedním skokem byl Libor u ní a k srdci ji přivinul.

„Ach, jak jsem po tobě toužil, děvče moje. Proč jsi nezůstala u mne, proč jsi mi tak velký zármutek připravila? Kdož ví nyní, zdali tebe od tvé matky dostanu?“

„Kdybych byla u tebe zůstala, byl bys ještě větší zlý podstoupiti musel. Nedělej si z toho nic a důvěřuj ve mne, jako já v tebe důvěřovala; všechno se šťastně skončí.“

Tak potěšila Čekanka svého věrného milence a odešla. Noc se schylovala, Libor dostal dobrou večeři a potom ulehna do hebkých podušek, tvrdě usnul. Ráno sotva byl ustrojen přišla k němu stará čarodějnice, přinesla mu snídání a řekla:

„Chceš-li Čekanku dostat, pojď chutě za mnou, uložím ti první práci.“

To si nedal Libor dvakrát poroučet, jda rychle za babou na dvůr. Ta mu dala dřevěnou pilu, sekeru a palici a vedla ho nedaleko zámku, kde stál velký borový les.

„Na tomto místě,“ pravila, „chci míti do večera sto sáhů dříví. Nebudeš-li hotov, musíš umřít.“

Liboru bylo více do pláče než do práce. Co si měl s dřevěným náradím počítí? Vzal sekeru, uhodil o kmen a v ruce mu zůstalo kus topůrka, s pilou se též tak dalo. Udeřiv vším o zem lehl na mech a poslouchal zpěv ptactva, obíraje se v duchu se svou Čekankou. Kolikráte si vzpomněl, že mu smrt hrozí, vždy přece důvěřoval slovům mileniným, která mu slíbila, že ho neopustí. Přišlo poledne a Čekanka přinesla oběd.

„Hleďme, jáť myslila, že budeš mít plné ruce díla, a ty si hoviš.“

„Kterak mám dělat, když se mi pila i sekera roztržily? Jiné pomoci nebude, než že musím smrt podstoupit.“

„O tom ani nemluv; což jsi již zapomněl, co jsem řekla? Sedni a jez, já budu sama dělat.“

To dořekla a několik kroků pošeďši, otočila třikrát prstenem, jenž se jí na podlouhlém prstu skvěl, a pravila: „Zde na tomto místě chci mít sto sáhů dříví!“ Tu chvíli bylo slyšet po lese kácení, sekání, řezání, a než se Libor naobědval, bylo sto sáhů dříví narovnáno.

Podivil se Libor veliké moci své milenky a od té chvíle nebál se ničeho. Porozprávěli spolu, a Čekanka zakázavši Liborovi, aby matce o tom neříkal, odešla domů. Večer baba přišla a zlostí ztrnula, vidouc, že vše, co poručila, hotovo jest. I vedla Libora domů a sama do jeho pokoje večeri mu přinesla. Druhý den ráno dostal Libor dvě kovaná vědra a musel opět babu následovat. Přišli k velkému rybníku a baba pravila: „Tu vodu z rybníka přeleješ na ten kopec, sice tě zabiju.“

Libor sedl na zem a očekával poledne. Nač by se byl s přelíváním vody na kopec hmoždil, an by zbytečná byla jeho práce. V poledne přišla opět Čekanka s obědem. „Jak vidím, mnoho jsi nepracoval,“ pravila.

„Čekal jsem na tvou pomoc, což by moje práce platila.“

Tu Čekanka otočila prsten, řkouc: „Chci, aby se voda

z toho rybníku na onen vrch přelila a tam až k západu slunce zůstala.“ V tom okamžení se z rybníku voda ztratila a kopec byl od vrchu až dolů potopen. Vroucím políbením děkoval Libor své milence, a ona pospíšila domů. K večeru, když baba na kopci vodu spatřila, zaskřípla zubami, že se jí opět záměr nepodařil. Doma se Libor pokojně navečeřel a ulehl na lože; když ráno vstal, musel opět s babou na zelenou louku. Přijdouc doprostřed, vzala baba píšťalku a zapískla, tu se přihnalo tři sta zajíců, kteří jako kobylinky po louce skákali.

„Ty zajíce budeš do večera na této louce pásti, ztratí-li se jen jediný, zabiju tě.“ Ale sotvaže se obrátila, nebylo po zajících na louce ani památky.

„Blázen by se za těmi ušáky honil, Čekanka mně je svolá,“ pravil Libor. A to se také stalo, neboť jak Čekanka přišla, zatočila prstenem, poručila, aby se zajíci na louku vrátili a tam až do večera zůstali. V okamžení jich bylo plná louka a ani jediný nescházel.

Baba vztekem hořela, vidouc večer zajíce na louce a Libora u nich sedět, jako by neuměl pět počítat.

„Teď je ale Čekanka moje?“ ptal se Libor, když přišli do zámku.

„Zejtřasi ji můžeš vzít,“ odpověděla rozsápaná čarodějnice.

Když bylo po celém zámku ticho, začalo to na okénku Liborově: „vrku, vrku, vrku!“ Libor skočí s postele, jde k oknu a vidí roztomilou holubičku. „Hle, hle, copak ty zde hledáš?“

„A což bych hledala, než tebe, vždyť jsem tvoje Čekanka,“ odpoví holubička, sedne mu na rameno, zobáčkem do smředých lící ho klobajíc. „Přináším ti radu, co zejtra dělati máš. Matka tě dovede do síně, kde bude tři sta panen stejných tváří, stejného šatu, abys sobě z těch tří set mne vybral. Chceš-li mě poznat, dej dobrý pozor na oči; která na tebe pravým okem mrkne, tu vezmi, to budu já.“

„Děkuju ti, rozmilá holubičko, ač bych tě i bez mrknutí mezi tisíci byl poznal.“

„Však tomu nevěř, zejtra se přesvědčíš.“

Holubinka odletěla a Libor očekával nepokojně ranní červánky. Jakmile se nasnídal, přišla baba pro něho a vedla ho do velké síně. Tu byla taková skvostnost a krása, že Liborovi oči přecházely. Na zlatém stropě svítil měsíc a tisíce hvězd ze samých diamantů, kolem dokola visely na zdích sáhodlouhé zrcadla a pod nimi stály pohovky, potažené červeným aksamitem se stříbrnými květy; podlaha byla ze zlatých a stříbrných tabulek složena. Což byl ale blesk všech těchto hvězd, jež se na zlatém stropu třpytily, proti bleskům očí, které z milostných tváří tří set panen na Libora se jiskřily. Stříbrotkané roucha po síni šuměly, a jako bílé labutě okolo Libora jen plynouce, každá mu mžítkem do očí pohleděla. V duchu děkoval Libor Čekance za dobrou radu, neboť by byl věru nevěděl, kterou vyvolit, kdyby nebyla poslední pravým očkem šelmovsky mrkla.

„Tato je moje,“ řekl, chytiv Čekanku za kulaté rámě.

„Tedy si ji nech; ale dříve ze zámku odejítí nesmíš, až zejtra ráno,“ řekla čarodějnice.

Libor byl ke všemu povolný, jen když měl, co si žádal. Přijda s milenkou do svého pokoje ptal se jí, zdali má tolik sester.

A ona jemu odpověděla: „Nemám já sestry, jen dvě; ty ostatní byly povětrnice, od mé matky přičarované, které by tě byly tu chvíli roztrhaly, kdybys jednu z nich byl vyvolil.“

„Kolikráte jsi mne již smrti zbavila, panno krásná!“ zvolal Libor a políbil to bělounké čelo. „Ale tvá matka musí býti živý drak?“

„Ba ovšem, že je, a já se posud bojím, aby se ti něco zlého nestalo, a proto zůstanu pořád u tebe.“

Půl dne nešla od něho, až teprve navečer odebrala se do své komůrky, řkouc dříve: „Zaslechnu-li něco podvodného, přijdu pro tebe a oba prchneme.“

Láska a strach nedaly Liboru usnouti. O půlnoci tlučá někdo zlehouchka na okénko. Libor byl jedním skokem vzhůru a okno otevřel. Sletí do pokoje bílá labuť a proměnivši se v Čekanku, praví: „Honem, Libore, vezmi mne vpolo, dej hlavu k mojí, přikryjem se závojem, abychom mohli oba odtud uletět, neboť tě chce zejtra matka usmrtit.“

Libor si to nedal dvakrát poroučet, vzal Čekanku okolo outlého těla, sklonil hlavu k její, ona přehodila závoj přes obě hlavy, a již letěly dvě labutě oknem dolů pod zlatý vrch, kde ležely dvoje boty a skříňka. Tam se labutě opět proměnily a Čekanka řekla k svému milému: „Jedny boty obuješ ty, druhé já; jsou to dvanáctimílové, jež jsem matce vzala. V té skříni mám klenoty, dej na ně dobrý pozor.“

Boty na nohou, vzali se za ruce a začali si vykračovat; jak udělali krok, byli dvanáct mil a tudy jim cesta ubývala, jak by pátil. Než baba slyšela přece nějaký šustot, vstala, šla do Čekančiny komory, a tam nikoho nenašla. Ulekla se a běžela k Liborovi, i bylo též, jak by vypláchl. Zlostí celá bez sebe běží pro dvanáctimílové boty, ale i ty byly pryč. Rozvzteklená popadne čtyryadvacetimílové a pustí se za uprchlými.

„Ohlídni se, Libore, zdali za námi někdo nejde,“ pravila Čekanka, když slunce vycházelo.

„V dáli vidím něco černého.“

„To je moje matka; hoď skříni na zem, šlápní na ni a ke mně se přitul.“ Na ta slova otočila Čekanka prstenem řkouc: „Milý ať je keřem, já na něm růží.“

V malé chvíli hnala se touž cestou zlá baba jako divý lev, ale keře, na němž jediné poupě rozkvétalo, si nepovšimla.

Sotva sešla s očí, proměnili se milenci v předešlé po-

stavy a utíkali dále. Baba však seznajíc, že jde nepravou cestou, obrátila se a přišla jim opět na stopu.

„Ohlídni se, Libore, kdo jde za námi?“ ptala se Čekanka v temném lese.

„Nevidím nic, ale z daleka slyším šust.“

„To je moje matka; stoupni na skříni!“ Otočila opět třikrát prstenem pravíc: „Můj milý ať je kostelíčkem, já kazatelnou!“

Zase přeběhla baba v samém vzteku, kostela ani kazatelny si nevšimnouc. Milenci byli rádi a spěchali dále. Opět čenichala dračice, že nejde dobře, a vrátila se nazpět.

„Ohlídni se, Libore; kdo jde za námi?“ ptá se Čekanka na velkém palouku.

„Vidím něco černého.“

„To je matka, stoupni na skříni.“ Zase otočila třikrát prstenem, řkouc: „Můj milý ať je rybníkem, já na něm labutí.“

To se hned stalo, ale baba to přece zdálí pozorovala. Přijdouc k rybníku, proměnila se ve vola a začala vodu z rybníka lokat. Již plavala ubohá labuť skoro na suchu a každou minutu myslela, že ji stará spolkne, tu se najednou nabobtnělý vůl rozpukl a voda sběhla do rybníka.

Radostí zatřepetá labutěnka křídly a oba se opět stanou Liborem a Čekankou.

Aby se nemuseli na ošklivou mrtvolu nepřírozené matky dívat, odešli dále, a nemajíce čeho k obávání, hodinku odpočinuli. Potom spěchali chutě k domovu.

Liborova matka byla slabá a trápením sešlá, dnem a nocí myslela na svého syna, kde as je a zdali ho do smrti uhlídá. Jednoho dne, právě jako tenkrát, když přivedl Libor nevěstu, kmitne se krásná panna okolo okna, dvěře se otevrou a do nich vstoupí Libor a Čekanka. Kdyby ji byl syn do náručí nechytil, byla by padla na zem.

„Pojď, matko, dej chaloupku komu chceš, máme pro

tebe jiné obydlí," řekl Libor, když se trochu vzkřísila a s nimi porozprávěla.

Zvěděvši, že má syn knížectví, dala chaloupku chudé ženě a šla s miláčkem. Za chaloupkou stál kočár s čtyřmi koňmi, do toho všecky tři sedli a jedním cválem letěli k zámku, kterýž si byl Libor s Čekankou na cestě k domovu koupil. Libor žil se svou ženou v rozkoši a do smrti se jim nebe lásky nezkalilo. Babička se štěstím synovým vzkřísila a ještě vnoučata na klíně houpala.

JAN BYL CHALUPNÍK. PRVNÍ LÉTA SVÉHO MANŽELSTVÍ neměl žádných dětí a také nedbal, neboť musel sám sobě a ženě dost bídne živobytí vytloukat. Ale když mu po několika letech žena jedenkrát řekla, že Bůh jejich manželské lože požehnati ráčil, odevzdal se do vůle Boží a pomysllil si: „Vždyť se stará Bůh o každé kvítí na poli, postará se i o nás, abychom hladem nezemřeli.“

Čas ušel a Marta porodila dcerušku. „Kohopak vezmem za kmotru?“ ptala se Jana.

„Bláhová, kdopak by se takovým žebrákům, jako my jsme, rád propůjčil? Ponesu dítě sám ke křtu, a kohokoliv potkám, toho poprosím, snad že se přece někdo nad tím nemluvnětem smiluje.“

Jak řekl, tak udělal. Vzal dítě zaobalené do chatrných plenek v náruč a šel s ním k faře. Několik kroků za chaloupkou potkal tři staré babičky.

„Jene! kam neseš to dítě?“ křičely na něho z daleka.

Jan se podivil, že ho ženy znají a on je ne; ale dlouho se nerozmejšlel a odpověděl: „Nesu je ke křtu, a nemám kmotry.“

„Chceš-li, my půjdem dítěti za kmotry.“

„Ó milerád! Bůh vás za to rač odměnit.“

Jedna babička vzala dítě do náručí, a všickni se obrátili cestou ke kostelu. Holčička byla pokřtěna a dostala jméno Marie. Nyní se vrátily domů a Marta s radostí dítě od nich vzala, nutíc je, aby si trochu poseděly. Nato přinesla kus chleba, poslední, co měla. „Ráda bych vás, milé kmotřinky, něčím lepším poctila, ale jsme velmi chudí.“

„Nad tím se, kmotra, pranic nermuť,“ pravily ony, „my víme, že bys dala, kdybys měla, protože ničeho od tebe nežadáme. Zde vezmi od nás něco na přilepšení,“ a každá

kmotra dala jí tři zlaté peníze. Nato šly všechny tři k dítěti, které rozbaleno na lůžku spalo. První je políbila na oči a zašeptala: „Kdykoliv tyto oči zapláčou, ať z nich místo slzí perle padají!“ Druhá políbila ústa a zašeptala: „Kdykoliv se tyto ústa zasmějou, ať z nich růže vypadne!“ Třetí políbila nohy a přála: „Kamkoliv ty nožky kročí, tam ať zlato po nich zůstane!“ Nato se s Jenem a Martou rozloučily, prikazující, aby Marii slušně vychovali.

„Ty kmotry nám, ženo, sám Pánbůh seslal,“ řekl Jan, „jakživi jsme je neviděli, a ony vědí naše jména. A koukla-li paks, jak to dítě podivně žehnaly a něco přitom šeptaly?“

„Nejsou-li jen nějaké čarodějnice?“

„Ano, ano, tyť jsi nad mudrce. A kdyby tak bylo, co z toho? Pohleď na ty lesklé peníze, sám král by ti nebyl tolik daroval. A proto se za ně pomodleme.“

S těmi penězi si rodiče trochu k živobytí a šatstvu pomohli a přitom na své dítě pilně hleděli. Marie jsouc zdráva a laskavě pěstěna, nikdy neplakala. Jedenkráte se ale stalo, že vařila Marta oběd, Jan také něco po venku pracoval, tu se Marie probudila a počala plakati. Rodiče ji hned neslyšeli, a teprv za hodnou chvíli do sednice přiběhli.

„Jene, Jene, pojď, podívej se na Marii!“ zkríkla Marta, když ke kolébce přistoupila. Jan přiskočil a viděl v lůžku plno perlí, které se z Mariiných oček kotálely.

„A víš-li pak, ženo, čím to je?“ ptal se Jan ženy své.

„Ty myslíš na kmotřinky?“

„Ne jináče. Uhlídáš, že to dítě bude šťastné; od dnešní chvíle budeme je chovat jako knížecí, neboť nám štěstí do domu přineslo.“

Marta konejšila dítě a Jan sbíral perle, jichž byla hezká hromádka.

„Co s nimi počneš?“ ptala se Marta.

„Prodám je ve městě a řeknu, že máme tak bohatou kmotru, od které jsme mnoho zdědili a mezi tím ty perle.“

Druhý den odebral se Jan do města, které vzdáleno bylo, a perle tam šťastně i draze prodal. Ve čtyřech dnech se navrátil domů a mnohými dary ženu potěšil. Marie si kolikráte od té doby zaplakala a Jan perle schovával. Jedenkrát zase s ní láskuje a vidí, jak se na něj usmála, že jí z úst krásná růže vypadla. Nové divení! Z toho daru neměli však kromě vůně mnoho zisku; větší však radost měli a větší užitek, když se Marie ponejprv spustila a zlaté šlépěje za ní zůstávaly. Nyní byli učinění boháči! Brzy se jim chaloupka zdála sprostá; koupili si tedy statek blíže města, a čím více Marie běhala, tím utěšeněji se statek množil, až se z něho stalo veliké panství. Jan a Marta nechodili již ve sprostých šatech, oni byli samý aksamit a hedváb, měli plný zámek sloužících, nic nedělali a nechali si ruce líbat. Ale lidé jim to přáli, neboť byl jeden i druhý učiněná dobrota, kdo byl v nouzi, tomu pomáhali a každého rádi viděli. Jediná radost jejich byla Marie, to dítě plné divů. Kde co bylo, kde co žilo, vše se zdálo býti jenom k její rozkoši. Skvostné pokoje, potažené drahými čalouny, okrášlené zrcadly a skvostným nábytkem, byly jen pro ni; jen kvůli té krásné nožce ležely po podlahách měkké koberce, jen k pohodlnému odpočínutí jejímu stály tu pružné sedadla. Veliká, krásná zahrada, ohražená pozlaceným plotem, táhla se okolo zámku, tisícero rajských květů, na sta chutné ovoce nesoucích stromů v ní kvetlo. Tam byl Mariin ráj; i zdálo se, když mezi květiny kročila, že nejlibeznější vůni vydychují, pyšně hlavinky zvedají a své královně se koří. Chtěla-li Marie do pole, zapráhlo se do skvostného vozu čtvero bílých koní jak labutě a ty ji dovezly, kam se jí líbilo. To se však málokdy stalo, neboť měli staří o ni velký strach, a bez věrných služek anebo bez nich samých nesměla mimo zámek ani kročit; a za hranicemi panství otcova Marie posud nikdy nebyla. Jan si přál, aby to svět nevěděl, jakou dceru má, ale cožpak

by se dalo tak divného skrytí? Všelijací lidé přicházeli do zámku a opět odcházeli; tu bylo švadlen, krejčů, učitelů a Bůh ví koho, kteří k slečně museli, a kdo ji jedenkrát viděl, tomu se do smrti obraz její s myslí nesetřel. Tak se to pomalu roznášelo po zemi, a mnozí panáčkové dostávali laskominy na tak bohatě obdařenou nevěstu a přijeli na podívanou. Ale Marie se ke všem jen zdvořile chovala; její srdce leželo v blahém snění, jako poupě v kalichu zavřené, ježto posud paprsek lásky k výpuku neprobudil.

Zem, na jejímž jednom konci Marie s rodiči svými bydlela, patřila Rodislavu, jedinému synu nedávno zemřelého krále. Byl to moudrý, dobrý a krásný princ a jeho poddaní měli pod jeho žezlem zlaté časy. Byl svobodný a také posud žádnou z těch princezen, ježto srdce jeho vydobýti se snažily, sobě nezamíloval. Mezi těmi skvěla se jedna mladá kněžna zvláštní krásy, nade všechno milovaná od své matky, která dnem i nocí přemýšlela, jak by Rodislava dceři namluvila. Byly však matka i dcera zlého srdce, jedna horší než druhá, a každý se jich bál. Rodislavu se líbila krása mladé kněžny, ale srdce k ní neměl. Jedenkrát dával velkou hostinu, ku které bylo pozváno celé panstvo. Mezi hostmi sedělo také několik panáčků, kteří se o Janovu dceru pokoušeli. U tabule se ledacos vypravovalo, a konečně když přišla řeč k řeči, začalo se také o Janově divné, krásné dceři. Rodislav se hned vyptával, jaké to stvoření, a každý ji líčil co zjevení nebeské. Než se tabule skončila, umínil si Rodislav sám u sebe, že musí Marii vidět. Za několik dní se chystal na cestu a řekl nejvyššímu správci, že pojede prohlídnouti království své.

Ve skvostném letohrádku u okna seděla Marie, hlavu majíc položenou v ruce, alabastrové rámě opřené na červené aksamitové podušce. Po vlnavém těle splývalo roucho perlové barvy v malebných záhybech a ve světlých vrkočích bylo propleteno svěží kvítí. Seděla tu temné oko

vysílajíc v dáli a jakási nevýslovná touha, jíž jména dáti nevěděla, chvěla se v duši její. Tu se ozvou kroky a s rodiči vejde do dveří Rodislav. Jak Marie na krásného cizince pohlédla, zdálo se jí, jako by se všechna krev k srdci jejímu hrnula a od srdce až k bílému čelu se rozlívala.

„Budte mi vítán,“ zašeptala, když jí rodiče řekli, že je to pán z města, který na své cestě u nich se pozdržev, na zahradu rád by se podíval, o které prý mnoho slyšel. Tak se byl princ vymluvil. Po prvé co živ, nevěděl Rodislav jak s pannou mluvit začít; a přece mu bylo, jako by právě Marii mnoho co říci měl.

„Líbo-li, pane,“ řekl Jan, „půjdeme po zahradě, než se počne stmívat, Marie nás povede.“

Ochotně a zdvořile podal Rodislav Marii ruku a vedl ji po zahradě, Marta se vrátila do zámku, pečujíc o uctění hosta, jež nemínili ten samý večer od sebe pustit. Zatím se procházel sličný párek po zahradě a starý Jan chodil pomalu za nimi a počítal zlaté šlépěje dceřiny. Kdyby byl musel Rodislav oučty skládat, co v Janově zahradě viděl, špatně by byl obstál. Pro něho kvetly růže jen na Mariiných lících a nebe se mu zářilo jen v jejím oku. A Marie? Kdykoliv blesk modrého oka Rodislavova duši její projel, bylo jí jako kvítku, když je po dlouhém spánku první paprsek sluneční vzbudí a ono své outlé líčko k němu zdvihá, aby plnou duší to světlo nebeské do sebe ssálo. Než vyšli ze zahrady, utrhla Marie tu nejkrásnější květinu a podala ji Rodislavu.

„Něco aspoň vezměte z naší zahrady na památku,“ pravila milostným hlasem. Tu vypadla z plných retů růže, jakouž posud žádný zahradník nevypěstil. Hbitě se Rodislav shýbl, a růži zdvihna, upřel plamenné oko na Marii, řka: „To kvítko dechem tvým posvěcené mi daruj a budu je na svém srdci nosit co památku nejblaženější chvíle mého života.“

Jak mu to mohla Marie odepřít, když tak vřele prosil? Schoval Rodislav růži na svá prsa a potom šel s Marií do osvícených pokojů, kdež chutná večere přichystána stála. Co živ neměl královský princ tak krásný sen, jako když spal s Marií pod jednou střechou. Ráno se měl vrátit domů, a rád by byl dal půl svého království za jedinou hodinu, kdyby ji s Marií strávit mohl. I umínil si všemu konec učinit; ustrojil se do skvostných šatů a šel do zahrady, kde již Marii zahlídl, by se jí zeptal, zdali chce jeho manželkou býti.

Marie vidouc, že se host na cestu chystá, vzdychla smutně, lehounký oblak potáhl jasné její oči, slil se v krůpěje na dlouhou řasu a dvě perle spadly na Rodislavovu ruku.

„Tyto krůpěje schovám co důkaz tvé náklonnosti a pokropím jimi krásnou růži. Ale Marie, já žádám větší důkaz.“ Přitom vzal Rodislav ruku milenčinu, začal vypravovat kdo je a prosil, aby královský trůn s ním sdělila a jej okrášlila. Mezi tou řečí přišla Marta a Jan, kteří když slyšeli řeč krále svého a viděli, že ho Marie miluje, požehnání jim odepřít nemohli. Rodislav pobyl ještě několik dní u krásné své nevěsty a pak se na krátký čas rozloučil; neboť bylo umluveno, že se co nejdříve vrátí, aby se s Marií na věky spojil.

Což by nevyslídilo oko rozhněvané ženy? Toť vidí skrze devaterou zeď. Ještě nebyl Rodislav doma, již věděla kněžna všecko a zlostí zuřila, jakož i dcera její, kteráž nechtěla věřit, že by na světě krásnější ženy nad ni bylo. Slyšely, že nejenom krásná jest Marie, ale že i bohatstvím oplývá, jež jí nižádná moc vzít nemůže; to ty ještěrky nesmírně hnětlo, a protož přemýšlely, jak by sňatek ten zrušily. Co se Rodislav vrátil, nebylo s ním řeči, nedbal o žádného a pospíchal, aby se jen zase u své Marie octnul. Zatím se kněžna dověděla o čarodějnici, která po celém království rozhlášena byla. Sotva tu radostnou novinu

zaslechla, dala zapřáhnout, sedla do kočáru a jela k čarodějce, by si za velký peníz dobrou radu koupila. V hedvábných střevíčkách drala se hrdá urozená dáma po drsnaté stezce trním a bodlácím až k jeskyni, kde kouzelnice bydlela. Té nebyla návštěva tak vznešená pranic divného, neboť začasťe vídávala takové hosti ve své jeskyni, které z ledajakých příčin rady a pomoci u ní hledali. Když jí kněžna všecko pověděla a zkázu Marie od ní žádala, odpověděla čarodějnice takto: „Marii ublížit není v mé moci, ale tak milostivé paní musím přece pomoci, třebas to bylo jiným způsobem. Mohuť já Marii zaklíti na jeden z mých zámků, kdež zůstane, dokud by jí někdo nevysvobodil. Avšak princ ji tam tak lehce nevyslídí, budu ho s cesty sváděti, aby k ní přijíti nemohl, a konečně mu učaruju, že se k vaší dceři navrátí a za manželku ji pojme.“

Kněžna byla potěšena slovy těmito, jako by dceru již na trůně seděti viděla. O hodný měsíc peněz lehčí a o hodný hřích těžší, vrátila se domů. Druhý den nato jel Rodislav s celým svým komonstvem na svatbu. Dcera kněžnina stála u okna, a když viděla, že jede blažený ženich kolem, jako by ji ani neviděl, zařvala pěstě a zlostně za ním hrozila řkouc: „Jdi jen, jdi, ty nevidomý králi! Brzy zchladneš, ale až se ke mně navrátíš, musíš o milost prositi, jako žebrák. Kéž bych jen mohla tu sprostou podvodnici vlastní rukou rozdrtit, jaká by to pro mne radost byla!“ Tak řádila mladá kněžna a krásné líce byly zlostí sežloutlé a svůdná ústa zmodralá! Zle by se bylo Marii vedlo, kdyby se byla do těch pekelných pazourků dostala.

Rodislav si přál desatero křídel, aby mohl celý ten kus země, jenž ho od Marie dělil, jedním rázem přelítnout. Ubohý! nenadál se, co jej očekává. Když do zámku přijel, přiběhli mu ubozí rodiče s ukrutným nářkem vstříc a vypravovali jemu, že se dcera ráno nenadále ztratila, bez stopy, beze vší památky. Rodislav zůstal, jako by mu zlo-

syni všecko byli pobrali a oslepeného bez vodiče do pustiny jej postavili. Nevěděl nic, co se okolo něho děje, a polomrtvý padl na sedadlo, po němž Mariiny svatební roucha rozložena byla. Dlouho tak ležel, než slze křečovitě bolesti jeho ulehčily.

„Marie, Marie! kde jsi, kde tebe najdu?“ to byly první slova jeho, po nichž ale také ihned úmysl ve skutek uváděl. Shodil se sebe královský šat, převlékl se do sprostého, nabral peněz, poručil osedlat nejrychlejšího koně, napsal list nejvyššímu správci a poslal komonstvo své nazpět. Sám pak rozžehnal se s rodiči, vsedl na kůň a jel svou ztracenou nevěstu hledat.

Dva dni již jezdil, a posud neměl té nejmenší stopy. Rád by byl ani koňovi oddechu nepřál, kdyby to bylo mohlo nezamilované zvíře vydržet. V polodne třetího dne přišel do lesíku, a duševní bolestí a tělesnou slabotou přemožen, slezl s koně, nechal ho pást, a sám sedna pod strom, usnul. Tu se mu zdálo, že stojí před ním tři babičky.

„Rodislave, my jsme kmotřinky tvé nevěsty,“ pravila z nich jedna. „Neboj se o ni, my jí ani nejmenším ublížit nedáme; chceš-li ji však dostat, musíš si ji ze zakleného zámku vydobýt. Mnoho zlého budeš musit přetrpět, ale jen neztrať důvěru k tvé Marii a nenech se ničím svést, sice jí více neuvidíš. Jdi rovnou cestou, ani vpravo, ani vlevo se nedávej, a když ti bude nejhůře, vezmi do ruky perle a růži, a nic se ti nestane. Až budeš Marii nejblíže, potom ti suchá růže občerství. Pamatuj na slova naše a budeš šťasten.“

Kmotřičky zmizely a Rodislav se probudil. Chvilí seděl a odříkával podivný sen od slova k slovu, nevěda, má-li mu věřit, čili ne. Že by se byl Mariiny nevěry bál, anebo své vlastní vrtkavosti, to mu ani nenapadlo, ale bylo mu jen o to, může-li druhým slovům věřit. Náhle však si vzpomněl, že slýchal od své nevěsty, tři kmotřičky že jí

zaslechla, dala zapřáhnout, sedla do kočáru a jela k čarodějce, by si za velký peníz dobrou radu koupila. V hedvábných střevíčkách drala se hrdá urozená dáma po drsnaté stezce trnům a bodláčím až k jeskyni, kde kouzelnice bydlela. Té nebyla návštěva tak vznešená pranic divného, neboť začasťe vídávala takové hosti ve své jeskyni, které z ledajakých příčin rady a pomoci u ní hledali. Když jí kněžna všecko pověděla a zkázu Marie od ní žádala, odpověděla čarodějnice takto: „Marii ublížit není v mé moci, ale tak milostivé paní musím přece pomoci, třebaš to bylo jiným způsobem. Mohuť já Marii zaklíti na jeden z mých zámků, kdež zůstane, dokud by jí někdo nevysvobodil. Avšak princ ji tam tak lehce nevyslídí, budu ho s cesty sváděti, aby k ní přijíti nemohl, a konečně mu učaruju, že se k vaší dceři navrátí a za manželku ji pojme.“

Kněžna byla potěšena slovy těmito, jako by dceru již na trůně seděti viděla. O hodný měšec peněz lehčí a o hodný hřích těžší, vrátila se domů. Druhý den nato jel Rodislav s celým svým komonstvem na svatbu. Dcera kněžnina stála u okna, a když viděla, že jede blažený ženich kolem, jako by ji ani neviděl, zařala pěstě a zlostně za ním hrozila řkouc: „Jdi jen, jdi, ty nevidomý králi! Brzy zchladneš, ale až se ke mně navrátíš, musíš o milost prositi, jako žebrák. Kéž bych jen mohla tu sprostou podvodnici vlastní rukou rozdrtit, jaká by to pro mne radost byla!“ Tak řádila mladá kněžna a krásné líce byly zlostí sežloutlé a svůdná ústa zmodralá! Zle by se bylo Marii vedlo, kdyby se byla do těch pekelných pazourků dostala.

Rodislav si přál desatero křídel, aby mohl celý ten kus země, jenž ho od Marie dělil, jedním rázem přelítnout. Ubohý! nenadál se, co jej očekává. Když do zámku přijel, přiběhli mu ubozí rodiče s ukrutným nářkem vstříc a vypravovali jemu, že se dcera ráno nenadále ztratila, bez stopy, beze vší památky. Rodislav zůstal, jako by mu zlo-

syni všecko byli pobrali a oslepeného bez vodiče do pustiny jej postavili. Nevěděl nic, co se okolo něho děje, a polomrtvý padl na sedadlo, po němž Mariiny svatební roucha rozložena byla. Dlouho tak ležel, než slze křečovitě bolesti jeho ulehčily.

„Marie, Marie! kde jsi, kde tebe najdu?“ to byly první slova jeho, po nichž ale také ihned úmysl ve skutek uváděl. Shodil se sebe královský šat, převlékl se do sprostého, nabral peněz, poručil osedlat nejrychlejšího koně, napsal list nejvyššímu správci a poslal komonstvo své nazpět. Sám pak rozžehnal se s rodiči, vsedl na kůň a jel svou ztracenou nevěstu hledat.

Dva dni již jezdil, a posud neměl té nejmenší stopy. Rád by byl ani koňovi oddechu nepřál, kdyby to bylo mohlo nezamilované zvíře vydržet. V polodne třetího dne přišel do lesíku, a duševní bolesti a tělesnou slabotou přemožen, slezl s koně, nechal ho pást, a sám sedna pod strom, usnul. Tu se mu zdálo, že stojí před ním tři babičky.

„Rodislave, my jsme kmotřinky tvé nevěsty,“ pravila z nich jedna. „Neboj se o ni, my jí ani nejmenším ublížit nedáme; chceš-li ji však dostat, musíš si ji ze zakleného zámku vydobýt. Mnoho zlého budeš musit přetrpět, ale jen neztrať důvěru k tvé Marii a nenech se ničím svést, sice jí více neuvidíš. Jdi rovnou cestou, ani vpravo, ani vlevo se nedávej, a když ti bude nejhůře, vezmi do ruky perle a růži, a nic se ti nestane. Až budeš Marii nejbliže, potom ti suchá růže občerství. Pamatuj na slova naše a budeš šťasten.“

Kmotřičky zmizely a Rodislav se probudil. Chvíli seděl a odříkával podivný sen od slova k slovu, nevěda, má-li mu věriti, čili ne. Že by se byl Mariiny nevěry bál, anebo své vlastní vrtkavosti, to mu ani nenapadlo, ale bylo mu jen o to, může-li druhým slovům věriti. Náhle však si vzpomněl, že slýchal od své nevěsty, tři kmotřičky že jí

daly neocenitelné dary, totiž růži z úst padající, perle z očí kanoucí a zlaté šlépěje. Uvěřil tedy poněkud svému snu a mnohem pokojněji bral se dále. Kolikráte za den vyndal zvadlou růži a přál, by se mu svěží barvou zaskvěla.

Jednoho dne přijel do lesa, v němžto se lovecké trubky rozléhaly. Zpovolna jel cestou, přes kterouž mu každou chvíli buď myslivec, buď zvěř přebíhali. Najednou vyjede paní na bílém koni, krásná co denice. Zelený aksamitový šat visel až k zlatému třmenu a na černém kloboučku houpalo se bílé péro a vlálo kol ruměné tváře. Rodislavu byla ta outlá postava povědoma, a když přijel blíže ní, poznal mladou kněžnu z hlavního města.

„Kdybych nevěděla, že náš král svatební veselí drží, aneb již na cestě je k hlavnímu městu, řekla bych, že je tu přede mnou,“ pravila kněžna, když přijela až k samému Rodislavu.

„Vaše bystré oko, krásná kněžno, vás nezmýlilo. Jsemť opravdu nešťastný váš král, kterého ukrutný osud o sličnou nevěstu přivedl; nyní ji hledám, ale kdy a kde ji najdu, jen Bůh ví.“

„Kdybyste mi, pane můj, dovolil býti vaší hostitelkou, možná, že byste se o vaší krásné nevěstě dověděl. Bydlí nablízku mého zámku žena, která má vědomost tajných věcí, snad že by věděla, kdo nevěstu ukradl.“

Na nic zlého nepomysle, přijal Rodislav ten návrh s největším potěšením a po boku sličné dámy jel do zámku. V okamžení byla přichystána skvostná tabule, hudba hrála a kněžna tak líbezně hosta bavila, že nevěděl, kam se hodiny dějí. Po tabuli mu povídala, že na něho žena čeká, libo-li mu s ní promluvit, že ho k ní dovede. Král jí podal ruku a ona ho vedla skrze mnoho pokojů do velké nádherné síně, vprostřed níž ošklivá v šedém rouchu zahalená baba stála.

„Hatarajdo!“ řekla kněžna, „já tě dala zavolat, abys, je-li

to v tvé moci, milostivému králi pověděla, kam se poděla Marie, jeho nevěsta.“

„Dovolíte-li, krásná paní, abych svoje nářadí zde rozložila, v malé chvíli vám to povím; jinak by ale musel nejmilostivější král do mého obydlí.“

„Dovolím, popil si ale.“

Stará odešla a kněžna s Rodislavem na sedadlo se posadila. V okamžení byla tu opět Hatarajda a začala své čary provádět. Černou holí udělala nejdříve kolo, potom položila devětkrát křížem podivné dřevo, podpálila je a s ustavičným breptáním házela do něho všelijaké věci, které z kapes táhala. Modrý dým zahalil babu a z červených plamének vykukovali ohyzdní diblíci a s babou se radili. Úžeji a úžeji tlačila se kněžna ku králi a z jejích očí se lily žhavé, šířající proudy, jako z dvou sopek. Rodislavu bylo ouzko; tu se ozve z dýmu hlas: „Běda! běda králi! tys oklamán. Marie tě podvedla. Ona je čarodějnice a nyní se zdržuje se svým miláčkem na jednom dalekém zámku a z tebe si posměch tropí. Chceš-li být šťasten, ani okamžení déle na ni nemysli.“

„Nech Marii, nech,“ šeptala kněžna a chtěla ho obejmout.

„Pusť mne, svůdná ženo!“ zahřměl Rodislav a vytrhl se jí z náručí; „a ty pekelná příšero, pryč jdi, pryč!“ Sotva to dořekl, stála před ním ohnivá žena, výše a výše rostla, z huby jí koukal drak, z očí dvě ještěrky. Již ho chtěla do hořících loktů pojmout, tu vzpomněl Rodislav na růži a perle, sáhl za řádra a vytáhl svůj škapulíř. Žena zmizela, okolo uší mu zavzněl divoký chechtot a zlostný křik, sín se s ním zatočila, a on se octnul pod stromem na zelené louce, věrného koníka maje vedle sebe.

„Kdyby vás nebylo, byl bych zahynul,“ řekl Rodislav, a políbiv drahé památky, schoval je opět; potom se vy-mrštil na koně, a jako by se celé hejno příšer za ním hnalo,

ujížděl z čarodějného kraje. Pokojně jel opět několik dní, až přijel do oudolí, z něhož nevěděl jak vyjeti. Nechal koně pásti a vylezl na jeden vrch, jímž dolina ohražena byla, ale jak se ulekl, když viděl před sebou veliké jezero; s mrzutostí se obrátil a chtěl cestu, kterou přijel, zase nazpátek konati. Tu se mu zjeví stará babička a ptá se ho, kam by rád? Rodislav jí povídá, že neví, kudy z toho údolí, aby nemusel daleko nazpátek.

„Dejte se převezt přes jezero; pod horou bydlí v jeskyni starý poustevník a ten z milosrdenství lidi převáží.“

Rodislav babičce poděkoval a šel po vrchu dolů k jezeru, nedaleko jehož břehu jeskyni našel a v ní starého poustevníka. Rodislav pozdravil a poprosil starého, aby jej a koně na druhou stranu převezl.

„Převezu vás, ale trochu sečkejte; můžete se mnou povečeřet. Máme dlouho co jeti a na vodě tráví,“ tak odpověděl podivný převozník a začal snášeti dobrou večeři. Rodislav se dlouho pobízet nenechal a jedl.

„Ale pane, víte-li pak, že na vás na druhé straně jezera čeká smrt?“

„A čeho je se tam báti?“ ptal se Rodislav.

„Je tam zaklený zámek a v něm bydlí mladá čarodějnice s čarodějem. Ona je vždy mladá a ve dvaceti letech jde po každé do světa a omámí některého muže, takže za ní přijít musí. Tenkrátě prý podvedla prince Rodislava, a jestli za ní přijde, tedy ho usmrtí.“

„Ani slova více, hanebný podvodníku!“ křikl Rodislav a vyskočil od stolu; „což mne budete neustále pronásledovat, obludy pekelné?“ I vyběhl z jeskyně a tu potkal mladou kněžnu, která k němu ruce vztahovala. S ukrutným pohledem ji od sebe odstrčil, ale nemohl dále běžeti; jezero se vzbouřilo, ze soumraku se stala čirá tma, hrom bil křížem a délkou, modré blesky šlehaly a vicher házel s divým ječením vlny až k samé jeskyni. Na vršku

hory stál poustevník čili čarodějný pomocník, u vchodu jeskyně Rodislav, jenž svůdnici od sebe odstrkoval. Tu sáhl náhle za nádra a vyndal růži a perle. Čarodějnice ho pustila, bouře a hřímání utichlo a přes jezero táhl se zlatý most osvětlený jasnými hvězdami. Rodislav přes něj na druhou stranu přešel a stál před ukrutným obrem. „Co zde pohledáváš, zemský červíčku?“ ptal se velikán a hlas jeho zazníval míli cesty.

„Co ti do toho, nech mne kam se mi líbí.“

„Ty nesmíš ani krok dále učinit; tam v tom zámku spí krásná Marie, jižto hlídám. Kdo na tuto půdu kročí, je syn smrti. Klid se tedy, sice tě vyhodím do povětří, že se živ země nedotkneš.“

Ale Rodislav slyše, že Marie opravdu v zámku schována, nedal se odbýt; vzal do jedné ruky perle a růži, která najednou tak čerstvá byla, jako by ji právě byl utrhl, do druhé ruky vzal meč a začal se s obrem potýkat. Ze začátku se mu obr smál, ale když ho Rodislav několikrát poranil, rozzlobil se a chtěl ním o zem mrstit, avšak náhle seslabnul, klesl na zem a Rodislav mu stál hlavu. Tu se rozlila daleko široko růžová záře a Rodislav viděl před sebou perlový zámek, k němuž vedla zlatá cesta rozkošnými hájemi. Ptactvo se probouzelo a začínalo tak líbě zpívat, že Rodislav radostí celý opojen k zámku chvátal. Zlaté dvěře se rozlítly, naproti dveřím stálo perlové lože, pokryto drahými koberci, a na něm ležela Marie; stříbrné a nebeské barvy roucho pokrývalo její tělo. Růžové světlo ozářilo spící její líčko a sladká hudba vzbudila ji z libého spánku.

„Rodislave! díky tobě, že jsi mne probudil.“ Tak zkřikla, když spatřila svého miláčka, a vyskočila z lůžka. Pevně ji přitiskl Rodislav k srdci, jako by se ještě o ni bál. Když po dlouhé chvíli ze svého opojení se vzpamatovali, hleděli kolem sebe, jeden na druhého, a nevěděli, mají-li očím věřit čili ne. Byli v letohrádku Janova zámku, kde Rodi-

slav Marii ponejprv viděl. A hle, tu přicházel opravdu Jan i Marta hořem sklíčení. Rodislav a Marie jim vyšli vstříc, a ubozí div leknutím nepadli. Radování a povídání bylo bez konce. „Ale víte-li pak, komu jsme nejvíce povinováni a bez koho bychom sotva se byli kdy shledali?“ ptal se Rodislav.

„Ó já vím, babičkám, mým kmotříčkám. Když mně nepřemožitelný spánek oči tlačil a hrozné sny o tobě, Rodislave, děsily, přišly ke mně a ve spaní mi všechno povídaly, těšily mě a brzké vysvobození přislibovaly. Jak mnoho jim mám co děkovati!“ Tak pravila Marie a po dlouhém čase jí padly zase dvě perle z krásných očí. Všichni děkovali v srdci dobrým kmotřinkám a pak se brali do zámku.

Za několik dní bylo po svatbě a Rodislav odvezl krásnou královnu do hlavního města, kdež je slavné radovánky čekaly.

Ne tak šťastna byla mladá kněžna a její matka. Čarodějnice slíbila, že bude rozličným způsobem Rodislava mámit, aby k Marii nemohl, ale ono se všechno zmařilo a v postavě obra byla čarodějnice od Rodislava státa, nemohouc odolati větší moci. Ani kněžna neušla trestu. Babičky uvalily na ni pokutu horší než smrt. Kdykoli se růžová ústa její zasmála, vyskočila z nich ještěrka, kdykoli oči zaplakaly, tekly z nich proudy jedu a zhyzdily sličné líce, kamkoli noha šlápla, vyrostlo pod ní bodláčí. Nemohla mezi lidi a brzy se zlostí užrala.

Marie žila s drahým Rodislavem v lásce a rozkoši a do smrti nedaly dobré kmotřinky na ni čeho dopustit, co by jí život bylo zkalilo.

O KOCOURU, KOHOUTU A KOSE

JEDEN TÁTA MĚL TŘI SYNY; NEJSTARŠÍ SE JME-
noval Martin, druhý Matěj a nejmladší Michal. Všichni
tří byli odrostlí, když se jedenkrát táta rozstonal a za několik
dní k smrti se chystal. I povolal chlapce k loži a pravil:

„Víte, děti, že nemám jiného bohatství než tu chalupu,
kocoura, kohouta a kosu. V chalupě přebývejte a z těch
tří věcí si každý jednu vezměte. Nevadte se, buďte vždy
svorní, a Pán Bůh vám požehná!“ To dořekl a umřel.

Když synové tátu pochovali, rozdělili své dědictví. Mar-
tin si vzal kosu, protože s ní uměl dobře sekat, Matěj si
vzal kohouta a Michal si vzal kocoura.

„Ale milí bratři,“ řekl Martin, „doma všickni zůstatí
nemůžeme, sice bychom hladem umřeli. Pobuďte vy dva
zde a nějak si zatím pomozte, já půjdu s kosou do světa.“

Měli se všickni tři rádi a co jeden chtěl, to chtěl také
druhý. Protož nestavěli se nijak proti bratrovu návrhu.

Martin vzal kosu a šel do světa. Chodil dlouho a dlouho,
ale nikde práce nenašel; konečně přišel do jedné země, kde
byli lidé ještě tuze hloupí. (Obyčejně se povídá, že to bylo
v Polště.) Když přichází k městu, potká jednoho člověka
a ten se ho ptá, co nese.

„Kosu nesu,“ odpověděl Martin.

„A co je to a nač?“

„Tím se tráva seče.“

„Tím se tráva podžírá? I toť je výborná věc; my musí-
me trávu rukama trhat, což nás velké namáhání stojí.
Kdybyste chtěl k našemu králi jíti, on by vám toho pod-
žírače dobře zaplatil.“

„I proč ne, to udělám.“ Pán ho vedl hned ku králi, který
se tomu nástroji velice podivil, a hned Martina zjednal, aby
šel na královská luka trávu podžírat.

Martin šel a s ním množství diváků. Než Martin nebyl hloupý, vrazil kosu v půl louce do země, řekl jednomu služebníkovi, aby přinesl v poledne oběd pro dva, pak odehnal z louky všechny diváky. V poledne, když přinesli služebníci oběd pro dva, divili se, že je takový kus louky posečen. „Bude váš podžírač také jíst?“ ptali se Martina.

„Když dělá, musí se krmit. Ale jděte jen s Bohem a nechte nás o samotě.“

Sloužící odešli a Martin snědl oběd pro dva sám.

„Tot jsem měl výborný nápad, že jsem chtěl oběd pro dva, kdyby byli přinesli jen pro jednoho, nebyl bych se najedl.“ Tak to dělal den jak den, až všechny louky posekal. Když byl se vším hotov, šel si ke králi pro peníze s kosou na rameně.

„Tvůj podžírač tedy sám trávu podžírá?“ ptal se král.

„Sám, královská Milosti!“ odpověděl ferina.

„Jestlipak bys nám ho tady nechal za tisíc zlatých?“

„Stojí ovšem za více, ale dám vám ho za ty peníze,“ pravil sekáč, složil kosu a přijma peníze, šel domů. Král dal kosu do jednoho pokoje postavit, aby se jí nic nestalo. Přišel druhý rok, tráva narostla a byl čas, aby se pokosila. Tu poručil král, aby se vynesl podžírač na louku. S největší slávou přišli na louku, vrazili ho vprostřed do země a odešli pryč, jsouce v domněnání, že to nemá podžírač rád, když se na něho někdo dívá. V poledne se přihnali s obědem dychtiví, aby viděli, mnoho-li už je uděláno. Ale kosa stála, kam ji ráno postavili; to jim bylo divno. Položili oběd k ní a šli ku králi s vyřízenou.

„Vždyť bylo hned první půl dne tolik podžíráno, když s ní ten člověk přišel; proč asi nechce dělat?“ myslil si král a vrtěl hlavou. Ale večer přišel služebník zase, řka, že se kosa ani louky ani oběda netkla.

„Tot musí míti učarováno,“ řekl král, „dejte jí vysázet dvacet ran, a jestli ještě nic neudělá, zakopáme ji.“

Na slavný rozkaz přinesli na louku lavici, položili kosu na ni a biřic jí dvacet vysázel. Kosa vyskakovala po každé ráně nad lavicí a leckterého všetečku švihla přes nos. „On jí učaroval,“ křičeli všickni, „zakopejte ji!“ To také učinili, zakopali kosu do země a podžírali trávu rukama jako kdy jindy.

Zatím měli bratři dobré časy a žehnali otce, že jim tak výnosné dědictví zanechal. Za nějaký čas, když peníze docházely, řekl Matěj: „Teď půjdu já s mým kohoutem do světa, snad ho tak dobře odbudu, jako ty kosu.“

„Jen jdi hodně daleko, kde jsou ještě hloupí lidé, v Čechách bys mnoho nedostal,“ radil mu Martin.

Matěj vzal dědictví a šel. I přišel zase k jednomu městu a potkal pána.

„Copak to neseš, člověče?“ ptal se pán.

„Nesu kohouta,“ odpověděl Matěj.

„Takových ptáků zde nemáme, k čemu je dobrý?“

„Ten pták přivolává den.“

„I toť je div divoucí. My musíme po každé den vyprovázet tam za ten vrch a ráno mu zase jíti naproti, což nám velké nepohodlí dělá. Kdyby měl ten pták takovou vlastnost, zaplatil by ti ho král mnoha tisíci.“

„Vždyť se můžete přesvědčit,“ řekl Matěj a šel s pánem ku králi.

„Milostivý králi! ten člověk má ptáka voláka, který den přivolává, a když jde spat, jde den také spat.“

„I to by nebyl penězi k zaplacení, jestli tomu tak, kterak povídáš.“

„Milostivý králi! můžete se brzy přesvědčit.“

Dali tedy kohoutu zlatou posadu a kohout spokojen s novým bytem brzy se uhnízdil. Netrvalo to dlouho a den odešel, aniž ho byl kdo vyprovodil. Král byl rád a rána se ani dočkat nemohl. O půlnoci vstali a dávali pozor, jak bude kohout den přivolávat. Bila hodina, nic, bily dvě,

kohout zakokrhal a všickni se rozděsili, co to za divný zpěv. Bily tři hodiny, kohout zase kokrhal, a tak pořád, až do čtyř hodin, kde se již docela rozbřesklo. Když král viděl, že kohout opravdu den přivolal, poručil, aby dali Matěji z pokladnice pět tisíc a všim aby ho uctili. Matěj shrábl peníze, dobře se najedl, napil a potom králi poděkoval a odešel domů.

Bratři ho s radostí přivítali a měli se zase nějaký čas dobře. Že však s penězi nehosподаřili, rozkoulely se jim dosti brzo. Když jich bylo už namále, řekl Michal: „Nyní bratři, půjdu já do světa a po svém štěstí se ohlídnu. Snad dostanu za kocoura také tolik, co jste vy dostali.“

Zase ho bratři napomenuli, aby šel hodně daleko, kde jsou lidé hloupí, v Čechách že by nic nedostal. Michal strčil kocoura do pytle a šel. Dlouho chodil, než přišel do jedné země, kde lidem nerozuměl. Ale než došel hlavního města, naučil se tolik, že se mohl trochu smluvit. Před městem ho potkal zase jeden pán a ptal se ho, co to v pytli nese.

„Kocoura,“ odpoví Michal a ukazuje mu ho.

„To je divné zvíře, a k čemu je dobré?“

„Chytá myši, ať jich je cokoliv v domě, všechny je zlapá.“

„I strč jen honem toho lapáka do pytle a pojd' ku králi. My máme v zámku tolik myší, že nám div po stole neběhají, a král by dal nevím co, kdyby se někomu poštěstilo ze zámku je vypudit.“

„Toť bude snadná pomoc,“ odpověděl Michal, strčil kocoura do pytle a chvátal za pánem.

Když přišli ku králi, řekl pán: „Milostivý králi! Ten člověk zde má kocoura lapáka. To je zvíře, které myši lapá, a kdyby Vaše Milost poručila, on by ho prodal.“

„Je-li to pravda, rád ho koupím.“

„Milostivý králi! jen mi povězte, kde jich je nejvíce,

a hned se přesvědčíte, jak je umí můj kocourek škrtit.“

I vedli Michala do komory, kde jich nejvíce bylo, takže se jich pod nohama jen hemžilo. Michal rozvázal pytel, kocour vyskočil a způsobil takovou porážku mezi myšmi, že nebylo možná.

Král měl nesmírnou radost a hned poručil, aby se Michalovi deset tisíc zlatých vyplatilo. Michal si poskočil, když měl tolik peněz, a s veselou se vrátil domů. Za dva dni po jeho odchodu napadlo králi, co bude asi ten lapák žrát, až žádných myší nebude? To nikdo nevěděl a Michal byl pryč. I poručil král, aby sedl jezdec na nejrychlejšího koně a Michala dohonil.

Michal kráčel zatím pokojně cestou, kudy byl do města přišel. Čtvrtý den vidí najednou za sebou jezdce, který z daleka na něho volá; zůstane tedy stát. Jezdec přijede a začne se Michala polovic německy, polovic česky něco ptát, čemu ale Michal nerozuměl; aby mu ulehčil, ptá se ho po německu: „Was?“

Ale na tu otázku se jezdec obrátí a ujíždí, jak by ho vítr unášel. Michal si pomyslí, ten chlap je blázen, a jde s Pánembohem dále.

Celý uříčený, uprášený vrátil se jezdec zpátky, a sotva skočil s koně, běžel ku králi a oznamoval: „Milostivý králi! smutná novina, až zlapá kocour myši, bude po nás veta.“

„Kdo ti to řekl?“ ptal se ulekнутý král.

„Ten člověk, co nám kocoura prodal. Na cestě jsem ho dohonil, i ptám se, co bude to zvíře žrát, až všechny myši zlapá, a on mi řekl: „Vás!“

Hned svolal král celou svou radu a jednalo se, co s kocourem začít. Po dlouhém rokování se usnesli, že ho nechají v komoře zavřeného a že tam postaví dvojí stráž, aby nemohl ven. Tu chvíli dostal nejvyšší generál rozkaz, aby postavil čtyry silné a neohrožené muže ke komoře na stráž. Noc a den stál na každém rohu jeden a strachy umí-

ral, kdykoliv to v komoře zarachotilo. Druhou noc bylo ale ticho, protože kocour všechny myši zlapal. Ráno, když se v komoře ještě nic nehýbalo, myslil si muž blíže okna stojící, co to asi znamená? Osmělil se tedy a nahlídl do komory. Ale běda! Kocour seděl na okně, a jak zahlídl fousatou bradu a huňatou čepici, lekl se, vyrazil okno a byl ten tam. Druhý muž zaslechl křik, i běží se podívat a tu vidí vojáka ležet bradou vzhůru. Tryskem pádí do zámku a volá:

„Ach zle je, zle, milostivý králi! Ten ukrutný myšilapák dostal se z komory a zakousl mého kamaráda, co u okna stál. Bůh ví kde běhá a co již lidí uškrtil. Ó to je neštěstí!“

Hned se všechny domy uzavíraly, kde kdo byl se schoval a král poručil, aby se pluk těch nejsrdnatějších mužů v těžké brnění přistrojil a na kocoura táhl. To se také hned vyplnilo, ale ačkoli se honilo tři dni, po kocouru nebylo více ani památky.

Bratří žili zatím svorně a spokojeně, hospodařili lépe než prvé, neboť věděli, že se teď na nic více spolehnout nemohou. Častokráte ale, sedíce pohromadě, hloupým lidem se vysmívali.

O PRINCEZNĚ SE ZLATOU HVĚZDOU NA ČELE

BYL JEDEN KRÁL A KRÁLOVNA A TA KRÁLOVNA měla na čele zlatou hvězdu. Měliť se sice manželé velmi rádi, ale bohužel! jich blaženost dlouho netrvala. Žalost královu není možná vypovědět ani vypsát, to ví jen ten, kdo ztratil, co miloval.

Dlouho nechtěl se král ani na dítě podívat, které bylo příčinou matčiny smrti, konečně zvítězila ale láska otcovská a úsměv milostného dítěte přikouzlil jej poutem nerozlučným. Bylo ale dítě to věru tak hezounké, živý obraz krásné matky, že s něho člověk nerád oko spustil. Pro neobyčejnou sličnost nazváno jest děvčátko Lada.

Několik let uběhlo od té doby, co královna zemřela, a dvořenínové nutili krále, aby se oženil, že by se stal pokojnějším a veselejším. Odpověděl jim král takto: „Když královna na úmrtním loži se mnou se loučila, prosila mne, kdybych se musel ženit, abych si jinou nebral, než která jí bude docela podobna. Já se na to zapřísáhl a vzal bohy za svědky; budu tedy hledat ženu, která by jí ve všem podobna byla, a nenajdu-li takovou, nikdy více se neožením.“ Dvořenínové dali králi za pravdu a hned se stalo ujednání, kdy se král na cestu odebere.

Ladu, poupě to kvetoucí, odevzdal král pečlivým chůvám, zem svou správci věrně oddanému a sám odešel s četným komonstvem do světa hledati nevěstu. Projel knížetství, království, projel půl světa, viděl panny tváří jako anděl krásných, přece ale neměla žádná na čele zlatou hvězdu, žádná nebyla podobna zemřelé paní. Smuten vrátil se domů. Tu mu běží vstříc Lada a vroucně ho z daleké cesty vítá. Král ztrnul nad rozkvětlou pannou. To byla ona, to byla ta žena, kterou nade všecko miloval, její oči, vlasy, tělo, tu zlatoskvoucí hvězdu na čele, všecko měla

Lada, dcera její. Běda, běda! pomyslíl král. Co viděl podobu své ženy, vzbudily se v něm všechny památky na minulou blaženost, takže div nezoufal. Konečně umínil v své rozbouřené mysli, že si vezme Ladu za ženu, chtěje zvrátit ukrutné vrchy, které v tom poměru mezi něj a ji příroda postavila. Šel tedy k dceři a zjevil jí úmysl nebožky matky. Lada se toho zhrozila, ale dělala, jako by otcův návrh za pouhý žert měla, a po krátkém přemýšlení řekla: „Vezmu si tě, otče milý, koupíš-li mi šaty, ušité z křídel zlatohlávka.“

„Koupím, duše má, všechno, co žádáš, jen vyplň prosbu mou,“ odpověděl král a to okamžení dal ohlásit, kdo by mu takové šaty přinesl, že dostane za ně mnoho peněz. Což by lidé za peníze nevyvedli? V několika dnech byly šaty na zámku a král je donesl dceři. I nevěděla, co si má vymyslet, aby čas prodloužila a otce tím snad na jiné myšlenky přivedla. Poručila si opět šaty barvy sluneční. A zase to dal král ohlásit a šaty sluneční barvy dostal. Když je Ladě přinesl, řekla: „Ještě mi kup, otče, šaty barvy nebeské, aby na nich i hvězdy byly; potom si tě opravdu vezmu.“

Co by byl král pro ni nedal! Poslové lítali na všechny strany a krejčí namáhali své mozky, by vymyslíli kroj šatů barvy nebeské i s hvězdami. Ale což by rozum lidský nevymyslíl, když se jedná o tolik peněz. I takové šaty se ušily, jenže byly na nich místo hvězd velké diamanty. Již nebylo tedy žádné pomoci a Lada musela dáti otcí slovo; ale trápila se nad tím a plakala. Tu samou noc se jí zdálo, že stojí před ní krásná paní, majíc na čele zlatou hvězdu, a že klade na postel bílý závoj jako dech, pravíc: „Lado, já jsem tvoje matka, vím, co se zde děje a vlastní otec za ženu že tebe žádá. To se však státi nesmí, já ti jdu na pomoc. Dej si zejtra ušít sprosté šaty, přehod' tento závoj z mlhy utkaný přes hlavu a prchni. Dokud ho budeš mít

na sobě, žádný tě neuvidí. O otce starost neměj, já se mu zjevím a dám mu vnuknutí.“ Po těch slovích cítila Lada na tváři lehký vanot dechu a matka zmizela. Ráno našla závoj na loži a pilně jej uschovala. Nato pak poručila, aby jí dala komorná udělat myší kožíšek od hlavy až k patě. Komorná myslila, že to bude pro nějakou kratochvíli, pročez nikomu o tom neřekla, sama kožíšek objednala, a když byl hotov, princezně ho přinesla. Třetí den měla býti svatba; v zámku bylo šukání, běhání a král byl plný blaženosti. Jen nevěsta nepomyslela na oddavky. Když kožíšek měla, oblékla se do něho, ty troje šaty svázala, plachetku hodila na hlavu, závoj na tvář a tak přistrojena dala sbohem otcovskému zámku a v slzách plynouc ubírala se do šírého světa. Chodila dlouho, aniž věděla, kam se má obrátit; tu přijde k městu, které bylo velmi krásné. Hned u kraje stál na vršku královský zámek; do toho si umínila Lada vejít a o nějakou službu prosit. Ale uzlíček se šaty nechtěla vzít s sebou. Malý kousek od zámku byl háj a u háje studánka; i zdvihla Lada u studánky kámen a pod ten kámen položila uzlík a závoj k tomu. Rybička ze studánky na ni vykukla.

„Nepovídej žádnému, rybičko, a dobře to hlídej!“ prosila Lada rybu a odešla do zámku.

Na cestě si posypala tvář trochu popelem, zamračila čelo a plachetku níže stáhla; představíme-li si ještě myší kožíšek, v němž byla skoro celá zaobalená, kdož by chtěl při ní krásu hledati? Čeládka v zámku se pustila do hlasitého smíchu, vidouc tu ošklivou služku, a posílala ji pryč. Ale ona tak snažně prosila, aby ji za kuchtičku přijali, že se kuchař nad ní ustrnul a do kuchyně ji přijmul, přísně jí zakázav, aby se vrchnosti neukazovala, by trestán nebyl, že takovou kuchtičku do služby bere. Lada byla potěšena, že dostala službu, kde bude ode všeho pronásledování ochráněna a kde si jí nikdo všímat nebude. A dobře sou-

díla; celý den žádný na ni ani nekoukl, leč se pan kuchař s ní několikrát vyvadil a sloužící myších kožíšků jí nadali, což ale dobrovolně trpěla. Zem, v níž se to zběhlo, patřila králi, který měl jediného syna, jmenem Hostivíta, ušlechtilého mládence, na kterého se mohl ve všem spolehnout. Všickni poddaní se již těšili, až bude princ panovníkem, jaké to budou mít časy. Král byl již starý a rád by byl viděl, aby si Hostivít nějakou princeznu vybral, ale ten posud neměl k tomu chuti. Chválu princovu slyšela také často kuchtička od ostatní čeládky, i velmi ráda byla by toho vyhlášeného pána seznala. Jedenkrát se jí k tomu naskytla příležitost. Když byla v kuchyni sama, šel princ právě okolo. Tu vyběhla rychle ven a za ním se dívala; zdali se jí líbil, uhlídáme dále.

Byl králův svátek a po tři dni dávaly se skvostné hostiny a radovánky, ku kterýmž se hosté z daleka sjížděli. Lada celý den již o něčem přemýšlela, a sotva byl večer, prosila kuchaře, aby jí dovolil, trochu na ty hosti se podívat, které jakživa neviděla.

„Ó ty cuchto, nechtěla bys pánům do cesty vlézt, aby tě někdo viděl a potom si pomyslí, jací jsou to služebníci zde v zámku?“

„Nebojte se, pane, že bych šla komu do cesty, já někam do koutečka zalezu, kde mne žádný nespatri.“

Kuchař nechtěl, nechtěl, ale potom zabručel něco o všečnosti a nechal kuchtičku jíti na podívanou. Lada šla rovnou cestou k studánce, zdvihla kámen a vyndala z uzlíčku šaty, co byly z křídel zlatohlávkových ušité. Potom sundala plachetku, svlékla myší kožíšek, umyla tvář, srovnala vlasy a oblékla šumný oděv na sebe. Ono jí však nebylo o to, aby viděla panstvo, ale jen aby mohla s tím hezkým princem potancovat a slovíčko s ním promluvit. Když měla šaty na sobě, přehodila závoj přes oči a spěchala ku hradu. Nejdříve si před zrcadlem oděv srov-

nala, potom teprv vkročila do taneční síně, postavila se, kde nejvíce hostů stálo, a hodila závoj s čela. Každý se hned k ní obrátil, ale žádný nevěděl kdo je a odkud přichází. Avšak nejprvnější ze všech byl u ní Hostivít, který dříve od paní k panně poletoval jako hravý motýlek. Sotva pohledl na ušlechtilou tvář cizinky, již ucítil, že po jeho svobodě na věky veta.

„Kdo jste, panno spanilá, že mi ani tvář, ani jmeno vaše povědomo není?“ ptal se Hostivít Lady.

„Důvěra ve vaši hostinnost mne sem přivedla, abych se vyrazila. Rád-li mne vidíte, nechtějte vědět, kdo jsem,“ odpověděla Lada a pohlédla na Hostivíta tak prosebným okem, že neměl srdce více se jí ptáti.

Hudba začala hrát, každý šel pro svou dámu, a i princ se postavil do řady se svou tanečnicí, již nebylo roveň. Jak čerstvě mu hodiny uplývaly, které si právě tenkrát přál sto-krát delší. Začalo se šerit a princezna děkovala svému hostiteli chtěj odejít; princ prosil jen o malou chvilčinku ještě, ale ona nezůstala ani okamžení déle, jen to slíbila, že přijde druhý den zase. Letmo hrad přeběhla, octla se u studánky a šaty se sebe svlékala; byl již svrchovaný čas, aby se v kuchyni okázala. Když odcházela, vykroukla zase rybička a Lada prosila, aby jí šaty hlídala. Všecka čeládka byla ospalá, a nikdo nepozoroval, kdy kuchtička přišla.

Každé ráno ohlašoval komorník, co se má pro prince k snídání vařit; ale toho dne přišel, řka, že princ sám neví, co si má poručit, aby se udělalo cokoliv. „Já nevím, co se pánu přihodilo,“ doložil, „tak veselého jsem ho ještě neviděl. Zpívá, tancuje z pokoje do pokoje, a když se ho ptám na to neb ono, říká: ‚Dělej co chceš.‘“

„Bláhový,“ řekl na to kuchař, „snad se mu včera některá kněžna zalíbila a dnes na ni vzpomíná?“

„Máš pravdu, starý, byla tam jedna paní, ale žádný neví, co je zač, a u té byl celou noc.“

Kuchtička něco třela a hlavičku hluboce k tomu shýbala, aby nebylo vidět, jak se červená. Dělala, jako by si komorníkovy řeči ani nevšímalá, zatím jí ale slovíčko neušlo. Celý den byla by kuchařovi pomyšlení udělala, jen aby ji večír zase na podívanou odpustil, což také kuchař slíbil.

Když měla všecku práci svou odbytou, běžela zase k studánce, kožíšek shodila, oblékla šaty sluneční barvy, přehodila závoj a pospíchala k zámku, kde se již tancovalo. S princem nebylo po celý večer ani řeči, jeho jediná práce byla hleděti ke dveřům, brzo-li je sloužící otevře. Ale než se nadál, stála jeho krásná neznámá milá uprostřed síně, jako bohyně, jejíž jméno nesla. A zase byl blažen láskou raněný princ. Paní záviděly Ladě krásu a nádherný oděv a páni záviděli princovi její přízeň. Té noci zdržela se Lada o chvílku déle, nemohouc odolat prosbě krásného muže, kteréhož tak vroucně milovala, jako on ji. Bylo již hezky šero, když přišla k studánce. Honem se odstrojila, tvář zapopelila a jako na perutích běžela k zámku, kde bylo již všecko na nohou.

„To se mi líbí, podruhé nepůjdeš nikam!“ broukal kuchař, když vešla do kuchyně; ale ona ho prosila za odpuštění a začala se točit jako na kolovrátku. Kuchař byl starý, dobrý člověk, a když viděl, že kuchtičce práce od ruky jde jak by hrál, zapomněl na svůj hněv. Opět vešel komorník do kuchyně, a když se kuchař ptal, co bude princ k snídani poroučet, odpověděl, že nebude princ nic jísti, že sedí v lenošce, oči máje zavřené, a když se ho někdo otáže, že mlčí jako hrob. „Nevím,“ končil svou zprávu, „ta paní, co u nás po dvakrát byla, mu snad učarovala.“

„Hej, kuchtičko, co tomu říkáš, ty jsi se také dívala, vidělas tu cizí paní?“ volal kuchař na Ladu, která rožněm točila.

„Ovšem že viděla; já tomu ale nerozumím, abych řekla, je-li tak krásná; mně se líbila a princovi snad také, neboť s ní pořád mluvil,“ odpověděla kuchtička kuchařovi, ale kdyby nebyla u rožně stála, byl by viděl její zarděnou tvář, která jako plamen popelem prokvítala.

Svou pilností po celý den vymohla Lada opět na kuchaři dovolení na podívanou. Tenkrát se oblékala u studánky do šatů, co byly barvy nebeské, diamantovými hvězdami poseté. Nikdo nemohl na ni pro samý lesk pohlédnout a celý háj se osvítil světlem, které od ní zářilo, že se v studánce celá viděla. S těžkým srdcem šla ale tenkrát do hradu; neboť se musela s miláčkem rozloučit. Mohlať ovšem říci, kdo je, ale ona se bála otcovy msty a že by ji nazpět požádal, proto si umínila, že bude mlčet, dokavad se nedoví, jak otec smejšlí a zdali už na ni zapomněl.

Hostivít byl jako bez smyslů, nic ho netěšilo, a sám starý král hleděl na dvěře, brzo-li ta krásná kouzelnice vejde, by se tvář synova vyjasnila.

„Proč tak smuten?“ ozval se vedle Hostivíta líbý hlas. Lada co skvělá dennice stála vedle něho a jediný paprsek z oka jejího vyjasnil mračna na tváři miláčka. Starý král a mnoho hostů shlukli se okolo ní, vítali ji a nemohli se na tu očarující krásu dosti vynadívát. Tu noc nebylo ani Ladě ani princovi do tance, chodili spolu ze síně do síně a tiše rozmlouvali o své lásce; čím blíže k ránu bylo, tím byli smutnější. Ta nejposlednější síň skvěla se bílým mramorem, kolem dokola stály vonné květiny a stromy, i zdálo se člověku, že do květnice vstupuje. Tam seděla Lada na pohovce s Hostivítem a v očích chvěly se slzy.

„Lado má, ty jediná, zůstaň u mne a buď mou ženou,“ prosil princ tak dojemným hlasem, že projel zvuk jeho nikdy nepocítěnou blahostí duši ubohé Lady.

„Nepros tak snažně, činíš mi těžké srdce; vždyť víš, že posud prosbu tvou vyplnit nemohu. Abys ale věřil,

že i já tě srdečně miluji, vezmi ode mne tento prsten, kterým se tobě na věky zasnubuji.“

Hostivít přijal s vroucími díky drahý prsten, potom sňal též jeden s diamanty se svého prstu a podal ho Ladě.

„Nyní jsme zasnoubeni,“ řekla tato, „já tvá, ty můj. Kdo ti tvůj prsten nazpátek přinese, tomu věř, bude to posel, od něhož uslyšíš vzkázání, jak brzy se shledáme.“

Ještě chvilka utekla v sladkém líbání a rozmlouvání a Lada zmizela. Darmo běžel Hostivít do síně, kam byla odešla, darmo naříkal jako vši útěchy prázdný zoufalec, Lada se nevrátila a on nevěděl, kde ji hledati.

S těžkým srdcem a slzíc svlékla dívka skvostný šat v zeleném háji, dala ho pod kámen, poprosila rybičku, aby měla pozor na něj, a již pospíchala v myším kožíšku do kuchyně. Prsten zasnoubení měla schovaný za nádry.

Když přišla do hradu, bylo tu běhání až hrůza, komorníci princovi mohli hlavy srazit, jak po schodech nahoru a dolů lítali. I ptala se Lada v kuchyni, co to má znamenat?

„Celou noc kalousuješ a ráno spíš kudy chodíš,“ huboval na ni kuchař. „Což neslyšíš, že je princ na smrt nemocen? Tu čarodějníci nám byl čert dlužen. Ten ubohý, ubohý pán! Já nevím samou starostí, co do ruky vzít.“

Lada zůstala jako omráčena, nevědouc, má-li k Hostivítu jíti, aneb co má dělat. Tu přiběhl sloužící s jakýmsi kořením a poroučel, aby se honem pro prince uvařilo. Lada mu je vytrhla z ruky a v okamžení stálo u ohně. Sloužící odběhl, kuchař také, a než se vrátil, měla již Lada koření v koflíku a chtěla je nésti nahoru.

„Co to děláš? Nemůžeš někoho zavolat anebo na mne čekat? Kdyby tě v tvém kožichu král viděl, všecko by si zošklivil.“

„Nic se nebojte, pane, on mne neuhlídá. Abyste nemusel na schody, donesu to nahoru,“ nabízela se s ochotností Lada, „a dám to některému komorníku.“

Na cestě vytáhla ze záhadří prsten a hodila ho do koflíku; koflík postavila v pokoji na stůl a běžela doů, kojíc se nadějí, že prince upokojí. Přitom si však umínila, kdyby se princ ptal, jak se prsten do koflíku dostal, že se nepřizná. A na to přišlo v malé chvíli.

Sotva princ koření vypil a na dně prsten spatřil, vzbouřil celý zámek; nejprvnější poptávka došla ovšem na kuchaře, zdali on koření do koflíku lil. Kuchař v domnění, že se snad do koření vlas z myšího kožíšku dostal, nechtěl na sobě hanbu nechat, a prosil hned o odpuštění, že to v jeho nepřítomnosti kuchtička udělala. Nyní musela kuchtička k princovi. Dosti se zdrahala a nechtěla jít, ale služebníci ji vzali pod páždí a vedli ji do princova pokoje. Jak tam vešla, klekla na zem a hlavu sklonila, aby neviděl princ její postavu a nepoznal její tvář.

„Ty jsi dala prsten do koflíku?“ ptal se princ, jsa již vzhůru, a pozorně prohlížel klečící kuchtičku.

„Milostivý pane můj!“ pravila Lada s proměněným hlasem, „já koření do koflíku lila, ale o prstenu nevím, a byl-li tam, musel jej někdo nevědomky do něho hodit.“

Na ten způsob zapírala Lada v jednom, a když nemohl princ přiznání nikterak z ní vynutit, propustil ji. Lada byla ráda, že šťastně vyvázla, poděkovala a pospíšila do kuchyně, kde vše panu kuchaři povědět musela. Avšak navzdor ohyzdnému kožichu pozoroval princ při jejím odchodu ušlechtilý vzrůst, všimnul si krásného chodu a malounké nohy, jakou obyčejně nemotorná kuchtička nemívá. Pořád mu to vrtalo v mozku, na jaký způsob by ji mohl, sám nepozorován, viděti.

Byl způsob v tom městě, že se lidé velmi rádi koupali, jak bohatí tak sprostí. I v zámecké velké zahradě byly dvoje lázně, jedny královské, druhé pro domácí čeládku, kde se dvakrát za týden od prvního do posledního koupali. Na tu lázeň vzpomněl Hostivít nejdříve, tam byla

nejlepší příležitost, podivnou kuchtičku vyzkoumat. Byl právě den koupele; tu se princ odebral tajně do zahrady, šel hned k lázni ženské, tam udělal do zdi díрку velikosti oka a šel zase do svého pokoje. Doktoři se křížovali, že mu bylo ráno na smrt zle a teď že už chodí, Hostivít je ale potěšil, že ho divotvorné koření pozdravilo, z čehož oni velkou radost měli.

Navečer, když byl čas koupání, vykradl se princ ze zámku do zahrady, šel k lázni a schoval se do hustého křoví, kde ho nikdo nepozoroval. Všechny ženské se koupaly dříve a nejposlednější ze všech byla kuchtička, s kterou se žádná jiná koupat nechtěla, čemuž ona velice povděčna byla. Jak viděl princ kuchtičku jíti, položil oko ke zdi a ledva dýchal.

Zamyšlená vstoupila Lada do lázně, a když za sebou zamkla, svlékla nejdříve kožíšek a stála tu v prosté su-kénce. Hostivítu vstupovala krev do tváří, když viděl tu sličnou postavu, a blahé tušení se mu v srdci rozhostilo. Ale když dala kuchtička plachetku s hlavy, tvář umyla a na čele se jí hvězda zatřpytila, nemohl se princ déle zdržet, vykřikl: „Lado, Lado má!“ a vyběhl ze své skrýše.

Uleknutá Lada hodila rychle kožich na sebe, plachetku na hlavu a vyběhla ven; neboť poznala dobře hlas princův.

Ve dveřích ji potkal Hostivít, sevřel do náručí a zamkl ústa vřelým políbením, aby nemohla déle zapírat.

„Nyní půjdem k otci, drahá,“ pravil Hostivít a chtěl vésti Ladu do zámku, ale ona nechtěla, řkouc: „V tom oděvu nepůjdu před tvého otce. Počkej tu malou chvíli, až se opět vrátím.“

Princ chtěl ledaco namítat, ale Lada byla již za zahradou a utíkala k studánce jako plachá srna. Šaty našla všecky, ale závoj scházel a hlídačky v studánce také nebylo. Než blahá nevěsta neměla kdy, o tom přemýšlet, a že už závoj nepotřebovala, nebyla jí ztráta tak bolestná. S uzlíkem

pospíšila zase zpátky do své komůrky, tam se přestrojila do královských šatů a teprv šla k milému princovi, který ji k otci svému vedl. Kdo je potkal, díval se jako udiven, pověděl druhému a v okamžení to bylo po celém zámku, že našel princ krásnou paní.

Posud nebyla se Lada o svém stavu nikomu svěřila, až teprv když byla u krále. Tím raději požehnal otec synův sňatek, věda, že princeznu z krve královské za ženu dostane.

V kuchyni se zatím pan kuchař stropu chytal a na kuchtičku, která nepřicházela, hrozně dováděl. Tu přiběhl pro něho sloužící, aby šel tu chvíli k princovi. Honem zahodil zástěru, vyjasnil tvář a pospíchal nahoru. I viděl krále, prince i krásnou budoucí královnu.

„Proč přechováváš v kuchyni tak ošklivou, zapopelenou kuchtičku?“ obořil se na něho princ.

Kuchař se lekl a začal prosit: „Ach, můj nejmilostivější králi a pane! Já ji nechtěl vzít, ale ona tak snažně prosila o službu, že jsem ji nemohl oslyšet; a také nemám věrnější, spěšnější a bedlivější osoby snad ani v celé kuchyni, až na to, že nosí ten myší kožíšek, pořád se popelí a trochu všetečně si počíná.“

„Hana tvá je pravdivá a za chválu ti děkuji, milý kuchaři, jakož i za upřímné přechování. Za to se ti tvá kuchtička odmění.“ Tak řekla Lada a kuchař padla jí k nohám, děkoval za vše a prosil za odpuštění, neboť ji byl podle hlasu poznal. Lada ho upokojila a dala mu měšec peněz na odslouženou. Jakmile kuchař z pokoje vyšel, již to věděli všickni, kdo byl myší kožíšek, a strachy umírali, když pomyslili, jak to s nimi vypadne, jak se bude asi královna mstít. Ale ta na mstu nepomyslíla.

Zasnoubení milenců bylo brzy nato; potom si sedli do vozu a jeli k otci krásné nevěsty, by od něho také požehnání obdrželi. S bázní vjížděla Lada do zámku a velmi se

strachovala msty otcovy. Avšak darmo! Tu samou noc, když Lada ze zámku zmizela, zjevila se nebožka královna a přísně kárala hříšnou jeho lásku. Od té chvíle se obrátilo srdce královo, láska nedovolená z něho zmizela a bývalá vroucí láska otcovská se v něm uhostila. Dávno by byl již dceru hledal, kdyby mu to byla nebožka nezakázala, která sama nad ní bděla.

S nevýslovnou radostí přijal král dceru i zetě a jejich štěstí bylo mu útěchou.

MOUDRÝ ZLATNÍK

RADOŠ BYL OSMNÁCTE LET STÁR, KDYŽ MU RODIČE umřeli. Nyní mu nezbývalo nic jiného, než jíti na službu. I pomyslí si: Když musím sloužit, půjdu do velkého města a tam se dám do služby, vždyť kus práce zastanu. Sebral své věci a šel. Nedaleko města pozdravilo ho moudro s rozumem. Od té chvíle prý byl tak moudrý a rozumný, jako by na vysokých školách cvičen byl, a všechno, co do rukou vzal, muselo se mu povést.

Chodí Radoš po pěkných ulicích, a tu mu padne do oka nádherný a skvostný krám zlatnický, v němž sedí při díle mnoho tovaryšů. To se mu velice zalíbilo a opět si pomyslí, že nepůjde do služby, ale že se bude učit zlatníkem. Bez rozmyslu vejde do dílny, slušně mistra pozdraví a prosí ho, aby jej za učeníka přijal. „Inu, já tě přijmu,“ namítal mistr, „ale tys už trochu přestárlý na učeníka; než se vyučíš, bude ti pomalu šest a dvacet. Beztoho že chceš rok za rok?“

„Ovšem, pane mistře, já peněz žádných nemám, abych za učení platil. Ale budete jistě se mnou spokojen a chvilky vám nezmařím,“ pravil Radoš.

„Zůstaň tedy,“ řekl mistr, vykázal mu místo pro jeho věci a k ležení. Když si to Radoš urovnal, hned se měl k práci jemu vykázané. Zprvu se mu druzí tovaryši smáli, že je nemotorný učeník, ale brzy umlkli; co vzal Radoš do ruky, to se mu podařilo, a co se jiní dvě leta učili, to uměl on za týden. Za čtrnáct dní dělal již prsteny, náušnice a náramky tak pěkné, že se bylo radost na ně podívat.

„Nevím,“ řekl mistr k své ženě, „co si mám o Radoši pomyslit, má-li už za vyučenou a jen ze mne rozum táhne, anebo je narozen na šťastné planetě?“

„Ne, tomu nevěř, že by tě byl obelhal, on je věru živá

pravda,“ zastávala mistrová učeníka, který i jí po ruce byl.

Za čtyry neděle dostal za vyučenou a mistr ho měl velmi rád. Jedenkrát šel s mistrem na procházku po městě, které bylo velké a v němž král sídlel. Tu vidí na bráně nastrčenou lebku na špici. I ptá se mistra, co to má znamenat, a mistr mu začal takto vypravovat:

„Náš král má jedinou dceru, pannu tak krásnou, jakž by ji daleko pohledal. Od dvanáctého roku však nemluví, ale jestli řízením božím anebo její vlastní vůlí, to nemohl dlouho žádný vyzkoumat. Co tu bylo lékařů a jiných učených mužů, než žádný ji k řeči nepřipravil. Ona čte, jezdí, prochází se, umí krásné práce, ale to vše dělá mlčky. Před třemi lety se tu vyskytla moudrá věstkyně, která povídala, že je princezna Liběna pod kouzelnou mocí a ta že bude tak dlouho trvat, dokud by se nenaskytl mládenec, který by ji k řeči přivedl. I vydal král rozkaz, kdo by dceru jeho k řeči přivedl, že mu ji dá za ženu, ať je sprostý anebo vznešený. Tu přišli všelijací lidé, kteří se u krále hlásili a princeznu obtěžovali, ale neuzdravili. Mrzel se král velice nad tím a princezna ještě více, protože se do svých pokojů odebrala a z nich ani vyjít nechtěla. I poručil zase král, kdo se k němu přihlásí, že chce princeznu uzdravit, a neučiní to ve třech dnech, že přijde o hlavu. Shon přestal, až po nějakém čase přijel mladý pán velmi sličné postavy. Král dovolil, aby se o uzdravení princeznino pokusil. Tři dni prý klečel před Liběnou a neustále prosil, aby k němu jediné slovo jen promluvila, ale ona se ani nepohnula, a tak ztratil třetí den hlavu, která je pro výstrahu zde nastrčena. Od té chvíle se žádný nehlásí a pátý rok již táhne, co princezna nepromluvila.“

Velice se nad tím Radoš podivil a bylo mu krásné Liběny líto. Byl už rok u svého mistra, který ho měl jako oko v hlavě, a již i se ženou se radil, zůstane-li Radoš vždy tak

hodný hoch, že si ho podrží za vlastního, nemaje jiných dětí.

Jednoho dne přišel královský dvořenín a objednal u mistra pro princeznu klenoty. Měly býti tak krásné, jaké posud žádný neviděl, a z nejdražších kamenů. Mistr to přislíbil, ale když posel odešel, škrábal se za ušima a nevěděl, jak to vyvede a kterému práci tu odevzdá.

„Copak se vám, pane mistře, přihodilo, že jste tak truchliv?“ ptal se Radoš.

Mistr se mu svěřil.

„Nermuťte se, mistře, tu práci vezmu já sám na sebe a jistě že bude král se mnou spokojen.“

„A myslíš, Radoši, že dovedeš práci, kterou si já sám udělat netroufám? Jak bych ti mohl dát tolik zlata a drahých klenotů pro zkázu?“

„Dejte mi tedy něco na zkoušku, a bude-li se vám líbit, potom i druhé.“

Mistr byl spokojen, dal zlato a kámen a Radoš se pustil hned do práce. Ale jakž se divil starý zlatník, když mu přinesl Radoš hotový prsten. Tomu nebylo roveň v celém krámu. S radostí dal mistr zlata a diamantů s potřebu, aby i ostatní ke skvostu patřící věci zhotovil. Radoš si dal na všem co možná záležet, a když byl hotov, udělal i stříbrnou klenotnici, a vše do ní uspořádav donesl mistrovi.

Když se mistr na skvost podíval, popadl Radoše okolo krku a řekl: „Hochu, ode dneška jsi ty mistr, já ti více poroučet nemohu, neboť jsi mne daleko přestihl.“

Byla to ale taková práce, jakouž málokdo uměl. Člověk nevěděl, čemu se má dříve obdivovat, zdali královskému diadému, či outlému náhrdelku, anebo skvostným náušnicem, náramkům a jiným drobnostem. To byly nitky jako od pavouků předené a ty lupeny a kvítka jako ze země vyrostlé.

„Hochu, co ti mám za to udělat?“ ptal se mistr, celý blažen, svého tovaryše.

„Nic jiného, jen mi dovolte, abych to směl sám králi donést.“

To mu mistr rád po vůli udělal a Radoš šel do hradu královského. Když se ohlásil, že nese králi objednaný skvost, ihned před krále předpuštěn byl. Hluboce se poklonil a králi stříbrnou skříni podal. Sotva král víčko otevřel, rozjasnila se jeho tvář a s patrným zalíbením se na klenoty díval. „Nemůžeš mi povědět, mládenče, kdo tu práci dělal?“ ptal se král přívětivě.

„Já sám, nejmilostivější králi!“ odpověděl Radoš.

„Aj, mladíku, toť jsi tak šikovný umělec, jakého jsem posud neznal; mohu-li ti nějakou milost prokázat, tedy žádej,“ nabízel se král Radošovi, který radostí div neplakal.

„Nejmilostivější králi! Slyšel jsem, že je každý k princezně připuštěn, kdo se chce o to pokusit, by jí řeč navrátil. O to bych se i já pokusiti chtěl, a proto bych žádal Vaši královskou Milost, abych k ní jíti směl.“ Tak prosil Radoš krále, čekaje se strachem na odpověď.

„Ovšem, mladíku, že k ní jíti a o její zdraví se pokusiti smíš, ale bylo by mi líto, kdybys to nedokázal, beztoho že víš, co tě potom očekává?“

„Vím, nejmilostivější králi, a rád se smrti podrobím, když to nedokážu.“

Král zavolal svého dvořenína a poručil, aby dovedl Radoše k princezně do pokoje a samotného jej tam nechal; tajnému znamení ale dvořenín rozuměl, aby totiž poslouchal, co se bude dít. Vedl jej dvořenín skrze množství pokojů až do síně, kde bylo nejináče než jako v ráji; květin, stromů, čalounů, zlata, stříbra, koberců, všeho dost. A to vše bylo polito temným světlem slunečním, jenž malovanými okny pestré stíny na bílou, mramorovou

podlahu kladlo. V čele síně visely od stropu dolů těžké záclony, které dvořenín polehounku rozevřel a Radoši rukou pokynul, aby vešel.

To byl pokojík malý, skvostně, ale tak pohodlně a ladně spořádaný, že člověku jaksi milo bylo, když do něho vkročil. Ale nejkrásnější byla princezna Liběna. Seděla u okna a zlatem vyšívala. Ani žilka se v té sličné tváři nepohnula, když Radoš vstoupil, ani mžikem se zřetelnice k němu neobrátila; zdála se býti tak bez života jako obraz, co v zlatém rámcí na zdi visel a ji co malé dítě představoval. Jasným okem na ni hledě, poklonil se Radoš před princeznou a postavil se před její obraz, řka: „Rozhodni ty, obraze krásný, krutý boj, jenž se v hradě tom vede; řezbář udělal pannu, krejčí na ni ušil šaty, ale mluvec jí dal řeč. Komu nyní ta panna náleží?“

„Komu by náležela, než mluvci, který jí dal řeč?“ promluvila princezna a opět tiše dál šila.

Radoš vyšel s poklonou z pokoje, ale dvořenín závistivý oznámil králi, že mu princezna ani slova neodpověděla, a Radoš musel v hradu zůstat, kdež se mu jinak dobře vedlo. Mistr nevěděl, co si má pomyslit, když mu přinesl služebník za skvost peníze a vyřizoval, tovaryš že se teprv třetí den vrátí.

Druhý den byl Radoš opět do princeznina pokoje uveden a jako předešlý den postavil se před obraz a ptal se: „Rozhodni ty, obraze krásný, krutý boj, který se v tom hradě vede. Řezbář udělal pannu, krejčí jí ušil šaty, ale mluvec jí dal řeč. Nyní ji chce mít každý, komu náleží?“

„Včera jsem ti řekla, že patří mluvci,“ odpověděla opět princezna.

Dvořenín, co poslouchal, nepřál to Radoši, že by mohl býti králem, a zase řekl králi, že princezna nepromluvila. Opět byl v hradě podržen. Než třetí den šel poslouchat král sám. Radoš vešel do pokoje a zase se ptal obrazu:

„Rozhodni ty, obraze krásný, krutý boj, který se o pannu v tomto hradě vede. Řezbář ji udělal, krejčí jí ušil šaty, ale mluvec jí dal řeč; komu nyní patří?“

„Po dvakrát jsem ti již řekla, že mluvci, proč se tím nespokojíš?“ řekla Liběna a vstala od stolku. Tu skočil král do pokoje a s pláčem dceru líbal. Nato vzal Radoše za ruku a pravil: „Mládenče, tys mne udělal šťastným otcem a všecku radost jsi mně navrátil, staň se tedy mým synem a králem, neboť uznávám, že jsi moudřejší nad jiné.“

„Můj nejmilostivější pane!“ odpověděl Radoš, „jak mohu býti králem, vždyť jsem jen z nízkého rodu, nevím, jak se u dvora chovat, a krásná princezna mne za svého manžela sotva chtít bude?“

„Tys mne tvou moudrostí z kouzelných pout vysvobodil a já žádného jiného za manžela nechci, než tebe,“ pravila Liběna a podala Radoši ruku, kterou on vroucně políbil.

Hned se to v městě rozhlásilo, že je princezna uzdravena a její vysvoboditel že je sprostý zlatnický tovaryš. Tu pospíchal starý mistr do hradu, aby se přesvědčil, zdali tomu tak, a když ho Radoš s radostí králi co svého dobrého mistra představoval, děkoval starec v duchu Bohu, že mu takového učeníka poslal.

Za nějaký čas byla svatba a královská nevěsta se skvěla v klenotách, které jí ženich vlastní rukou udělal. Radoš panoval moudře, jako před ním žádný král, a lid se za něho vstáváje lehaje modlil. Měl několik synů a každý se musel z mládí něčemu učit a žádný nedostal titul bez zásluhy. Jestli je také moudro s rozumem pozdravilo, to se neví.

CHUDÁ SELKA ŠLA DO LESA NA STLANÍ. HRABE, hrabe a tu vidí najednou do kola stočeného bílého hada; i mohla ho snadno zabít, ale ona by to byla pro celý svět neudělala, vždyť to byl bílý had a ten přináší štěstí. Vzala tedy košíku, položila ji až k němu samému a myslila si, kdyby bylo možná, že by ho hráběmi do koše smýkla a s sebou domů odnesla. A hle! ono se to jak náleží podařilo; had vklouzl do koše a do stlaní se zahrabal. S radostí nesla ho selka domů, a sotva do dveří vkročila, vypravovala muži, že si přináší štěstí. Muž vzal čistou košíku, položil vedle ní podušku a potom hada ze stlaní vyndal, na podušku položil a postavil na pec. Od každého jídla, co na stůl přišlo, dostal také had na misku a oba se o nalezence starali jako o vlastní dítě, jež ale neměli. Co byl v domě, šlo jim také opravdu všechno dle vůle, a brzy si z nouze pomohli.

Již měli hada pět let, tu se jednoho dne ozve při snídání s pece hlas: „Táto, když jste si mě vzal na starost, tak mě musíte také oženit.“

„Nu, pro mne, já tě ožením,“ odpověděl sedlák, který si pomyslně, že to hadův hlas. „Ale kteroupak bys rád?“

„Žádnou jinou, než Bělu, dceru knížete,“ odpověděl had, „jen tam hned jděte a namluvte mi ji.“

Sedlák se po snídání ustrojil do svátečních šatů a šel namlouvat nevěstu pro hada.

„Ale muži,“ řekla venku selka, „kněžna si ho nebude chtít vzít.“

„Ať dělá co chce, já mu to po vůli udělat musím, sice by se nám pomstil,“ řekl sedlák a ubíral se bez dalších řečí k městu, kde přebýval kníže, jehož dcera byla krásná Běla.

Když přišel do zámku, dal se u knížete ohlásit a v malém

okamžení byl veden od služebníka do velké síně, kde seděl kníže, jeho choť a krásná Běla, jejich dceruška. Sedlák se knížeti poklonil a beze všeho ostýchání poselství vyřídil.

Kníže se zamyslel, kněžna se lekla, ale Běla, která u okna seděla a předla (tenkrátě přádávaly ještě i knížecí dcery), zasmála se a řekla: „Vyřid' tvému synu, bílému hadu, že si ho vezmu, když přijede na svatbu po zlaté silnici, na granátovém voze se stříbrnými koly a s diamantovými zákolníky. Zapřaženo musí být čtvero bílých koní s perlovým náčiním. Když tak přijede, bude svatba.“

Sedlák si myslel, že to syn jeho nedokáže, než poděkoval knížecí dceři za odpověď a šel domů.

Přijda do sednice, řekl hadu, co mu Běla odpověděla.

„Děkuju ti, tatíčku, za vyřízeníou,“ pravil had, „ráno se s mamičkou ustrojte, pojedem na oddavky.“

Sedlák máje pevnou důvěru v slova hadova, opravdu se na ráno přichystal. Sotva Pánbůh den da', vstala selka a chystala snídání. Po snídání, když se ustrojili, zaslechnou řechtot koní, a když vykouknou okénkem ven, vidí na dvoře granátový vůz se stříbrnými koly a s diamantovými zákolníky, zapřaženo je čtvero bílých koní jak labutí s perlovým náčiním. Všecko bylo tak krásné a tak se to lesklo, až oči pocházely. Sedlák vzal hada s košem, a když vyšli na dvůr, chtěla selka dozadu na vůz vlézt, protože byl vnitřek samé zlaté polštáře. Ale had povídal: „Mamičko, kampak myslíte? Sedněte si jen na ty polštáře a mne položte vedle sebe. Tatíček nás poveze.“

Tu teprv selka poslechla a na pěkné podušky sedla, položíc hada s košem vedle sebe. Sedlák vylezl na kozlík, vzal do ruky vodidla a již jeli. Za dvorem se začala zlatá silnice a po takové šlo to až do zámku. Běla se dívala oknem, a když viděla, že jede had opravdu po zlaté silnici na granátovém voze, musila se strojit do svatebních šatů. Matka plakala, otec jí lál, že však tomu chtěla, musela

mlčet. Ženich přijel, přijeli hosté a svatba se slavila v zeleném háji. Pili, jedli, byli veselí, jen nevěsta plakala a ženich tiše ležel na bílých poduškách. Přišla noc, nevěsta musela jít do svatební komory s ženichem spat. Zahrabala se do kyprých podušek a pokryvku stáhla strachem a hrůzou až přes hlavu.

Tu prosí ženich: „Bělíčko, prosím tě, obrať se ke mně!“ Hlas jeho byl tak měkký, lahodný a pohnutlivý, že Běla jinak nemohla, než pokryvku s očí stáhnout a k hadu se obrátit. Ten prosí zase: „Bělíčko moje, prosím tě, obejmi mne!“

Běla se trásla, ale obejmula ho.

Tu prosí po třetí: „Bělíčko, ženo drahá, polib mne!“ S hrůzou zamhouřila Běla oči a políbila hada. V tom okamžiku cítil se v náručí, a když oči otevře, potká se oko její s láskyplným zrakem krásného muže.

Ráno když se mladí manželé probudili, chtěl muž hadí kůži zase na sebe oblékat, ale Běla ho prosila, aby to nečinil a s ní raději v své postavě mezi hosti šel a rodičům se ukázal.

Odpověděl jí na to muž: „Vidíš, Bělo, já jsem okouzlen, a kdybych tu hadí kůži na sobě neměl a ona se mi někde ztratila, musel bych v tom okamžiku od tebe pryč a ty bys byla od té chvíle nesmírnými bolestmi trápena a snad bychom se do smrti více neshledali. Proto si toho ani nežádej, chceš-li se mnou ještě déle žít.“

„Nestarej se, srdce moje, já tu kůži někam schovám, kde ji žádný nenajde a odkud se neztratí. Jen ji, prosím tě, na sebe neber.“

Mladý muž miloval svou Bělu z celé duše své; nechal se tedy lehko přemluvit a hadí kůži jí odevzdal. Běla ji dala zatím pod podušku a honem se ustrojila, nemohouc se dočkat, co řeknou rodiče a hosté, až si přivede tak hezkého muže.

Právě seděli všickni u stolu, kníže s kněžnou, sedlák se selkou, a jen nahoře bylo místo ponecháno pro nevěstu a pro ženicha. Tu se dvěře otevrou a do nich vkročí Běla s mužem krásným, že mu nebylo daleko široko roveň. Kníže a kněžna ho líbali a sedlák i selka mu tiskli ruce, pravíce mezi sebou: „My věděli, že si na něm štěstí dochováme.“ Nyní byli svatebníci teprv hodně veselí, jenže to dlouho netrvalo. Najednou cítí Běla horké políbení na levém líčku, slyší bolný vzdech a ženich byl ten tam. Žádný nevěděl, co se to stalo, a každý zůstal na svém místě sedět jako omráčený. Jediná nevěsta tušila, co se stalo, vyskočila, běžela do komory, prohledala postel, ale kůže se ztratila a nebyla nikde k nalezení. Tu teprv si Běla vlasy s hlavy trhala, naříkala a bědovala, že je příčinou svého neštěstí. K tomu cítila v srdci takovou bolest, takovou ouzkost, že s místa na místo běhala a nikde pokoje nenalezla. Nemohouc to déle vydržet, oblekla na sebe poutnický šat, svěřila rodičům, co ji trápí, a rozžehnavši se s nimi, šla do světa hledat svého ztraceného muže.

Chodila se svou bolestí dlouho po světě, zchodila si nohy do krve, vyplakala tvář do bleďa, a přece nenašla svého miláčka. Jedenkráte přijde k malé studánce, nad níž byla rozvěšená velká vrba, která jako prostovlasá děva, když se do řeky na svůj obraz dívá, v malé studánce se zhlížela. Dlouhé, tenké větve visely jí od hlavy dolů jako pletence vlasů. Pod tu vrbu sedla Běla a usnula. I cítí, jako by ji někdo vzal za ruku, a když se probudí, vidí před sebou paní celou bílou, ale tváře tak spanilé, že se nemohla na ni dost vynadívát, a neustále přemejšlela, kde jí podobnou již byla viděla.

„Vstaň, dcero má, a poslechni, co tobě řeknu,“ pravila paní k Běle.

Běla sedla vedle paní, ale divně jí to projelo srdce, neboť bylo jí, jako by slyšela hlas svého muže.

„Věz, že jsem matka tvého ztraceného muže; moje obydlí je v této vrbě, ale mé království je rozsáhlé a bohatství veliké. Já musela svého syna od sebe pustit a umínila si, že ho udělám králem na zemi. Nemohla jsem jej však na zemi chránit, an moje moc tak daleko nedosahuje, a on od zlé čarodějnice zaklen byl v bílého hada. Sedlák ho vzal do svého domu a tvoje láska jej kouzla zbavila. Nikdy by se byl od tebe neodloučil, kdybys ho nebyla přinutila hadí kůži svléknout. Čarodějnice toho opět použila a kůži, kterou jsi zapomněla pod poduškou, vzala a spálila. Tu chvíli octnul se princ v svém království, které jsem mu dala, přitom ale ztratil pamět a vzal si jinou paní, kterou nemiluje, a lid rád nemá. Město, kde bydlí, není daleko odtud, a miluješ-li syna mého opravdu, dám ti radu, jak bys opět k němu přijít mohla.“

„Ó matko!“ řekla Běla a slze jí tekly po tvářích. „Ty pravíš, zdali ho miluji? Pro koho snáším tolik bolesti? Pro koho chodím po světě zarmoucená až k smrti? Kdybych nedoufala, že ho přece někde najdu, dávno bych si smrt byla udělala. Ale co, nebudu-li se mu líbit, jsouc tak ztrápená, bledá a umořená?“

„O to se nestarej, dcero má, to se nestane,“ těšila ji paní. „Nejdříve se vykoupej v této studánce a potom udělej, co ti povím.“

Nato paní ve vrbě zmizela a Běla se koupala. Ale jak užasla, když se ve vodě zhlížela a spatřila na sobě tu krásu, jakou měla v den svatební! Opět se paní vrátila, dala Běle jiný šat, a když se tato do něho ustrojila, podala jí ještě zlatou přeslici, na jejímž kůželi byl hedvábný len perlami otočen, k tomu stříbrné vřetánko s diamantovým přeslenem a řekla:

„S tím sedneš na náměstí a budeš přisti; královna půjde kolem a bude to chtít koupit, ty jí to ale nedávej za žádné peníze, až přivolí, že ti daruje, co si od ní vyprosíš. Zejtra přijď opět sem.“

Běla poděkovala laskavé matce a šla s radostí do města. Na náměstí se posadila mezi jiné prodavačky, postavila vedle sebe přeslici a začala příst. Lidé se sbíhali a nevěděli, nač mají dříve hledět, zdali na krásnou přadleny, anebo na její přeslici a vřetánko. Tu se táhne po městě, jako pávice, hrdá královna, a když vidí lidi stát v kupě, pošle svého panoše, aby se šel podívat, co tam nového. Panoš se vrátil a vypravoval královně, co viděl. Všetečná královna přistoupila také blíže, a když spatřila zlatou přeslici, stříbrné vřetánko s diamantovým přeslenem, hned se jí toho zachtělo. Ptala se přadleny, není-li to na prodej. Ale přadlena, že ne.

„Dám ti peněz za to, co budeš chtít,“ řekla zase královna.

„To není za žádné peníze, milostivá královno!“ odpověděla přadlena.

„Co tedy za to žádáš?“

„Nechte mne jednou s králem spát, a je to všechno vaše,“ pravila přadlena a očekávala s nedočkavostí odpověď.

Chvilí se královna rozmejšlela, potom jako by se na něčem ustanovila, řekla. „Bud' si tedy, večer přijď na hrad.“

Nato odevzdala Běla královně zlatou přeslici a stříbrné vřetánko a potom čekala s touhou, až slunce zajde, by směla jíti na hrad.

Byl večer a ona pospíchala k hradu. Sloužící ji pustili hned ke královně, kteráž vzala Bělu mlčky za ruku a skrze několik pokojů ji dovedla do královské ložnice. Král již spal; dlouho se dívala ztrápená žena do milené jeho tváře, ale potom se tiše sehnula a políbila jeho ústa, oči a čelo. Než král se neprobudil, ani když ho těmi nejsladšími slovy volala, ani když naříkajíc slzami lože kropila. Byl den, ona musela pryč, a od krále jediného slova neslyšela. Smutná přišla k vrbě, kde ji paní očekávala.

„Neplač, dcero, a nezoufej,“ pravila k ní; „ono se ti jistě po druhé podaří. Zde máš košíček květin, sedni opět na náměstí a dělej věnec; královna ho bude zase chtít, ale nesmíš jí ho dát, leda by ti udělala, co si od ní vyprosíš.“

Běla vzala košíček ze zlatých proutků upletený a s podivením se dívala na květiny. Listy a stopky byly ze zlata a stříbra a květy z barevného drahého kamení. Co svět světem stojí, takového kvítí na něm nevyrostlo! – S novou nadějí ubírala se ubohá žena k městu, opět se na předešlé místo usadila a začala vít věnec. Bylo-li první den diváků, bylo jich druhý den jednou tolik a královna mezi nimi. Jisto, že se jí zachtělo drahého věnce ještě více než zlaté přeslice; hned se ptala zase květinářky, co žádá za ten věnec.

„Milostivá královno! Za peníze není, jestli mne necháte ale s králem spát, dám vám ho.“

Bez rozmejšlení svolila královna a Bělu na večer do hradu objednala. Ubohá prosila bohy, aby alespoň jedno slovo s miláčkem svým promluvit mohla; ale když přišla do hradu a královna ji do ložnice královny dovedla, spal král jako předešlou noc a ani líbání, ani nárek a prosby nebyly s to, aby jej z tvrdého spánku probudily.

Zarmoucenější než předešlý den šla Běla k bílé paní, jejížto laskavá slova ji poněkud potěšila. Chvíli ji nechala matka odpočinout, pak jí položila do klína drahý kment jako ze zlaté pavučiny utkaný a drahými perlami vyšíváný a řekla: „Ty šaty vezmi na sebe a posad se navečer k hradu. Královna tě uvidí a opět je bude chtít. Snad se ti tenkrátě poštěstí, čeho si žádáš. Ale třeba bys svého cíle došla, nezapomeň ani ty, ani muž tvůj na tuto vrbu; mějte ji vždy v uctivosti a dobře se vám povede; neboť, dokud bude strom ten zelený, bude vás matka od zlého chránit.“ Po těch slovech políbila paní Bělu na čelo a ztratila se.

S večerem seděla již Běla u hradu a za malou chvíli šla

tudy královna se svou pannou. Ó jak by nebyla zatoužila po skvostných šatech, když byla tak tuze chtivá. Běla je však jináče nedala, než za jednu noc s králem. Královna jí to ihned dovolila a v srdci se bláhové děvečce vysmála.

Komorník králův spával vedle královské ložnice, v níž slyšel po dvě noci usedavý pláč a vzdychání; i nemohl si to nijak vysvětlit a umínil si, že se krále na to zeptá. To také třetí den udělal; král se tomu velice podivil, ale nechtěl tomu naprosto věřit. Konečně když se na to komorník zapřísáhl, zamyslí se král a celý den o tom rozjímal. I vzpomněl si najednou, že mu již po dva dni královna sama večerní nápoj strojívá a k pití jej nutí. To mu bylo jaksi podezřelé, i uzavřel při sobě, že si dá večer dobrý pozor. Tak jako oba ty večery přinesla královna po třetí sama koflík s nápojem, král ale pořád otálel a najednou zvolal: „Neslyšíš nic? Mně se zdá, že je na hradě hrozný křik.“

Královna přiskočila k oknu a král vlil zatím nápoj za nádra a šťastně královnu ošidil. Nato šel do své ložnice, dychtiv, co se bude dále dít. Nedlouho potom otevřely se dvěře, královna přišla až k loži; vidouc ale, že král spí, tiše odešla, přivedla do ložnice Bělu a dvěře za ní opět zavřela. Od stropu dolů visela alabastrová lampa a bledou září osvětlovala tichou komnatu.

Král pootevřel malounko víčka, když ale tak krásnou paní, jížto nepoznal, k sobě přicházeti viděl, zamhouřil je zase a poslouchal, co bude říkat.

„Ach, naposled již k tobě přicházím, manžele můj drahý,“ šeptala Běla hlasem tak bolestným, že se králi srdce zachvělo. „Jestli mne i tenkrát oslyšíš, musím s mou bolestí od tebe a smrti zahynu. Jen jednou pohledni na tvou Bělu, jen jediné slovo k ní promluv, miláčku můj!“ Tak šeptala a políbila vroucně ústa králova.

Tenkrát neprosila nadarmo! Jako první laskavé políbení Bělinčino kouzelné vazby jeho svléklo, jimiž tělo jeho

spoutáno bylo, tak strhlo i nyní tuhou roušku, již mysl jeho zakryta byla, že nepoznal hned milenou ženu svou. Kdo by se ptal, jestli byli manželé rádi, že se našli?

Ráno přišla královna pro Bělu, ale zůstala omráčena státi, vidouc ji v náruči králově. Jako vzteklá saně chtěla se na ni vrhnout, ale král dosáhl meče a jedním rázem odměnil zlé ženě za všecko.

Nejprvnější cesta manželů byla k vrbě, kde děkovali neviditelné matce za její lásku, a vrba se zachvěla, studánka zašuměla, jako by vzdechly bolestně nad tím, že odpovědět nesmějí. Druhá cesta byla k Bělinčiným rodičům, kteří své děti znova narozené k srdci přitiskli. Prodali knížetství a šli s dcerou, ale sedlák a selka také v samotě nezůstali, ti šli též se synem, kterého si vychovali.

Do smrti jim zůstala vrba u studánky svatou a Běla nepředla na jiné vřetánko než na stříbrné s diamantovým přeslenem.

VDĚČNÉ ZVÍŘÁTKA

BYLA JEDNA VDOVA, TA MĚLA DVĚ DCERY, DORLU a Lenku. Dorla byla vlastní, Lenka ale nevlastní její dítě. Nebohá Lenka byla maceše sůl v očích, která se s ní vadila, kdykoliv se na ni podívala. Dorotku měla zato jako zlato a nic na ni nedopustila. Pro dílo byla Lenka; ta ačkoliv mnohem slabší než líná Dorota, musela přece všechno zastat. Za to nedostala nic jiného, než jednou za rok obnošené šaty od nevlídné škarohledé sestry a denně trochu zbytků od jídla. Kdo je od zbytků živ, netloustne. To zkusila Lenka nejlépe. Ve dne v noci prosila Boha, aby v tom nějaký prostředek učinil. Avšak sama Dorla udělala nejdříve konec. Začal za ní chodit ženich, ale když poznal Lenku, zalíbila se mu více než Dorla, a on říkal matce o tu. Dorla začala dovádět až strach a hrozila matce, nedá-li Lenku tu chvíli z domu, že buď sebe nebo ji zabije. Jakpak by se to mohlo stát, aby byla matka svému miláčkovi dala ublížit? To, to. Hned upekla z polovic mouky a z polovic popele hnětanku, a když byla upečena, dala ji Lence a vyhnala nebohého sirotka z domu. Žádný jí nepodal ruku, žádný jí neudělal na rozloučenou křížek, jen bílá holubička za ní vyletěla a vznesla se k modré obloze a černý havran usedl na střechu.

Když šla Lenka kousek cesty, myslila si: „Kam se nyní já ubohá v tom velkém světě obrátím?“ I vzala hnětanku, kulila ji před sebou a umínila si, na kterou stranu se pokulí, na tu stranu že půjde. Hnětanka se kulila napravo, a v tu stranu Lenka zamířila. Bylo poledne, když přišla k osamělé chaloupce; vešla dovnitř, on tam žádný, jen kočička a pejsek seděli na lavici u kamen. I myslila si Lenka, že snad někdo přijde, a že počká a bude prosit, aby jí dobré duše pověděly cestu, neboť byl blízko les, skrze nějž se

jíti bála. Sedla tedy na lavici k těm zvířátkům a vytáhla z klína hnětanku. Dost špatný to oběd, ale Lenka nebyla na dobré jídla zvyklá, k tomu měla hlad, a protože s chutí hnětanku přelomila. Začne jíst; tu se na ni podívá kočička a začne mňoukat: „Mňou, mňou, panno, dej kousek.“

Lenka honem kus ulomila a kočičce podala: „Tu máš, chudinko; trápí tě hlad, vid' ? No jez, jez, však já mám ještě dost.“

A sotvaže dává druhý kousek do huby, začne pejsek: „Haf, haf, panno, dej kousek.“

Zase ulomila Lenka takový kus, že jí skoro nic nezůstalo, a pejskovi ho dala. „Vidíš, vidíš, já na tě nekoukla; vy jste měli asi hlad? No tak se jen najezte, však on mne Pánbůh o hladu nenechá.“

Přitom hladila hezké zvířátka a kousek, co jí zbyl, jim ještě rozdělila. Před chaloupkou byla studánka a z té se Lenka napila. Tu přišla zase kočička i psík a prosili, aby jim dala panna pít. A Lenka nabrala do dlaní vody, podala jim a oni se napili. Nato šla zase do sednice, sedla na lavici a čekala, brzo-li někdo přijde. Najednou se dvěře otevrou a do sednice se přivalí ošklivé zvíře, jako medvěd veliké. Přivalí se až k Lence a zabručí: „Panno, dej mne na lavici.“

Lenka se lekla a ouzkostně se ptá kočičky a pejska: „Kočíčko a pejsku, mám to udělat?“

„Udělej, panno, dobře pro tebe,“ odpověděly obě zvířátka.

Lenka vzala to ošklivé zvíře do náručí a položila je na lavici. Nyní si poručilo, aby mu umyla panna nohy.

„Kočíčko, pejsku, mám to udělat?“ ptá se opět Lenka.

„Udělej, panno, dobře uděláš,“ odpověděly zvířátka.

Nato si poručilo zvíře, aby je položila Lenka do lože; ta se ptala zase zvířátek o radu, a když jí řekly, aby i to udělala, položila zvíře do bílého lože.

„Panno, lehni si ke mně,“ zabručela opět potvora.

Lenka se zarazila a zase se ptá svých dvou rádců, má-li to udělat?

„Udělej, panno, šťastná budeš,“ odpověděli tito.

Lenka se pomodlila, s Pánembohem si vedle zvířete lehla a brzy usnula. Ráno, když se probudila, myslila, že snad ještě spí a že se jí jen něco zdá, neboť viděla nad sebou zlaté nebesa a hedvábné spony a vedle sebe sličného mládence. Rozhrne záclonu a vidí překrásný pokoj a za ním řadu jiných, též takových. Neví, co se to děje, a celá omámená obrátí tváře zarděné k mládenci.

Ten se usměje a praví: „Divíš se, panno, kde jsi? Nediv se, já ti to hned povím. Hleď, já byl od zlé čarodějnice zaklet v ošklivé zvíře s celým svým knížecím dvorem; jenom panna nevinná mohla mne laskavou službou vysvobodit. A tos byla ty, Lenko milá. Nyní jsem zase kníže, mám zem i poddané a tebe si vezmu za ženu, na poděkování, že jsi mne vysvobodila.“

Lenka se nezdrala býti ženou krásného mládence.

I dověděla se zlá macecha s druhou dcerou, jaké štěstí Lenku potkalo, ale na jaký způsob k němu přišla, to žádný nevěděl. I řekla Dorla jednou: „Matko, já se nebudu vdávat a půjdu raději do světa. Já jsem mnohem hezčí než Lenka, a když ona knížete dostala, mohu já na svou krásu dostat krále.“

Matka k tomu svolila a upekla na cestu hnětanku z bílé mouky, plnou rozinek a mandlí. Dorla si svázala šaty, vzala peníze a hnětanku a s pláčem od matky se loučila. I přišla k té samé osamělé chaloupce, a když do ní vešla, seděla u kamen na lavici kočička a pejsek; ostatně neviděla ani živou duši v celé sednici. Sedla také ke kamnům, rozlomila hnětanku a začala vybírat nejdříve rozinky.

Tu začne kočička: „Mňou, mňou, panno, dej kousek.“

„Jdi mi s očí, otrape, pro tebe to nemám,“ tak se obořila Dorla na kočičku a odstrčila ji od sebe.

Zase ulomí druhý kousek, tu začne pejsek: „Haf, haf, panno, dej kousek.“

Ale Dorla se na něho zle osopila: „Pro vás, morousové, jsem to přinesla, klidte se.“

Po jídle šla k studánce pro vodu. Zvířátka běžely za ní a prosily ji o trochu vody, ale ona je nohou kopla a šla zase do sednice. V malém okamžení se přivalí ošklivé zvíře podobné medvědu. Valí se až k nohous strachem trnouch Dorly a zabručí: „Panno, dej mne na lavici.“

Ale Dorla si nevěděla rady, co má dělat. Za jedno se nechtěla zvířete dotknout a za druhé měla přece trochu strachu před ním. I ptá se kočičky a pejska: „Koťátko, pejsku, mám to udělat?“

Ale zvířátka odpověděly: „Sama jedla, sama pila, sama sobě radu dej.“

Když Dorla dlouho neodpovídala, zabručelo zvíře zase: „Panno, dej mne na lavici.“

Než Dorla hodila hubou, vstala s lavice a řekla: „Nač bych se s tebou pachtila? Lez samo na lavici, co mi do tebe?“ Po těch slovích chtěla ze dveří, ale strhl se víchř, zvíře se proměnilo v čerta a ten popadl Dorlu do náručí a letěl s ní do povětří. Koťátko a pejsek se proměnili v holubičky a odletěli do nebe. Byli to andělé, které Pánbůh s nebe poslal, aby zlou sestru zkoušeli, ale když viděl, že není k napravení zatvrzelé její srdce, poslal pro ni čerta. Když se to matka její dověděla, dala se na pokání. Lence se vedlo do smrti dobře, a když umřela, byla ode všech oplakána.

POTRESTANÁ PÝCHA

NA HRAD KRÁLOVSKÝ BYLI POVOLÁNI MALÍŘI, ABY vymalovali podobiznu krále Míroslava. Mladý ten král byl by se rád oženil. Mezi mnohými obrazy, které od princezen a kněžen dostal, byla jedna takové krásy, že pro ni Míroslav od prvního pohlednutí milostí zahořel a žádnou jinou za královnu sobě zvoliti nechtěl. Proto se dával teď malovat, by jí obraz svůj poslati a spolu o její ruku žádati mohl. Malíři se sešli a král jim pravil takto: „Slovutní pánové a mistři! Dal jsem vás proto svolati, aby mne každý jednou vymaloval. Nechci však, abyste mi krásy přidávali, spíše si nechám líbit, bude-li obraz škaredější, než je moje tvář.“

„Nač tobě, pane a králi náš, krásy dodávat?“ pravili umělci, „myť budeme rádi, když štětec náš s to bude, aby skutečnost vyobrazil.“

Chutě se pustili malíři do práce a v krátkém čase bylo několik podobizen králových v pěkné síni postaveno a král se svou radou přišel je prohlížet, která ze všech by se nejlépe k poslání hodila.

„Já myslím, milostivý králi,“ řekl dvořenín, „že vaše tvář všecy ty podobizny předčí, neboť se mi nezdá ani jedna z těchto všech býti docela taková, jako je tvář Vaší Milosti.“

„Nechtěl jsem ani, abych byl dobře trefen. Myslím, že se princezna hněvat nebude, když budu skutečně o něco hezčí než na obraze.“

V tom domnění vybral také obraz, který se mu nejméně líbil, dal ho do zlatého rámu s drahými kameny vsadit a poslal své nejprvnější dvořeníny s velkým komonstvem a dary k otci krásné princezny, aby o její ruku žádali.

S nevýslovnou toužebností očekával jich návrat. Za ně-

jaký týhoden přišli ovšem, ale všickni byli smutni a mrzuti, takže Míroslav nic potěšitelného z úst jejich neočekával.

„Pane a králi náš!“ řekli vyslancové, když před krále předstoupili, „neslýchaná jest ta urážka, která se nám stala, a bojíme se Vaší Milosti vše vyjevit.“

„Jen mluvte, ať je to cokoliv.“

„Od krále jsme byli vlídně a hostinně přijati a celý dvůr byl potěšen, že Vaše královská Milost princeznu Krasomilu za paní míti chce. Druhý den jsme šli k princezně s poklonou; žádnému nebylo ještě dopřáno ruky její se dotknouti a tudy i my toliko lem roucha jejího políbiti jsme museli. Pohrdlivě pohlédla na obraz Vaší Milosti a nám ho zpátky podávajíc řekla: ‚Král zde vyobrazený není hoden, aby mi obuv mou zavazoval.‘

Krev nás hanbou páčila, ale starý král nás prosil, abychom pravou příčinu zamlčeli, že on sám mnoho od své dcery zkusí, ale že se to dá vše snad napravit a princezna že musí přece svolit. Avšak se nám taková královna nezdála býti pravou matkou svých poddaných, a my raději odjeli, nedbajíce na nic.“

„To bylo nejmoudřejší, jsem docela s jednáním spokojen. O ostatní se postarám sám,“ odpověděl král, ale líce mu hořely hněvem nad pyšnou pannou. Dlouho přemýšlel, co má nyní dělat, až konečně bystrý jeho rozum cestu našel, po níž kráčet se mu zdálo býti nejradněji. Zavolal svého starého radu a správce a tomu jedinému svůj záměr svěřil, kterýž od něho schválen byl.

Druhý den se to v hradu jen rojilo, neboť se chystal král na cestu, správu země odevzdal svým radám a hrad starému správci. Třetí den odejel. Na pomezí svého království poslal všecku svou družinu se vším všudy nazpátek, a vezma jen něco šatstva a peněz, šel samojediný dále.

Byl krásný jarní den a princezna Krasomila se procházela po zahradě. Krásná byla arci, jako bohyně Lada, ale

tvář její byla růže bez vůně, zahrada nerozhřátá paprsky slunečními. A přece měla v duši jemný cit, neboť často nad neštěstím chudého zaplakala a hojné almužny dávala; než blíže k ní žádný žebrák přistoupiti nesměl, aby se jí špinavou svou rukou nedotknul. Množství vladařů se již o její ruku ucházelo, ona však každým pohrdla. Její myšlenky měly perutě orličí a rády by se až k slunci byly vznesly. Starý král ji často káral a hrozil přílišné hrdosti trestem Božím. Na to mu ale odpovídala: „Můj ženich se musí krásou, vznešeností, uměním a šlechtností nad jiné skvítí, sice nikdy mým nebude.“

Když se tak v zahradě prochází, vejde k ní otec a praví: „Dcero moje! já jsem přijal do služby mladého muže a udělal ho vrchním zahradníkem. Ale zdá se mi k tomu úřadu příliš učeným býti; on se zná tak dobře v zahradnictví jako v literním umění, v tom jako v hudbě, takže jsem nad ním až ustrnul a s radostí jej na svůj dvůr přijal. Tak učeného muže nemáme. Co míníš?“

„Nemohu nic říci, protože jsem ho neviděla. Ale myslím, že jsi, otče, dobře udělal, neboť takový muž je při dvoře jako drahý klenot. Je-li v hudbě opravdu tak cvičen, jak povídáš, a jinak člověk mravů ušlechtilých, mohl by mne doučit na harfu; neráda pohřešuji zemřelého učitele svého. Pošli tedy pro cizince.“

Král byl k tomu ochoten a princezna vešla do letní síně, do níž v malém okamžení Míroslav vstoupil.

„Nejhlubší poklonu skládám k vašim nohám, milostivá paní, a čekám na vaše rozkazy,“ řekl Míroslav, poníživ hlavu k jejím nohám, a políbil lem drahého roucha, při čemž pohleděl k princezně okem, s jakýmž se ona posud nebyla potkala. Zarděla se hrdá panna a upřela zrak na růži, kterouž si před chvílí v zahradě utrhl. Nenadála se, jaké neštěstí jí z poupěte teprv rozvitého nastane. V tom sladkém loži, jako v růžových plénkách zavité, se-

dělo zlé bůže s napjatým lukem, na němž byl šíp v nejjedovatějším jedu omočený, a jakmile se Krasomila do osudné růže podívala, bůže spustilo a ona cítila bolest v srdci, proti níž žádných léků není.

„Jaké vaše jméno?“ ptala se hlasem přívětivým po chvíli Míroslava.

„Míroslav,“ odpověděl onen.

„Otec mi řekl, Míroslave, že se znáte v hudbě, a já si již dávno přála mítí učitele, který by mne na harfu hráti doučil. Velký vděk by se mi stal, kdybyste vy místo mého zemřelého učitele nastoupil.“

„Bude-li moje skrovné umění s to, aby službu tu zastat mohlo, budu se za šťastného pokládati.“

„Ostatní vám král poví,“ řekla na to princezna a pokynula rukou na znamení, že je cizinec propuštěn. Dlouho stála ještě Krasomila a nevěděla, co se to s ní stalo, v hlavě jí to šeptalo a šumělo, jako vábné hlasy, jako sladké hraní hudby, a v srdci jí to pálilo, jako když se na vězně po dlouhé temné noci po prvé slunéčko zasměje, otevřeť on dokořán brány srdce svého, aby se každý kouteček světlem nebeským naplnil. Ozvaly se kroky a Krasomila se z myšlének probírala. Byl to král.

„Nuže,“ ptal se, „přijmula jsi Míroslava za učitele?“

„Já mu to navrhla, ale kdy bych začítí měla, o tom právě přemejšlím.“

„Učiň dle libosti. Co se mne týče, já si při jeho jmenu připomínám krále Míroslava a denně se strachuji, že tu urážku od tebe nesnese a vojnu mi vypoví. Dcero, dcero, tehdyž jsi velice chybila.“

„Netrap mne, otče! Já bych byla nešťastna, kdybych si musela krále toho vzíti; pročez zůstanu při svém mínění.“

Král se zamyslel a mrzutě odešel.

Druhý den se vše urovnalo a hodiny se začaly.

Míroslav byl horlivý učitel, Krasomila byla pozornou

žákyní, a ledová kůra, kterouž pýcha okolo srdce jejího obložila, denně více a více se rozhrývala. Často si panny její šeptaly: „Co se to jen s naší princeznou stalo, nikdy se člověk nesměl opovážit ruky její se dotknouti, a nyní si z toho nic nedělá, když jí při odchodu Míroslav ruku políbí.“

Láska přemohla hrdou pannu. Již to bylo drahý čas, co byl Míroslav při dvoře; všickni ho milovali, nade všechny ale Krasomila, ač by to byla ráda sama sobě zapřela. Tu přišla do zahrady, hrdě pozdravila vrchního dohlážitěle sadů, ale přece jinam nesedla, než na sedátko aneb do vonné besídky, kterou jí k vůli Míroslav přes noc udělati kázal. Nemohla býti tak nelaskavá a vlídným slovem nepoděkovati za ten důkaz úcty jeho. Z několika slov rozpředla se rozmluva, protože se měla princezna mnoho co ptáti a rozkazovati. S učením to bylo právě tak; časem, když ji napadly zlé rozmary, musel sloužící učitele odbýt, že nemá princezna chuti k učením. Za chvíli ji to zase rozešlo, a opět musel sloužící běžet, aby učitel přišel. Začasté, aby zamračenou tvář rozjasnila, podala mu ruku k políbení, jaková čest se ani těm nejvyšším šlechticům nestala.

Bylo navečer, princezna seděla u otevřeného okna, hrála na harfu a zpívala, vedle ní Míroslav, maje oko upřené na její líce, zlatou září zapadajícího slunce polité. Najednou se zarazila a podala harfu učiteli.

„Jestli Milost Vaše dovolí, zazpívám teď píseň svou,“ pravil Míroslav a Krasomila přisvědčila.

Začal; ale jaký to zpěv! Brzy se zdálo Krasomile, že slyší sezvánění stříbrných zvonů, které ji do chrámu Páně k zbožné modlitbě volají, brzy zase, že ji láká táhlý, vášný hlas slavící do stinného loubí v náruč milencovu. Slunce zapadlo za vysokou horu; poslední jeho blesk zalítl do okna a strhl ledovou roušku, která ještě jako pavučina srdce hrdé princezny v poutech držela. Tiše sklonila hlavu k Míroslavovi a slza padla na jeho ruku.

Jako by to nepozoroval, řekl Míroslav: „Ta píseň byla na rozloučenou, milostivá královno moje! Zejtra musím odtud pryč.“

„Co mluvíš, Míroslave? Ty nesmíš odtud pryč, ne, ne tak!“ vykřikla Krasomila třesoucím se hlasem a uchopila Míroslava za ruku. Tu se otevřely dvěře a přes práh vkročil otec.

„To je tedy muž ten, kterého miluješ?“ ptal se chladně zaražené dcery.

„Ano, otče, miluji ho,“ odpověděla Krasomila a hrdě se vztýčila.

„A víš-li pak, že mu chybí jedna z těch ctností, které jsi u tvého budoucího manžela sobě vymínila?“

„Vím, že chybí Míroslavu vznešený rod, ale proto jej přece miluji, a byť by ještě níže postaven byl.“

„Dobře tedy, ať je tvým manželem ještě tu hodinu. Ale déle v mém zámku nezůstaneš, abys větší posměch na mou hlavu nesvedla.“

„Ó milostivý králi!“ řekl nyní Míroslav a uklonil se před králem na koleno, „nemohu svolit, aby byla princezna skrze mne nešťastna. Já jdu odtud a vše buď zapomenuto.“

Avšak král na to nedbal. Vkrátce přivedl svého zpovědníka a za nějakou hodinu byla Krasomila, hrdá princezna, ženou chudého Míroslava a stála v svých nejsprostších šatech před hradem, těžce se v duchu loučíc s otcem, který tak nevlídně s ní se rozžehnal a z domu ji vyhnal jako chudou děvečku. Brzy se ale vzmužila, vzala manžela svého za ruku a skočila s ním do vozu, který je měl až na královské hranice dovézt.

Když přijeli až na pomezí země té, kde měla býti někdy Krasomila panovnicí, slezli s vozu a šli pěšky dále.

„Ženo, moje drahá duše,“ řekl Míroslav Krasomile, „co nyní počneme? Já mám sice v hlavním městě bratra, který

je u dvora a k službě mi dopomůže, ale do té doby se ledva nouzi vyhneme.“

„Vždyť něco peněz ještě máme, zatím budu pro lidi pracovat a vynasnažím se, abych starostem tvým ulevila,“ těšila Krasomila zarmouceného muže, ač jí nebylo u srdce volno.

V nejbližším městečku najal Míroslav zase vůz, aby nemusela chůzi nezvyklá žena dále pěšky jíti.

Když přijeli až do královského hlavního města, najal Míroslav malou sedničku a tam se s Krasomilou ubytoval. I umluvili se, že všechny nádherné šaty prodají a že sprostší koupí, což opravdu učinili, ano i jediný prsten, který měla Krasomila na ruce, obětovala na výživu.

„Nyní půjdu,“ řekl druhý den Míroslav, „zjednám ti práci a sobě službu, ku které mi bratr snad dopomůže.“

Šel a v poledne se s malým uzlíčkem vrátil. Rozvázal ho, vyndal hebké plátno a něco málo ovoce.

„Hleď, srdce moje, tu ti nesu práci, která ti, když ji dohotovíš, dobře zaplacená bude; ovoce jsem dostal u mého bratra. Ó ženo milá, jak jsem tebe, královskou dceru, do takového živobytí vtrhnouti mohl? Všem rozkošem zvyklá, máš nyní pro lidi dělat a nouzi snášet. Ó já nešťastník!“ tak bědoval Míroslav a líbal ruce své ženy, které teprv po svatbě řekl, jak velice ji miluje.

„A což naříkáš,“ odpověděla a oko její se na muže smálo, „vždyť jsem tomu sama tak chtěla. Tvoje láska mi za všechno odplatí.“

S radostí vzala hebký kment a chutě se pustila do práce. Pilně šila, nedajíc si pokoje ani v noci, a jen tu chvíli odběhla, co muži jídlo chystala. Když měla dílo hotové, vzala bělounký sprostý čepeček na hlavu a šla s Míroslavem, by práci odvedla. Byl to pěkný dům, do něhož jí Míroslav ukázal, a sloužící ji vedl skrze nádherné pokoje až ke komorné. Přece jí bylo ouzko, když komorná práci

prohlížela a potom ledacos vystavovala a na penězích jí utrhopat chtěla. Již se tváře zapalovaly a slze jí vstupovaly do očí, tu se dvěře otevřely a vážná dáma do nich vstoupila. Ptala se komorné, oč se tu jedná, a když práci prohlédla, poručila, aby se švadleně mzda vyplatila. Krasomila se s poděkováním uklonila a pospíchala z domu ven. Míroslavu neřekla ani slova, co se jí přihodilo. Vzpomněla, že to asi také tak její vlastní komorné s ubohými švadlenami a jinými dělníky dělávaly.

Asi za dva dni přišel zase Míroslav a nabídl jí službu u jedné vznešené dámy, kde by se měla velmi dobře. Krasomila byla spokojena, zastřela tvář a šla k té paní na službu. Od hlavy do paty si ji paní prohlédla, potom se ptala, co všechno umí, a když jí to Krasomila pověděla, řekla dáma, aby zůstala dva dni na zkoušku.

Ale to byly trpké dva dni! Nyní viděla, co taková služka od rozmarných urozených zkusí, jak pohrdlivě se s ní zachází. Tu bylo strojení, běhání, snášení a co křiku a vády, jestli nebyl jeden kroužek vlasů zrovna tak jako druhý, jestli se živůtek dost málo krčil. A přece není takové stvoření boží lepší než jiné; to nemohla Krasomila vydržet a za dva dni šla zpátky.

„Víš-li, co nového, ženuško,“ řekl Míroslav za několik dní nato, když s rozjasněnou tváří do dveří vstupoval. „Náš král si přivezl nevěstu a zejtra bude veliká hostina v zámku, při které ji svým poddaným pánům představovati bude. Jedná prý se mnoho kuchařek a kuchařů a každý dostane za ten den několik kusů dukátů. Hleď, ty umíš vařit a mnoho na práci mít nebudeš, nešla bys tam za kuchařku?“

„Proč ne, půjdu. Tolik peněz za den tak snadno nedělám,“ odpověděla Krasomila.

Ráno časně se ustrojila, uvázala na hlavu po sprostou šátek a šla s mužem do královského hradu.

„Já si budu také nějakého výdělku zatím hledět a večer pro tebe zase přijdu,“ řekl Míroslav, když odcházel z kuchyně, kamž byl ženu dovedl.

Krasomila se měla chutě k práci, kterou jí nejprvnější kuchař na celý den k obstarání vykázal, a ničeho si pro tesknost v zámku nevšímal. Všecko se dobře dařilo, již se hosté sjížděli a nebylo vozů ani konce. Právě běžela Krasomila přes chodbu, tu jí vběhne přes cestu pán samé zlato a stříbro, takže ho pro lesk ani znáti nebylo.

„Prosím vás,“ povídá hlubokým hlasem ku Krasomile, „zavolejte někoho, aby mi střevíc zavázal.“

Krasomila se na něho po očku ohlédla a vidouc dle šatů, že to sám král, shýbne se a zaváže mu střevíc sama. Král jí poděkoval a odešel. V malé chvíli přijde sloužící králův a ptá se, kde je ta kuchařka, co vázala králi střevíc, aby šla do hořejších pokojů k paní komorné. Krasomila učinila, jak jí bylo nařízeno.

Vejde ke komorné, ta se uklonila a prosila ji, aby vešla do druhých pokojů. S podivením ohlížela se Krasomila po skvostných komnatách, kde ji vše na domov upamatovalo. Byly to pokoje pro paní zřízené a Krasomila si pomyslíla, že tu bude jistě mladá královna zůstávat, ale co ona zde dělat má, to posud nevěděla. Tu přišla až do oblékárny, kde ležely plné stolice drahých šatů, plné stolky klenotů.

„Zde si máte vybrat jedny šaty a k tomu klenoty; já vás ustrojím. Náš král chce vás za tu zdvořilost, kterou jste mu proukázala, jednou vzít k tanci.“

„Probůh!“ lekla se Krasomila, „co by řekl můj muž! Já s králem tančit, do těch šatů se ustrojit? Ne, ne, to neudělám.“

„Ani, když já tě prosit budu?“ ptal se za ní hlas, a ona viděla u sebe krále – poznala svého Míroslava!

Krasomila se lekla a v úžasu ptala se přece jaksi bolestně: „A proč jsi to vše učinil a tak se mnou jednal?“

„Pamatuješ se snad, s jakou hrdou odpovědí jsi moje dvořeníny s obrazem mým nazpět poslala? Tenkrát jsem přísahal, že chci tvou hrdost ponížit. Tvůj otec mě v tom potvrdil a tvoje láska mi byla nápomocna. Avšak bych tě nebyl tak dlouho zkoušel, kdyby tvůj otec nebyl přikázal; já trpěl s tebou.“

Tu se otevřely dvěře a starý král vešel; všickni tři se srdečně objímali.

„Dcero, ta zkouška byla sice trochu trpká, ale věř mi, že bude blahodějná pro tebe a pro tvé děti!“ řekl otec.

Vtom přicházeli hosté a vidouce novou královnu v drahém, zlatem vyšívaném rouše a královském diadém, byli vesměs její krásou okouzleni, neboť při vší spanilosti zastoupila místo hrdosti a pýchy teď přívětivost a dobrota.

S hrdým čelem vedl si Míroslav milovanou ženu do síně, kde panstvo shromážděno bylo a s jásáním mladou královnu uvítalo!

SELKA A HONZA

SELKA SI NAMLOUVALA PÍSAŘE, ALE SEDLÁK O TOM nic nevěděl, jenom Honza, domácí pacholek, ten to dobře pozoroval, sedláku však nic neříkal, čekaje na příležitost. Jednoho dne ráno jedou orat. Na cestě povídá Honza sedlákově, aby nechodili na pole vlevo, ale raději na pole vpravo, tam že je více potřebí, aby se zaoralo. I stalo se. Vedle pole vpravo byl panský příloh a písař dohlížel za oráčem.

„Sedláče!“ řekl Honza, „dnes dostanem dobré snídání.“

„Co ti napadá, jak živa mi nepřinesla selka na pole něco pro posilněnou.“

„Ale dnes ti nese, jen se ohlídni.“

A opravdu se hrnula selka s košíčkou, smutně pohlížeje na panské pole. Co nesla, bylo pro písaře uchystáno, protože myslila, že bude muž na druhém poli orat.

„Ale, ale, selko! copak se to stalo, že mi neseš posnídaní?“

„Spadlo mi včera holoubě s pudy; tu jsem si pomyslila, že ti je dnes ustrojím a trochu vínka k tomu přidám, abys měl také jednou posnídaníčko, jako velcí páni.“

I vyndala z košíčky flašku vína, upečené holoubátko a bílý chlebiček. Sedlák dal čtvrtku ženě, čtvrtku Honzovi, třetí čtvrt nechal pro sebe a čtvrtou dal na kousek chleba a řekl: „Na, Honzo! doneš to tamhle panu písaři, on sedí na mezi a jaksi smutně na nás kouká. Co přijde znenadání, dobře chutná.“

„Máš dobře, hospodáři, on bude rád, třebaš by měl doma lepší,“ odpověděla selka.

Honza to vzal, ale na cestě holoubě snědl a chléb vyházel po kousku na cestu. Když přišel k panu písaři, zvolal: „Prosím vás, pro živého Boha, utecte, sedlák ví o všem, jestli na vás přijde, zabije vás až do smrti.“

Písař dělal, jako by o ničem nevěděl, a Honza odešel. Sedláku ale, přijda opět k němu, řekl, že má s ním písař co mluvit. Nato se hospodář odprázdnil a vida po mezi kousky chleba ležet, počal je sbírat. Písař ale mysle, že se shýbá sedlák pro kameny, práskl do bot a utíkal, co mohl. Sedlák vida písaře na outěku, pomyslí u sebe, že snad blázní, a vrátil se na své pole. Zatím řekl ale Honza selce, že sedlák o všem ví, a nechce-li dostat na hřbet, aby honem utekla. Selka nemešká, sebere košinku a zdvihá paty, jak by prášil.

„Sedláče, že nedohoníš selku,“ praví Honza, když k němu hospodář došel.

„I to by bylo, vždyť není tak daleko.“

„Zkus to o pět zlatých.“

Sedlák se rozběhl za selkou a šťastně ji dohonil. Sotva ale že ji za sukni popadne, vrhne se selka před ním na kolena a prosí pro Boha, aby jí to odpustil, ona že za to nemůže, písař pán že ji sváděl, ale že se to více nestane. Sedlákově se rozsvítilo v kotrbě, pročez zavedl přísný soud nad selkou, ale konečně se s ní opět smířil. Honzovi dal deset zlatých místo pěti, které vyhrál. Od písaře dostal Honza padesát, za to, že ho prý vejprasku zprostil. Písař už od té chvíle za selkou nechodil, a sedlák byl s ní spokojen.

SEDLÁK MILOSTPÁNEM

JEDEN SEDLÁK BYL MOHOVITÝ, MĚL HEZKOU ŽENU, ale všecko mu Pánbůh vzal. Na poli mu potlouklo, dobytek mu pošel, statek mu shořel, žena mu umřela, zůstala mu bída a nouze, bílá hlava a černé vousy. Šel tedy k panu správci, aby mu dal vysvědčení a pas, že půjde s prosbou ke králi, by nějakou náhradu dostal. Správec se na něho podíval, a když viděl jeho bílou hlavu a černé vousy, velice se tomu podivil a věřil, že musel mít sedlák velikou starost a bídu, protože mu tak mladému hlava zbělela. Dal mu dobré vysvědčení a sedlák šel s Pánembohem do Prahy. Když přišel do zámku, nechtěla ho stráž hned pustit, ale posléz se dala obměkčit jeho milou, ale podivnou tvář a pustila ho před krále. Král se prý velmi podivil, když viděl bílou hlavu a černé vousy; laskavě přijal jeho prosbu a poručil sedlákovi, aby přišel do hodovní síně, až bude panstvo u tabule. Sedlák toho nezameškal, a když vstoupil do síně, vyvalovali na něho oči jako na divné zvíře.

„Nyní nám pověz,“ ptal se král, „jak se to stalo, že máš bílou hlavu a černé vousy?“

„Hm, uhodněte to, vždyť jste chytráci,“ odpověděl sedlák.

Pánové přemýšleli, ale žádný to uhodnouti nemohl.

„Já ti povím,“ ozval se zase král, „když nám to povíš a bude-li se nám to líbit, uděláme tě milostpánem.“

„Nu, za tuto se může hubou klápnout. Tedy slyšte: vlasy jsem měl hned, když jsem se narodil, ale vousy mně teprv později narostly; až budou ty tak staré, jako jsou vlasy, budou také bílé.“

Králi se odpověď líbila, i udělal sedláka milostpánem. Hned ho dali odít do panských šatů a do ruky dali mu zápis na pěkný statek, na němž sedlák-pán až do smrti rozšafně hospodařil.

ALABASTROVÁ RUČIČKA

DO JEDNÉ VESNICE PŘIŠLI DVA VYSLOUŽILÍ VOJÁCI a prosili o službu. Jeden byl ještě dosti při síle, druhý ale nebožák byl celý zmrzačený, protož také službu nedostal a sedláci ho jen z milosrdenství mezi sebou podrželi. První dostal se ale hned k jednomu sedláku. Když nastaly přá-stvy, chodili tam oba dva a děvčata je rády viděly. Ten starý uměl povídat lečjaké pěkné báchorky a příběhy a druhý prováděl šprýmy a taškářské kousky, které se byl na vojně naučil, že se začasté všickni smíchem div nepo-pukali. Mezi děvčaty byla také jedna stará panna, jížto se veselý vysloužilec zalíbil. Měla sice chaloupku, ostatně ale nic jiného; než voják si myslel: lepší trocha nežli nic. Něco si vydělám, ona ze svého přidá a budeme přece živi. Nam-luvil si ji a také vzal. On sloužil, ona nádeničila, a tak se dost bídne protloukali. Při tom při všem ale neztratili veselou mysl, ani když jim malá strávnička přibyla. Sed-láci je měli rádi a selky pomáhaly, kde mohly, a když děvče vzrostlo, nejedlo ani jeden den doma, protože si je po každé některá kamarádka k obědu pozvala. Léta ubí-haly, Zuzanka květla jako luční kvítí a bylo jí plná ves. Tak jako rodiče měli lidé i ji rádi, neboť každému pomohla, nechť ji pobídl k jakékoli práci; nejvíce ale užila od starého Martina, toho mrzáka, co s otcem do vsi přišel, s nímž každé sousto chleba dělila. Jí k vůli seděl někdy na pasece třeba půl dne a povídal dětem pohádky. Nejmilejší výra-žení Zuzančino bylo, když mohla v lese, po polích a po lukách běhat a zpívat, to jí bylo nade všecko. Nedaleko vesnice stál starý hrad, jehož zdě již mechem porostlé byly; mezi těmi zděmi seděla Zuzanka, někdy půl dne, pletla věnečky a zpívala. Tak jí minul patnáctý rok.

Bylo to večer před sv. Janem Křtitelem a po vesnici

ozýval se hluk a křik chasy, která se hnala s dřívím páliť oheň svatojanský na vrchu, nedaleko starého hradu. Nejprvnější nahoře byla Zuzanka. Když se hranice narovнала a zapálila, popadla se chasa za ruce a začala okolo ohně skákat a zpívat. Když pozpívali, přeskakovali plamen. – Tu se stalo, že Zuzanka do něčeho zakopla. Shýbne se, zdvihne to a vidí malou alabastrovou ručičku.

„Zahod' to, je to kouzlo!“ křičela chasa.

„Ne, ne, nezahazuj to,“ namítal starý voják, který se s chasou na vrch přikulhal. „Navlíkni si ji na něco a zavěs na krk, to ti přinese štěstí.“

Zuzanka moudrého rádce uposlechši, navlékla si ručičku na úvazek (podvazek) a zavěsila na krk. Bylo po ohni a děvčata i chlapci brali se domů.

„Holky, nechodme ještě domů; je tak krásná noc, pojďme na hrad!“ nabízela Zuzanka své kamarádky, nemajíc chuti do ouzské světnice se zavřítí.

„Co tě napadá, nevíš, že je svatojanská noc, kde kouzelnice své rejdy tropí?“ odpovídaly děvčata. Ale Zuzanka se nedala odstrašit, šla s chasou až do vsi, ale potom se vrátila na starý hrad, sedla na sedátko, které si sama udělala, a koukala na hvězdnatou oblohu, až jí oči zacházely. Tu slyší zdáli muziku, tak krásnou, tak vábnou, že se jí radostí srdce chvělo; blíž a blíže zněly lákavé zvuky a ze starého hradu vycházeli skvostně odění hudebníci, kteří ze svých nástrojů tak líbé tóny vyluzovali. Za nimi šla paní a pán; na hlavách se jim leskly zlaté koruny a na sobě měli šaty drahé kmentové. Potom kráčelo služebnictvo po dvou, krásné panny a panoši, všickni ve skvostném oděvu. Po stranách nesli sloužící planoucí pochodně.

Když kolem dokola zámek obešli, zastavili se naproti Zuzance, která si ani vyložit nemohla, kde se tu to panstvo vzalo. Sličná královna zakývala na ni prstem a Zuzanka se ani chvílku nerozmýšlela, nýbrž přiskočila k tajnému

družstvu a šla po boku paní, která ji až do hradu za ruku vedla. Tu se otevřela v jednom koutě brána a panstvo tam vešlo; několik kroků odrazilo se světlo pochodní o třpytící se stěny klenuté chodby, která dolů vedla, ale najednou se octli v krásné zahradě, v níž stál alabastrový zámek, zlatem vykládaný. Květiny té nejrozmanitější krásy a stromy tížené ovocem vydychovaly nejlíbeznější vůni. Zuzanka by se byla nejraději do měkkého trávníku vrhla a v těch vonných kalíškách tvář koupala, ale bála se královny. Jakoby naplněn dýmem vonného jantaru, plynul tu lehký vzduch a Zuzanka ho celou duší do sebe ssála. Zlaté dvěře u alabastrového zámku se otevřely, družina i s králem poklonila se královně a zmizela. Královna prováděla potom Zuzanku po zahradě. Vše to dalo se mlčky. Tu přišly k myrtovému keři, královna utrhla proutek, spleťla ho do věnečku a položila Zuzance na hlavu pravíc: „Ten věnec si nech ode mne na památku. Zejtra jdi s otcem na hrad, a kde nyní stojíme, tam ať kope. Žádnému nepovídejte, co najdete, a ve vesnici déle nezůstaňte!“

Po těch slovech vzala královna omámenou Zuzanku za ruku a vedla ji zase touž cestou ven až k staré bráně, potom najednou zmizela a Zuzanka běžela domů.

„Milý Bože!“ myslila si cestou, „tolikráte jsem již ten hrad prolezla, a nikdy jsem tu bránu neviděla, toť je divná věc, kde se to všechno jen vzalo.“

Když přišla domů, rodiče již spali, neboť byla právě hodina s půlnoci. Potichmo sundala věneček, strčila ho pod polštář a lehla na lože.

Slunce stálo již vysoko a svítilo do malých okének, když matka Zuzanku budila.

„To neví, kdy do lože, a ráno se jí nechce vstávat,“ huboval otec.

Zuzanka si mnula oči a přemýšlela, co se jí zdálo. „Já ani nevím, rodiče, co se to se mnou dalo; byl-li sen, anebo

se mi to opravdu stalo. Ale počkejte, vždyť jsem si ten zelený věneček pod hlavu strčila.“

Děvče sáhlo pod podušku a vytáhlo myrtový věneček z jednoho proutku uvitý, ale ne zelený, nýbrž z ryzího zlata. Matka i otec spráskli rukama a teprv se Zuzanky ptali, kde byla a co se jí přihodilo.

„Kamarád ti dobře poradil, abys tu ručičku si nechala, ta je pro štěstí, a na tom místě leží zajisté poklad,“ řekl nato otec. „Jen jestlis to místo nezapomněla?“

„O to se nebojte,“ pravila Zuzanka, „a chcete-li, půjdeme tam hned.“ „Ne, teď jsou lidé v poli a viděli by nás; až v poledne.“ O pravém polední šla Zuzanka s otcem k starému hradu; od brány se uhnula hned stranou, kudy v noci s družinou šla, a tu viděla mezi křovím ještě jednu nízkou zeď a v ní malý průchod, který se zdál býti v noci branou. Sotva ním prolezli, octli se v kulatém dvoře, porostlém travou a nízkým chrastím. „Zde stál ten stromek,“ řekla Zuzanka a postavila se k šípku na píd' vysokému, „zde kopejte, tatíčku!“

Otec poslechl a začal ihned na tom místě kopat, a hle! sotva trochu země odryl, viděl truhlu železem kovanou. Byla hodně veliká a otec jí ani pohnouti nemohl; ale jakmile se jí Zuzanka dotkla, odnesli ji beze všeho násilí.

Ve dvoře narovnali na ni kamenů a šli domů, aby je žádný neviděl, co nesou. Teprv o soumraku pro ni došli a do chalupy odnesli. Truhla byla plničká zlata.

„Víš, co mi je nejlítěji? Že nemohu dát z toho kamarádovi a těm sedlákům, co nám v nouzi pomohli.“

„Řekněte, tatíčku, že jste dědil, a když ne jinému, aspoň dejte starému Martinu několik zlatých.“

„Máš pravdu; zejtra jdu do města, koupím koně, a vy si to zatím zde složte. Až přijdu, řeknu, že jsem dostal ve městě dobrou službu, že tam půjdeme, a Martin aby zůstával zatím ve vaší chalupě. Když se více nevrátíme, zůstane

jemu a po čase kdo ví, co se stane. Ale huby si dejte na petlice, to vám povídám!“

Druhý den šel otec do města, koupil koně a vůz a najal si pěkný dům. Když přijel domů, bylo koukání, že si veze chudý chalupník koně a vůz; slyšíce, že dostal dobrou službu a že se do města odstěhuje, přáli mu to někteří a někteří také ne, jak to již bývá.

Vedle jejich chalupy stál statek a v něm bydlel sedlák a selka hrozně všeteční a závistiví. Těm to hlavu mátlo, kde vzal asi soused peníze na koně a na vůz, to že nemůže býti, aby mu je někdo byl zapůjčil. Za tou příčinou šla selka k sousedce a začala se jí na ledacos ptáti, a konečně ve vší důvěrnosti i na to, kde přišel soused ke koním a k vozu. Ale chalupnice měla s ní rozum. „Inu, milá sousedko, já vám to povím, ale neříkejte žádnému nic. Můj muž zdědil několik tisíc zlatých po jednom strýci, a tudy nám bude lépe. Vidíte, co to naše děvče tu kouzelnou ručičku našlo, máme štěstí, a já bych ji nedala za mnoho peněz.“

Selka šla domů a řekla to sedláku, pobízejíc ho, aby si na Zuzanku počíhal a ručičku jí ukradl. Ten nebyl k tomu líný, neboť nepřál také ani božího světla nikomu. U souseda se zatím nakládalo na vůz a starý Martin si tam svých několik drchníček odnesl. Otec Zuzančin chtěl ještě večer do nejbližšího městečka dorazit, a proto se také po práci se všemi loučil. Zuzanka plakala, a když měli již odjíždět, vzpomněla si ještě, že doběhne na starý hrad a naposled že si tam zazpívá. Řekla to tátovi a zlý soused, který ne-daleko stál, zaslechna to, otočil se honem a šel napřed; myslil si, že se mu jeho záměr tam nejlépe povede. Ale to neslyšel, když ji táta od toho zrazoval a pravil, že se tam všickni zastaví a Otčenášek za udělené dobrodiní pomodlí.

Sedlák stál u starého hradu schován a čekal; tu slyší řehot koňský a vidí zdálí zrovna k sobě běžet koně bez-

uzdého. Myslí si, že je to kůň z vesnice a že se splašil. Jde mu tedy naproti, aby ho chytil, a kůň jako krotký k němu kráčí.

„I pro pána krále! toť je moje lyska! který čert tě pustil?“ vykřikl sedlák a uchopil kobylu za hřívu, ale kůň se s ním vznesl najednou do povětří, třikrát s bezduchým sedlákem hrad okroužil a zmizel, aniž byla kdy více po závistném sedláku jaká památka.

Nedlouho potom stála na hradě Zuzanka s otcem a matkou a loučila se se svým nejmilejším místečkem a děkovala v duchu dobré královně za její dobrodiní. Martin čekal u vozu, a když i jemu spánembohem dávali, plakali nejvíce, a otec dal mu několik tolarů na přilepšenou, povídaje mu pohádku o dědictví. Když přijela rodina do města, koupilo se hned náradí, šatstvo, najaly se služky a učitelkyně i učitelové pro Zuzanku, by se něčemu naučila. Než minuly tři leta, nebyl by žádný selské děvče v ní poznal; byla moudrá v každém ohledu, přitom krásná a až příliš dobrá. Ač se s ní rodiče neukazovali a nedvořili, přece nezůstala ukryta jako fialka pod křovím. Mnoho ženichů se o ni ucházelo a mezi nimi také bohatý a hezký šlechtic, který se Zuzance nejvíce zalíbil. Žádný nebyl proti tomu, a tedy se beze všech překážek vše smluvilo a svatební den byl určen.

Oblečena v drahém rouchu, ozdobena zlatým věncem myrtovým, jež i s ručičkou co nejdražší památky chovala, jela Zuzanka na oddavky. Tu přistoupí na cestě k vozu chudý mrzák, prose o malý dárek. Nevěsta poručila, aby zastavili, bystře na žebráka pohledla a poznala starého Martina. Hbitě skočí dolů a vezme ho za ruku pravíc: „Copak mne neznáš, Martine? Já jsem Zuzanka; pojď, pojď, sedni k nám do vozu a povídej, jak se ti vedlo, co jsme se neviděli.“ „Jak bych mohl držet tak krásnou, tak bohatou nevěstu za mou milou Zuzanku? Do vozu k vám

nesednu, ale plakal bych radostí, že jste si, tak krásná panna, mne chudého žebráka všimla. Pánbůh vám dá štěstí za to, že jste zůstala dobrá jako kdy jindy.“

Zatím skočil i otec s matkou z druhého vozu a srdečnou radost měli, když Martina viděli. Chtěj neb nechtěj musel aspoň k nim si sednout. Kdyby byl ženich Zuzanku zrovna dost nemiloval, byla by jeho láska v tom okamžení jistě toho největšího stupně dosáhla, neboť se opět přesvědčil, jak milé stvoření se mu za ženu dostane.

Po cestě žaloval Martin svému kamarádu, že se mu po něm již tuze stýskalo, že měl nouzi, a tudy že se vydal na cestu, aby jej do své smrti ještě jednou spatřil. Chaloupka že je v dobrých rukou, tak ujišťoval. Kamarád mu ale povídal, aby se již o nic nestaral, že zůstane u nich do smrti. A tak se i stalo; starý Martin se více do vesnice ne-navrátil, neboť brzy nato umřel, snad samou rozkoší. Zuzančin otec koupil vesnici, v které byla dcera zrozena, a ne-daleko starého hradu dal vystavět pěkný zámek, v kterém potom všickni svorně a spokojeně žili; sedlákům odplatil desateronásobně, co mu kdy dobrého udělali. Alabastrová ručička a zlatý věnec zůstaly největší poklad rodinný.

ANDĚL STRÁŽCE

BOHATÝ JEDEN KUPEC NEMĚL SE SVOU MANŽELKOU dlouhý čas žádných dětí. I prosili neustále Boha, aby jim alespoň jediného děcka popřál. Tu stalo se, že měli oba stejný sen; zdálo se jim, že stojí před nimi anděl a takto praví: „Bůh prosbu vaši vyslyšel; budete mítí syna, ale v dvacátém roku bude oběšen.“

S hrůzou se manželé probudili a jeden druhému sen vypravoval. Několik dní vážili na mysli, zdali se to vyplní, ale po čase zapomněli a snad by byli i nikdy více na sen nevzpomněli, kdyby se kupcová nebyla cítila matkou.

Nyní začali věřit strašnému snu a od srdce byli by sobě přáli, aby Bůh tu metlu od nich odvrátil. To se ale nestalo; určitou dobou porodila kupcová syna, zdravého a čerstvého jako rybu. Dali mu jméno Josef, umínivše sobě, že musí z něho býti pan páter, neboť se domnívali, že takto snad Bůh od něho ohavnou smrt odvrátí.

Hoch rostl a byl bohabojně vychován. I vídával, že kdykoli rodiče naň pohlédli, oči se jim zalily, ale proč, toho se dovědět nemohl. Když vyšel z nižších škol, přišel na studia a tak pilně jako z mládí učil se i v starších letech, ne-li pilněji. Učitelové si ho nemohli dosti vynachválit a otcové ho stavěli svým dětem za vzor. Ale vlastní rodiče nepřestávali nad ním plakati! Dokud neměl Josef rozum, ptával se staré své chůvy, proč asi rodiče nad ním pláčí. Ta mu dle dobrého rozmaru odpovíдалa: „Proto, že je Josífek neposlušný,“ aneb mu řekla, že mají mnoho starostí. Chlapec se snažil, aby jim jakkoliv možná radost učinil, jen aby nemuseli plakat, ale ono to nebylo nic platno.

Bylo mu již sedmnácte let. Vida, že jsou rodiče zámožní, od každého ctění a zdraví, zkrátka, že jim k blaženému

živobytí ničeho nechybí, nemohl si jich smutek nic jinak vyložit, než že se snad s ním samým něco státi má a rodiče že se nad tím rmoutí. I umínil si tázati se jich samých a jakýmkoliv způsobem věci té na stopu se dostat. Jedenkráte byli samotni v pokoji; tu klekl Josef před nimi a pravil: „Má drahá matičko! milý otče! nyní mně musíte povědět, proč vždy a vždy nade mnou pláčete. Dělán všecho, co jen chcete, učím se, poslouchám vás ve všem, a přece vám, kdykoliv na mne pohlednete, slze po tvářích kanou. Vy nevíte, jak mě to bolí a trápí, vidím-li, jak rodiče se svými dětmi se veselí, div mi srdce bolesti nepukne. Povězte mi to, moji dobří rodičové, já to raděj chci snášet, než abych se déle na vaše smutné tváře díval!“

Tak prosil Josef své rodiče, a když nechtěl jináče, tedy mu to s pláčem pověděli. Chvíli stál Josef smuten a zaražen, potom řekl: „Když je tomu tak, nemohu u vás déle zůstat, abych neuvalil hanbu na celý váš rod. Otče! ty mne nauč kupectví, aspoň co je nejvíce potřebí, a já půjdu potom do světa, hodně daleko, kde mne žádný nezná, kdyby se měl můj ukrutný osud vyplnit, abyste o tom neslyšeli. Bůh je však milostivý, a když se ho člověk nespustí, on ho nikdy neopustí.“

Od toho dne nešel Josef do škol a učil se kupectví. Za půl léta věděl tolik, čeho mu hlavně třeba bylo. Sebral tedy trochu svých věcí, několik zlatých peněz, rozžehnal se bolestně s rodiči a s domovem, ubíraje se do širého světa. Jak dlouho město viděl, tak dlouho se po něm ohlížel, a když se i špice věží ztratily, klekl na zem, plakal a modlil se k nebeskému otci, by tu ohavnou smrt od něho odvrátil a do milého domova opět jej přivedl.

První den odpoledne přišel do lesa a zamyšlen kráčel stinným chladem. Tu slyší za sebou volati: „Josefe, Josefe, počkej na mne!“

Josef se ohlídne a vidí za sebou vandrovního. „Jakpak

víš, že se jmenuji Josef?“ ptá se ho, když byl k němu došel.

„Opravdu ti Josef říkají? To jsem trefil na jméno. Já křikl jen nazdařbůh. Kampak jdeš?“

„Jdu do světa.“

„Není-li ti to proti mysli, půjdeme spolu. Mně se samotnému stýská. Měl jsem bratra Josefa a ten zůstal u mistra v práci; mně se to tam ale nelíbilo. Jsem rád, že jsem tě dostíhl.“

Josef byl s kamarádem spokojen, a tak šli spolu a rozmlouvali až do samého večera. Přišli do velkého města a Gabriel (tak se jmenoval vandrovní) řekl Josefovi:

„Vidím na tobě, že jsi z hodného domu, já také špatně vychován nejsem, a proto bych myslel, abychom nechodili do nějaké špinavé krčmy. Na náměstí je krásný hostinec a není tam příliš draho, tam půjdeme. Co myslíš, Josefe?“

„To je pro řemeslníka příliš skvostné místo. Můžeme jíti někam jinam, vždyť najdeme pořádnou hospodu.“

„Ne ne, poslechni mne a dobře pochodíš. Já jsem vždy v nejskvostnějších hostincích, jím na stříbře, spím v hedbáví a jak náleží dobře vycházím.“ S těmi slovy táhl takorůzka Gabriel Josefa do dveří skvostného hostince, Josef si myslel, pro jednu mě to nezabije, a šel za ním. Gabriel poručil, aby přinesli dobrou večeři a k tomu pro každého láhvice vína. — Když sklepník vše na tabuli přinesl, sedli vandrovní ke stolu a jedli.

Gabriel si počínal, jako by byl odjakživa jen mezi samou vrchností býval, a každý, kdo ty dva vandrovní viděl, myslel u sebe, že to jistě žádní řemeslníci nejsou. Po večeři si dali otevřít pokojík a šli spat.

„Gabrieli!“ řekl Josef, „my se naplatíme. Každý na nás koukal a myslel, že jsme kdovíjací páni.“

„Ať si koukají; nevidáno, jako by se musel řemeslník jen v krčmách povalovat a hostince jako by jen pro pány byly. O plat se pranic nestarej. Dokud mně peníze vy-

stačí, budu platit já, až dojdou, přijde řada na tebe. Však my se srovnáme.“

Šli spat. Josef se poznamenal křížem svatým, uleh a brzy usnul. Bylo půl noci. Tu cítí, že ho někdo bere za ruku; probudí se a vidí před sebou Gabriele zcela přistroměného. „Což je již ráno?“ ptá se ho Josef.

„Ráno ještě není, ale jen vstaň a ustroj se,“ odpověděl tiše Gabriel. Když se byl Josef přistrojil, ptal se druhá, co má být.

„Co má být, to ti hnedle povím. Viděl jsi to množství stříbra, co se tady ve všech koutech válí? Já si všimnul, kde ho nejvíce leží, a ty půjdeš nyní se mnou a ukradnem je.“

„Bůh mne uchovej takové myšlenky!“ řekl Josef a celý se trásl. „Ale ty to nemyslíš opravdu, vid’?“

„Blázne, pro nic a za nic bych tě nebudil. Jen chutě pojď a nebuď bláhový. Ti lidé to ani nepoznají, jsou dost bohatí, a nám to pomůže na dlouhý čas. Tiše skočíme z okna, a než kdo vstane, budeme za horami. Dělej, dělej, je tu jen o poprvé, až se trochu ostrlíš, půjde ti to, jak by hrál.“

Takto sváděl Gabriel Josefa, ale ten se nedal nižádným lákáním namluvit. Konečně řekl onen: „Nechceš-li, nechod; já to sem přinesu, jen když mně to potom pomůžeš odnést. Přijde to na jeden vrub, ať se mnou co máš anebo nic; chytí-li mne, budou také tebe držet.“ To dořekl a šel polehoučku ven. Josef dostal strach a nevěděl, co má počítí, i myslil, že bude nejlépe, když svůdnému druhu uteče. Šel k oknu a otevřel je, a vida, že není vysoké, skočil dolů a utíkal městem ven přes pole a luka. Avšak nebyl ještě ani hodinu za městem, tu slyší za sebou Gabriele volati: „Neutíkej a pomoz mně raději, jsem už celý zpocen.“

Josef utíkal a nedbal křiku jeho; ale v okamžení octnul se Gabriel u něho a chopil ho za ruku.

„Pusť mne, pusť, já se zlodějem nepůjdu a nechci s ním ani mluvit. Měl jsem tě raději udat.“

„Tuším, že ti městští drábové práce uspořili, neboť slyším kroky a vidím nablízku světla.“

„Ó já nešťastný, že jsem s tebou šel!“ bědoval nebohý Josef.

Gabriel tušil pravdu; netrvalo to dlouho, drábové je dohonili, dali oběma pouta na nohy a vedli je do města nazpět. Byli vsazeni do vězení. Gabriel se smál, ale Josef naříkal a bědoval až hrůza. Ale jaké bylo podivení všech v hospodě i při ouřadu, když ráno stříbro až do nejmenšího kousku na svém místě našli a v uzlíku, co vandrovnímu vzali, samé kamení spatřili. I peníze za večeri a za nocleh ležely na stolku. Mrzeli se lidé, že ubohé pocestné nevinně týrali; aby to tedy poněkud spravili, šel pan hospodský sám pro ně do vězení a pozval je na snídání. Josef byl rád, že se to tak skončilo, ač si nemohl vyložit, jak to Gabriel udělal. Po dobré snídání rozloučili se s hospodským, který je mnohokrát ještě za odpuštění prosil.

„Pročpak jsi mne a ty lidi tak pobláznil, Gabrieli?“ ptal se Josef, když byli samotni.

„Protože mně bylo o tebe, jinak bych jim to nebyl odpustil.“

„Vidíš, Gabrieli, já takové žerty nemiluji, a proto se raději rozejdeme. Najdi si jiného druha, já půjdu sám.“

„Já ale ne, Josífku; ty se mi líbíš, a jdi si kam chceš, já půjdu všude za tebou, jako tvůj stín.“

Nemoha Josef Gabriele nijak odbýti, konečně mu zase dovolil, aby s ním šel. Nějaký čas se jim dobře vedlo a Josef byl s Gabrielem spokojen. Jedenkrát přišli do jednoho hostince, a když večereli, přidružily se k nim dvě roztomilé pacholátka, a jako by odjakživa s Josefem byly rostly, tak důvěrně se k němu chovaly. Když žádal Gabriel pokoj, prosil jeden chlapec matku:

„Maminko, dej Josefovi pokoj vedle našeho, my k němu ráno přijdeme.“

Paní hospodská měla radost, že pán, za kterého Josefa držela, s dětmi tak líbezně zachází, a ráda také prosbu dítěte vyplnila. Chlapci šli s Josefem, dali mu dobrou noc a doložili, že ho časně ráno vzbudí a že jim musí připověděné věci koupit. Josef slíbil, že koupí, a potom s Pánem-bohem lehl a usnul. V noci ho zase Gabriel vzbudil.

„Copak zase blázníš?“ řekl Josef, když viděl, že je venku tma.

„Vstaň, Josefe, a pojď se mnou, já ty děti zabiju,“ šeptal Gabriel a držel v ruce dlouhý nůž.

„Chceš nové žerty tropit? Víš, co jsem ti povídal. Lehni a nedělej si ze mne blázna.“

„Já z tebe blázna nedělám; je to opravdové moje mínění. Mně jsou ty děti protivné; musím je zabít, ať je jak chce.“

I nečekal dlouho na Josefa a tiše se kradl k dětskému pokoji. Na Josefa přišla taková hrůza, že se jí nemohl ubránit; nevěda ani, co činí, hodil na sebe šaty, skočil z okna a utíkal do pole. Za malou chvíli ho ale Gabriel dohonil.

„Copak mám za tebou ranec nosit? On uteče a nechá všecko ležet. To jsou fuky s takovými koťátky; tak šikovně jsem jim krky podřezal, že ani nedechny.“

„Probůh, Gabrieli! nesáhej mi k rozumu a mluv pravdu!“ prosil Josef pln ouzkosti.

„Tu se podívej, že mluvím pravdu,“ odpověděl Gabriel a okázal mu krvavý nůž. Jak se Josef naň podíval, hned bez sebe na zem padl. Když přišel k sobě, viděl, že je svázan a v rukou drábů. Opět byli do vězení uvrženi.

„Ale proč se nad tím tak rmoutíš?“ pravil Gabriel s veselou tváří k svému spoluvězni. „Kdopak mne při tom zastíhl? A abych se snad přiznal, to bych byl hodný blázen. Podíváš se, já těm pánům zakroutím kohoutky, že nebudou vidět, z které strany vítr věje.“

„Když ty to nepovíš, povím já to; neboť vidím nyní,

že mně ďábel v tvé postavě k tak ohavné smrti dopomohl, já však umru nevinen. Nechci lží svou poslední hodinku zkalit.“

Sotva to dořekl, strhl se venku křik, dvěře se otevřely a do nich vběhli ti dva chlapci s matkou a několika pány.

„Milý, milý Josefe!“ prosily děti a každé ho vzalo za jednu ruku, „i ty pane, odpusťte mamince, co vám ublížila. Nám se v noci zdálo, že jsi k nám přišel, ale byl jsi jako anděl v bílém šatě se zlatými křídly a každému jsi uvázal na krk zlatý pásek. My radostí vykřikly, matka se probudila, a když se na nás přišla podívat, zdálo se jí, že máme podřezané krky. Proto vás hned stíhali. Podívej se, my máme ale jen zlaté prouhy od těch pásků.“

Odhrnuli bílé límce a Josef viděl okolo jich krku zlaté prouhy. I vzal je do náručí a s pláčem je líbal. Matka sama jim pouta odvázala a z vězení je vyvedla. Kde co nejlepšího měla, to snesla a hosti častovala. Když přišla služka do pokoje, co vandrovní spali, viděla na stole peníze a dětské hračky tak pěkné, jakové nikde na prodej nebývají. Přinesla to dolů, děti se mohly radostí zbláznit a matce by se nikdo na světě nebyl směl zmíniti, že to nejsou nějakí princové, kteří na zapřenou po světě jezdí. Po tabuli se Josef a Gabriel se všemi srdečně rozloučili a šli dále.

„Gabrieli?“ ptal se Josef, když byli za městem, „dnes jsem tolik divného viděl, že nevím, co mám o tobě soudit. Pověz mi pak pravdu, kdo jsi?“

„Jsem člověk jako ty, jenže mám trochu více rozumu než ty,“ odpověděl Gabriel se smíchem, „a proto ti to vždy povídám, abys byl se mnou spokojen.“

„Od dneška tě poslechnu a nebudu tě tak křivě posuzovat.“

Opět chodili dlouho světem, než přišli do velkého krásného města, kde bylo mnoho paláců a skvostných hostinců. Ale Gabriel nešel do žádného řka: „Půjdem na noc

k jednomu malíři, on nás rád uhlídá,“ a zamířil do postranné ulice. Josef chtěl ledacos namítati, ale Gabriel stál již u dveří malého domku a klepal. Za chvíli se dvěře otevřely a vážný starec vyjda ven tázal se jich, co by žádali.

„Mistře!“ řekl Gabriel, „můj bratr zde by rád u některého výborného malíře pracoval; i ptali jsme se, kdo by z mistrů byl nejvýtečnější, a lidé nás odkázali k vám. Dovolte tedy, aby bratr Josef u vás pracoval; přesvědčíte se, že je výborný malíř, a k tomu též rychlý.“

Malíř je vzal do sednice a zavolal na dceru, aby přinesla hostům nějaké lahůdky. Když se posadili, řekl jim:

„Je-li ten pán tak výborný malíř a k tomu též rychlý, přichází mi velmi vhod. Mám důležitou práci před rukama a nevím, jak pochodím, neboť jsem stár a zrak mne opouští. Poslyšte, povím vám o ní. Zde je velmi bohatý kníže, který ani neví, co peněz má. Jsa velký milovník krásných obrazů, maleb a jiného umění, pozval tyto dny mistry malířské z celého města k tabuli. Po tabuli vstal a pravil, že chce, abychom mu vymalovali obraz tak krásný, jakého posud neviděl. Kdo by to vykonal, tomu že dá padesát tisíc kusů dukátů. Nyní maluje každý z nás obraz. Já vím, že odměny nedostanu, ale kníže každý krásný obraz draze zaplatí a já na svá stará kolena potřebuji peněz na přilepšenou.“

Vtom vešla jeho dcera do dveří a přinesla víno, ovoce a jiné pamlsky. Josef se na ni podíval, ale honem sklopil oči, neboť se potkal s černým zrakem jejím.

„Olivo!“ řekl otec k dceři své, „ten pán bude u mne pracovat.“

„Těším se z toho, bude nám veseleji. Beztoho jsi, otče, nějaký čas smuten,“ ozval se jemný hlas z karmínových úst sličné Olivy.

„To se přidržte jenom mne, krásná panno!“ řekl Gabriel,

„neboť já zůstanu s ním u vás. My jsme tak na sebe uvykli, že nemůžeme jeden bez druhého býti. Váš otec s ním bude docela spokojen, ale vy, panno, sotva, neboť je nemluva odjakživa a ženských se bojí jako zlých duchů.“

„Ach! Co to zase pravíš, Gabrieli!“ ozval se Josef a tváře mu hněvem zahořely, že ho té panně tak zlehčuje. „Jednou mne chválíš, kde toho nezasluhuji, a podruhé mi děláš křivdu.“

„Jen se nepýři, Josífku! To není žádná nectnost; naše matka také málo mluví, ale její slova mají jádro. Říkává, třebaš měla jabloň málo jablek, jen když jsou chutné. A ty jsi se vydařil po matce.“

Tak hovořil Gabriel a Josefovi nedal ani k slovu přijít, jako by napřed věděl, že mu chce celý jeho záměr zkazit. Josefa to mrzelo, že si dělá Gabriel ze starého malíře blázny; každou minutu chtěl tedy s barvou ven, ale Gabriel ho s očí ani nespustil. Ještě ho také i to hnětlo, že se Gabriel k Olivě lichotí a ona že ho tak pozorně poslouchá. Seděl tedy jako zaražený a byl rád, když přišel čas ke spaní.

„Jak mne můžeš jen za malíře vydávat, vždyť neumím vzít štětec do ruky?“ domlouval Josef svému druhu, když přišli do čistého pokojíka, v němž kolem na stěnách uměle malované obrazy visely.

„Není tomu dávno, co jsi mně poslušenství slíbil, a nyní se zase ptáš a myslíš, že tobě na škodu jednám. Jen řekni zejtra mistru, aby ti dal k malování potřebné věci. Já ti pomohu a uhlídáš, že bude malíř s tebou spokojen; musíme se mu za jeho hostinství odměnit.“

„S tím jsem spokojen, jen mne nenech ve lži,“ odpověděl Josef, který myslil, že je Gabriel malíř, an se ho po tu dobu neptal, jakého jest řemesla.

Zrovna nad Josefovou postelí visel obraz domácí dcery. Se zalíbením hleděl naň Josef, tu mu ale zaklepal Gabriel

na rameno a s potutelným úsměvem pravil: „Oliva je krásné děvče, ne-li, bratře?“

„Že se ti líbí, pozoroval jsem,“ odpověděl Josef a jeho slova zněla trochu trpce.

„A tobě se nelíbí? Jen nezapírej, já to vím, a nejen to, nýbrž také, že se na mne hněváš; ale proto se nemusíš mračit, třebaš byla se mnou více mluvila. Ty se jí přece lépe líbíš než já. Jen se pokus o její lásku, kdož ví, co Pánbůh nedá.“

Dlouho rozmlouvali ještě o krásné Olivě a jejím otci, až usnuli. Říkává se, že nač člověk ve dne myslí, o tom že se mu v noci zdá! U Josefa se to vyplnilo. Zdálo se mu, že stojí před obrazem krásné Olivy. Najednou jako by obraz zmizel, a ozářen čarovným světlem, jako by anděl ze zdi vystoupil a Olivu za ruku vedl. Přiblíživ se k Josefovi, vložil ruku jeho do ruky panny milé. Radostí se Josef probudil a viděl Gabriela u stolku malovat. Divil se sice, jak může při tak slabém světle pracovat, ale neřekl nic a dělal, jako by spal. Po chvíli odložil Gabriel štětec a paletu, přikryl obraz a lehl opět na lože. Ráno jak vstali, šel Josef nejprve k obrazu a odkryl ho, ale v úžasu udělal krok zpátky, neboť se na něho usmívala milostná tvář matky Boží v podobě krásné Olivy. Nebyl to bleskotný zrak vášnivé dívky, to bylo oko, v němž se zářila čistá láska nebeská. Tichý mír a neobmezená odevzdanost do vůle Boží zrcadlila se v andělské tváři milující matky. Čím déle se Josef na ni díval, tím krásnější se zdála býti; nemoha odolat, klekl před obrazem na zem a modlil se; prsa jeho se šířila svatou touhou a duše zalítala k trůnu nebeskému. Rozčilen uvrhl se potom na prsa Gabrielova a zvolal: „Bratře, bratře! tys více než člověk.“

„Myslíš snad proto, že jsem vymaloval přes noc obraz? Jsemť malíř, jen trochu šikovnější než obyčejní malíři.“

Od té chvíle ctil Josef Gabriele co svého rádce a vůdce

a každé jeho slovo bylo mu přikázáním. Nato šli k snídani, a když pojedli, řekl Gabriel malíři: „Nyní pojdte, mistře, do našeho pokoje a uvidíte práci mého bratra. Nedal si v noci pokoje a dodělal obraz, který měl začatý, abyste se mohl dnes již přesvědčit, co umí.“ Vzal mistra za ruku a vedl jej do pokoje, kde spali. Josef a Oliva šli za nimi.

Jako prve Josefa, tak překvapil krásný obraz mistra i Olivu a zarděla se panna shledajíc, že se Matka Boží poněkud jí samé podobá. Starý malíř byl však radostí celý bez sebe, i přikročil k Josefovi a podával mu ruku řka:

„Dej mi ruku, bratře, tys hoden slouti malířem, já se s uctivostí před tebou klaním. Dovolíš-li, vezmu ten obraz knížeti a odměna vysazena tě nemine.“

Josef se zarděl nad tou nezaslouženou pochvalou, ale Gabriel na něho mrknul, a on pravil: „Jen pod tou výminkou dovolím vám obraz knížeti dáti, když řeknete, že jste jej sám maloval, a odměnu pro sebe přijmete. Já maluji jen z pouhého zalíbení a peněz nepotřebuji.“

Mistr tomu nechtěl připustit, ale Gabriel i Josef ho konečně tak daleko přiměli, že svolil a s obrazem ke knížeti se odebral. Bratři se procházeli zatím s krásnou Olivou po zahradě v citronových a myrtových hájích. Po několika hodinách zastavil knížecí kočár před vraty a dva sloužící pomohli z něho starému malíři, jemuž radost s tváří zářila, že určenou odměnu dostal. Ještě jednou nutil malíř, aby si skříni s dukáty a prsten, jež mu kníže pro zvláštní milost daroval, nechal, ale Josef nechtěl žádnou mocí peníze vzíti, prsten však přijal a strčil ho krásné Olivě na růžový prst.

„Jakou radost bych jen mému dobrodinci způsobil?“ ptal se malíř Gabriele, když byli o samotě. „Tys jeho bratr a nejlépe mi poraditi můžeš.“

„Chováš, mistře, v tvém domě diamant, jehož leskem srdce Josefovo se vzňalo a po němž touží; dáš-li mu ho, bude na věky šťastný.“

Chvilku se na něho malíř díval, pak ale porozuměv slovům jeho, podal mu ruku, řka: „Budiž jeho!“

I šel hned k dceři své a řekl jí, co mu byl Gabriel svěřil, a když slyšel, že i ona Josefovi nakloněna jest, s lehkým srdcem hned se k bratrům vrátil. Josef by byl raději za horami býval, neboť cítil, že Olivu miluje celým srdcem, a domníval se, že i ona by jím nepovrhla; a přece když si vzpomněl na svůj ukrutný osud, viděl, že jí lásku svou zjevit nemůže. To bylo posud jediné tajemství, které před Gabrielem skrýval; avšak si umínil, že mu je zjeví, by zvěděl, proč z malířova domu pospíchá.

U večere dával malíř Josefovi kolikráte na srozuměnou, že mu dá Olivu rád, jen aby o ni řekl. Ale Josef mlčel a panna se styděla. Po večeri vstal mistr a přistoupil k Josefovi, vzal ho za ruku a řekl: „Milý synu! rád bych se ti něčím odsloužil, požádej tedy cokoliv, já ti vše dám.“

„Mistře!“ odpověděl Josef, hluboce si vzdychna, „žádám jen tvou lásku, tou jsem dosti odměněn.“

„Tvou lásku, mistře, a lásku a ruku této panny,“ řekl za nimi Gabriel a přivedl uzarděnou Olivu. „Musím nebohému z nouze pomoci.“

I vložil malíř ruce milujících do sebe a pravil: „Otec nebeský vás žehnej, jako já vás žehnám, a anděl strážný veď vás po všech cestách života vašeho.“ Tak řekl a políbiv oba v čelo, plakal.

Josef obejmul sličnou nevěstu a v jejím náručí zapomněl na chvíli, jaký osud ho čeká. Gabriel stál po straně a po míruplné tváři jeho rozlívala se blahá spokojenost a láska.

„Příteli, příteli! co jsi to učinil, já nemohu Olivu za manželku pojmout, ona by byla nešťastná!“ Tak naříkal Josef, když vešli do pokoje. Gabriel se ho ptal na příčinu a Josef mu to hrozné tajemství svěřil.

„Jen důvěřuj v Boha!“ těšil ho Gabriel, „zůstaň zde a slav pokojně svůj sňatek. Bůh spravedlivého neopustí.“

I spokojil se poněkud Josef a v sladkých snech strávil noc tu. Druhý den se začínaly dělat přípravy k svatbě a za několik dní slavila se tiše, ale s opravdovou blažeností.

K večeru zavolal Gabriel ženicha od nevěstiny strany a řekl k němu: „Bratře můj! ty jsi přesvědčen, že ti k ničemu zlému neradím, a proto mne ještě po tři dni poslechni; bude to k tvému štěstí.“

„Nuže, pověz, co žádáš?“

„Odřekni se po tři noci manželského lože a pojď se mnou!“

„A co si Oliva o mně pomyslí? Co jí mám říci?“ ptal se Josef smutným hlasem.

„Řekni jí, že toho k tvému štěstí potřebí. Kde jsi však byl a co jsi dělal, to jí musíš zatajit.“ Josef podal Gabrielovi ruku a odešel.

Byla noc; temné klenutí nebeské, skvělými diamanty rukou Páně vykládané, rozprostíralo se nad šírou zemí. U okna svého pokojíku stála mladá nevěsta v nočním lehkém rouchu a kladla tváře do vonného jasmínu, by je zchladila. Tu se ozve lehký krok, dvěře se otevrou a sladké tušení prodechne Olivinu duši; je to mladý manžel.

„Odpust, drahá, milá moje!“ prosil Josef a tiskl vnadypnou ženu k srdci, „odpust a neviň mne z nelaskavosti. Bůh ví, jak bych rád u tebe zůstal, ale musím pryč; tvoje a moje štěstí to žádá, bych se blaha svého odřekl.“

Ztemna zablesklo oko vášnivé ženy a v srdci se cosi ozývalo jako nedůvěra, ale patříc do tváře manžela svého, uvěřila mu a nechala ho jíti. Venku čekal Gabriel; pojma Josefa za ruku, vedl ho ulicí za bránu do pole. Uprostřed rozkošných hájů stála kaplička zasvěcená nejsvětějšímu jmenu Ježíšovu. Tam se Gabriel zastavil a klesna na první stupeň, pobízel Josefa, by vedle něho na kolena klekl, řka: „Zde se budeme bez ustání do tří hodin modlit, pak půjdeme nazpět. Je to za tvé štěstí, Josefe.“

A Josef položil čelo na železnou mříži, a když se mu horká krev ztišila, zdvihl oko k hvězdné dáli. Dlouho se modlil a bylo mu, jako by znenáhla hvězdy míjely, růžová záře se po nebi rozprostírala a on viděl až k trůnu věčného Boha. Viděl anděly se snášet na zlatých oblacích, slyšel jich tichý krok, patřil na tvář milostné královny nebeské a zdálo se mu, že se usmívá, jako z bratrova obrazu. Čistá víra v neskonalou lásku a mocnost božskou upevnila se v srdci jeho, mír a pokoj se v něm rozložil. Když byly tři hodiny, vzal Gabriel Josefa za ruku a tiše, jak přišli, opět odešli.

Oliva se častokráte za den ptala, kde Josef v noci byl, ale on jí to neřekl. Když přišel večer a Josef opět se s ní loučil, nemohla nelibost svou utajit a důtklivě se ptala, kam chodí.

„Pravil jsem ti, že je to k tvému a mému štěstí a že více zjevit nesmím. Dnešní a zejtrejší noc musím ještě bez tebe strávit a co důkaz tvé lásky žádám, abys mi věřila a neptala se, kam chodím.“

Avšak toho nemohl Josef na své ženě vyprosit, aby ho byla ráda a s důvěrou propustila. Něco tajného ale, čemu odolati nemohl, táhlo jej za Gabrielem, pročez vymkna se z náručí ženina, pospíchal k očekávajícímu bratru. Ten ho vedl na to samé místo a opět se modlili, ale jen do dvou hodin. Druhý den ráno žalovala Oliva svému otci, že Josef v noci s bratrem se toulá a jí snad věrnost nezachovává. Ale otec, rozšafný muž, ji z té důminky káral a omlouvaje to, těšil ji, že sám s Josefem promluví. Ale neřekl celý den ani slova, máje důvěrnost v syna svého, co muže hodného.

Večer o desíti hodinách odešel Josef s Gabrielem ke kapliče. Až za město je následoval zdálí temný stín, potom se však ztratil. Byla to Oliva, která šla za nimi, že však se bála jíti do širého pole, vrátila se k otci a na kolenou

ho prosila, by ji v tu stranu doprovodil. Ale otec se rozhněval, ona prosila, on jí domlouval, a když bylo skoro půl noci a malíř viděl, že bere Oliva závoj a že se přece na cestu chystá, vzchopil se a pravil:

„Půjdu tedy s tebou, abych tě přesvědčil, že není Josef na zlé cestě; neboť vím, že mne důvěra k němu nezklamala.“

Když přišel Josef s Gabrielem ke kapličky, klekli a modlili se, po chvíli pak řekl Gabriel:

„Nyní, Josefe, vstaň a postav se pod tento strom.“

Josef to učinil a Gabriel vytáhl zlatou šňůru, a než se toho Josef nadál, visel na stromu. Gabriel pak klekl pod ním na zem, sepjal ruce k nebi a dlouhou chvíli se modlil. Potom vstal a Josefa odvázal; s podivením tázal se tento, co s ním dělal, a Gabriel mu odpověděl:

„Dnes jsi, Josefe, dvacet let stár a osud tvůj se vyplnil, byl jsi oběšen; mělo se to ovšem jinak státi, ale že jsi byl stálý a Boha se nespustil, odvrátil od tebe smrt ohavnou. Vidíš, měl jsi býti nejdříve zlodějem, potom vrahem a na posled jsi měl odvésti děvče nevinné a otce jejího v bídu uvrhnout. Já tě k tomu sváděl, tys nevinně trpěl, ale Boha jsi se nikdy nespustil, nyní jsi vysvobozen a do smrti se ti dobře povede. Já jsem tvůj anděl strážce.“

Při těch slovech proměnil se Gabriel v zlatokřídleho anděla a zmizel. Jasná záře se rozlila na místě, kde stál, a sladká hudba zavznívala v ucho Josefovo. Dlouho díval se jako okouzlen na to místo, kde strážný jeho duch zmizel, potom ale klekl a s vroucím srdcem děkoval Tvůrci za nově daný život.

Když mluvil Gabriel s Josefem, stála Oliva s otcem pozdálí. Tu viděli Gabriele v anděla se proměnit a hrůzou omráčení klesli na zem. Teprv za dlouhou chvíli spěšně se domů odebrali. Otec se rmoutil, že slídl kroky tak bohabojného muže, kterého jim sám Bůh do domu seslal.

Oliva se dala na pokání. Šla do své komůrky a modlila se, by jí Bůh ten hřích odpustil.

Josef přišel domů a tiše se vkradl do komůrky k své ženě. Oliva se však bála do jeho tváři pohlédnout a pokorně se ze své nedůvěry vyznávala, prosíc, by jí odpustil. A Josef přivinul milovanou ženu k tlukoucímu srdci a milerád jí odpustil, neboť se mu hřích její zdál býti novým důkazem vřelé lásky.

Ráno když vešli manželé k otci, začal mu Josef všechny své příběhy vypravovat, a když dokončil, prosil jej, by vše prodal a s ním do vlasti táhl. Obrazem od anděla malovaným nabyli bohatství; i dal tedy malíř dům chudým, rozloučil se s domovem a šel za svými dětmi.

Josefovi rodiče neměli celý dvacátý rok jeho věku upokojenou chvíli a na všechny strany se vyptávali, jestli by neslyšeli o jeho smrti. Ničeho se však nedopátrali. Dvacátý rok byl již ušel a ubozí dávali na modlení za jeho nebohou duši. Jedenkrát slyší, že přijel do hospody mladý bohatý pán s paní a s otcem a že se po nich ptá. I mysleli již, že nějakou zprávu o smrti synově dostanou, a se strachem jej očekávali. Tu přijede kočár, vyskočí z něho mladý muž, vezme do náručí sličnou dámu, pomůže starému pánu a všickni tři se berou nahoru. Dvěře se otevrou, kupcová se podívá na pána a zkřikne: „Můj Josefe!“ a syn tiskne máteř do svých loktů a celuje drahé líčko. Radost tu popsati žádné péro v stavu není.

První syn Josefův se jmenoval Gabriel a první modlitba, které ho otec a matka učili, byla: „Anděle Boží, strážce můj!“

ZLÁ MATKA

PANÍ KAČENKA, MLADÁ VDOVA A HOSPODSKÁ v osamělé hospodě, byla vyhlášená za krásnou, a mnohý si zašel kus cesty a peníze utrácel, jen aby se mohl na ni podívat a s ní pohovořit. Ale ta krása bylo také všecko, co bylo na paní Kačence pěkného. Nu, ona je také milovala, to své pěkné tělo; nic jí nebylo na světě dražší. Měla po svém manželu malou dcerušku Elišku; ale na tu nevzpomněla ani ve dne, ani v noci, tak jako by žádnou neměla. Ale jakpak měla na ni vzpomínat, jak ji měla milovat, když byla sama sobě všecko. Ona dítě své nemilovala, ani je nenáviděla a odevzdala je staré chůvě, která na štěstí dobré stvoření byla. Myslíte snad, že dychtila po vdavkách? I Pán Bůh chraň! Kam by se poděly zamilované pletky? Kam svoboda? Ale co nejhoršího by přitom bylo a čeho se paní Kačenka nejvíc bála, že mohla mít děti a ztrátu na své kráse utrpět. Co by si byla potom počala! —

Ale běda! Eliška počala dorůstat, a tak náhle, že se jí najednou matka zděsila a leknutím na tu mladou dívčici hleděla, která měla tvář jako Maří Magdalena. Od té chvíle byla starost matčina Elišce bičem; od božího rána do samého večera šla z rány na ránu a krok dobře neudělala, ač se snažila všemožně matce zadost učiniti. Ale čím lépe dělala, tím byla matka horší. Konečně jí nesměla ani na oči; zavřela ji do tmavé komůrky, dávala jednou za den jíst a dvakrát bití.

„Ty milý Bože!“ naříkala ubohá Eliška, „cožpak jsem jen provinila, že mne mamička tak bije! Duši bych dala za jedinké dobré slovo! Ó Panno Marie! smiluj se nade mnou a vezmi mne raději k sobě do nebe!“

Každý den večer chodila se dívat na Elišku se světlem,

zdali již schází a krása se jí ztrácí. Ale ku podivu, děvče bylo denně hezčí a hezčí, a paní Kačenčina bílá plet žlučí žloutla jako podmásníček. Div se nezbláznila! Darmo ji Eliška na kolenou prosila, aby se nad ní smilovala, aby ji z domu vyhnala, jen aby ji nebila. Ale ona se nad ní nesmilovala a nejraději by ji byla zabila, kdyby se nebyla bála chasy.

„Pročpak zavíráte, hospodyně, Elišku?“ ptávala se její bývalá chůva.

„Kdybych byla tak hloupá, jako ty jsi a ona, nechala bych ji na podívanou svodným mužům, by ji zkazili a já hanbu měla. Až ji vycvičím, jak se má ve světě chovat, potom může ven.“

„Vždyť by nebylo tak zle,“ pomyslila si stará chůva a měla zlost na hospodyně. Jednou se dostala ale přece do komůrky na malou chvílku, neboť byla paní Kačenka trochu zpita a nechala klíč ležet, který vždy u sebe nosila, by žádný do komory nemohl. Když viděla Eliška starou chůvu do dveří kráčet, vyskočila z tvrdého lože, kde jenom trochu slámy jako pro psíka nastláno bylo, a vrhla se s pláčem na její prsa.

„No, no neplač tak, má dobrá děvečko!“ chlácholila ji stará Mařenka, „vždyť bude zase dobře. Matka má o tebe starost, že jsi hezká, aby tě mužští nesvedli, a to jí nesmíš za zlé pokládat.“

„Ó nevěř, nevěř, Mařenko, ona mne nemiluje, ona mne bije, ona mne chce zabít. Ó kýž ležím tak hluboko pod zemí, jako stojím nad zemí!“

Mařenka stála jako kamenná socha, když slyšela od Elišky, co zkusí a jak s ní matka nakládá. Ale pomoci nemohla, aspoň ne hned; běžela a přinesla dobré jídlo i pití své ubohé schovance, potěšila ji prozatím a odešla. Hospodská nevěděla nic; od té chvíle byla Mařenka smutna, nemluvila a škaredila se celý boží den; když byla ale sama,

plakala a prosila Boha o Eliščino vysvobození. Jednoho dne sedí na mezníku nedaleko hospody, pase a pláče. Tu jede kolem krásný mladý pán na koni a ptá se jí, proč pláče.

„Ach Bože! kterak nemám plakat,“ odpověděla štkajíc Mařenka a začala plakat ještě víc. Po chvíli teprv se pán dověděl, proč Mařenka pláče.

„Spokoj se,“ těšil pán, „já právě do hospody jedu, i postarám se o to, abych Elišku viděl a s ní promluvil. Možná, že jí pomohu.“

Mařenka utřela slze a radostí začala líbat pánu nohy. Ten ale pospíchal do hospody; šenkýřka mu vyběhla naproti a nevěděla samou ochotou, kam dříve skočit. Mladý pán se měl k šenkýřce velmi lichotně, a když mu přinesla víno, neustále ji nutil, by s ním pila, k čemu se nedala paní Kačenka dlouho pobízet. Pila, hovořila, pila zase a pila tak dlouho, až se zpila a usnula. To pán chtěl, a sotva šenkýřce těžká hlava sklesla, vzal jí klíče a pospíchal ke komůrce; dříve však se ohlídl, aby ho žádný nezkoumal.

Eliška myslila, že jde matka, a již se celá třásla; tu vkročí do dveří hezký mladý pán. Zapýřila se až po uši, když se pán s patrným zalíbením na ni podíval. „Nelekej se, Eliško,“ řekl velmi příjemným hlasem, „já tě přišel vysvobodit.“

„Mne vysvobodit a proč?“ ptala se Eliška, neboť se pána začala bát, který s ní oči nespustil.

„Proč tě chci vysvobodit? Jak to můžeš tak říci, což myslíš, že nevím, jak tě tvá ukrutná matka trýzní? Já to dobře vím a nedopustím, abys tu déle zůstala. Pojď a nic se neboj, já tě odtud unesu.“

„Ne, ne pane, já s vámi jít nemohu a nepůjdu. Ať se nemám u matky dobře, ona je přece matka, a Pánbůh by mně žádné štěstí nedal, kdybych ji podvedla. Jděte s Pánembohem svou cestou a nestarejte se pranic o mne.“

„Eliško, tys bláhová, bojíš se mne, vid' ? Ale nic se neboj, ty se mi líbíš, pojď do mého hradu a já si tě vezmu za ženu.“

„Chcete-li si mne vzít za ženu, řekněte dříve mamince.“

„Dobře Eliško, řeknu ; ale půjdeš potom ráda se mnou?“

„Půjdu,“ zašeptala Eliška se sklopenou hlavičkou. Ještě jednou jí stiskl pán ruce, dal sbohem a odešel. Samou radostí ale strčil klíč do kapsy, zapomněl na plat i na šenkýřku, sedl na kůň, a již ho tam nebylo. Když paní Kačenka opičku trochu s krku pozbyla, mnula si oči a první bylo hmatat po klíčích; ale ty byly pryč. Tu vyskočila jako tygřice, ohlížela se po pánu, hledala klíče, ale nenašla jedno ani druhé. Zlostí naplněna šla ke komůrce, otvírala, ale ono bylo zamknuto, a přece slyšela, že tam Eliška dýchá. „Otevři, Eliško,“ volala na ni, myslíc, že jí tam Mařena klíče dala.

„Jakpak mohu otevřít, vždyť jsem zamknuta a pán klíče vzal?“

„Jaký pán, ty nezbedná? Kdo u tebe byl?“

„Nezlobte se, mamičko, vždyť já za to nemohu; on sem přišel a chtěl, abych šla s ním, když jsem nechtěla, odešel.“

Paní Kačenka se zamyslela, a místo co měla dceřinu lásku a dobrotu odměnit, vyřkla v duchu nad ní ortel, který byl docela jejího srdce hoden.

Odešla ode dveří a brala se dolů na dvůr mezi chasu, jako by nic. Měla jednoho pacholka, hezkého hochu, který jí byl tělem a duší oddán, toho zavolala nyní na stranu. „Jestlipak bysi, Jakube, mně k vůli něco udělal?“ ptala se ho velmi lichotně.

„Nač se ptáte, hospodyně? Vždyť dobře víte, že bych si pro vás dal krk uříznout,“ odpověděl Jakub smutným hlasem.

„Já vím, že bys mně mnoho k vůli udělal, ale to je věc

těžká. Než uděláš-li to, potom tvou lásku odměním – potom si tě vezmu, rozumíš?“

„Mluvte, hospodyně, prosím vás, a nic se neptejte, jestli to udělám; všechno udělám pro vaši lásku, do pekla půjdu, půl světa pobiju, všechno, všechno udělám.“

„Dobře tedy; vidíš, dnes jsem zpozorovala, že není Eliška tak hloupá, jak jsem se domnívala, navzdor mé pozornosti přilákala k sobě mužského a chtěla s ním utéci. Mne opil, vzal klíče a chtěl ji z komory unést, ale já se probudila, nežli se jim to povedlo, a on ujel, klíče však vzal s sebou. Až budou všechny spát, zapřahneš do vozu, ale tiše, ať žádného neprobudíš, otevřeme komoru, a Elišku odvezeš do lesa. Ale nyní dej pozor! Až ji hodně daleko zavezeš, potom jí musíš uřezat ruce a vyloupat oči a nechat ji ležet. Na důkaz ale ruce a oči přineseš. Co se lekáš? Nechceš-li to udělat, jdi mi s očí a já najdu ještě někoho, kdo bude mít tolik smělosti, za odměnu mé ruky hanebné stvoření potrestat.“

„Mlčte, mlčte, já již jdu.“ Paní Kačenka dobře věděla, na koho se obrátit, a třeba se i láskou zaslepený pacholek trochu zdráhal, nebyl v stavu vyplést se ze sítě té ďábelské ženy. V noci, když bylo všechno ticho, zapráhl Jakub brůny do vozu, vypáčil u komůrky dvěře a paní Kačenka poručila dceři, aby se přistrojila na cestu.

„Kam mám jít, maminko?“ ptala se Eliška a plna strachu začala se strojit.

„Však uhlídáš kam, ty bezbožné stvoření,“ odpověděla stará, ustrojenou vzala za ruku a vedla k vozu. Ráda by byla Eliška padla matce okolo krku, ale bála se; tiše sedla na vůz, plakala a modlila se. Napadlo jí, jestli neřekl ten cizí pán matce o ni a nejede-li snad k němu; a tu splynul jeho obraz s obrazem anděla strážce, ku kterému se právě modlila, a sama nevěděla, kterého vroucněji vzývá. Mlčky došla s Jakubem hluboko do lesa; když koně zastavil,

slezl a poroučel, by i ona slezla a k smrti se přichystala.

„Já k smrti, pročpak, Jakube, vždyť jsem nic neza-
vinila?“ zabědovala Eliška.

„To mi do toho nic není, co mám poručíno, to udělám.“
I nebylo Elišce platné prošení a naříkání, a byť Jakobovi
na okamžení svědomí se ozvalo, hned si zase vzpomněl na
svodnou šenkýřku, a outrpnost byla ta tam. I dal nevinné
Elišce ránu, až padla bez sebe na zem, potom jí uřízl obě
ruce; ale když chtěl i její sivé očka vyloupat, přišla na něho
taková hrůza, že nebyl v stavu na zmrzačenou obět ne-
lidské matky více pohlédnout a domů ujeti musel. Aby
však přece oči přinesl, zabil psa, oči mu vyloupl a matce
důkaz své lásky podal, začož ho odměna přislíbená ne-
minula. —

Zatím ležela Eliška dlouho v lese beze vší paměti, až
bolestí probuzena oči otevřela a v tmavém lese bez rukou
ležet se viděla. Ale kdo jí krev zastavil? Kdo jí rány zavá-
zal? — Snad Jakub, milosrdenstvím pohnut. — Ale nikoli. —
I vstala a naříkajíc a pláčíc vlekla se z lesa, a když k ránu
ven vyšla, stála před vysokým plotem. Kam nyní půjdu,
na koho zaklepám? Kdo mi zde otevře? myslila sama
u sebe a dívala se na pevné dvěře. Tu přišla na ni mdloba,
a ona lehla do trávy a usnula. Sotva oči zamkla, snesl se
s nebe zlatoskvoucí anděl, vzal ji do náručí, přenesl přes
plot do krásné zahrady a položil pod strom. Ten jí byl také
bolné rány zavázal. — Když se Eliška probudila, viděla se
v překrásné zahradě, blíže velkého zámku. Měla hlad, a
nemohla sáhnout pro jablka, které jí nad hlavou visely a
jimiž by aspoň poněkud hlad byla zahнала.

„Ó matko, matko! co jsem ti udělala, že jsi mne tak
ukrutně trestala, tak bídné stvoření ze mne udělala!“ za-
lkalo děvče a zdvihlo uslzené oko k nebi. Tu spadlo jablko
se stromu jí na klín, rozpůlilo se, a ona vzala kousky do
úst a snědla; i děkovala Pánubohu a zůstala tiše sedět.

Najednou jde nedaleko zahradník, a když vidí tak podivné bezruké, krví zamazané stvoření pod stromem sedět, obrátí se a běží do zámku. Kníže Hynek, kterému zámek patřil, sedal právě na koně a odbyl zahradníka prudce, že nemá kdy na žebráky se teď dívat, že musí pryč; ale když zahradník namítal, že to žebrák není, že neví, co to je a jak se to do zahrady dostalo, slezl kníže zase s koně a šel za ním. Ale jak se oba ulekli, on když poznal Elišku, a ona když poznala mladého pána, který ji chtěl vysvobodit.

„Probůh, Eliško! Co se to s tebou stalo? Kdo tě tak ukrutně zmrzačil? Jak jsi mohla přijít sem do zahrady?“

Tak dotíral kníže na Elišku. Ale ta předobrá neřekla, že jí to matka učinit kázala, ona řekla jen, že byla z domu vyhnána a v lese že přišli loupežníci a ze zlosti, že peníze u ní nenašli, ruce jí uřezali. Kdo jí je ale zavázal a kdo ji do zahrady přenesl, to že neví. Hynek však věděl, že Eliška tají, an žádných loupežníků v lese nebylo, a že nechce svou ukrutnou matku vyzradit; a tím více ji miloval. „Ó že jsi nešla včera se mnou!“ řekl, když svou smyšlenku dokončila. „Že jsi mne neposlechla! Ale netruchli, já tě miluji tak jako tak, a přece budeš má. Máti tvoje svolila, abych si tě vzal, a právě jsem chtěl pro tebe jeti; nyní tebe sám Bůh v moji náruč donesl, sice bych tě byl snad ani více neviděl!“

Po těch slovích vzal mdlou milenku do náručí a donesl k matce. Stará kněžna splakala nad tím krásným nešťastným děvčetem; ale když slyšela, že Hynek přece za ženu si ji vzít chce, zarmoutila se velice a naříkala v srdci, že ji Bůh do zámku přinesl. Avšak i Eliška, ač se jí Hynek velmi zalíbil, nechtěla svolit, aby si ji za ženu vzal, namítajíc své hrozné neštěstí; ale kníže zůstal při svém slovu a chlácholením, prosbami a vroucími polibky vymámil na slabé dívce svolení. Nyní běžel k matce, aby jim dala požehnání. „Já ti nebráním, synu,“ řekla slzíc stařena; „ale bojím se, že budeš jednou naříkat. Ráda bych byla svolila, kdyby

ubohé děvče zdravé bylo, ale tak! Předlož si to, abys jednou nepykal a sebe a ji nešťastným neučinil!“

„Matko, nešlechtným bych byl, abych si ji nevzal, neboť skrze mne do neštěstí přišla. Já jí budu sloužit, budu se o ni starat jako o nejdražší poklad. Jen se nermuť a věř, že budu šťasten.“

Když viděla kněžna, že je všecko darmo, svolila a požehnala krásný nešťastný párek. Za několik dní byla svatba a Eliška byla kněžnou. Hynek miloval svou Elišku nade všecko, jako by jí pranic nescházelo, a staral se o ni jako o své nejmilovanější dítě. I stará kněžna, když poznala Eliščinu ctnost, jako vlastní své dítě ji milovala a jen někdy se strachovala, by Hynkova láska neuchladla. Zprvu chtěl kníže dát šenkýřku potrestat, ale to na něm mladá žena vyprosila, neboť byla jako holubice dobrá a co je msta, nevěděla. Aby jí potěšení udělal, vyzkoumal, kde Mařenka je, a přivedl ji k ní. To bylo radostných slzí, to bylo ptaní! Nyní začala Mařenka vypravovat. „Má zlatá děvečko – ale Bože, já se zmýlila, jakpak ti mám nyní říkat?“

„Jak jsi mně dříve říkala, ty dobrá duše,“ řekla Eliška.

„Má zlatá Eliško, tu noc, když jsi se ztratila, měla jsem zlý sen, a pořád jen o tobě. Ráno jdu k tvé komůrce, poslouchám, ono nic; otvírám, dveře se ovšem otevřely, ale tys byla pryč. Ach já se div neskácela leknutím, ale mlčela jsem a myslila u sebe, že se dovím, kde jsi. Hospodyně a Jakub byli samý šepot, samý smích a Jakub nebyval nikdy tak vesel; ale mně se nelíbil. Večír chci k němu jít a chci ho zkoumat, zdali by o tobě věděl, ale tu ho vidím krásti se k hospodyni do komory. Děvče milé! víc tamodtud nevyšel a kam se poděl, žádný neví. Já dostala strach a šla jsem domů; a také bych nebyla do smrti krok z něho vyšla, kdyby tebe nebylo.“

Eliška se velice zarmoutila nad matčinou nezbedností

a vroucně se za ni modlila. Mařenka převzala také trochu starosti o svou milou schovanku, a tak nemohla býti v lepších rukou.

Jako když hrom z čista jasna uhodí, tak poděsila zpráva, že má jít manžel do boje, nebohou Elišku, a právě když měla být matkou. I Hynek neopouštěl Elišku rád, a zvláště v nejbolestnější hodině; ale musel. Za několik dní byl zbrojný jeho lid pohromadě a kníže se s bolným srdcem rozloučil, zanechaje v zámku plačící ženu a matku. V smutku žily obě kněžny a zdlouhavě jim dnové ubíhali. Za krátký čas ale Eliška slehla a porodila dva roztomilé chlapce. Stará kněžna byla neméně blažena než matka a jednoho za druhým brala do náručí a slzíc je líbala. Když se trochu ustanovily, napsala stará kněžna synovi list, v němž mu zprávu dala o narození synů a o zdraví mladé matky. Pacholek jeden musel sednout na nejrychlejšího koně a donést list pánovi do ležení. Poručení to se rychle vykonalo; pacholek přijal list, sedl na koně a ujížděl ze zámku. Jel on okolo hospody paní Kačenky, a že měl žízeň, zastavil se na okamžení, nevěda, že to je matka mladé kněžny. Paní Kačenka se hned dle způsobu ženských tázala, odkud a kam jede, a pacholek jí také od slova k slovu všecko pověděl. Paní Kačenka se velice zaradovala a věděla ihned, na čem je. I nalívala pacholkovi jednu sklenku za druhou a milý pacholek pil, pil, až zapomněl na svou cestu, a polože hlavu na stůl, s Pánembohem usnul. To šenkýřka chtěla, a jakmile zpozorovala, že tvrdě spí, vzala mu list, rozpečetila a přečetla; potom se posadila, smazala v listu slova o narození synů a napsala tam, dvě štěňata že se narodily mladé kněžně. Když opět list poslu zastrčila, vzbudila ho a pobízela k cestě; plat za útratu žádný nevzala, ale přikázala, aby se na zpáteční cestě zastavil. Posel šťastně ku knížeti dorazil a list odevzdal, kterého se kníže nemálo ulekl. Ale neměl času na dlouhé přemýšlení a naříkání,

neboť ho volala trubka do boje; napsal honem na list, aby to všecko nechali, až přijede domů, že to sám spraví, a odevzdal poslovi, kterého se ani na domov neptal. Posel opět na zpáteční cestě v hospodě se zastavil, a jako po prvé, vyvedla to šenkýřka i po druhé! Napsala, ať pustí matku i s dětmi po vodě! Posel přijel domů a list odevzdal. Jaký to byl rozkaz matce, která nevěstu i vnoučátka tak velice milovala! „Ó žepak neposlechl, ten nešťastník! Já věděla, že se mu časem znelíbí a že udělá sebe i to dobré stvoření nešťastné! Ach já nebohá matka, co mám činit!“ Dobrá stařenka nevěděla, co má počítí, a den ode dne otálela dobré ženě smutnou novinu zjevit. Konečně ale, když bylo slyšet, že se vojna skončí, bála se návratu synova a poradila se se starým služebníkem.

„Já bych myslil, milostivá kněžno,“ radil starý sluha, „abychom vysmolili velký sud, paní se syny do něho dali a tak je na vodu pustili, možná že je někdo chytí a nad nimi se smiluje.“

Kněžna byla té radě povděčna a nechala na vůli služebníkově. Sud se vysmolil, v noci na vodu pustil a zaopatřil všelikými potřebami, ba i penězi. O půlnoci, když všecko spalo, šoural se služebník do ložnice paní kněžny, přivázel jí syny k prsoum a donesl do sudu. Stará kněžna to všecko tak chtěla, a zatím ležela ve svém pokoji na kolenou a modlila se za nešťastnou nevěstu. Eliška byla polomrtva, vidouc, co se má s ní stát; ale když slyšela od plačícího sluhy, že se to děje na pánův rozkaz, neřekla ani slova a tiše a povolně se oddala do vůle Boží. Ještě jednou se obrátila na sídlo svého blaha, žehnala v duchu dobrou kněžnu, rozloučila se s drahým milovaným chotěm, který jí, jak mněla, tak ukrutnou smrt připravil, a potom sklesla bez sebe na kolena. Sud plaval dále a dále, a než svítalo, byly daleko od zámku. Dítky probudily Elišku ze mdlob a tu teprv nastalo její největší trápení. Nemohla jim dát

potravy, nemohla je utišit. Najednou jako by se nemohlo nebe déle na to dívat, strhla se ukrutná bouře a vicher vyhodil sud daleko na břeh, aniž se Elišce a dítkám dost málo ublížilo. Nedaleko toho místa stála malá chaloupka a z té vyšla nyní vysoká bílá paní a kráčela k sudu, kde Eliška s dětmi plakala. „Neplač, dcero, neplač, Bůh prosbu tvou vyslyšel a mne k tvé pomoci seslal. Pojď do mé chaloupky a najdeš pokoj.“ I vzala jí děti od prsou a vedla ji do chaloupky, kde stála kolébka, postel a všecko pohodlí pro ženu s dětmi. Překrásná paní rozbalila dítky, položila matce k prsoum, a když se ukojily, uspala je a ošetřovala zase matku. Celý den se neomrzele o ně starala a navečír sedla ke kolébce a kolébala celou noc a zpívala. Eliška poslouchala líbý zpěv, jako poslouchá lilie jezerní tichý zpěv labutí; bouře a bolest v duši její utichly, zamkla snivé oči a zdálo se jí o nebi. Ráno paní děti vykoupala, ustrojila a ošetřovala jako předešlý den. Co dělala Eliška? Co měla jiného dělat, než modlit se a děkovat; třetí den večer otevřely se dvěře a vešel do nich krásný muž, jehož čelo bylo ozářeno skvoucími paprsky. „Vítám tě, synu milý!“ řekla paní a šla synovi vstříc.

„Jak se máš, máti má?“ ptal se syn své krásné matky.

„Mně je blaze, synu milý, ale ona ubohá zde je nešťastná, zlobou nelidské matky. Smiluj se nad ní, dej jí ruce opět a poruč, by chlapečkům po sedmi letech bylo.“

„Tvá prosba, matko, se má vyplnit,“ řekl syn a v tom okamžení měla Eliška opět své plné ruce a chlapci byli v zrůstu sedmi let. Tu padla Eliška se svými dětmi na kolena a líbala roucha svatých osob. „Zůstaň tak dobrá, tak čistá, jako jsi posud byla, a dobře se ti povede na zemi,“ řekla krásná dobrotivá matka Ježíšova, požehnala klečící a zmizela se synem svým z chaloupky. Dlouho ještě klečela Eliška na zemi, modlila se a naděje a mír vrátily se v duši její. Nyní nepotřebovala pomoci lidské;

chutě se pustila do práce a rozprávěla s chlapci, kteří okolo ní obskakovali. Jak ji práce těšila, jak to šlo všechno od ruky. Za několik dní strhla se večír veliká bouře a vicher otřásal chaloupku, jako by ji chtěl z kořene vyvrátit. Tu tluč někdo na dvěře, a Eliška skočí honem a ptá se, „kdo to?“

„Popřejte chudému pocestnému nocleh, bouře mě sem zahнала a já dál nemohu.“ Celá se třesouc, otevřela Eliška dvěře, neboť hlas ten poznala. Byl to Hynek! On kročil nazpátek, když ji u světla spatřil; ale vida její ruce, vida odrostlé chlapce, s bolestí seznal, že se zmýlil. Sedl do kouta a plakal! Ráda by byla Eliška k němu šla, ale vždyť nevěděla, proč pláče, nevěděla, zdali ji ještě miluje! – Šla do kuchyně a přistrojila večeři, při níž mnohá slza ukápla. Ubohý Hynek se změnil! Bledý byl a sklíčený a kalné oko jeho se dívalo s nevýslovným zármutkem na sličné chlapce. „Ó že jsi neměla tisícere živobyť, ty ženo dábelská, bych byl mohl na tobě tolikráte nevinnou ženu a děti pomstít; ach Eliško, Eliško má!“

Vtom nesla Eliška večeři a málem by vše byla upustila, zaslechnouc jeho vzdech; ale sebrala se a prosila hosta k stolu. Chlapci se neustále na něho dívali a šeptali si, že nemá tak pěkné zlaté vlasy jako ten, co odešel s paní, a Eliška sedla nedaleko něho a předla. „Bydlíte sama v té poušti?“ ptal se Hynek, ale nepozdvihl očí k své hostitelce, neboť mu její pohled srdce rozrýval.

„S mými chlapci,“ odpověděla Eliška.

„Muže nemáte?“

„Měla jsem. Ale kampak vy jdete?“

„Do světa jdu, daleko, tuze daleko, bych neviděl krajinu, kde jsem byl šťasten a nešťasten.“

Eliška si to nevěděla jak vyložit, mlčela a šla ven. Když se vrátila, ležel Hynek na lavici a chlapci šeptali matce, že pán spí. Cestou utrmácen, bolestí zemdlen, ležel Hynek a nespál ani nebděl. Najednou mu sklesla ruka a Eliška

zašeptala: „Jdi, Jeníčku, dej tatínkovi ruku nahoru.“ Jeníček poslechl a Hynkem to trhlo. Po chvíli mu sklesla noha, a zase šeptala Eliška: „Jdi, Karlíčku, dej tatínkovi nohu nahoru.“ Karlíček poslechl, ale kníže zvolal pohnut: „Ženo, proč tak mluvíš, ty nevíš, jak mne to bolí, ty nevíš, co jsem ztratil.“

Tu skočila Eliška k němu a vzala ho okolo krku řkouc: „Nyní vidím, Hynku, že bylo všecko lež, že mne posud miluješ. Bůh se nad námi smiloval, mně dal zdraví, dětem vzrůst a tebe sem přivedl.“

Kníže tiskl drahou milovanou ženu k srdci a nevěděl, koho má dříve líbat, a všickni čtyři se radovali jako andělé v nebi. Děti neměly s otcem tolik co hovořit, a proto brzy ulehly, a potom si teprv vypravovali rodiče své utrpení. Když se kníže z boje vrátil, vysvětlilo se ukrutné změnění listů a po vyslechnutí posla viděl kníže, že toho opět matka příčinou byla. I kázal hned, aby sedli pacholci na koně a hospodu vrub na vrub obrátili, ukrutnou matku však na hranici upálili. To se stalo; krásná paní Kačenka nenašla žádného slitování, jako ona jakživa žádného neměla. Tělo Jakubovo našli zakopané v komoře; dostal odplatu za svou lásku. Hynek neměl doma stání, kde ho všecko na Elišku pamatovalo, a stará sklíčená kněžna dala mu požehnání na dalekou cestu, z které zdali se vrátí, nevěděla. Dlouho si dělal kníže naději, že snad Elišku najde; ale když si vše rozmyslil, zmalomyslněl a přál si smrt. Dlouho již chodil, když dorazil do chaloupky, kde našel svůj poklad. – Mladá kněžna pomodlila se za svou zlou matku a slza polila pěkné oko, ale políbení Hynkovo zapudilo trudné myšlenky z jejího srdce. – Ráno, jak Pánbůh den dal, vydali se na cestu; kníže zaopatřil vůz a šťastně se dostali zpátky k staré kněžně. Jaká to radost, jaké to Bohu děkování, popsat nemožno. Eliška zůstala do smrti, jak byla, a děti v bázni boží vycvičila.

PTAČÍ HLAVA A SRDCE

MYSLIVEC ŠEL JEDNOHO DNE NA LOV. DLOUHO chodil po lese, a nic mu nepřišlo do rány. Najednou vidí ptáčka tak krásného, že mu ho bylo líto zastřelit, ale litost netrvala dlouho; spustí a ptáček spadne s větve. Myslivec ho vezme za nohy a nese domů. Tu ho potká stará babička, a když zahlídne ptáka, povídá myslivci: „Víte-li pak, co si to nesete za ptáka?“

„Pták jako pták, jenže má tu ten krásné péří,“ odpoví myslivec.

„Tomu není tak, milý pane, ten ptáček zde je pták štěstí, a kdo jeho srdce sní, ten najde den jak den pod svou hlavou dukát; kdo hlavu sní, bude králem.“

„Máš mne za blázna, babo?“ řekl myslivec nedůvěřivě.

„Ba nemám, pane; když to uděláte, jak jsem vám řekla, přesvědčíte se a vzpomenete na mne.“ Tak řekla baba a zmizela.

Myslivec uvěřil, že je to nějaká dobrá kouzelnice, která mu štěstí předpověděla, a s radostí ubíral se k domovu. Fortunát a Aleš, jeho dva synové, přiběhli mu vstříc a s křikem vytrhli ptáčka z ruky, běžíce k matce, aby se podívala, jaké to překrásné péří. Žena se mu též podívala a ptala se muže, co s ním dělati bude.

„Co s ním dělati budu? Upečeš ho, a to hned. Já musím ještě do lesa, ty ho zatím připrav; ale to ti povídám, ať se z něho ani dost málo neztratí, sice bude zle s námi se všemi!“

Nato myslivec odešel a myslivcová ptáčka oškubala a dala na rožeň; že však měla venku a po domě práci, postavila k rožni syny, aby točili a na ptáka pozor měli, by se nepřipálil.

Chlapci se postavili ke krbu; jeden příkládal, druhý

točil, přitom se oba pilně na pečínku dívali. Tu padne dolů hlavička a hned za ní vypadne srdéčko. Hoši oboje zdvihli a jeden na druhého se díval, co s tím počítí.

„Bratře,“ řekl starší mladšímu, „jakkak, abychom to snědli, ty srdce, já hlavu. Beztoho je ta hlava samá kost a tatínek ji nikdy nejí a o srdéčku řekneme, že ten pták snad žádné neměl.“

„Já bych to, holečku, rád snědl,“ odpověděl Fortunát, „ale tatínek řekl, že se nemá z něho ani dost málo ztratit; ty víš, jak nás pro každou maličkost tluče.“

„I to snad jenom tak řekl; beztoho dostáváme srdce, hlavu a ty drobnosti ode vši drůbeže, a sníme-li to tedy dříve anebo později, vše jedno.“

Fortunát měl tak dobře chuťku na srdce, jako Aleš na hlavu; i dal se brzy přemluvit a srdce snědl. Sotva to smlsli, přišla se matka na ptáka podívat.

„I vy bezbožní kluci!“ zkřikla, vidouc, že je hlava ta tam. „Kde je hlava? Jistě žes dostal na ni chuť, ty mlsná hubo?“ ptala se zlým hlasem Fortunáta, který nebyl jejím miláčkem.

„Ne, maminko, já snědl srdce, hlavu snědl Aleš. Ale on mne k tomu naváděl.“

„Tu to máme, nemělo se ani za mák z ptáka ztratit, a ta bohaprázdná chasa zmaří srdce i hlavu. Až přijde tatík, musím já za to odnést.“

„Pojď, bratře, utečem; zatím přejde mamince zlost,“ nabízel Aleš, vida před sebou velký trest, vzal bratra za ruku, oba se vykradli z kuchyně a utíkali přes pole do lesa; ale zdálo se jim pořád, že slyší za sebou hrozící hlas matčin, a jako by již cítili metlu na zádech, utíkali dále a dále, co nohy stačily, až byli celí umdleni. Teď zůstali stát, ohlídli se kolkolem a viděli, že jsou v hustém lese, okolo nich ticho jako v hrobě. Sedli do mechu, aby se trochu vy-
dýchali.

„Půjdeš domů?“ ptal se Fortunát bratra.

„To bych byl blázen, abych si šel pro bití, raději půjdu, kam mne oči zanesou,“ odpověděl Aleš.

„Ale jen kam, bratře, kdo nám tu co dá? Kdybych to byl věděl, že to tak dopadne, nebyl bych srdce snědl,“ bědoval Fortunát.

„Dělej co chceš, já se domů nevrátím. Jako by mi něco šeptalo, že nás tatík zabije. A jaký strach, vždyť se ve světě neztratíme.“

Aleš dodal bratrovi srdce a po chvíli ubírali se oba lesem dále. Byl již soumrak, když přišli za lesem do vesnice, nemajíce krejcaru v kapse. Hlad je začal trápit a tělo bylo umdleno. Co počítí? Nazdařbůh vešli do jedné chalupy a prosili o nocleh a kousek chleba. Našli dobré lidi, kteří je nevyhnali, nýbrž ke stolu pozvali. Chlapci se najedli dosyta, poděkovali vlídným hospodářům a lehli na slámu. Ráno časně vstali, hospodyně jim dala snídání a oni odešli dále. Když ale děvečka slámu odnášela, našla v hlavách tři dukáty. Tuť si pomyslna selka a sedlák, že to byli snad nějakí pánové, a litovali, že jim měkčeji neustlali a něco zvláštního neuvařili; ale již bylo pozdě. Chlapci byli daleko za vesnicí a nevěděli nic, jak veliké propitné hospodáři zanechali. Zase šli celý den, až přišli k jednomu dvoru, kde bydlel jeden zeman. Chlapci vešli a prosili o trochu jídla a o nocleh. Sotva je zeman spatřil, hned se mu zalíbili, a ptal se jich, zdali by nechtěli u něho zůstat, čí jsou a kam jdou.

Bratři mu upřímně všechno pověděli a přislíbili s radostí, že u něho pobudou. Tak jako předešlé noci na slámě, ležely dnes ráno pod poduškou zase tři dukáty, které děvečka pánovi donesla. Zeman se divil, ale neřekl ani slova, mysle, že se po nich hoši sháněti budou. Ale hoši nic, ani ten den, ani druhý, třetí a čtvrtý. Nyní zvěděl zeman, že má jeden z nich šotka, a umínil sobě, když jsou tak šťastni,

že je dá všechno učit a potom že si je vezme za vlastní a po své smrti že jim statky poručí.

Milí chlapci musili tedy do velkého města, zeman jim držel učitele a oni se učili všemu, co se na vzdělaného člověka sluší. Aleš byl v učení stálejší než Fortunát, který chtěl býti raději myslivcem, než jakýmkoli jiným pánem; ale svému dobrodinci vzdorovat nezdálo se mu za dobré. Léta ubíhaly jako vlny, z chlapců vyrostli mládenci, a čas přišel, kde se měli ze škol domů navrátit. Věrný služebník sebral věci svých mladých pánů a šel napřed, protože chtěli bratři mermomocí pěšky jíti, ač jim pěstoun psal, aby zároveň se sluhou domů se vrátili.

Za ten celý čas, co byli bratři u zemana, nedověděl se Fortunát, jaký poklad u sebe chová. Zeman jim držel služebníka, o kterém věděl, že věren jest, a ten pánu svému peníze odváděl, aniž se bratrům o tom zmínil. Zeman si myslel, kdyby se o tom dověděli, že by se z nich třeba marnotratníci udělali, ba zlí lidé že by je i o život připravit mohli. Čekal tedy, až by přišli do let, kde by jim to říci mohl, a tak se to stalo, že Fortunát o dukátech nic nevěděl. Z té příčiny nechtěl je zeman nikdy do světa pustit, ač jej o to mnohokrát prosili.

Když tedy služebník odešel, vzali bratři každý ručnici na rameno a ubírali se z města; ale domů nešli. Psali zemanu, aby se nehněval, že jdou do světa, že by se rádi byli s ním rozloučili, kdyby se byli nebáli, aby jim úmysl jich nezkazil; nato mu ještě za všechno děkovali a příslibili, že se za rok vrátí.

„Jápak, bratře, abychom se podívali nyní k rodičům?“ nabídl Fortunát Alešovi.

„Půjdeš domů s prázdnýma rukama? Já dříve k rodičům nepůjdu, dokud nebudu velkým pánem, abych jim mohl aspoň přispěti,“ odpověděl na to Aleš.

„Pravdu máš, bratře, bylo by to daremné od nás, aby-

chom šli rodičům na krk, když jim ničeho přinéstí nemůžeme. Půjďme tedy do světa a uvidíme, kde se pro nás co hodí," řekl opět Fortunát.

Kolik dní chodili a již byli bezmála všechny peníze utratili, když přišli do velkého města. Vejdouce do hospody, ptali se hospodského, co je v městě nového.

„Nic jiného, pánové," odpověděl hospodský, „jen že náš král muže hledá, který by se dobře v písmě znal. On je již staříčkový, má jen jedinou dceru, a nikoho k ruce, který by se s ním o spravování země staral. Veliký plat je prý tomu určen, kdo by s to byl, aby takové místo zastal."

„Co myslíš, bratře," ptal se Aleš Fortunáta, „abychom ke králi šli a o to místo se hlásili?"

„Pro tebe by se taková služba hodila, ale ne pro mne," odpověděl na to Fortunát, „dostaneš-li ji, půjdu dále."

Alšovi to nedalo, ač by se byl nerád s bratrem rozloučil. Šel tedy ke dvoru, dal se u krále ohlásit a s ochotou se všem zkouškám podrobil. Když král viděl, že je mladík vtipný, šikovný a že všemu rozumí, bez dalšího ptaní ho za svého nejprvnějšího dvořenína přijmul. S radostí běžel Aleš k bratrovi, povídal mu o svém štěstí a pobízel ho, aby u něho zůstal; ale Fortunát nikterak svoliti nechtěl, přál Alšovi štěstí a ubíral se sám a sám dále. Však brzy ho to omrzelo; peníze došly, šaty se trhaly, nohy bolely a hlad ho často nemilosrdně trápil. Kdyby byl věděl, jak draze každý nocleh platí a jak rádi by mu byli lidé za ty peníze třeba deset noclehů dali, nebyl by se trápil; ale on nikdy pod hlavu nesáhl, a tudy nic nezvěděl.

Jednou z večera přijde k velikému dvoru, kde zůstávala jedna paní. I myslil si Fortunát: „Tady dostanu snad přece nějakou službu, a kdyby dost malá byla, přijmu ji." Byla to však paní tuze zlá a hrozná skrblice, takže se čeládce najísti nedala. Nechtěla Fortunáta do služby přijmout, ba ani noclehu mu nepopřála. Než vrátný, dobrý muž, dal

mu přece trochu slámy, aby se mohl vyspat, a uvařil mu polívku, aby se posilnil, začož mu Fortunát srdečně děkoval. Ráno když vstal, našli pod jeho hlavou tři dukáty; ale nevědouce co s nimi, běželi k paní o radu. Paní se jich vyptala, a když slyšela, že je měl pod hlavou ten vandrovní, co u ní službu žádal, řekla hned, aby ho přivedli.

Fortunát uposlechl, a když se paní na jeho stav, domov a na vše ostatní vyptala, vzala ho do služby za myslivce. Bylo jí divno, že se k penězům nehlásí, a ještě divněji, když je den jak den pod jeho hlavou nalezala, a tak ryzé, jak by to okamžení raženy byly. Šla tedy na radu k jedné ženě, která daleko široko za čarodějnici vyhlášena byla a skutečně také již mnoho podivných věcí vyvedla. Té ženě čarodějné všecko pověděla.

Čarodějnice, když paní vyslechla, řekla hned, že má myslivec v sobě srdce od ptáka štěstí, které má tu moc do sebe, že člověk takový den jak den pod hlavou tři dukáty nachází. I ulakomila se nepříznivá paní a přislíbila čarodějnici mnoho peněz, kdyby jí k tomu srdci dopomoci mohla. Čarodějnice byla chytrá, ale také dobrá žena; protož slíbila paní, že k ní přijde a srdce myslivcovi ve spaní ze vnitra vyjme. S radostí pospíchala paní domů a těšila se nastávajícímu velikému bohatství. Jakmile v zámku usnuli, přišla čarodějnice a paní ji vedla do sedničky, kde Fortunát spal; musela však odejít a čarodějnice zůstala sama. Po několika minutách vyšla tato ze sednice a podala paní malé ptačí srdéčko, řkouc: „Dnes je poslední noc, co má myslivec pod hlavou peníze; snězte nyní srdce, a od zejtrí je vy budete mítí.“

Paní srdce spolkla a vysázela čarodějnici slíbenou mzdu; umínila si ale, že hned ráno Fortunáta vyžene, aby zase něco uspořila, a čeládka že dostane o díl méně jídla, aby si ty peníze, které musela čarodějnici dáti, opět vynahradila. Tato shrábla peníze a v duchu se paní skrblici notně vy-

smála. Ona nevyňala Fortunátovi srdce, které pro štěstí v sobě nosil, nýbrž majíc při sobě ptáče, zabila je, srdce vyndala a paní k snědku přinesla, ku potrestání za její lakomost a nemilosrdnost.

Ráno, sotva Pánbůh den dal, musel Fortunát z lože, dostal trochu polívky z vody a byl tu chvíli od paní ze dvora vyhnán, která na jeho prosby a omluvy nic nedbala. Skoro s pláčem šel přes pole. Kam se zase obrátit? Tu vidí v širém poli pěkný háj a v něm stromy, plné ovoce tak pěkného, jak by je namaloval. „Toť mne sám Pánbůh sem přivedl, abych se trochu občerstvil,“ myslil si Fortunát a hned sáhl s chutí po lahodném jablku. Ale nastojte, co se mu nestalo! Jak je snědl, udělal se z něho osel! –

„To ještě k mému trápení chybělo, abych byl oslem!“ vzdychl si Fortunát v osličí kůži a zoufale vrazil hlavou o strom, jako by chtěl svému živobytí konec učinit. Ale hlava byla jako z kamene a strom se jako na posměch celý zatřásl. Tím ale spadlo dolů druhé jablko, jako kvítko ze zelené trávy na osla se usmívajíc, takže nemoha odolat, pro ně se shýbnul a s chutí snědl. A opět div! V tu chvíli byl z něho člověk! Vesele zajásal, jako by ze skřípce byl vyskočil, sedna do trávy teprv se dosyta najedl. Potom lehl, usnul a spal přes celou noc. Zdálo se mu, jako by k němu přišla jakási žena a jemu povídala:

„Dej pozor, Fortunáte, máš v sobě ptačí srdce, které tu vlastnost do sebe má, že každý den pod svou hlavou tři dukáty nalezneš. Nenechávej se déle o ně ošizovat.“ Žena zmizela a brzy nato se Fortunát vzbudil. Pozdvihne hlavu, pomyslí na svůj sen, ohlídne se do trávy a vidí tam opravdu tři dukáty ležet. S radostí je zdvihl a schoval. Nato si natrhal několik jablek s prvního stromu a vrátil se zpátky ke dvoru, odkudž ho byla paní vyhnala, umíniv sobě, že se na ní pomstí. Než vešel do dvora, přestrojil se do jiných šatů, začernil tvář a zavázal oko, aby ho hned

nepoznali. Služka hned od něho jablka vzala a paní na ukázkou donesla; paní dostala na ně chuť a poručila služce, aby se zeptala, zač jsou. Fortunát je dal lacino, jen aby kupce neodradil; sotva mu ale služka peníze za ně odevzdala, pospíchal ze zámku do širého pole.

S největší chutí vzala paní jedno jablko a s laskominou je zažila; ale nastojte! v tom okamžení se z ní stal osel. Plna ouzkosti vyrazila ze sednice a začala po dvoře skákat a křičet až hrůza. Čeládka hleděla jako omámena na ten div, a ač si to paní na nich zasloužila, přece by jí byli ne-nechali zahynout. Žádný však nevěděl pomoci. Vtom rozvzteklená oslice skočila na zeď, se zdi dolů, a srazila hlavu. Jméni její zdědila chudá příbuzná, která s čeledí lépe nakládala.

Fortunát šel zatím dál a dále do světa, každý den měl tři dukáty pod hlavou, a protože nemusel nouzi trpět a mohl jako princ živ býti, což také dělal. Jedenkráte jde podle řeky a vidí dlouhé mechem porostlé sedátko. Umdlen posadí se, by si odpočinul. Tu slyší pod sebou stenání a jako by se co pohybovalo. Vstane, prohlíží sedadlo, a vidí teprv, že to je velká ryba, již mechem obrostla, která vzdychá a kvílí, jako by ji břímě jakési tlačilo.

„Ubohá!“ myslí Fortunát, „tebe jistě vlny bouřné na břeh vyhodily, a nyní si do vody pomoci nemůžeš.“

I otrhal s ní mech a bláto, a opřev se vší mocí do vody ji hodil. Vesele sebou ryba mrštila a na dno se pohroužila; Fortunát pak krácel dále, až došel jednoho hlavního města. Mrzelo ho již to světem chození, pročez si umínil, že se o nějakou službu u dvora královského postará. Šat měl slušný, peněz jako želez, k tomu byl hezký a v písmě učený, což tenkrát ještě vzácností bylo; jaký div tedy, že ho král hned přijal a svým nejprvnějším dvořenínem udělal? Ale jak to již bývá, čím větší štěstí, tím více nepřátel. Druzí dvořenínové mu toho nepřáli, a zvláště jeden,

který dříve u krále ve velké lásce byl, na Fortunáta zanevřel. I vymyslel si, že svého soka lestně ode dvora vypudí. Dal se u krále ohlásit a takto k němu pravil: „Nejmilostivější králi a pane můj! Ve dne v noci na to myslím, čím bych se tobě zavděčiti mohl, neboť jsem tvůj věrný služebník, tobě celý oddaný, ač jsi mne od sebe zavrhl.“

„Mluv zkrátka, co žádáš a co mně pověděti chceš?“ ptal se král.

„Milostivý králi! tvůj služebník Fortunát, jehož nade vše jiné miluješ, tě oklamává. Svěřil se mi, že ví o jedné princezně, která na černém jezeru bydlí a krásou těla převyšuje všechny princezny a kněžny na celém světě. Žádný se k ní posud nedostal, on jediný prý by si troufal odtamtud ji odnésti. I pravil jsem mu, aby se tedy o to pokusil a tobě, královská Milosti, nevěstu tak sličnou zaopatřil, ale on odpověděl, že se pro tebe do takového nebezpečení nepustí. Umínil jsem si, že ti to, milostivý pane, zjevím, bys naň přísně uhodil.“

Král neříkal ani slova; dvořenína propustiv, dal si hned Fortunáta zavolat.

„Ty víš, Fortunáte, že nevěstu hledám, a přece jsi mi o té krásné princezně na černém jezeru nepověděl? Za to bych tě měl přísně potrestat; ale já ti trest všecek odpustím, když mi princeznu ve třech týhodnících přivedeš. Pakli ne, budeš upálen. Pamatuj si to a jdi.“

Tak poručil král Fortunátovi, který se podivením ledva vzpamatovati mohl. Vtom přikročil k němu onen lestný lhář a pravil:

„Milý příteli! to se nestalo jen tobě, tak se dalo již mnohému jinému, že na ten způsob o hrdlo přišel. Král hledá mermomocí princeznu, a jestli se ti to nepodaří, budeš bez milosti upálen.“

Fortunát chtěl si zoufati, že se dral do služby k tak podvodnému králi! Ale již nebylo nic platno; král s ním ani

mluvit nechtěl, hodiny utíkaly a za každou příhodná doba. Vydal se tedy na cestu. Celý týhoden již jezdil, a ještě se ani slova o černém jezeru nedověděl. Tu přijede jednoho dne do vysokých hor, skrze něž se obtížně s koněm proplítal. Najednou objede skalinu a vidí před sebou jezero dlouhé a tmavé, jako by černé sukno prostřel; slunce tam nemohlo pro vysoké hory svítit a kolem dokola stálo tiché rákosí. Smutně díval se Fortunát po temné hladině a promluvil sám k sobě: „Jak se mám, ubohý, po tom jezeru pustit? Kdo mne přes ně přenese?“

„Já tě přenesu; pojd' jen a sedni si na můj hřbet!“ zašeptalo to z vody a velikánská ryba vystrčila hlavu. „Tys mně pomohl do vody, já pomohu tobě přes vodu. Až přijdeš do křišťálového zámku, jdi do třetího pokoje, vezmi krásnou princeznu v polo a utíkej s ní ke mně, nezapomeň ale vzít s sebou zlatou skříňku, kterou vedle ní na stolku spatříš; jinak by zle s tebou bylo.“

Fortunát sedl s radostí na rybu, která měla hřbet jako necky, a ta ho nesla po jezeru. Daleko až na druhém konci stál křišťálový zámek, v němž přebývala krásná princezna, dcera jezerního krále, který ale právě doma nebyl. Když připloula ryba až ku prahu, vyskočil Fortunát na břeh a šel dovnitř. S podivením hleděl na skvostné pokoje, které byly rubíny a smaragdy vykládané. V třetím seděla princezna. Fortunát popadl zlatou skříň, pojal princeznu v náručí, a pospíchaje s ní ven, sedl na rybu, která hbitě jako střela k druhému břehu, kde kůň čekal, oba unášela.

„Jen pryč odtud, sice tě král jezerní chytí!“ pobízela ryba a Fortunát jí sotva poděkoval a již také z hor ujížděl. A měl namále! Král se vrátil, a když dceru nenašel, tak se rozvzteklil, tak zuřil a po jezeru lítal, že rozbouřené vlny vysoko skákaly a jich hučení a šumot v horách tak se rozléhal, až prchajícímu Fortunátu uši brněly, což tím více k spěchu jej pohánělo. Princezna měla hlavu ležet na prsou

jeho, byla tichá a zdálo se jí to nebýti nemilé, že ji tak hezký muž unáší. Nyní byli z hor venku; tu si po prvé Fortunát volně oddechl a na princeznu s rozvahou se podíval. Že krásnější ženy ještě neviděl, mohli byste v oku jeho čísti, ale co se mu v srdci ozývalo, to by nikdo z vás neuhodl.

Když byli kus cesty od hor, pozdvihla princezna teprv hlavu a pravila: „Nyní se více do mého zámku vrátit nemohu a nesmím, jsem tvá na věky věkův! Pověz mi tedy, kdo jsi a kam mne unášíš?“

Jak by si byl Fortunát tu perli rád sám pro sebe nechal! Ale byl posel králův a chtěj neb nechtěj, musel s barvou ven a princezně vše vyjevil. Princezna se zamračila a od té chvíle s ním již tak vlídně nemluvila a tak laskavě se naň nedívala, z čehož on velikou litost měl. Šťastně přijeli až k městu, kde král přebýval. Fortunátu bylo okolo srdce, jako by měl princeznu k černému jezeru do křišťálového zámku odvésti a sám na břehu do smrti bydleti.

Jakmile král uslyšel, že se Fortunát s princeznou vrací, šel mu s velkou slávou naproti, aby očekávanou nevěstu od něho přijal. Onen lestný dvořenín domníval se, že musí býti Fortunát nějaký čarodějník, a proto strachem ode dvora utekl. Král nevěděl samou vděčností, jak se má Fortunátovi odsloužit, ale ten pro zármutek neměl žádného přání. Princezně se lépe nevedlo; ouzkostranně patřila na starého krále, ani vlídného slova z úst nevydávajíc trvala v hlubokém smutku.

I ptal se jí král, co jí schází, co chce, aby udělal?

„Pověz mi, roste-li kvítí na ledě?“ odpověděla princezna. „Jistě žes to nikdy neviděl? Já jsem mladá, ty jsi stár, považ, mohu-li tě milovati?“

„Ach panno, tvá slova mne trápí. Ty mne milovati nemíníš, a já nemohu přece tvář svou změnit.“

„Mohlo by to býti,“ řekla na to panna, „kdybych zde

měla svou zlatou skříni. V té jest divotvorná masť, kterouž kdo se natře, stane se sedmkrát krásnějším.“

I zavolal král Fortunáta, a svěřiv mu, co princezna žádá, prosil ho, aby mu i tu skříni ještě zaopatřil.

„To je snadná věc, já ji mám u sebe,“ řekl Fortunát, který na skříni pozapomněl, nevěda, co v ní schováno.

Potěšena vzala princezna skříni, vyndala z ní masť vonnou, řkouc: „Nyní si dej, králi, hlavu uříznout, já ji potru touto masť, a ty budeš mladý a krásný jak Jason.“

Než králi se do té operace nechtělo; i přistoupil k ní Fortunát a prosil, by to na něm dříve zkusila, aby se král přesvědčil, že tomu skutečně tak jest.

Vzala tedy princezna nůž, uřízla Fortunátovi hlavu, namazala ji vonnou masť, potom ji opět nasadila, a miláček její byl sedmkrát krásnější než dříve. Tu teprv se král vzmužil a hlavu ochotně pod nůž sklonil. Ale princezna jí z dobrých příčin králi více nenasadila, nýbrž svolala dvořeníny královské a prohlásila, že král umřel, a Fortunáta že jim Bůh za budoucího krále ustanovil, tážíc se jich, jsou-li s tím všickni spokojeni. A jeden hlas byl, že ano. Nyní byl Fortunát králem, krásná princezna byla jeho manželkou, on měl každý den tak jako prvé tři dukáty pod hlavou; co by si byl mohl více žádat? A hle, on si přece ještě něčeho k svému štěstí přál, totiž viděti své rodiče a svého bratra. Oznámil to tedy své manželce, která hned svolila, že s ním pojede. Zapřáhlo se do vozů, král s královnou do nich sedli a rychlé koně je unášeli do světa.

Když přijeli do toho města, kde byl ve službě Aleš, bratr Fortunátův, zůstal král v hospodě, v té samé, kde byl před několika lety, a ptal se, co tu nového?

„Jiného nic, než že máme nového krále. Před nějakým časem přišel k nám mladý, velmi učený mladík, jehož král do služby přijal a nejprvnějším dvořenínem udělal. Spravoval zem dobře a král jej miloval, jako by vlastní syn

jeho byl; ale princezna ho milovala ještě více, a tudy se to stalo, že jej po smrti otcově, který před několika týdny umřel, za krále a manžela svého zvolila. My jsme tomu rádi, protože je hodný a spravedlivý pán.“

Sotva Fortunát tu zprávu zaslechl, sedl se svou manželkou do vozu a jel do hradu, by svého bratra co krále pozdravil. Obou potěšení bylo veliké. Hned se slavily hody a všelijaké radovánky, které trvaly celých osm dní. Potom jeli bratři pro své rodiče a pro dobrodince zemana, který je vychoval.

Zeman se dávno již domníval, že snad se stali z bratrů daremní poběhlíci, a vinil je z nevděčnosti, a tu vidí náhle oba najednou, jako by s nebe spadli, a k tomu ještě co krále! S radostí je doprovázel k rodičům, kteří po tu dobu v lese bydleli a za své nebohé děti se modlili. Zvlášť pykal otec své nevčasné přísnosti, za kterouž, jak mysli, od Boha byl trestán, protože mu ani těch darů nepopřál, ba i vlastní děti odňal.

Avšak brzy na všechny starosti zapomněli, když jim padli šťastní synové okolo krku a za odpuštění je žádali. Teprv od otce se dověděli, co bylo příčinou jich slávy. Zeman i staří rodiče šli se syny do jich království a měli se dobře až do smrti. Králové si často libovali, že smlsali ptačí hlavu a srdce.

PRINC BAJAJA

MLADÝ KRÁL SE MUSEL S MANŽELKOU SVOU rozloučit a odebrati se do boje. Nedlouho po jeho odjezdu porodila královna dvojčata, oba syny. Bylo radovánek po celé zemi až nebylo možná a hned se vypravili poslové, kteří radostnou zprávu králi donést museli. Chlapci byli zdraví a rostli jak buci; než ten, co byl o nějaké okamžení starší, měl se lépe k světu než druhý a tak zůstali, i když trochu povyrostli. Starší byl vždy jen na dvoře, běhal, skákal a sápal se na koníka, jenž s ním byl stejného stáří. Druhý ale nejraději po měkkých kobercích hopkal, okolo matky se batolil a jinač nevyšel, leč s ní do zahrady; proto také máti prvnímu nepřála, a mladší zůstal jejím mazánkem. Bylo chlapcům sedm let, když se král z boje navrátil a s nevýslovnou radostí matku i děti k srdci přivinul.

„Který je přece starší z nich a který mladší?“ ptal se otec královny.

Ta myslíc, že se ptá manžel proto, by věděl, který má býti nastávajícím králem, podstrčila svého mazánka za staršího. Král miloval sice své děti stejnou mírou, ale když přišli do mládeneckých let, slyšel přece starší jmenovati mladšího budoucím králem a to mu bylo líto tak, že ho život doma omrzelo a on jen do světa toužil. Jedenkrát si svou bolest a litost malému koníkovi stěžoval a povídal mu, že by nejraději z domu pryč.

Tu mu odpoví kůň lidským hlasem: „Když se ti doma nelíbí, jdi do světa, ale bez otcova dovolení nechod ani krok. Radím ti však, abys nebral žádného s sebou a na jiného koně nesedal, než na mne. Bude to k tvému štěstí.“

Princ se podivil, že mluví kůň lidským hlasem, a ptal se ho, jak to přichází.

Koník mu odpověděl: „Na to se mne neptej; já chci

býti tvým ochrancem a rádcem, dokud mne poslouchati budeš.“

Princ přislíbil koníkovi, že se ve všem podle jeho rady zachová, a odešel do zámku tázati se otce, smí-li do světa. Když svou žádost rodičům přednesl, nechtěl otec nikterak k tomu svoliti, ale matka byla hned volna. Avšak princ od svého předsevzetí neupustil a konečně i na otci svolení vymánil. Hned se měli chystat služebníci, koně a komonstvo pro prince na cestu. Než ten si to vše zapověděl a řekl otci: „Nač potřebuji, otče, tolik komonstva, koňů a lidí okolo sebe, já si vezmu něco peněz a pojedu na svém malém koníku sám a sám do světa; to mi nenadělá tolik starosti a obtíže.“

Zase musel otce prosit, než mu to dovolil. Konečně bylo všecko k cestě uchystáno, mladý kůň stál osedlán u vrat a nahoře se loučil princ se svými rodiči a s bratrem. Plakali všickni hořce a poslední chvíli to bylo i matce líto, že dítě tak do světa jíti nechává; i přikazovala mu přísně, aby buď za rok domů přijel, anebo alespoň o sobě věděti dal.

Za nějakou hodinu klusal s ním koník v širém poli hezky daleko za hlavním městem. Někdo by si myslil, že není sedmnáctiletý kůň již tak čerstvý! Ale ten kůň nesestárl, protože to nebyl obyčejný kůň; srst měl jak aksamit a nohy jak strunky a čerstvý byl jak srna. Cesty ubývalo; dlouho jeli, aniž věděl princ, kam ho koník nese, když viděl pojednou věže krásného města. Tu se uhnul koník z dráhy, klusal přes pole až k jedné skále, která stála nedaleko pěkného lesíka, a když tam přijeli, kopnul nohou do skály, ona se otevřela a oni vjeli dovnitř. Byla to pěkná pohodlná stáje.

„Nyní mne tady necháš,“ řekl koník k princovi, „a sám půjdeš do blízkého města ke dvoru; musíš se vydávat ale za němého. Král tě do služby přijme, měj se ale na pozoru, ať se nepodřekneš. Když budeš něco potřebovat, nechť je

to cokoliv, přijď ke skále, třikráte zaklepej a skála se ti otevře.“

Princ si pomyslel: můj koník je tak moudrý, on jistě ví, k čemu mi to poslouží; vzal své šaty a šel. Přišel do sídelního města, které bylo nedaleko skály, a dal se u krále ohlásit. Král vida, že je němý, slitoval se nad jeho mladostí a podržel ho u sebe. Brzy však viděl, že jej může velmi dobře ke všemu řízení potřebovat. Ať bylo v zámku co bylo, on věděl ve všem rady a celý den po zámku běhal a šukal. Potřeboval-li král písaře, nebylo nad něj šikovnějšího. Všickni ho měli rádi, ale že byl němý a na všecko jen „*ba-jaja*“ odpověděl, zůstalo mu to jméno Bajaja, že ho potom žádný jinak nejmenoval.

Král měl tři dcery, jednu krásnější než druhou. Nejstarší se jmenovala Zdoběna, druhá Budinka a ta nejmladší Slavěna. U těch tří dívek byl Bajaja nejradší a také měl dovoleno s nimi třeba celý den pobýti. Vždyť byl němý, k tomu tváře smědé až strach a nosil jedno oko zavázané; mohl-li král mysliti, že by se které princezně zalíbil. Princezny ho ale přece měly rády a všude musel s nimi chodit. On jim vil věnce, přinášel kytice, svíjel zlaté nítě, kreslil ptáky a rozličné květiny k vyšívání a to se jim líbilo. Té nejmladší ale sloužil nejraději, a co pro ni udělal, bylo vždy nejkrásnější, takže ji sestry v žertu škádli. Slavěna byla učiněná dobrota a nechala si vše od sester líbit.

Krátký čas byl Bajaja při dvoře. Jednou zrána přijde do síně, kde král snídával, a vidí ho celého zarmouceného seděti. I ptá se ho znameními, co mu schází.

Král se na něho smutně podíval a řekl: „Milý hochu, proč se mne ptáš, nevíš-li, jaké neštěstí nám hrozí a jak trpké tři dni mi nastanou?“

Bajaja zakroutil hlavou, že neví, a na jeho tváři bylo viděti velké leknutí.

Řekl mu zase král: „Tedy ti to povím, ač nám pomoci

nemůžeš. Před lety sem přilítli tři draci, jeden devítihlavý, druhý osmnáctihlavý a třetí sedmadvacetihlavý. Byla tenkrát taková nouze v mém městě, že hrůzou vlasy na hlavě vstávaly. Lidé se schovávali, protože nebyli životem jisti. Pomalu nebylo již kouska dobytka nikde, poněvadž se všechno těm potvorám dáti muselo, aby se do města nepustily. Nicméně přece mnoho lidí sežraly. Nemoha se déle na ten nářek dívati, dal jsem přivést ke dvoru kouzelnici, by mi pověděla, čím bych ty potvory ze země vyhnal. Ale běda, když mi oznámila, že tím, jestli jim připovím své tři dcery, které mi právě rozkvétaly. Já myslím, že si pomohu, jen když je ze země odbudu, přislíbil jsem tu neslýchanou obět. Královna hořem zemřela, ale dcery se o tom nedověděly. Od té chvíle se draci vystěhovali a po všechna ta léta nebylo o nich sluchu, až včera večer pastýř přiběhl celý bez sebe, že jsou draci zase tu v té samé skále, kde dříve byli, a že ukrutně řvou. Já nešťastný otec, zejtra musím dáti první své dítě v obět pro svou zem, pozejtří druhé a pak třetí, a potom budu žebrákem.“

Tak bědoval ubohý král a vlasy z hlavy si trhal.

S tváří sklíčenou šel Bajaja k princeznám, ale na smrt se jich zděsil! V černých šatech, tváře jako z bílého mramoru, seděly všechny tři vedle sebe a plakaly přezlostně, že mají svůj mladý věk tak ukrutným způsobem skončit. Bajaja je začal těšit a ukazoval, že se jistě nějaký vysvoboditel pro ně najde. Nebohé ho neslyšely a nepřestaly slze prolévat. Takový zmatek a zármutek byl po celém městě, neboť každý královskou rodinu miloval. Celé město bylo zároveň s hradem černým sukem potaženo.

Bajaja spěchal tajně z města přes pole ke skále, kde měl koníka zavřeného; když třikrát zaklepal, skála se otevřela a on vešel do ní. Pohládl koníkovi lesklou hřívu, políbil mu bílou lysu a řekl: „Koníku milý! Nyní jdu k tobě

o radu, a pomůžeš-li mně, budu navždy šťasten.“ Nato začal koníkovi vše, co se v zámku událo, vypravovat.

„O tom o všem vím,“ odpověděl koník, „a proto jsem tě sem přivedl, abys princeznám pomohl. Zejtra časně zrána sem přijď a já ti ostatní povím.“

S velkou radostí běžel Bajaja k zámku a mnohý mu to mohl za zlé pokládati, že je tak vesel; ale na štěstí ho nikdo neviděl. Celý den nevyšel z princezniných pokojů a všelicos vymýšlel, jak by je poněkud potěšil, což se mu ale nepodařilo.

Druhý den ráno ještě za soumraku byl již u skály. Koník ho přivítal a řekl: „Nyní zdvihni pod mým žlabem kámen; a co tam najdeš, to vyndej.“

Bajaja s ochotností poslechl a vyndal z díry, která pod kamenem skryta byla, velkou truhlu. Koník mu poručil, aby ji otevřel, a když i to učinil, vytáhl troje krásné šaty, meč a uzdu na koně. Jedny šaty byly červené, stříbrem a diamanty vyšíváné, a co na nich pevného, bylo z lesklého ocele; k tomu bílý a červený chochol. Druhé byly celé bílé, zlatem vyšíváné, a brnění a přilbice ze zlata; chochol bílý. Třetí byly ale světlomodré, stříbrem, diamanty a perlami bohatě vyšité; k tomu bílý a modrý chochol. Ke všem třem byl jediný meč, jehož pošva se drahým kamením jen svítila, tak jako uzda na koně.

„Ty troje šaty jsou tvoje, napřed ale vezmi ty červené.“

Bajaja se přistrojil, připjal si meč a uzdu hodil koni přes hlavu.

„To ti povídám, nesmíš se báti a se mne slézti. Jen sekej do té potvory a spolehni na svůj meč.“ Tak přikazoval koníček, když vyjížděl ze skály.

Zatím bylo v zámku smutné loučení a zástup lidstva vyprovázel ubohou Zdoběnu z města. Již byli nedaleko osudného místa, princezna slezla, a když viděla, že má jíti ke skále, padla ve mdlobách na zem. Tu letí zdálí kůň a na

něm sedí rytíř s červeným a bílým chocholem. Přijeda až k nim, poručil, aby se lidé odstranili, princeznu odvedli a jeho nechali samotného. S jakou radostí každý ten rozkaz vyplnil, to si můžeme pomyslit; ale princezna nechtěla odejít, ona se chtěla dívat, jaký to konec vezme.

Sotva vstoupili na jeden vrch, již se třesením skála otevřela a devítihlavý drak vylezl ven, ohlížeje se po své kořisti. Tu přiskočí na koníku Bajaja, vytáhne meč a jedním rázem utne tři hlavy. Drak se svíjel, plil oheň a házel sebou, až mu jed daleko široko stříkal, ale princ toho nedbal, sekal, až mu všech devět hlav usekal, ostatní dodělal koník kopytami.

Když drak zahynul, obrátil se princ a ujížděl, odkud přijel. S podivením hleděla za ním Zdoběna, ale vzpomněla si, že bude otec čekat, proto se rychle k zámku s celou družinou obrátila. Vypsati otcovu radost, když viděl dceru živou, a radost sester, že se snad i jim vysvoboditel dostaví, kdož by s to byl! Bajaja také přiběhl a tu pořád ukazoval, aby věřily, že jim Bůh vysvoboditele pošle. Ač měly strach před druhým dnem, přece byly již veselejší a s Bajajem hovořily.

Druhý den byla vyvedena Budinka. Tak jako první den sestře, stalo se i jí. Sotva na místo přijeli, viděli rytíře s bílým chocholem přijíždět a za nějakou chvíli s osmnáctihlavým drakem statně se potýkat, až potvora zdechla. Po vykonané seči ujížděl jako první den. Když se princezna do zámku vrátila, litovali všickni, že udatnému rytíři svou vděčnost prokázati nemohou.

„Já vím, sestry,“ řekla Slavěna, když byly pohromadě, „vy jste rytíře neprosily. Ale já před něho kleknu a tak dlouho budu žádat, aby se mnou šel, až to učiní.“

„Co se směješ, Bajajo?“ ptala se Zdoběna, vidouc usmívající tvář němého. Ale Bajaja začal skákat po pokoji a dával na srozuměnou, že se těší na toho rytíře.

„Blázne, ještě tu není,“ odpověděla Zdoběna.

Třetí den byla vyvezena Slavěna, a tenkrátě sám král s ní jel. Srdce se nebohé hrůzou třásl, když pomyslíla, nepřijede-li vysvoboditel, že bude draku dána. V tom okamžení strhnul se radostný křik, že rytíř jede. Tak jako první dva draky, zabil Bajaja i třetího, ač on i kuň jeho mdlobou div neklesli. Tu přistoupil král i Slavěna a prosili rytíře, by s nimi do hradu jel, což on nikterak učiniti nechtěl. Slavěna klekla před ním a chopíc se jeho roucha, prosila tak snažně, tak líbě, že princovi srdce tlouklo. Vtom sebou koník trhl a již nebylo rytíře vidět.

Smutna, že se nemůže svému vysvoboditeli odměnit, vracela se Slavěna s otcem domů. Všickni mysleli, že přivedou rytíře, ale naděje opět je zklamala.

Nyní byli zase všickni šťastni! To ale netrvalo dlouho a nový zármutek jim nastal. Jednoho dne dostal král vyzvání od sousedního krále k válce. Ulekl se toho král velice, neboť věděl, že je soused mnohem silnější. Hned tedy rozepsal listy a poslové se rozlítli na vše strany, by sezvali knížata a velké pány ke královskému dvoru na sněm. To se stalo v rychlosti a panstvo se sjelo co nevidět. Král jim svou stížnost přednesl a o pomoc je prosil, podávaje za odměnu své dcery. Kdož by se byl za takovou odměnu zdráhal? Všickni se rozjeli a slíbili, že se v určitý den s vojsky svými dostaví. Nyní se chystalo vše k boji a král sám chtěl své vojsko do pole vésti. Předposlední den přijeli knížata a držela se velká hostina; potom se rozloučil král s plačícími dcerami, přikázal ještě Bajajovi, by dal na vše pozor, a při zvuku trub a píšťal brali se do pole.

Bajaja byl slova králova poslušen, ke všemu dohlížel, ale přece neopominul s největší ochotou o všelijaké vyražení princeznám se starati, by se jim nezastesklo. Najednou mu ale napadlo, že stůně, a nedbaje na lékaře, který mu chtěl pomoci, povídal, že si půjde sám pro koření, které

ho lépe než všechny líky vyhojí. Princezny si pomysly, že je blázen, a nechaly ho jít. On ale nešel na koření, to nerostlo beztoho pro jeho bolest nikde jinde než v jasných očích krásné Slavěny, on šel k svému koníkovi, by se s ním poradil, má-li králi ve válce pomoci. Koník ho přivítal, poručil mu, aby oblékl bílé šaty, vzal meč, jej obkročil, že pojedou do boje. Bajaja ho za to zlíbal.

Kolik dní trvala již válka a královo vojsko slablo, nemohouc odolati velké síle nepřátelů. Byla určena hlavní porážka na druhý den, kde se mělo rozhodnout, kdo s koho. Celou noc dával král rozkazy a vypravil také posly k dcerám s nařízením, co se státi má, kdyby prohráli. Ráno se odevzdali do ochrany Boží a stavěli se v šiky. V tom okamžení zavzněly trouby, zbraně začaly řinčet, střely lítat, a křik a lomoz se rozléhal po širém údolí. Tu se octne mezi nepřáteli jinoch v bílých šatech, zlaté přilbici s bílým chocholem. Seděl na malém koni a v ruce držel ohromný meč, kterým tak nerázně do nepřátel sekal, že nemyslili jináče, než že to zlý duch kyjem do nich mlátí. Tu se vzpamatovalo i královské vojsko a statnému hrdinovi po boku se postavilo. Vkrátce couvali nepřátelé, a když bílý rytíř jich vůdce zabil, rozprášili se jako stádo bez pastýře. Tu byl však rytíř lehce na nohu raněn, takže mu krev bílé roucho zbarvila. Jak to král spatřil, skočil dolů, roztrhl svůj plášť a zavázal mu sám krvavou ránu, prose jej, by s ním do stanu vešel. Ale rytíř mu poděkoval, bodl koně a byl ten tam. Král litostí div neplakal, že mu již po čtvrté rytíř ujel, kterému tolikerými díky povinován byl. Vítěz vracel se s nesmírnou kořistí domů. S jásáním byl v hlavním městě přivítán a v zámku byly přichystány rozličné slavnosti a radovánky.

„Nuže, správče můj!“ oslovil král Bajaju, „jak jsi řídil dům náš, co jsem byl vzdálen?“

Bajaja pokynul, že dobře, ale princezny se daly do smí-

chu a Slavěna pravila: „Musím ti žalovat, otče, na tvého správce, neboť jest neposlušný. Začal stonat, lékař náš chtěl mu dáti lík dobrý, on ale pravil, že si půjde sám pro koření. Šel, a nepřišel až za dva dni, celý chromý a churavější, než byl dříve.“

Král se na Bajaju obrátil, ten však se usmál a zatočil na patě, jako by ukazoval, že mu pranic neschází. Když slyšely princezny, že jich vysvoboditel opět otci v boji pomohl, nerády svolily k tomu, státi se manželkami knížat, neboť se domnívaly, že by mohl přece rytíř pro některou přijíti. Ovšem nevěděla žádná, je-li hezký nebo ne, protože ho v tváři neviděly, ale každá si jej malovala jako anděla.

Král byl na rozpacích, jak to má s odměnou vyvésti. Každý z knížat pomáhal mu, co síla postačovala, a všichni se ve válce statečně drželi. Komu dcery dáti? I vymyslel si jeden prostředek, kterým by všem vyhověl, a potom vešel ke knížatům, řka: „Přátelé milí! Já řekl, kteří mně nejvíce pomáhati budou v té válce, těm že moje tři dcery za manželky dám. Vy jste mi ale všickni věrně pomáhali, a proto chci takto učinit, bych žádnému neukřivdil. Postavíte se do řady a moje dcery shodí s balkonu dolů každá zlaté jablko; ke komu se to jablko dokotálí, ten se stane manželem té princezny. Jste s tím spokojeni?“

Všickni že ano. Král to oznámil princeznám a ty s tím musely býti též spokojeny, by nenechaly otce v hanbě. Skvostně se přistrojily, každá vzala do ruky zlaté jablko a šla na balkon, pod nímž stáli v řadě knížata a páni. Mezi diváky zrovna u samých ženichů stál Bajaja. Nejdříve hodila jablko Zdoběna; kotálelo se, kotálelo, a zrovna k nohoum němého. Ale Bajaja se uhnul, a ono se kulilo k jednomu hezkému knížeti, který je s radostí zdvihl a ze řady vystoupil. Nyní hodila Budinka a jako dříve kotálelo se i druhé k nohoum Bajajovým; ale zase je němý tak šikovně odmrštil, že se zdálo rovnou cestou běžeti k druhému slič-

němu pánu, který je zdvíhl a s toužebností k balkonu na hezkou nevěstu pohlížel. Nyní házela Slavěna; ale tenkrát se Bajaja jablíčku neuhnul, nýbrž s radostí je zdvíhl, běžel nahoru, před princeznou klekl a její ruku líbal. Ale ona se mu vytrhla, utekla do svých pokojů a hořce plakala, že si musí vzítí němého. Král se zlobil, knížata reptali, ale co se stalo, stalo se a nedalo se napravit. Nato byla hostina a po hostině mělo býti rytířské potýkání, při kterémž měla dávat ceny jedna nevěsta. Při hostině seděla Slavěna jako zaražená a slova nepromluvila; ženicha Bajaju nebylo viděti a král myslil, že snad pohněván utekl. Všickni nebohou litovali, a chtějí ji trochu z toho vyraziti, prosily, by ona ceny rozdávala.

Slavěna konečně svolila. Již seděli páni okolo zábradlí, již se sokové potýkali a jeden druhého přemáhal, tu oznamuje hlásný, že stojí venku rytíř na malém koni, žádaje, aby byl ke hře připuštěn. Král kynul, že ano. Tu vjede na plan rytíř v modrém a stříbrném šatu, na stříbrné přilbici bílý a modrý chochol. Princezny by byly málem vykřikly, vidouce postavu a koně statného vysvoboditele. Rytíř se poklonil paním a začal se s knížaty potýkat; ale co jich bylo, on je všecky přemohl a zůstal sám vítězem. Slavěna sešla k němu a nesla zlatý pás. Rytíř se před ní na kolena snížil a ona mu pověsila na krk pás, který sama vyšívala. Ruce se jí třásly a tváře jí hořely; i nevěděla, zdali slunce tak pálí, anebo ohnivé zraky krásného rytíře. Oči sklopíc, slyšela jen sladká slova: „Nevěsto krásná, ještě dnes tě uhlídám.“

Král a obě nevěsty sešli dolů, by rytíře zadrželi a jemu za vše se odsloužili. Ale on políbil v letu Slavěně ruku a vtom zmizel. Ta myslila na slova, které jí pošeptal. Zase byly hody, a jen Slavěna seděla ve svém pokoji a nechtěla mezi hosti.

Měsíc vysvítíl a od skály nesl koník naposled svého

pána. Když ho donesl až k hradu, skočil Bajaja dolů, políbil mu krk a lysu a koník mu zmizel s očí. Nerad ztratil náš rytíř věrného přítele, ale za to ho čekala sladší náhrada.

Zamyšlena seděla Slavěna a myslila, že již sotva rytíř přijde; tu otevře panna dvěře a povídá, že chce Bajaja s princeznou mluvit. Slavěna neodpověděla a hlava jí sklesla do polštářů. Vtom ji vezme někdo za ruku, ona zvedne hlavu a vidí před sebou krásného hrdinu, svého vysvoboditele.

„Hněváš se na tvého ženicha, že se před ním skrýváš?“ ptal se Bajaja.

„Proč se mne na to ptáš, vždyť nejsi můj ženich,“ šeptala Slavěna.

„Jsem, panno, před tebou stojí němý Bajaja, který tobě kytky vázal, od smrti vysvobodil tebe i tvé sestry a otcí ve válce pomohl. Já jsem tvůj ženich!“

Že se Slavěna na něho nehněvala, mohl by každý ujistit. Za hodnou chvíli potom rozlítly se dvěře u hodovní síně a do nich vkročí Slavěna s rytířem v bílém šatu a zlaté přilbici, představujíc ho otcí co svého ženicha, němého Bajaju! Otec se radoval, hosté se divili a sestry po očku hleděly. Teprv nastala pravá veselost a pilo se na zdraví zasnoubenců až do bílého rána.

Po svatbě odejel Bajaja se svou Slavěnou, aby se podíval k rodičům; ale jak se ulekl, když viděl celé město potáhnuté černým sukem. Hned se táže, co to znamená, a slyší, že umřel mladý král. Pospíchal k zámku, aby rodiče své potěšil, což se opravdu jen jemu podařiti mohlo, neboť drželi i jeho za nebožtíka, protože tak dlouhý čas o něm neslyšeli. Zase se přistěhovala do zámku radost, černé sukno se odestřelo a místo jeho zastoupilo červené. Bajaja byl králem ve svém království a požíval do smrti se svou manželkou nekaleného štěstí.

CHALUPNÍK JEDEN NEMĚL ŽÁDNÝCH DĚTÍ. Kolikráte říkal ženě: „Kdyby nám dal Pánbůh jen jedno dítě, abych se měl s čím potěšit a tu trochu náradí komu odkázat; ani nevím, pro koho se starám.“

I vyslyšel Pánbůh jeho prosbu a žena mu porodila syna.

Když bylo chlapci tři dni, již ho matka prsem uživit nemohla a musela ho krmit kaší. Snědl jí dvě tři misky, a přece křičel hladem. Nevědělať žena, co si má s ním počítí. V ouzkosti mu ukrojila chleba a tím přišla klukovi vhod. V okamžení nezůstalo po krajíci ani drobtu.

Od té chvíle dávala mu všechno, co sami jedli, a hoch rostl jako buk. Co snědla máma i s tátou, to snědl on sám, proto mu říkali Nesyta a to jméno mu potom navždy zůstalo. Den ode dne ho přibývalo, ale ze sýpky ubývalo. Máma aby byla celý den nic jiného nedělala, než u krbu stála a pro Nesytu vařila.

Mrzelo to rodiče dost a často táta říkal: „Ženo, toho kluka nám Pánbůh za trest dal; bude-li dlouho doma, nezůstane nám než hůl a mošna.“

„A nač ho necháš doma? Pošleme ho do služby, silný je dost, může duby kácet; ať se jen vypraví.“ Tak přizvukovala žena svému muži. Když bylo Nesytovi dvanácte let, byl velký jako táta a vytrhnout jedli i s kořeny bylo mu hračkou. Poslali ho tedy rodiče na službu. Nesyta šel, ale koukal se, kde by byl hodný dvůr, neboť nechtěl do malého, boje se, že by dostal málo jíst. I vidí mlýn a do toho chutě zaměřil. Pan mlynář stál právě na záspi.

„Ať slouží ke zdraví, pane otče,“ pozdravil Nesyta mlynáře.

„Dejž to Pánbůh! Co bys rád?“ ptal se mlynář selského jonáka.

„Jdu se ptát, jestli byste nepotřeboval pacholka. To vám ale napřed povídám, že sním za deset, ale také za deset práce udělám.“

„Nu jíst máme, chvála Bohu, dost, a když budeš pracovat, jak povídáš, nebudu se na sousto ohlížet,“ odpověděl se smíchem mlynář.

Nesyta zůstal tedy u mlynáře ve službě. Bylo to zrána a mlynář poručil novému pacholku, aby zapřáhl a vzal potřebné nářadí, že pojedou do lesa. Ženě přikázal, aby ustrojila asi pro šest osob více. Když přišel k vozu, viděl, že tam není ani sekera, ani palice, ani jiné potřebné věci. Ptá se Nesyty, proč to nebere.

„Jen pojďte, hospodáři, není toho potřebí. Takové nářadí bylo by pro mne slabé.“

Mlynář nevěděl, co si má pomyslit, ale sedl přece na vůz a jel do lesa. Tu se teprv divil. Nesyta popadl strom a překotil ho jako pařez, olámал větve a hodil na vůz, jako by to byly hůlky. To se mlynáři velmi zalíbilo; umínil si, že takového pacholka tak snadno nepustí. Přijeli domů, Nesyta složil a šel k obědu; mlynářka koukala, kde je těch šest osob, a když viděla jen pacholka, ptala se muže. Ten teprv vypravoval, jakého má dělníka. Mlynářka neříkala nic více a dala mu přede všemi se najíst. Když všechno slouskal, co bylo pro šest osob uchystáno, ptal se ho mlynář:

„No pacholče, najedl jsi se?“

„Tak trochu, ale hladu mám ještě, že bych vlka snědl,“ odpověděl Nesyta a ohlížel se po peci, kde stála mísa a na ní po věrteli dolků, bochník chleba a pomazanka.

„Nu, máš-li ještě tak velký hlad, sněz tamhle to, hospodyně chase znova zadělá.“ Přitom ukázal mlynář na dolky. Nesyta si nedal dvakrát poroučet, čerstvě popadl mísu, a za chvíli nebylo po dolkách ani čichu, i chléb a pomazanka zmizely. Potom teprv řekl, že se najedl. Ale mlynářka

spínala ruce nad tím žroutem; po své vůli byla by ho hned vyhnala, ačkoli mlynář dokazoval, že udělá Nesyta za deset díla, že musí tedy za deset jísti. Pan otec byl však pánem v domě, právo své nezadal a žena musela konečně umlknout. Po nějakém teprv čase ozvala se znova, ovšem jen opatrně a zponenáhla. Mlynář byl s Nesytou jak náleží spokojen a nebyl by ho nikdy od sebe dal; ale ženino nářikání, čeládky poštívání tak jej omrzelo, že se rozhněval a Nesytu ze služby vypověděl. Ten se poděkoval a šel dále; ale přece ho to mrzelo, protože se měl ve mlýně dobře. Povídá si cestou: „Kam jen jíti, aby mně dali dosyta se najíst?“

„Pojď ke mně, já ti dám jíst, co hrdlo stačí,“ ozval se za ním hlas.

Nesyta se ohlídne a spatří čerta.

„Kdopak jsi?“ ptá se zvědavě, protože o čertu nikdy neslyšel, jak vyhlíží, a tudy ho nepoznal.

„Já jsem čert, a nebojíš-li se, pojď ke mně sloužit; práce mnoho není, pohodlí dosyta a výsluha bohatá.“

„K tobě, nebo k jinému, to je vše stejné. Co se práce týče, té se nebojím, když se pořádně najím, a s platem budu spokojen, jaký mi dáš.“

Když Nesyta svolil, že půjde do pekla na službu, vzal ho čert na záda, letěl s ním v povětří a postavil ho do prostřed velké síně, kde stály tři kotle.

„Pod tyto kotle musíš přikládat, to je tvá jediná práce,“ řekl čert. „Budeš-li u mne sedm let, dám ti za výsluhu, co budeš chtít. To ti však povídám, do kotlů se podívat nesmíš.“

„Nestarej se o nic, já to všechno jak náleží udělám,“ odpověděl Nesyta a začal hned oheň pod kotly spravovat. Čert nato odešel a za chvíli přinesli čertíci plné mísy jídla, tak dobrého, jaké co živ nejedl; k tomu v konvích dobré víno. Nesyta si myslel, bude-li to pořád takové, to se odtud

ani nehnu: a ono to bylo vždy takové. Jídel na výběr, pití též tolik, k tomu práce málo, což divu, že Nesyta někdy samou bujností peklem trásl?

Dlouho ovšem byl již ve službě, ale kolik let, to nevěděl, protože se tam čas nepočítá. Až posud mu nenapadlo, aby se koukl, co v kotlích vězí, ačkoli často, když přikládal, úpění a vzdychání slyšel. Tu přijde zase jedenkrát čert a Nesyta se ho ptá, jak dlouho má ještě do sedmi let.

„Zejtra bude už sedm let, co jsi u mne; ale myslil jsem, že tu ještě sedm let zůstaneš.“

„Inu vidíš, pane, já bych u tebe zůstal, kdyby bylo jen trochu více práce, anebo kdybych směl někdy trochu se proběhnout. Při tom dobrém jídle a pití člověk zlenoší a zbujní; to není nic.“

„Já ti pomoci nemohu; když se ti tu nelíbí, musíš zpátky na svět.“

Po těch slovech čert odešel.

Nesyta přikládá, tu slyší v jednom kotli tak žalostné vzdychnutí, že ho u srdce bodlo. I nemoha odolat, nadzdvihne trochu víko a dívá se, co to tam vzdychá. Neviděl ale nic, nýbrž slyšel toliko bolestný hlas: „Ach, prosím tě, pusť mne z kotle ven, já jsem ubohá dušička a chci se ti vším dobrým odsloužiti.“

To když Nesyta zaslechl, otevřel víko docela, bílá holubička vylítla ven a sedla mu na rameno, řkouc: „Nyní ti poradím, co ti bude k dobrému. Zejtra, až se tě bude čert ptáti, jakou chceš výsluhu, řekni, že nechceš žádnou jinou, než ten starý kabát s těma dvěma kapsama, co onde na hřebíku visí. On ti ho nebude chtít dáti, ale ty nic jiného nechtěj a neustupuj.“

„To je všechno dobré, já ti za to děkuji, ale jak, koukne-li se čert do kotle a tebe tam nenajde? Tu mně dá místo výsluhy notný výprask.“

„On se před tebou do kotle nepodívá; až budeš na

světě, nemá k tobě žádného práva. Jen se neboj a buď s Pánembohem!“

„Počkej ještě, holubinko,“ zadržel ji Nesyta, „pověz mi přece, co je v těch druhých dvou kotlích?“

„V tom jednom jsou nemilosrdné a v tom druhém pyšné srdce,“ odpověděla holubička a zmizela.

Nesyta přikládal pod prázdný jako pod plný kotel, a když druhý den čert přišel, ptaje se, zdali do kotlů se nepodíval, zapřel všecko.

„Co žádáš tedy za výsluhu,“ řekl čert, když chtěl Nesyta zpátky domů.

„Já nežádám nic jiného, než tamhle ten starý záplatovaný kabát, co na hřebíku visí.“

„Copak bys s takovým starým kabátem dělal, ten nech viset; dám ti raději peněz, co chceš,“ začal čert a živou mocí nechtěl kabát dáti.

Ale Nesyta stál na svém, že kabát dostati musí, protože věrně sloužil a čert že mu přislíbil výsluhu, ať to je cokoliv. Co měl čert dělat, musel mu, ač dosti nerad, přece kabát s dvěma kapsama přinést.

„Abys ale věděl, co to máš za kabát, tedy ti to povím. Kdykoliv do pravé kapsy sáhneš, i kdyby to bylo tisíckrát za den, a řekneš, ať je plna tolarů, bude plna; a kdykoliv do levé sáhneš a řekneš, ať je plna dukátů, bude plna. Máš to bohatou výsluhu za sedm let.“

„Bláhový, za to jsem ale také v pekle sloužil,“ odpověděl Nesyta, oblékl kabát a chytil se čerta okolo krku, který ho na svět donesl, na to samé místo, odkudž ho byl prve odnesl.

Čert nato zmizel a Nesyta se obrátil rovnou cestou k domovu.

Rodiče jeho byli ještě živi, jenže se jim zle vedlo. Koli-krát si již mysli- li, kde se asi Nesyta potlouká, jestlipak někde hladem nezemřel. Tu ho najednou čert přinese, černého, roz- cucchaného, v krátkých kalhotách, propále-

ných škorních, v záplatovaném kabátě kroje praletého. Sotva ho poznali.

„I bodejž tě pan fráter!“ uvítal ho tatík. „Tak se chodí ze služby? Strach a hrůza z tebe jde, hned mi jdi s očí.“

„Jen se nezlobte, tatíčku, voda s mýdlem to všecko spraví, a nade všecko tyto.“ Přitom sáhl do pravé kapsy, myslil si, aby byla plná, a v tu chvíli začal házet plnou hrstí tolary na stůl, až to řinčelo. Táta vyvalil oči a již ani necekl. Nouze a bída se z chalupy vystěhovaly, štěstí a radost se přistěhovaly. Hned druhý den dal Nesyta starou chalupu rozházet a vystavěl nový pěkný zámek. Potom kázal, aby se stalo provolání, že se mají všickni chudí řemeslníci, sedláci a žebráci z daleka široka k němu sejítí, poněvadž jim chce z nouze pomoci. Jaký to byl shon, to si můžeme pomyslit! —

Tenkrát nebylo prý ještě mnoho měst ani vesnic, a byly velké lesy, pastviště a luka, kde by se byly mohly úrodné role zakládat. Toho Nesyta použil. Každému sedláku dal tolik peněz, aby si mohl stateček vystavět, a vykázal mu místo tam, kde si mohl pole založit. Řemeslníci měli místa k stavení vykázaná blíže Nesytova zámku. Pro chudé žebráky, kteří nemohli pracovat, dal Nesyta vystavět dům, a když bylo vše v něm uspořádáno, všechny do něho ubytoval. K tomu stavení bylo potřeba mnoho lidu, neboť se před časy tak nádherné domy nestavěly, a tudy se množství lidstva tam sešlo a pracovalo. Pan Nesyta nedělal nic jiného, než jedl a pil a po jídle vyhazoval z kapes peníze a dával nuzným. Ačkoli se teď mýval a česal, byl přece dost ošklivý. Navzdor tomu ale měli ho lidé rádi, a když se přicházel podívat, jak se jim daří, byli by mu ruce, nohy samou vděčností zlíbali. Jen tatík nad počínáním synovým hlavou kroutil a připomínal: „Synu, synu, já nevím, jak ti to projde; až se o tom král doví, bude s námi se všemi zle!“

„Nevídáno; král může být rád, když se mu pomůže,

kde on nevidí. Ostatně ať jen přijde; nelíbí-li se mu to, já se ho nebojím.“

Každý hleděl, aby měl co nejdříve byt vystavěn a od čeho živu býti. Než se Nesyta nadál, byl jeho zámek obklopen veselými domky. Zdálí bylo vidět řady statků a čistě zorané pole; vesele zpívající skotáci hnali stáda na tučné luka. Nesyta měl z toho radost a poručil, aby se nazvalo toto místo „Výsluhov“. Proto snad, že to vystavěno bylo z výsluhy.

Jak tatík předpověděl, tak se stalo. Král se to dověděl a velmi se rozhněval, že se poddaný osmělil bez jeho dovolení zemi rozdávat, která králi patřila. I poslal na něho pluk vojáků. Nesyta slyše o tom, když byli vojáci ještě daleko, poručil, aby se přistrojily skvostné hody pro všechny důstojníky, a šel jim naproti, aby je pozval k sobě na hostinu. Vojákům dal každému po tolaru na den, dokudž by u něho byli, a chleba a vína, co vypijou. To se líbilo vojsku, které od svého krále skrovně placeno bylo. Milerádi přijali návrh štědrého hostitele a po přátelsku s ním táhli. Po prázdných polích rozbily se stany, ale nebylo v nich válečné chystání. Celý den ozýval se zpěv a hudba a v Nesytově zámku pili na zdraví hospodářovo královští důstojníci, jimžto se nade všechno líbilo, že denně každý z nich našel dukát pod talířem.

Když se doneslo ke králi, jak se jeho vojsko drží, rozhněval se ještě více a poslal za ním jiné dva pluky. Ale nač by se za skrovný plat s tak štědrým pánem bili, u kterého se kamarádi dobře měli? Nechali toho a následovali příklad svých předchůdců. Nyní si již nevěděl král jiné rady, než jíti k tomu čarodějníkovi a s ním se smířit. Jakmile se Nesyta dověděl, že k němu sám král jede, hned kázal připravit ještě skvostnější hody, vyjel mu vstříc a s uctivostí jej k sobě pozval. Tu viděl král, jak je Nesyta mocen a jaké musí mítí bohatství, že tolik peněz každodenně vy-

hází. Spatřil také, jak ho mají všickni rádi, vojsko i rolníci i řemeslníci, a že se stěží od něho odtrhnou, a konečně že by jej snadno o království připravit mohl, umínil si tedy, že mu nabídne svou jedinou dceru za manželku, tím že zlému zakročí cestu a své zemi že pomůže.

Jak si byl umínil, tak udělal. Nabídl Nesytovi princeznu svou jedinou a přislíbil udělati jej králem. Nesytovi to bylo vhod; nedlouho nato jel s králem na nevěstu se podívat. Obdarované od něho vojsko táhlo nazpátek, Nesyta sedl ve svém záplatovaném kabátě ke králi do kočáru a jel do hlavního města.

Princezna Milina byla krásná jako jarní růže a měla se dostat dobrému sice, ale ošklivému muži. Skoro se král obával, aby se mu záměr jeho nepokazil. A věru by se bylo tak stalo, kdyby nebyla Milina příliš dobrá a svého otce ze vši duše nemilovala. Sotva slyšela od něho, že mu neštěstí hrozí, již neváhala a slovo své dala. Slze jí stály v očích a ruka se trásla, když ji ženichu podávala, ale přece nevzala slovo nazpět.

Nesytovi se panna líbila, přitom však viděl dobře, že on sám svou krásou špatně se jí zavděčil, a srdce ho zabořilo. Již druhý den se s nevěstou a králem rozloučil, pravě, že musí doma vše uspořádat a k svatbě se připravit. Truchliv jsa, vrátil se domů.

„Nu, jak se ti nevěsta líbí?“ ptali se rodiče.

„Což je o to; ona je krásná jako rozkvětlá konvalinka a mně se líbí zrovna dost, ale já se jí nelíbím.“

„A když si nedáš říci,“ bručela matka, „povídala jsem ti již mnohokrát, proč ten žebrácký kabát nosíš. K čemu v tom vyhlížíš, a dokonce máš-li se tak vzácné nevěstě zalíbit. Šaty dělají člověka, to je staré přísloví. Však bys ty se jí zalíbil, jen se přistroj.“

„Vy můj kabát nechte; kdyby ho nebylo, nebylo by ničeho. Ten mi krásy neuje.“

„Máš pravdu, synu,“ řekl otec, který se s jistotou domníval, že ten starý kabát syn od čaroděje dostal. „Ostatně si z toho nic nedělej; ženská se mění ruky obrácením.“

Nesyta kroutil hlavou, byl smuten celý den, a když jej máti k jídlu volala, pravil, že nemá žádný hlad.

„Já nevím, ten chlapec se mi nelíbí,“ řekla ulekaná matka k svému muži, vidouc, že ztratil chuť k jídlu.

„I jen ho nech,“ těšil ji povážlivý tatík, „až se ožení, však on bude jíst.“

Nesyta seděl u okna ve své sedničce, nestaral se o nic a myslel jen na Milinu, která mu hlavu a srdce pomátla. Rád by svůj záplatovaný kabát byl za trochu krásy dal.

Najednou ho klubne něco do ruky, a když se podívá co to, vidí vedle sebe bílou holubičku, která k němu takto promluvila: „Já jsem ta dušička, kterous z pekelného ohně vysvobodil. Pánbůh sám mne k tobě posílá, abych ti pověděla, že se má tvé přání vyplnit za to, žeš tak mnoho dobrého chudým učinil. Od této chvíle budeš mít krásnou tvář a slušnou postavu. Zůstaň vždy dobrým a nezapomeň na Pána Boha.“

S těmi slovy holubinka se ztratila.

Nesyta pln radosti vyskočil, koukl do zrcadla a viděl svou ošklivou tvář v krásnou proměněnou; i začal zpívat a samou veselostí po sednici tancovat. Rodiče to slyšeli, a myslíce, že se snad syn zbláznil, přiběhli strachem se třesouce nahoru k němu, ale nepoznali ho dříve, až k nim promluvil. Radovali se s ním. Druhý den si dal udělat deset kovaných truhel. Když byly hotovy, postavil je do sedničky, kde spal, zavřel dvěře a začal do nich oběma rukama z kapes tolary a dukáty házet a dříve nepřestal, dokud nebyly truhly plny. Potom otevřel okno, kabát se sebe svlekl, hodil ho oknem ven a křičel: „Tu máš tvou výsluhu zpátky, již ji nepotřebuju!“

Čert si kabát popadl, strčil hlavu do okna a zle se na

Nesyta osopil: „Ty se chraň, abys nám do klepet nepřišel, sice tě proženem, jakos nás s penězi prohnal. Co peklo peklem státi bude, takového šibalského služebníka do něho nepřivedu.“

Nesyta se smál a přál čertu šťastnou cestu. Nyní naložil peníze na vozy, nakoupil pro nevěstu drahého šperku, pro sebe šatů, krásně se přistrožil a jel s rodiči na svatbu. Jak se vyjasnily nevěstiny snivé oči, když ji objal místo oškli-vého tak sličný ženich!

Král byl se svým zetěm a s jeho bohatstvím spokojen a udělal ho králem. Dělal-li dříve dobrodiní lidem, dělal je potom ještě více. Čert nedostal za všechny ty peníze náhradu a byl tenkrátě přece ošizen.

PŮJČKA ZA OPLÁTKU

JEDEN TATÍK MĚL TŘI SYNY A MALÉ HOSPODÁŘSTVÍ. Jak nabyli trochu síly, museli chutě jeden po druhém do služby. Nejstarší šel napřed.

V jedné vesnici zastavil se u velkého dvorce a ptal se hospodáře, potřebuje-li pacholka.

Hospodář byl sice chlap možný a neměl dětí, ale byl skoupý až hanba a hospodyně byla též taková. Žádný nemohl u nich vydržet; ačkoli potřebovali pacholka jako denní sůl, přece dělal sedlák, jako by se mu jich na zavolání hrnulo, a odpověděl Jirkovi: „Já sice pacholka nepotřebuju, ale proto si tě přece podržím; to ti ale povídám, ať se stane co stane, rozzlobit se nesmíš, sice ti uříznu nos a bez služby tě vyženu. Jestli se ale já na tebe dříve rozzlobím než ty na mne, můžeš mně to samé učinit.“

Ta výminka se zdála býti Jirkovi trochu divná, proto ale přece zůstal. Šel orat; zatím strojila selka oběd, strčila do hrnce dvě hlávky zelí, osolila je a nechala vařit.

Když pacholek z pole přijel a potom k obědu zasedl, vysypala mu selka na mísu to uvařené zelí bez přípravy, kromě soli, jak je Pánbůh stvořil. Jirka se na ten špatný oběd zle ošklíbal, ale zlobit se nesměl, šlo tu o nos.

„Hněváš se, pacholku?“ ptal se ho sedlák.

„I proč bych se hněval?“ odpověděl pacholek, nechal zelí stát a šel vně.

Večír to bylo zase tak, ráno opět a druhý den jako první, nic než zelí vařené ve vodě se solí. Ale když se sedlák Jirky ptal, zdali se zlobí, po každé řekl, že ne.

Třetí den však to nemohl vydržet, žaludek se mu mdlobou točil, a přece se nemohl ošklivostí do té hatlaniny pustit.

„Snad se nezlobíš, Jirko?!“ ptal se sedlák.

„Čert by se už nezlobil na takové žrádlo!“ rozkřikl se Jirka a vyskočil s lavice. Ale vtom byl již také sedlák vzhůru, vytáhl z kapsy kudlu a Jirkovi nos ušmíkl jako homolku.

Co měl ubohý Jirka říkat, když se té výmince podvolil. Zmrzačelý přišel k tátovi. Bratři se rozzlobili a Matěj, druhý bratr, umínil si, že půjde k tomu sedlákovi do služby, by se na něm pomstil. Než bohužel vedlo se mu jako bratrovi, vkrátce přišel bez nosu domů.

„Teď já k němu půjdu,“ řekl Honza, kterého měli všickni za nejhloupějšího, „a šelma jsem, jestli se nepomstím.“

Šel tedy a byl od sedláka pod touž výminkou přijat jako bratři. Ale Honza nebyl hloupý, jinde se najedl, doma nechal zelí stát; přitom byla tvář pořád stejná, a sedlák se začal divit.

Jedenkráté povídá hospodář Honzovi: „Honzo, nalož tolik a tolik obilí, jeď do města, slož je tam a přijed' domů, já jdu hned za tebou.“

Honza naložil obilí dost a dost, jel až prášilo a v známém místě je prodal, peníze však nechal pro sebe a schoval je u své holky, kterou si byl namluvil. Sedláka nepotkal a také se po něm nesháněl, až ten celý uzloben večer domů přišel.

„Kdepak jsi obilí složil, Honzo?“ ptal se pacholka.

„Vy jste neřekl, kde je mám složit, nechal jsem je na rynku a jel domů. Snad se nehněváte, sedláku?“

„I proč bych se hněval,“ odpověděl sedlák a zaskřípal zubami.

Od té chvíle se nemohl na Honzu zlostí podívat, ale šlo tu o nos, a sedlák mlčel. Za několik dní poslal Honzu s prasaty do města, jichž mnoho na výdělek koupil. Poručil mu ale tenkrát, kudy má jíti a kde je má odevzdat a mnoho-li za ně dostane.

Honza šel s prasaty k jednomu známému honákovi a všecky mu je prodal, s tou však výminkou, že mu od každého musí ocásek uříznout. Honák se nezdráhal, Honza ocásky uřezal a šel s nimi a s penězi domů.

„Nu kde máš peníze, pacholku, a proč se tak záhy vracíš?“ ptal se sedlák.

„Vy jste mi krásnou cestu ukázal; já přišel s prasaty do hrozných bažin, oni se do nich zaryli a nemohli ven, já za nimi, chci je vytáhnout, ale z každého mi zůstal ocásek v ruce a prasata se utopili. Ale snad se nehněváte, sedláku?“

„I bodejž do tebe tisíc hromů, čert by se nehněval; vždyť jsi mne připravil o půl statku!“

„A ještě k tomu o nos, sedláku,“ doložil Honza, chytl sedláka za nos a uřízl mu ho. „Vidíš, jak to je, ty lakomče!“ zvolal ještě a uháněl ze statku.

Když přinesl domů tolik peněz a sedlákův nos, uznali ho bratři za chytrého a byli s pomstou spokojeni.

O HLOUPÉM HONZOVI

BYL JEDEN TÁTA A MĚL HONZU. JEDNOU ŘEKL k němu: „Honzo, ty rosteš jako dříví v lese, jsi hrozný klacek a posud jsi ani v kostele nebyl. Půjdeš dnes do kostela. Ale to ti povídám, ať mi tam ani hubou neklápneš.“

Honza hodil hlavou, ustrojil se a šel do kostela. Za chvíli, když vešel do kostela, vstoupil kněz na kazatelnu a začal kázat. Honza koukal s otevřenou hubou, ale po chvílce se zamračil, podepřel boky a bručel: „Nu, rád bych věděl, proč ten košiláč jen na mne zevluje a se mnou se vadí, vždyť jsem mu nic neudělal, ale bude-li to dlouho trvat, popadnem se do křížku.“

„I mlčte, hloupý, a poslouchajte,“ okřikovali ho lidé.

„Ba to nebudu poslouchat, ani slova nechci již vědět.“ I vtlačil si klobouk na hlavu, oba palce strčil do uší a obrátil se ku knězi zády. To když udělal, vystrčili ho lidé ven z kostela.

„Ty už jdeš?“ ptal se táta.

„Jsem rád, že jsem doma, co mi to namahání stálo. Vylezl vám tam košilatý do díže a začal se naparovat a se mnou vadit až hrůza. Jen trochu jsem hubou klápl a lidé mne okřikovali, a když jsem si uši zacpal, vystrčili mne ven. Více tam nepůjdu.“

„Ty jsi hloupý Honza. Večer půjdeš k muzice.“

Dobrá; večer dal táta Honzovi zlatník s doložením, aby si koupil za něj piva a dával děvčatům hodně připíjet, by s ním rády tancovaly.

Honza šel; na prahu hospody stál šenkýř. „Za zlatník piva!“ poroučel Honza, sotva k němu došel.

„Snad jen pintu,“ opravoval hospodský.

„Už jsem řekl a dost!“ Honza nato.

„Nu dobrá, jděte dál!“

V hospodě byl jen houdek a několik párů se točilo v kolečku. Honza vyvalil oči, otevřel hubu a troubil. Najednou zavřísknou ze síně dudy a dudák vstoupí do sednice, provázen chasou. To jak Honza viděl, vyrazil ze sednice, až na prahu hospodského povalil, který nesl pro něho ve vědře za ten zlatník piva.

„Táto!“ křičel přijda domů, „víckrát mne neposílejte k muzice, co jsem se tam polekal.“

„Nu ty pitomče, co zas?“ ptal se tatík.

„Ba co; když jsem tam přišel, skřípal jeden na prkénko a několik bláznů se točilo po sednici, až se jim hlava div nezatočila. Najednou to kvíkne, blázni všickni strachem vykřikli a hrnuli se ke dveřím; a do nich vstoupil chlap a mačkal pod paží čerta. Já se lekl a utíkal pryč.“

„Už vidím, s tebou není ve vesnici pořízená, musíš mezi pány. Já vím jednoho, který potřebuje sloužícího do pokoje, k tomu tě dovedu.“

Honza byl spokojen a šel s tátou, aby své štěstí mezi pány zkusil. Přišli k pěknému zámku a tam řekl táta, aby šel Honza o službu prosit. U vrat stál vrátný a ptal se Honzy, jak se jmenuje.

„E, co bych povídal, jak se jmenuju, vždyť to není pán,“ pomyslí si v duchu Honza. „*Předevčirem* se jmenuju,“ odpověděl vrátnému a šel nahoru k pánovi.

„Jak se jmenuješ,“ ptal se ho pán, když ho byl již do služby přijal.

„Honza.“

„To není hezké, *Honza*, budeme ti říkat *Johannes*!“

„I pro mne si říkejte, jak chcete, ale Honzo mne volejte, sic vás nebudu slyšet.“

Pán se smál, vykázal mu práci na celý den a Honza odešel. Přišel do kuchyně a kuchařka se hned ptala, jak se jmenuje.

Honzu to ptaní trochu mrzelo, povídal tedy: „Co vy ráda, dobré víno.“ Když přišel nahoru do pokojů, potkala ho paní. „Ach, náš nový lokaj; jak mu říkají?“

„Říkají mně Johannes, a jmenuju se Kočka,“ odpověděl Honza, celý vzteklý, že musí pořád povídat, jak se jmenuje.

„Ten chlap je blázen,“ pomyslila si paní a šla dál.

Přišla slečna a poručila: „Chci polívku!“

„Já jsem polívka,“ řekl Honza, kterému se děvče zalíbilo.

„To máš divné jméno,“ řekla slečna, „ale já se neptám na ně, a chci, abys mi přinesl z kuchyně polívku.“

„Na mou věru, tu holku bych si hned vzal, kdyby mne chtěla,“ myslil si Honza, když odnášel polívku, a myslil na ni celičký den. Večer, když bylo po vši práci a všickni ulehli, šoural se pomalu skrze několik pokojů do toho, kde slečna spala.

„Mama, mama, polívka!“ křičela slečna na matku, když ucítila kroky a poznala sloužícího.

„Snad bys nejedla ještě v noci polívku?“ ozvala se matka z vedlejšího pokoje.

„Honem, mama, ten nový sloužící je zde.“

„Vstávej honem, můj milý, kočka je u dcery,“ budila paní pána.

„Proč mne budíš, ať ji zažene.“

„Jak ho zažene, vždyť to není opravdivá kočka, snad mi rozumíš, ten nový sloužící.“

„Ten se jmenuje Johannes, a ne kočka.“

„Jen vstaň, ať se jmenuje jakkoliv, ten to je.“

Pán vyskočil, vzal bič se zdi a běžel k slečně do pokoje, ale tam již nikdo nebyl a jen slečna mu povídala, že přišel k její posteli, a když křičela, že utekl.

I pustil se pán za ním; ale pod schody upadl přes kuchačku. „Ona nestydatá, co tu leží? Kdo ji porazil?“

„Dobré víno! milostpane.“

„A ona mi to ještě povídá? Až se vrátím, srovnáme se, ona nestydo!“

I běžel zase za milým Honzou, ale nikde ho nebylo. Ptal se vrátného, neviděl-li sloužícího.

„Předevčírem?“ ptal se vrátný, který jeho pravé jméno neznal, jako nebohá kuchařka.

„On je osel, předevčírem tu ani ještě nebyl,“ rozzlobil se pán. Teprv po dlouhém hádání přišel všemu na stopu a ke vši zlosti se musel smát, že je měl Honza za blázny. Zatím přišel Honza domů celý říčný.

„No, ty jdeš již ze služby?“ ptal se táta.

„Ještě bych nebyl přišel, ale bál jsem se bití. Mají tam dceru a ta je proklatě hezká; mně se líbila, já k ní večer zašel a chtěl jsem jí dát hubičku. Ale ona začala křičet, jako by ji na vidličky bral, a svolala celý zámek. Musel jsem utíkat, nechtěl-li jsem dostat výprask.“

„No ty jsi boží dřevo, již nevím co s tebou,“ rozzlobil se táta.

„Já vím, táto, co udělám,“ řekl na to Honza; „v zámku jsem slyšel o jednom králi, který prý svolal mnoho učenných, by se s nimi hádal. Ať prý mu mluví co mluví, on pořád říká: To je pravda! a komu by řekl: Ty lžeš! ten prý vyhraje a tomu dá buď mnoho peněz anebo svou dceru. Já tam půjdu a budu se s ním hádat, až řekne: Ty lžeš!“

„Nu možná, že se k tomu hodíš. Jdi s Pánembohem!“

Honza se tedy sebral a šel k tomu pro své hádání vyhlášenému králi. Šťastně se dostal až na místo a byl ke králi připuštěn.

„Ty se tedy chceš se mnou přít?“ ptal se král.

„Nu, pokusím se o to,“ řekl Honza a sedl vedle krále na vycpanou židli.

„Nyní začni povídat, a jestli ti řeknu, že lžeš, dostaneš mou dceru a mnoho peněz,“ řekl král a pokynul Honzovi, aby začal.

„Jednou jsem šel do lesa a porazil jsem dub,“ začal Honza.

„To může být pravda,“ řekl král.

„Bylo z něho pilin, až tma!“

„Také to může být pravda.“

„Z těch pilin jsem upletl provaz.“

„I to může být pravda.“

„Ten provaz jsem přivázal k nebi a soukal se po něm nahoru.“

„To též může být pravda.“

„Nahoře se mi ho kousek nedostávalo, uřízl jsem dole kus a nahoře nastavil.“

„Také to může být pravda.“

„Již jsem se chytal trámu, tu se provaz utrhl a já se zaryl sto sáhů pod zem.“

„I to může být pravda.“

„Vzpomněl jsem si, že máme v kuchyni motyku, a chutě jsem vylezl ven, bych se vykopal.“

„To může být pravda.“

„Když jsem vyšel, viděl jsem běžet zajíce, a ten měl na krku cedulku.“

„To může být skutečná pravda.“

„A na té cedulce stálo, že pásł váš táta s mým dědkem prasata.“

„To lžeš,“ rozkřikl se král a vyskočil ze sesle.

„Že lhu? Tedy jste prohrál a já dostanu peníze.“

Tu se král ulekl a vzpomněl teprv na svou sázku.

„Poslouchej, Honzo, já ti dám peněz dost, ale dceru ti přece dát nemohu; ty jsi selský a ona je princezna.“

„Jen mi dejte peníze, já se o vaši princeznu neprosím, vímť o hezcím děvčeti.“

Král byl i s tou poklonou spokojen, dal Honzovi peněz co chtěl a byl rád, že ho zbyl s krku. Když přišel Honza domů, koupil si panství a měl chytrosti až dost.

SEDMERO KRKAVCŮ

MATKA PEKLA CHLÉB A PŘISLÍBILA SVÝM SEDMI synům, že udělá každému po bochníčku, budou-li tiší. Chlapci umkli na chvíli jako pěny, ale bochníčky za tu chvíli upečeny býti nemohly, a chlapcům trpělivost brzy přešla. Začali matku zase hněvat, neustále za sukně ji táhat a křičet, kdy budou bochníčky hotovy. Dlouho to matka snášela, ale konečně ji trpělivost přešla; hněvivě na ně zkríkla: „I bodejž jste se všickni zkrkavčili!“

Sotva ty nešťastné slova dopověděla, proměnili se její synáčkové v sedmero krkavců, pohlédli smutně na matku, zatřepali křídly, vznesli se do povětří, a než se uleknutá máti vzpamatovala, zmizeli jí s očí. Jak si vlasy z hlavy trhala, jak naříkala a bědovala, ale již bylo vše darmo, děti byly ty tam. A což teprv, když se otec vrátil, a kadeřavý Jaroslávek jemu naproti nepřišel, ani žádný ze sedmi synů ho nepřivítal, což tu naříkal a div si nezoufal, když se o jejich nešťastném osudu dověděl. Manželku nekáral, vida, že těžce hoře své nese, neboť ji velice miloval, a protož raději bolest svou v srdci ukrýval.

Po čase se i matčin zármutek ztišil, když se Pánbůh nad ní smiloval a pro potěšení dceruškou ji obdařil, již ona si dávno místo některého chlapce přála. Bohdanka byla děťátko rozmilé a čím více rostla, tím spanilejší byla a tím více radosti rodičům působila, jako by věděla, že má mnoho co vynahrazovat. Jedenkráte, když byla již trochu odrostla, stála v komoře u truhly, v níž matka cosi hledala, a tu spatřila vespod malé kazajky a košile pro chlapce.

„Ale, matinko, čím jsou to kazajky a košile?“ ptala se zvědavě matky.

„Ó neptej se mne, dítě milé,“ odpověděla matka, a hned ji horké slzy polily.

Bohdanka vidouc matku plakat, nechtěla se více tázat, ale přece jí to neustále v mysli vězelo, čím to asi kazajky jsou a proč při pohledu na ně máti plakala. I ptala se otce, ale ten začal také slzet a Bohdanka se opět ničeho nedověděla. I napadlo jí, neměla-li bratrů; ale bylo jí divno, proč je rodiče zapírají, a jestli umřeli, anebo někde v cizině jsou, proč žádný o nich nemluví.

V domě byla mezi čeládkou stará děvečka, jménem Dorota, která již mnohá léta u nich sloužila a říkáje k rodině patřila, té se konečně Bohdanka ptala, čím to jsou kazajky a košile, co v truhle leží a nad nimiž matka plakala. Dlouho jí to nechtěla Dorota povědět, až jejím lichocením a prosbami pohnuta déle vzdorovat nemohla a děvčeti o ztrátě sedmi bratrů pověděla. Ó, jak se Bohdanka nad nešťastným osudem svých bratrů zarmoutila!

„Povídej mi, Dorotko,“ ptala se děvečky, „povídej, jak moji bratříčkové vyhlíželi?“

Dorotka začala chlapce popisovat od hlavy k patě, vypravovala, co který rád dělal a jedl, který byl dobrý a který lepší.

„Ó jak bych moje bratry byla milovala!“ vzdychlo děvče, když Dorotka svou chvalořeč dokončila, a na chvíli se zamyslíla. Najednou ale kadeřavou hlavinku vztýčila a ptala se: „Ale Dorotko, kampak moji bratři ulítli, což jsou na věky ztraceni?“

„Ztraceni? To snad ne; ale kdož ví, na kterém místě jsou zakleni. Pochybuji, aby se kdo odvážil po světě je hledat.“

„Kdybych já byla jen tak velká a silná, jako jste vy, já bych je hledala tak dlouho, až bych je našla.“

„Milá panenko, svět je velikánský, vy byste se v něm ztratila jako zrnko máku na širé pláni, to je bláhová myšlénka,“ vymlouvala stará děvečka Bohdančinu řeč. Ale to zmužilé děvče nepustilo myšlénku mimo sebe. Kudy chodila, tudy myslela na ubohé bratry, myslela na žel svých

rodičů, které často potají plakat vídala, a den ode dne byl úmysl její pevnější vydati se na cestu, až jen síly nabude.

Rok po roce plynul a Bohdanka vyrostla jako jedle, tělo její bylo jako ulité a tvář krásná, krásnější byla však její čistá, ctnostná duše. Po celý ten čas nezapomněla ani v okamžení na své předsevzetí, a když počítala osmnácte let, umínila si, že tu pouť nastoupí. Jednalo se tu jen o to, co tomu rodiče řeknou a zdali milované dítě do světa pustí. Bohdanka měla ale pevnou vůli na rodičích svolení vyprositi. Jedenkrát seděli otec a matka vedle sebe, a oba vzpomenuce na své syny, zaslzeli; tu přistoupila Bohdanka k nim a vzala je za ruce řkouc: „Mamičko, tatičku, neskrývejte přede mnou slze, já vím již, co vás trápí, a chci vám pomoci.“

„Ty, ty že víš, co nás trápí, a že nám chceš pomoci? To není možná!“ zvolali oba najednou.

„Ó je to možná, já vám jistě pomohu, jen když svolíte, oč budu žádat.“

„Kdo ti to pověděl, jak nám chceš pomoci, co žádáš?“ tázali se kvapně.

„Mně se zdálo již po tři noci, že přilítl k mému loži malý krkavec a takto ke mně pravil: ‚Nemeškej, Bohdanko, a vydej se na cestu. Já jsem jeden z tvých sedmi bratrů v krkavce zaklených, my na tebe čekáme, abys nás vysvobodila. Řekni to rodičům a vydej se na cestu, my tě povedem a chránit budeme, kamkoliv se obrátíš.‘ Tak mi po tři noci ten krkavec povídal, a já nyní vím, že jsem měla sedm bratrů, pro které vy želíte a jež vám já zase přivedu, když mi požehnání na cestu dáte a mne od sebe pustíte,“ dokončila Bohdanka, která si byla sen jenom vymyslíla, aby snáze svolení od rodičů obdržela.

„Dítě, dítě, také tebe máme želet, máme ještě poslední radost ztratit? Ne, ne, ty nás nesmíš opustit,“ naříkali ubozí, lekajíce se slov dceřiných.

„Mám tedy nechat bratry zahynout, kteří jen ve mne svou naději skládají? Nechte mne jít a nemějte starosti, že v širém světě zahynu, láska mne povede a ostríhá na všech cestách mých. Jaká to bude radost, až vám bratry přivedu a zdravá do vašeho náručí se vrátím!“ Tak a ještě mnohem úsilněji prosila a dotírala na rodiče Bohdanka, až konečně svolili, ačkoli s hořkými slzami a s těžkým srdcem.

Nyní si uchystala Bohdanka pocestní šat a za několik dní byla na cestu připravena. Když se od rodičů loučila, dala jí matka prsten s ruky a řekla: „Po tomto prstenu tě moji starší synové poznají, to byla jich nejmilejší hračka, když jsem je na klínu držívala.“

S bolestí požehnali rodiče své jediné drahé dítě a s těžkým srdcem se i Bohdanka s nimi rozloučila. Než úmysl její ani na okamžení neochábl. Odhodlaně pustila se do dalekého světa bez průvodce, bez ochrance, jen čistá láska sesterská bděla nad ní a nedala jí klesnouti.

Dlouho chodila, aniž se byla čeho o bratřích dověděla. Jedenkrát přišla do velkého lesa, a bloudíc drahý čas po něm, našla chaloupku, do níž vešla. Bylo tu chladno a líbo, ale i ticho a pusto; Bohdanka sedla a čekala, kdo přijde. Najednou se dvěře otevřely a do nich vkročil se šumotem divoký mládenec.

„Co tu hledáš, kdo jsi?“ ptal se Bohdanky a dech jeho ji silně ovanul.

„Nehněvej se, pane, já hledám svých sedm bratrů, dnes jsem v tomto lese zabloudila a do chaloupky vaší vkročila. Nech mne zde odpočinout.“

„Já jsem vítr a každého, kdo mi v cestu přijde, roztrhám. Ale že jsi umdlena, popřeji ti odpočinutí.“

Bohdanka si zase usedla a myslila, když je mládenec vítr, že by snad o bratřích vědět mohl, a umínila si, zeptati se ho na ně. „Pane,“ začala po chvíli, „již dlouhý čas tomu,

co chodím po světě a hledám svých sedm bratrů, kteří jsou v krkavce zakleni; nemáš zdání, kde by se nacházeli?“

„Nemohu ti o nich povědět, ale můj bratr měsíc, ten by měl vědět, kde jsou; že jsi tak hodna, chci tě k němu donést.“

Bohdanka byla s navržením spokojena a divoký mládenec vzal ji do náručí. Jako by prsa jeho byla naplněna vonným kvítím, tak líbě vanul dech jeho.

Měsíc byl bledý mládenec se stříbrnými vlasy. „A čeho u mne pohledáváš?“ ptal se Bohdanky, když ji k němu vítr donesl.

„Pane, hledám sedmero bratrů v krkavce zaklených. Bratr tvůj povídal mi, že bys o nich věděti měl; prosím tedy, abys mi pověděl, kde jsou.“

„Rád bych ti pověděl, kde se nacházejí, ale nevím o nich ničeho. Bratr můj slunce, ten ti dá nejjistější zprávu. Chceš-li, donesu tě k němu.“

Jakž by nebyla Bohdanka chtěla. S radostí svěřila se stříbrovlasému mládenci a ten ji donesl k slunci, bratru svému.

Slunce byl mládenec zlatovlasý, krásných tváří. Když mu Bohdanka žádost přednesla, odpověděl: „Vím, kde jsou bratři tvoji, a chci tě k nim donést. Dříve si však odpočiň a posilň se večerí.“ Na ta slova musela se Bohdanka posadit a povečeřet. Bylo to kuřátko, co k večerí dostala.

Když se najedla, promluvil bratr slunce: „Panenko, kostičky nenech ležet, seber je a vezmi s sebou, budou ti k dobrému.“

Bohdanka uposlechla a kostičky do zástěry svázala. Ještě si trochu odpočinula, a když noc přecházela, přijel slunce se zlatým vozem, Bohdanka sedla do něho a již jela přes hory a doly. Kolik hodin jízda trvala, než se octli ve tmavém údolí, kolikolem vysokými skalami obklopeném, bylo

by těžko vypočíst. Tam ji zlatovlasý mládenec s vozu ssadil a řka: „Nyní si pomoz sama!“ zmizel.

Bohdanka se ohlédla kolem sebe, a vidouc ty vysoké skály a to prázdné údolí, nevěděla, kde má bratry hledat. „Snad jsou na některé skále,“ pravila sama k sobě; „ale jak tam nebohá vylezu?“ I chodila od jedné ke druhé, až se u té zastavila, která se nejpřístupnější býti zdála. Aby mohla snáze lézti, vykasala sukně, ale vtom jí ze zástěrky kostičky vypadly. A hle, jaký to div! z kostiček udělal se žebřík, dosahující až na vrchol skály. Hbitě začala Bohdanka po špruhách lezti, až se šťastně na poslední dostala a v jeskyni se octla, kde hned na první pohled viděla, že obydlí bratrů našla. Stálo tam sedm postelí, uprostřed stůl a na něm bylo pro sedm osob prostřeno. Krmí tu bylo dost a oheň nebyl ještě vyhasnul. Honem tedy vybrala Bohdanka, co potřebovala, a začala strojit sedmero jídel, pro každého bratra jiné. Hotova jsouc s vařením, postavila jídla na stůl, svlékla prsten matčin s prstu a položila jej pod talíř, který byl na prvním místě, neboť se domnívala, že tam jistě nejstarší bratr seděti bude. Potom všecko urovnala, skrčila se za jednu postel a čekala, až bratři přijdou. Netrvalo to dlouho a bratři krkavci přišli z lovu domů.

„Co to!“ zvolal první, „jídla na stole, kdo je připravil?“

„A pohledte pak, bratři, ty jídla jsou jako schválně pro nás připravena, každý má, co nejraději jídá,“ zvolal druhý.

„Bratři, bratři, tu je matčin prsten, musí tu někdo z domu býti,“ zkríkl radostně nejstarší, když přiklopený talíř pozdvihna prsten našel.

„Tedy hledejme po jeskyni,“ navrhl Jaroslávek. Všickni se na ta slova obrátili a hledali a tu za sebou Bohdanku spatřili. „Kdo jsi?“ ptali se jedním hlasem.

„Vaše sestra Bohdanka; nesu vám pozdravení od matky a od otce; abyste mi ale uvěřili, dala mi matka svůj prsten.“

„Ó my ti věříme, žes naše sestra, kdož jiný byl by se k nám odvážil!“ zvolali bratři. Hned jí udělali místo u stolu, a když mezi nimi seděla, musela vypravovat, co se doma od jich zmizení stalo, což ona mileráda učinila. Po ukončení svých zpráv ptala se bratrů, jak by možná bylo, aby je vysvobodila.

„To je těžká úloha, ač se ti bude lehkou zdáti,“ povídal nejstarší z nich. „Chceš-li nás, milá sestro, vysvobodit, musíš nám ušít každému po košili. Musíš však len sama zasít, vyplet, vytrhat, připravit i sepříst, předivo sama utkat, plátno vybělit a košile z něho ušít. Při tom všem nesmíš ale slova promluvit, ať se s tebou cokoliv děje. Troufáš-li si to vyvésti, vysvobodíš nás.“

„To není tak těžká věc; všechny ty práce já dobře umím a mlčeti mi nebude za těžko, když vím, že vás tím vysvobodím,“ odpověděla dobrá sestra.

Za ta slova bratři div jí ruce nezulíbali. Po večeři udělali jí lože a ona brzy usnula.

Ráno po snídání dal jí bratr skříňku se semenem a řekl: „Nyní musíš od nás pryč, milá sestro; chceš-li nás vysvobodit, vezmi to semeno, pojd' s námi, a my ti místo k setí vykážeme.“

Bohdanka byla volna učiniti, jak bratr pravil, a vezmouc skříňku do ruky, kráčela za ním. Když přišli do pěkného údolí, vykážali jí bratři pole k setí lnu a vydutou vrbu k obývání, potom se s ní smutně rozloučili a odešli do své jeskyně; Bohdanka pak ihned pole připravila a semínko zasíla. Mezitím, co semeno vzcházelo a len povyrůstal, měla ovšem trochu dlouhou chvíli, ale ona chodila po údolí a po lese aneb krásnila své obydlí, vydutou vrbu. O pokrmu starat se nemusela, neboť po každé včas měla snídání, oběd i večeři ve vrbě, a ač věděla, že jí to bratři nosí, přece žádného neviděla. Brzy byl len tak daleko vzrostl, že jej musela Bohdanka plet, a tu bylo na čas práce

dost. Od pletí až k trhání lnu opět doba uplynula a již měla čáku, že dlouhou chvíli míti nebude. Ona pilně prostírala len na rosu, obracela jej, a když byl odrhnut, zklepán a zvochlován, byl měkký jak hedbáví. Náradí k tomu jakož i vřeten a přeslici s kuželem našla v čas potřebný ve vrbě. Nyní měla již všecek len v žemních a mohla začít příst. Sedla tedy ke přeslici, a již se vřetenko točilo jako čamrda; vzpomněla si přitom na své rodiče, jak sedávala s matkou a Dorotkou při přeslicích a otec jak všelicos povídal aneb čítal.

„Teď budou sedat sami,“ myslila si v duchu, „a budou na mne pamatovat, kde asi jsem a jestli mne do smrti uvidí. Ráda bych byla, kdyby do zejtrí úkol můj hotov byl, ale to není možná. Však uplyne čas co nevidět a Pánbůh nedopustí, aby se nás rodiče nedočkali.“ Přitom utřela slze, které jí byly do očí vstoupily, zástěrou, a když ji zase spustila, viděla před sebou psa, který okolo ní čuchal a do štěkání se dal. I vystoupila z vrby a koukala, je-li kdo na blízku, komu by pes ten náležel, a tu viděla z daleka kočár přijíždět. I schovala se do vrby a začala psa odhánět, ale ten pryč jíti nechtěl a neustále štěkal. V kočáře seděl mladý pán, který se z cesty do svého zámku vracel a do údolí toho zabloudil. Slyše psa štěkati, poslal kočího, aby se podíval, co to znamená. Kočí šel, a když Bohdanku ve vrbě seděti a přísti viděl, ptal se jí, kdo je a proč v té vrbě sedí.

Ale Bohdanka zavrtěla hlavou a ukázala na ústa, že je němá. Na to znamení se kočí k pánu svému vrátil a co viděl, vypravoval, s doložením, že je ta němá panna překrásná. Pán ihned poručil, by kočí k vrbě zajel; tam pak skočil s vozu a k panně vkročil. Jako dříve kočímu, ukázala Bohdanka nyní i pánu, že mluvit nemůže; ten ale, nedbaje na to, umínil si, že vezme krásnou přadlenou s sebou, neboť se mu velice zalíbila. Toto své mínění také ihned Bohdance vyjevil.

Děvče se ovšem nad tím velice zaleklo, ale v okamžení vzpomnělo na slova bratrova, že musí trpělivě a mlčky všecko snášet, cokoliv se stane, a odhodlaně poddala se vůli pánově v přesvědčení, že zkouška ta k vysvobození bratrů potřebna jest.

Pán pln radosti, že se děvče nezdráhá, nemeškal dle její poukázky všecek len, jakož i přeslici a vřeteno na vůz odnesti. Když se byla Bohdanka i on posadili, švihnul kočí do koní a ty uháněly v jednom kvapu. Na cestě chtěla se Bohdanka na mladíka podívat, neboť si byla v překvapení jeho tváře ani nevšimla, než sotva oko k němu pozvedla, již je zase sklopila. Inu, potkala se s jeho krásnýma očima, a to byly dvě slunce, do jichž paprsků ona hleděti nemohla.

Mlčky přijeli k jeho zámku; ona mluvíti mohla a nesměla, on mluvíti směl, ale nemohl samým zalíbením. Služebníci hleděli s podivením na Bohdanku, když ji pán s vozu dával a poroučel, by len a přeslici za nimi nesli. V domě jim vešla vstříc obstaralá hospodyně, nevlastní to sestra pánova, vítajíc je, ale v duchu žehrajíc. Byla to zlá osoba, která na světě žádného nemilovala kromě sebe; za to ji ale také nikdo nemiloval, vyjmouc bratra, který, jsa dobrosrdečný, co sestru ji náviděl a celé hospodárství jí svěřil. Ona znala jeho slabé stránky a tak se uměla k němu lichotit, že jí vždy věřil a často tím nespravedlivě jednal proti jiným. Bohdanka se vedlo v zámku dobře a domácí pán by jí byl pomyslení udělal. Vidělat dobře, že ji miluje, a nebylo jí to protivné. A jakž také? Vždyť nebylo ani její srdce prosto oné vášně, která světem vládne.

Proto však přece na své bratry nezapomněla, pilně předla a ani tenkrát slova nepromluvila, když se jí milovaný mladík tázal, chce-li býti jeho ženou. Oni si však i beze slova rozuměli, neboť když od ní pán odcházel, jsa celý blažen, poroučel sestře, aby přípravy k svatbě dělala.

Té to ale nebylo po chuti, že si bratr neznámé děvče vezme, pročez mu to na všelijaký způsob vymlouvala, ale tenkrát se zmýlila. Když viděla, že je všecko domlouvání daremné a že bratr jinak nedá, myslila: „Ať si ji tedy vezme, lépe tu němou sprostou dívku, než sobě rovnou, však ona mi panování v domě nepřekazí, aniž se opováží nade mne se postavit; a kdyby přece, potom bych se postarala o prostředek, že by panování její na věky přešlo.“

Tak si myslila ta nenávisti plná dračice a jakoby s největší chutí přípravy k svatbě činila. I Bohdanka musela na několik dní přádlo odložit a místo se lnem se svatebním šperkem a věncem se obírat, hosti vítat a domácí paní představovat. Vpravilať se tak brzy do všeho, co jí bylo nové, že sám její manžel jinak nemyslí, než že z panského rodu pošla. Sestru manželovu brzy prohlédla, nenechala to však na sobě znáti, byla k ní přívětiva a laskava, ale v domě poroučela nejvíce sama, a kde mohla, učinila dobrodiní. Služebníci poznali, jak dobrou paní mají, a brzy jí všickni dobrořečili. Manžel jí kolikráte říkal, aby tak pilně nepředla, že to nemusí býti; ale ona si to vymluvit nedala a konečně mu znamení dala, že by se stala nešťastnou, kdyby jí nenechal v tom celou vůli. Od té doby mohla dělat, co chtěla.

Když byla s přádlím hotova, dala si postavit v pokoji stav a začala tkát. Nebylo to nic divného, an tenkrát ty nejvznešenější paní všechny domácí práce vykonávaly. Za nějaký čas cítila se býti Bohdanka matkou a tu dosáhlo štěstí jejího manžela nejvyššího stupně a již si nic jiného nepřál. Bohdanka ale přece jedno přání ještě měla a to se již k cíli chýlilo, neboť bylo již plátno vybielené a košile se šily. V domě chodila ale ještě jedna osoba, kterou to těšilo, že přijde mladý dědic. To byla sestra pánova; v její jedem skrz naskrz napuštěné duši zrodil se plán, docela jí hodný. Lísala se k Bohdance a tak upřímně se k ní stavěla, že ta lsti

a ouskoky neznající duše jí uvěřila. Když docházel již čas, dostal pán od přítele list, aby mu v jedné při nápomocen byl a na několik dní ho navštívil. Nerad opustil v tu dobu svoji drahou Bohdanku, ale nemohl to příteli odepřít. I přikázal přísně své sestře, jakmile se co přihodí, ať v okamžení rychlého posla k němu pošle. Ta slíbila, že tu největší opatrnost a bedlivost ve všem míti bude, a bratr, rozloučiv se s milovanou chotí, odejel pryč.

Za tři dni po jeho odjezdu porodila Bohdanka synáčka. Žádný ji neopatroval než švagrová. Jak se dítě narodilo, zacpala mu ústa, zaobalila do plenky a pustila oknem. Na místo jeho podstrčila kotě. Bylo to ovšem hrozné leknutí pro matku a ta nejbolestnější rána, která ji trefit mohla. Ale co měla říci? Žádný nebyl u ní, nikdo nevěděl, zdali to pravda či nepravda, a tudy musela mlčet, ač tušila, že to není možná, aby ji Pánbůh tak zkoušel. Švagrová ale toho okamžení list bratrovi napsala, a nejen že nešťastný porod manželčin vylíčila, ale i hroznou lež si vymyslela, že totiž jakýsi divný muž u postele se octl, a když Bohdanku objal, že se též v ošklivou ženu proměnila a s ním v neznámé řeči rozprávěla a se smála. Konečně mu připomínala divé ženky na mysl, dokládala, že Bohdanka takovou je, a nechce-li býti nešťastným, aby ji dal upálit. Též napsala lístek ku příteli bratrovu, aby ho u sebe zdržoval a k ženě ho nepouštěl, že je divá.

Když manžel Bohdančin list ten obdržel, nevěděl v zoufalosti co počít, ale přítel mu to rozmlouval a žádnou mocí od sebe jej pustit nechtěl, dokud by nebyl chladnější mysli. Přítel odbyl posla s vlastnoručním listem na sestru, kde jí zoufalost bratrovu oznamuje a také slibuje, že ho hned od sebe nepustí. Zatím byla sestra hrozné pohádky o švagrové roztrousila, že se i služebnictvo zděsilo a k ní jíti bálo, kdežto ji přece všickni tak srdečně milovali.

Když ji list došel, povídala, že je od bratra a že jí ozna-

muje, pro uvarování dalšího neštěstí, aby se divá žena hned na hranici upálila. Ten rozkaz se měl bez meškání vyplnit a hranice byla co nevidět hotova. Zatím seděla Bohdanka ve své ložnici tichá a bledá a došívala slzíc u poslední košile rukáv. O všech těch bezbožnostech švagrové neměla ani polovic vědomosti, ač poznávala, že se v ní zmýlila a že ona všeho toho zlého jest původem. Tu vkročí k ní švagrová a oznamujíc rozkaz manželův poroučí, ať se k smrti hotoví.

Dobře věděla Bohdanka, že to není poručení manželovo, ale co si měla počítí samojediná proti davu rozháraného lidu, který se již do světnice dral, by ukrutnou čarodějnici spatřil. Znamením prosila ještě, by ji nechala švagrová jen asi sedm stehů došít, které na rukávu chyběly, ale ani to jí dovoleno nebylo. Složila tedy košili k druhým a vzdychla: „Moji ubozí bratříčkové, já úlohu skončila, a kdež jste vy?“

V tom okamžení strhl se hrozný šumot, lid se rozstoupil a sedm krkavců přilítlo, nesouce na svých křídlech hezounké děťátko, které Bohdance do náručí složili.

„Zde, drahá sestro, jsme se ti poněkud odsloužili a nyní nám honem košile přehod!“ Tak řekl nejstarší bratr.

Radostí opojena vzala košile a jednu po druhé na bratry hodila. V tom okamžení se udělali z nich statní mužové a mládenci, jen tomu nejmladšímu Jaroslávkovi zůstalo na rameně sedm pírek, protože nemohla sestra těch sedm stehů došít.

V největší radosti zaklepou na dvoře koňská kopyta a v okamžení nato objímá Bohdanka svého manžela a klade mu do náručí vysvobozeného syna. Kdyby mu bylo možná bývalo ještě více ji milovati, jistě by to byl udělal, když se od švagrů dověděl, co pro jich vysvobození podnikla. V radosti a laskavém hovoru zapomněli na sestru pánovu, ale zato pamatovali na ni služebníci, kterým ona tak nedobrou paní byla. Když viděli, že ona všeho jest příčinou

a nyní skrze lid se prodírá, aby prchnout mohla, vzali ji za vlasy a bez milosrdenství na hranici hodili a podpálili.

Již byla ztracena, když se to bratr a Bohdanka dověděli. Ona se lekla, ale on ji káral, řka: „Děkuj Bohu, že nás jí zbavil; ona mně tak hrozné psaní poslala, že jsem div se nezbláznil. Ale přece jsem v tebe důvěru neztratil; navzdor všemu zdržování sedna na koně, byl bych přece již pozdě přišel, kdyby tvoji bratři tě nebyli vysvobodili.“

„Nyní na to všechno zapomeňme, vždyť jsme šťastni,“ odpověděla Bohdanka, líbajíc své krásné dítě.

Manžel její prodal panství a táhl se ženou a svými švagry k jejich rodičům. Jaká to byla radost pro rodiče, když se všechny dávno již za ztracené držané děti vrátily, a s nimi ještě nový syn a vnuk, to vypsat možná není. Co chybělo ještě k jich blaženosti?

VALENTIN BYL DESÁTNÍKEM, VOJÍN SPROSTÝM vojákem a Veselín byl bubeníkem. Valentinu se nechtělo poslouchat rozkazů strážmistrových, Vojínovi se znechutily hrubosti desátníkovy a Veselín nechtěl bubnovat podle taktu plukovního tambora. I usnesli se vespolek, že dají sbohem subordinací a že budou svobodnými chlapíky. Jednoho dne zrána hledali spoludruzi desátníka, sprostého a bubeníka, ale ti byli již daleko od pevnosti vzdáleni.

Šli oni zatím dlouhým lesem a byli veselí, jako pták, když z klece vyletí. Potravu měli v tlumokách, a tudy si z toho mnoho nedělali, že je noc přepadla, když ještě konec lesa nedošli. Nocování pod širým nebem na měkkém mechu nebylo jim protivné. Druhý den se ale již mrzeli, že posud z lesa vyváznouti nemohou, a třetí den nastala starost, neboť se hlad ozýval a potrava byla již došla. K štěstí počal les řídnout, k večeru téhož dne přišli do oudolí, v němž kromě zbořeného hradu žádné jiné obydlí lidské nespatriili.

„Není nic platno, hoši, musíme v tomto údolí přenocovat s hladovými žaludky. Dále jíti nemůžeme, noc je tmavá a cesta nepovědomá,“ řekl Valentin, když byli údolí přehlídli.

„Vlezeme tedy do toho hradu, a je-li tam nějaký zaklený duch, vysvobodíme ho.“ „A on nám musí dát poklad,“ navrhl Vojín a kráčel za Valentinem.

„Já bych dal poklad i s hradem za řádný oběd, tak jsem hladový,“ bědoval bubeník. Mezitím přišli až k rozbořenému hradu, do něhož vlezli. Kráčejíce prvním dvorem a druhým přišli do chodeb, zbloudili a octli se ve velké síni, kde stál uprostřed stůl, na němž bylo pro tři osoby prostřeno, jídel a pití hojnost, jakoby pro ně přichystáno.

„Kamarádi, tady musí vskutku nějaký duch vězeti.

Slyšel on bezpochyby, co jsem řekl, přilákal nás sem, a až se najíme, okáže se nám a o nějakou službičku nás požádá," ozval se Vojín, když spatřil stůl s jídlem.

„Až se najím, udělám, očkoli mne požádá, ale s hladovým žaludkem nejsem k ničemu schopen," odtušil Veselín, a již měl tlumok se zad a seděl u stolu.

„Mně se všecko zdá, že by vám žerty přešly, kdyby vskutku duch se okázal; ale tuším, že zde duchové bydlí, kteří si v dobrodružství libují, a přijdou-li nyní domů, nepřivítají příliš vlídně nezvané hosti," namítal Valentin, nejmoudřejší ze všech. Proto ale přece také ke druhým sedl, neboť měl hlad i žízeň a krmí lákalo.

Když se dosyta najedli a napili, začali teprv na mysli přemítat, co by bylo dělat, kdyby se loupežníci vrátili. Zbraně neměli kromě holí a v síni také žádných nebylo. Najednou však utichli, neboť se dvěře otevřely a do nich vešly tři černé panny, tváří černých i šatů.

„My jsme majetnice tohoto zámku," pravila ta největší z nich, „dvě stě let čekáme již na vysvobození, ale posud se to žádnému nepovedlo, aby nás vazby zbavil. Chcete-li se vy, mládenci, o to pokusit, povím vám, jak se to státi může, nechcete-li, musíte tu chvíli zámek i krajinu opustit, aby se vám nic zlého nestalo.“

„Je-li v naší moci, oč žádáte, chceme s radostí o vaše vysvobození se postarat. Zmužilosti máme dost, není-li pravda, kamarádi?" odpověděl pannám Valentin, obrátiv se při posledních slovech ke svým spoludruhům. Těm ovšem, když k činu přišlo, hrdinské vychloubání od huby tak nejelo jako dříve, ale přece jim vojenská ctižádost tolik ducha dodala, že svému kamarádu zmužile přisvědčili.

„Vězte," počala opět panna, „že musíte po tři noci s námi spát. Jste-li muži slušného chování a po ty tři noci se nás nedotknete, tedy nás vysvobodíte. Potom se staneme opět bílými a krásnými, jako jsme dříve byly, roz-

bořený hrad bude opět krásným zámekem a celé oudolí jedna zahrada. Budeme-li se vám líbit, stanete se pány toho všeho, ne-li, dáme vám zlata, co jen unesete, a věčně vám zůstaneme vděčnými dlužnicemi. Nyní vidíte, že naše vysvobození těžké není a jen od slušného chování vašeho závisí.“

„Toho se do nás nadíti můžete,“ ubezpečoval Valentin. „Rád bych, panno, za vás ten nejtěžší skutek vykonal, bych vám svou vděčnost za vaši vlídnou hostinnost najevo dal.“ Tak zdvořile doložil a pannám se poklonil, které odcházely.

„Ty bys nám byl krásně posvítíl s tvým nabídnutím. Jak kdybychom se byli museli se zlými saněmi a s draky potýkat?“ káral Vojín Valentina, když byly panny odešly.

„Já spolehal na vaše vychloubané hrdinství. Ostatně nemyslete, že je tato úloha lehčí než ona, kterou tys sobě, Vojíne, představoval. Jméno hrdiny si můžete i nyní zasloužit.“

„Věru lehká zásluha,“ smáli se druzí a hotovili se na lože, které pro ně ve vedlejších pokojích přichystány byly. Každý lehl do jednoho a všickni chtěli bdít, až panny přijdou. Vojín a Veselín brzy usnuli, jen Valentin viděl, když se panny přiblížily a tiše každá vedle jednoho lehla, ta největší k němu. Stavě se, jako by spal, konečně vskutku také usnul a odpočíval s druhými až do světlého rána. Probudivše se, viděli již místa po svém boku prázdná. Vstali tedy a do jídelní síně vkročivše uzřeli snídání již na stole. Po snídání přišly panny do síně a již byly bělejší než předešlého dne.

„Ani dnes, ani zejtra nesmíte ze zámku vyjít,“ řekla zase největší z nich. „Aby vám tedy nebyl čas dlouhý, vejděte do vedlejšího pokoje a bavte se dle chuti.“

Po těch slovích zmizely. Vojínové vešli do pokoje naproti ložnici; tam byla schránka s knihami, stůl, na němž

ležela šachovnice, kostky i karty a tři hromádky zlatých peněz. Na druhé straně zase stály a ležely všechny hudební nástroje, které toho času panovaly. Dle zvyku sáhli hoši k zábavám, které na stole ležely, a bavili se hrou, až byl čas k obědu.

„Takové živobytí bych si přál až do smrti,“ prohodil Veselín, když sedali k tabuli, jakou jen knížata mívají.

„Budeme-li se tak chovat po nastávající dvě noci, jako jsme dnes dokázali, tedy nás takové živobytí nemine,“ odpověděl Vojín.

„Ale rád bych věděl, co by se nám stalo, kdybychom se tak nechovali?“ řekl zase Veselín.

„Je-li ti živobytí milé a chceš-li ho v rozkoši užívat, tedy nemysli na to, sice se ti zkouška draze vyplatí,“ káral Valentin.

Po obědě bavili se opět ve vedlejších pokoji až do večera a potom ulehli. Tu noc nespal žádný z nich, když panny přišly, ale ani jednomu nenapadlo dotknouti se jich. Ráno, než se probudili, byly opět panny z postelí zmizely. Po snídání vešly k nim již o mnoho bělejší, a děkující prosily, by také poslední noc ještě slušně k nim se chovali, což všickni vespolek přislíbili.

O polednách, když se byl Veselín hodně ohnivého vína napil, ptal se kamarádů: „Ale rád bych přece věděl, co by se mi stalo, kdybych mojí panně hubičku dal; o hrdlo bych snad nepřišel?“

„Nu zkusme to, copak nám mohou ty slabé panenky udělat?“ navrhl Vojín, na něhož vínko též mocně oučinkovalo.

Jediný Valentin, jsa docela střízliv, kamarády své přísně káral a jim domlouval, aby takových žertů nechali, až konečně umlkli.

Když bylo ale po večeri, pošeptal Vojín Veselínovi, aby to však Valentin neslyšel: „Až třikrát na postel klepnu,

dej tvé panně hubičku, já to také udělám,“ a Veselín přisvědčil, že tak učiní.

Nežli ulehli, upomínal Valentin oba k slušnému chování a přesvědčen, že ho uposlechnou, položil se do postele. Za minutu přišly opět panny a polehounku vedle nich lehly. Valentin se ani nehýbal. Již se mu oči k spánku svíraly, tu slyší třikrát klepnout, hned nato bolestné vykřiknutí, udeření a zatřesení celého hradu, že nemyslel jinak, než že celý svět na něho se sype.

Právě když se chce vzchopit, cítí, že ho drží hebká ruka a že stojí v krásné zahradě, vida vedle sebe sličnou pannu, která s ním byla spala. Ale opět byla tak černá jako dříve.

Smutným hlasem řekla Valentinovi: „Kdybys byl tak věrolomným býval jako tvoji druzi, již by bylo tvého života konec, žes ale ničemností jejich nevinen, nedala jsem tobě zahynout. Já vím, že bys mne byl rád vysvobodil, a chci tobě býti vděčnou.“

Uprostřed té překrásné zahrady stál stříbrný strom a ten měl zlaté listí na sobě, které se, jak vítr vanul, pohybovalo a tím pohybováním líbě znějící tóny vydávalo, takže vespolek tu nejkrásnější harmonii tvořilo. Panna sáhla na strom, utrhla jeden z těch lupínků, a podajíc ho Valentinu, pravila: „Dar ten si dobře uchovej. Po třikráte můžeš tím lupínkem toho, kdo ti nejmilejší na světě, k životu vzkřísit, když mu ho na srdce položíš. Kdybys měl sám umřít, musí ti ho dát věrný přítel na srdce. Nyní pojď, déle tu zůstat nesmíš; až tě zpátky vyvedu, neobracej zraků svých zpět do údolí a jdi rovnou cestou dále.“

Po těch slovích vedla ho ze zahrady. Když přišli ale k hradbě, shýbla se, zdvihla do hrsti kamenů a dala je Valentinovi řkouc: „Ty tě před nouzí zachrání!“ Potom ho provodila tmavou chodbou dále, až se opět světlo ukázalo, a než jí mohl vojn díky své za všeliké dobrodiní vzdát, stiskla mu ruku a zmizela.

Všecko by se mu to zdálo býti jako sen, kdyby nebyl měl dary v kapse a kamarády nepohřešoval. Litoval jich, ale také se mrzel, že se tak marně o život připravili a ubohé panny nevysvobodili. Na příkaz panny vzpomenuv kráčel, ani se neohlédna, kupředu a o polednách přišel do jednoho města. Posud se nebyl na kameny podíval, které mu byla panna dala. Teprv nyní je vytáhl; ale jak se podivil, vida samé drahé kameny, mezi nimiž i diamanty. Dobře je zase schoval, a když se přesvědčil, že s penězi, co u sebe měl, na kolik dní vystačí, šel do hospody a dal si dobrý oběd udělat. Po obědě pustil se opět dále a tak chodil kolik dní, přešel několik městeček a dědin, až se dostal do jednoho většího města, kde se mu velmi líbilo.

Umínil si, že se dá k některému kupci do služby za mládeence, a dostane-li dobré místo, že tu zůstane.

I poštětilo se mu, že ho brzy jeden kupec přijmul, který měl sice pěkný krám, ale mnoho dětí, a tudy mu ročního platu mnoho dáti nemohl. Valentin ale docela žádného platu nežádal a řekl kupci, že on je při kupectví jen z pouhého zalíbení. Vlastně chtěl jen něčím a někde býti, aby se nemusel darebně po světě toulat, což se mu pranic nelíbilo.

Mezi dětmi kupcovými byla nejstarší sedmnáctiletá dcera jménem Leonora, děvče velmi hezké. Valentin prošel kus světa, viděl mnoho děvčat, ale po každé, když se na Leonorku podíval, byl by přísahal, že tak krásná žádná ze všech nebyla. A musel se na ni často dívat, protože seděla u stolu naproti němu. Valentin, nejsa stydlavý, nesklopil očí, kdykoliv se s jejími potkati musel. Ach! to byly oči, že by člověk na království nebeské zapomněl, když se do nich zahleděl.

Rodiče viděli ovšem brzy, že Leonorka polívku přesoluje a pečité připaluje a že nový mládenec více na dceru než na talíř hledí a převráceně odpovídá, když se ho kdo

nač táže, ale nebyli ještě usjednoceni, mají-li tomu přítrž učinit čili ne. Jen kdyby byli věděli, co vlastně ten mládenec jest, má-li vskutku jaké bohatství, že ani platu nechce, aneb dokonce jestli snad jen kvůli dceři k nim přišel, aby s ní mluvit mohl.

Jednou podvečer vyšel Valentin na procházku a zapomněl v roztržitosti klíček u svého pokoje. Paní kupcova šla okolo pokoje, a když tam klíč viděla, myslila si, že se musí přece přesvědčit, jestli služka novému mládenci pořádně uklízí a stele. Pomyslela, a již tam byla. „Jak náleží všechno dobře, čistě jako sklo,“ pravila. „Neslýchaná věc to, jak jsou ti zamilovaní lidé nepozorní, u skříně klíček nechá, u schránky též; aby sem někdo jiný vešel a třebaš něco vzal.“ Tak hubovala kupcova a popošla až ke schránce, na níž stála nevelká krásná skříně se stříbrným klíčkem. „Tu skříňku bych měla přece zamknout a klíček schovat, ale nač to, jestli v ní nic nemá? Aj, podívám se, však to neuhranu, ani kousek neuзму, když se kouknu.“ Vtom se klíček zatočil a víko se otevřelo. „Můj spasiteli, oheň!“ zkríkla stará, svítíc do skříně. „Plná truhlička ohně, ale to nemůže býti oheň, co je to? Věru-li pak, drahé kameny, oj jaké krásné, ani sama královna takových nemá. Toť je nějaký princ, nic jinak. Nu, toho si může Leonorka s Pánembohem vzít!“ dokončila paní kupcová, a když upokojila zvědavost a všechno opět uzavřela, vrátila se k muži a s radostí mu novinu povídala, dokládajíc, že ho Leonorka musí chtít, a kdyby se jí třeba nelíbil.

Když Valentin zpozoroval, že jeho láska rodičům proti mysli není, hleděl se přesvědčit o lásce dceřině, a jsa té jist, žádal o její ruku.

Rodiče chtěli, aby se dříve s vlastním jméním vykázal, a když se Valentin se svým bohatstvím, které v samých drahých kamenech záleželo, vytasil, tu hned svolení jejich obdržel.

Za krátký čas byla svatba a při oltáři měla nevěsta tak krásný šperk na sobě, že co město městem stálo, nikdo takový neviděl. Všechny dívky jí štěstí její záviděly. Valentin proměnil několik kamenů v peníze a žil se svou Leonorou, kterou miloval více než sebe samého, u rodičů v blaženosti a rozkoši.

Než bohužel! štěstí jeho dlouhého trvání nemělo. Po půl létě se Leonora roznemohla a navzdor všem doktorům a líkům třetí den umřela. Valentin tu stál jako strom, jemuž krutá bouře jedním rázem všecek květ srazí a pustý a nahý státi nechá. Jeho chlouba, rozkoš, jeho jediná radost ležela v rakvi, chladná a bezcitná jako socha z mramoru. Vší útěchy prázden, beze slov, bez myšlenky bděl u mrtvolý drahé ženy, šel za ní, když ji odnesli, a zůstal při ní v kostele. Domluvy rodičů, těšení přátel, vše bylo marné; sám a sám klečel u rakve, když již dávno obyvatelé města ve spánku pohříženi byli. Klečel a modlil se. Pomalu se mysl jeho jasnila jako nebe, když černé chmury prchají a hvězdičky jedna za druhou se ukazují, tak mu opět myšlenky přicházely jedna za druhou. Byly to samé sladké upomínky, které si co sestry ruce podávaly a tak jediný skvělý pás utvořily, jímž duši jeho poutaly. Tu slyší ty sladké tóny, ty harmonie! – „Ó anděle můj strážný, tys mne vysvobodila!“ zvolá najednou hlasitě Valentin, vyskočí a sáhne za řádra, kde nosil zlatý lupínek. Již ho chce své Leonore na srdce klásti, tu vidí na něm svinutého hada, který mu své žíhadlo ukazuje. Zděšen couvne Valentin zpátky a zakryje si oči, lístek pevně v ruce drže; po okamžení se však vzpamatuje, přistoupí blíže, ale již neviděl nic a směle lístek na milené srdce položil. Ó té rozkoše, když se to krásné oko zase na něho usmálo a to bělostné rámě plné živobyťí jej objalo!

Valentin chtěl hned se svou ženou zpátky se navrátit, ale ta nikterak domů jíti nechtěla a manžel jí musel přislíbit,

že s ní tu chvíli z města uteče a hodně daleko zajde, by se nikdo nedověděl, že z mrtvých vstala.

A což by jí byl Valentin odepřel?

Tu chvíli odebral se s ní z města, a než byl den minul, odpočívali v jedné vesnici. Tu si teprv Valentin vzpomněl, že nemá žádných peněz u sebe a bez nich že se do světa pustit nemůže.

„Vrať se tedy nazpátek,“ pobízela ho Leonora, „vezmi peníze, ale ať nezapomeneš na drahé kameny, já zatím tady zůstanu.“

Valentin odevzdal ženu svoji pod ochranu hospodského, který se zdál býti rozšafný muž, a navrátil se do města. Rodiče ho zdržovali, když jim řekl, že půjde do světa, ale nebylo naplat. Sebral všechny své věci, koupil koně a vůz, vzal jednoho ubohého sirotka za pacholka, a když se byl se všemi rozloučil, chvátal k vesnici, kde měl svůj nejdražší poklad schovaný. U hospody slezl, a vejda do sednice, ptá se, kde je Leonora. Ta mu vstříc nejde. Běda! s jakou to tváří vítá jej hospodář?

„Kde je moje žena, proč nepřichází mně naproti?“ ptá se Valentin.

„Pane, neuvalujte hněv na mne, já za to nemohu, ona se držet nedala, žena vaše je pryč.“

„Pryč? A kam by mohla jíti, samojediná bez peněz, bez ochrance?“

„To všechno má; když jste odešel, táhlo tudy vojsko a stavilo se v mé hospodě. Mezi nimi byl krásný mladý důstojník, tomu se vaše žena zalíbila a on jí; i umluvili se a navzdor mému domlouvání odejeli spolu pryč. Kam, to vám ani povědět nemohu.“

„Ó běda, běda mně!“ vzdychl si Valentin a padl polo-omráčen do sesle.

To byla horší rána než smrt; proti té měl lík, ale jaký lík měl proti nevěře?

„To není možná, aby mne byla zradila,“ zvolal najednou. „Ten svůdník hanebný ji odvedl, a ona jistě na mé vysvobození čeká.“

Tu chvíli poručil pacholkovi sednouti na vůz, zaplatil dluh a v okamžení klusali koně cestou, po které byli, jak hospodský ukazoval, vojáci odtáhli. Jeli jim pořád po stopě, až se jich ve vzdáleném městě dopídili. Brzy se Valentin dověděl, že Leonora vskutku u krásného vysokorodého důstojníka bydlí a za jeho paní platí. Všecka naděje byla tedy ztracena. Brzy si chtěl ubohý zoufat, neboť mu byl život bez ní očistcem, brzy chtěl jíti do dalekého světa; ale kdež by v celém světě místočka našel, aby na ni byl mohl zapomenout.

Po mnohém bolestném rozjímání ustanovil se na tom, že vstoupí do pluku toho samého důstojníka, u něhož Leonora byla, by ji mohl aspoň často vidět a býti jí nápomocen, kdyby jeho přispění potřebovala. Ani nepomněl na ty muka, které bude museti snášet. Ó jak rád byl by jí všechno odpustil, kdyby se byla k němu vrátila, jak vřele byl by ji k srdci přitiskl, které nikdy nepřestalo ji milovati!

Najmul si malý domek na konci města, tam své věci složil a koně postavil a pacholkovi poručil, aby všechno hlídal a žádnému neprozrazoval, kdo jeho pán jest; až ho bude potřebovat, že k němu přijde.

Pacholek miloval pána svého jako svého otce a s radostí byl by pro něho do ohně skočil; slíbil tedy vše vykonati, co pán poroučel.

Když to Valentin do pořádku uvedl, šel k důstojníku a hlásil se na vojnu. Důstojník vida, že je hezký silný chlapík, bez meškání ho přijmul.

Vztek a litost střídaly se v prsou Valentinových, když důstojníka spatřil. Kolikráte myslil, že ho musí zabít, ale tu hned přirozená rozvážnost zvítězila, zvláště když po-

myslel, že by ho tím méně Leonora náviděla. Skryl tedy bolest v prsou a oblekl na sebe kabát vojenský.

„Není-li to trest za přestoupení mých povinností?“ porozmejšlel přitom. „Jak je tomu dávno, odhodil jsem ten kabát co těžké břemeno s radostí od sebe, nyní ho dobrovolně oblékám, bych mnohem těžšímu břemenu ulehčil. Moji kamarádi zaplatili to smrtí, já horší mukou.“

Byl tedy náš Valentin zase vojákem, ale sprostým.

Začasté, jsa na stráži, vídal Leonoru po boku důstojníkově oděnou ve skvostném rouchu, s tváří jako bohyně krásy se honosící. Ale když za ní patřil, s jakou vznešeností po boku krásného mladíka kráčí, jak hrdá její tvář a ten jindy tak cudný milostný pohled jak frejovně k sobě vábí, tu se mu zdálo, že to jeho žena není. Jak docela jinak byla se v jeho duši vtiskla! Přece však i tak se mu líbila.

Za krátký čas dával důstojník bál a Valentin měl poručeno jíti ke dveřím na stráž. Bylo mu to dost proti mysli, ale kdo se na vojnu dá, musí bojovat. Věda, že voják to slovíčko *musíš* nikdy zapomenouti nesmí, vzal svou zbraň a šel na vykázané místo. U vchodu do osvětlené síně musel stát jako sloup a žena jeho se uvnitř veselila, nevzpomenouc, že je srdce na světě, které se pro ni užírá.

Jednu chvíli jí přišlo jíti zrovna okolo něho, tu se hrdě vztýčil a bystře se na ni podíval. Ona trochu zbledla, ale ani slova nepromluvic obrátila se od něho a hned domácího pána v davu hledala; tomu řekla s poděšením, aby jí pověděl, kdo je ten voják, co stojí u dveří na stráži, doložíc: „Jestli se nepostaráš, aby tu chvíli z města odešel, bude po mně veta; on mne bude všude pronásledovat a snad mne i života zbaví.“

„Nestrachuj se, moje drahá, on je již kolik neděl vojákem a snad se na tebe ani nehněvá! Vyhnat jej bez příčiny nemohu a příčinu nemám k němu žádnou.“

„Já vím již příčinu. On je zde na stráži, až po bále můžeš ho počastovat a já zatím budu hledět, abych mu do vojenského tlumoku stříbrné lžíce strčila, které napotom udáme, že se ztratily. U něho se najdou, a zloděj bývá hned oběšen, ne-li?“

„Ovšemže, ale je to nespravedlivé a já tomu přivolit nemohu,“ odpověděl důstojník, lekna se návrhu té ženy.

„Když tomu přivolit nemůžeš, tedy tě tu chvíli opustím.“

Sotva tu výhrůžku z úst vypustila, již klečel důstojník u jejích nohou a slíbil všechno, cokoli ona chtěla. Byla to ovšem hanba na muže a vojáka, že ženu ve zlém poslechl.

Když bylo po bále a všickni hosté se rozešli, poručil důstojník Valentinu, aby zbraň a vše odložil, sedl a trochu se posilnil. Ochotně Valentin poručení vykonal, neboť se ubohý domníval, že se to stává na Leonořinu žádost a že by snad ráda s ním promluvila. Důstojník ho vedl do jiného pokoje a tam ho ctíl jídlem a pitím, co zatím Leonora lžíce stříbrné do tlumoku mu strčila. Brzy viděl Valentin, že se zmýlil, a truchliv kráčel domů, neustále mysle na nevěrnici. Netrvalo to ale dlouho, stráž přišla a hned mu tlumok prohlížela, a když stříbrné lžíce vytáhla, byl do vězení odveden. Sám o příčině jednání toho rozmýšlel a ze všeho soudil, že Leonora důstojníku řekla, že je on její pravý manžel a důstojník že se ho zprostit chce. Věděl dobře, že bude usmrcen, a právě když měl býti zbaven života, zachtělo se mu déle živu býti. To bylo snadno, jen kdyby byl mohl se svým pacholkem promluvit.

Druhý den byl mu beze všeho vyslýchání ortel přečten, že bude k večeru oběšen. Tu teprv začal se strachem přemýšlet, jak by se svého sirotka dopídil. A hle! tu vejde do dveří pacholek jeho a v okamžení u pánových nohou leží, s pláčem je líbaje.

„Jak jsi se dověděl, že jsem tu?“ ptal se ho přísně.

„Ó pane, včera hned se pověst o vaší krádeži, na niž já

ovšem nevěřím, po městě roznesla, a já si vás dal popsat. Jak jsem se ale ulekl, když jsem uhodl, že jste vy to, pane a otče můj! Vydal jsem se dnes k žalárníkovi a prosil ho, aby mi dovolil s vámi promluvit a od vás se rozloučit, že jsme krajané. Ó můj nejdražší pane, kam se nebohý bez vás poděju?“

„Já vidím, že mne miluješ a že jsi můj jediný přítel na světě, proto ti také veliké tajemství svěřím,“ řekl Valentin a sáhl za nádra. „Tu máš zlatý lístek, ten dobře schovej; až budu mrtev, potom přijď ke mně, ale aby tě nikdo neviděl, polož mi ten lístek na srdce, a já opět obživnu. Tak mi prokážeš velké dobrodiní, a já se ti odsloužím otcovskou láskou.“

Sirotek vzal lístek, s radostí vše vykonati přislíbil a mnohem veselejší se vrátil. K večeru byl Valentin k smrti odveden a odpraven. Jak se ale lid rozutíkal a nikoho viděti nebylo, spěchal pacholek k popravišti, aby svého drahého pána vzkřísil. Sotva lístek na srdce mrtvému položil, vzbudil ho k životu a s nevýslovnou radostí krácel nyní s pánem k malému domku.

Druhý den po odpravení bylo slyšet, že se paní důstojníková roznemohla a brzy nato že umřela. To byla pro Valentina radostná zpráva; nyní ji mohl po druhé vysvobodit, a potom myslil, že nebyla přece její láska uhaslá a snad ze zármutku nad jeho smrtí že se roznemohla a umřela. Viděl její pohřeb, slyšel nárek důstojníkův, ale srdce jeho plesalo. Až nad oči v plášť zaobalen čekal do tmavé noci, potom prosil hrobníka, aby mu otevřel, že chce ještě jednou svou paní vidět. Hrobník v domnění, že to důstojník, šel napřed a bez prodlení mu hrobku otevřel, zanechaje ho tam samotného. Bíle přistřižená ležela Leonora v rakvi. Nemoha se již ani té rozkoše dočkat, až ji v náruč svou pojme, rozhrnul závoj, odhalil nádra a tu viděl při záři světél svinutého hada na srdci jejím ležeti.

I bylo mu, jako by někdo šeptal: „Zabí ho,“ a již sáhla ruka jeho po něm a noha potřela navždy jedovatou obludu. Zlatý lupínek se zatřpytil na jejím srdci a hluboký vzdech se vyvinul z bílých ňader.

„Ach, jak je mi volno,“ zašeptala tiše.

Tu slyší své jméno vedle sebe, pozvedne oči, vyskočí, a prosebně ruce k muži svému vztahujíc, volá: „Odpust duchu čistý, že jsem tě hanebně zavraždit dala! Hrozná svůdná myšlenky usadily se v mysli mé, ukrutná tíže svírala prsa má, co jsi mne po prvé od smrti vysvobodil. Od té doby se jiná duše ve mně usadila a já ji poslechnout musela; ta mne trýznila a o veškerou blaženost připravila, když jsem tvou smrt chtít musela. Odpust, odpust!“

„Já již dávno odpustil,“ přetrhl její nářek Valentin, „vědět jsem, že cizí duše tvé tělo na se přijala; ty bysi mne nebyla tak mučila. Nyní jsem zase živ, tvého ducha zlého jsem potřel, pojď tedy do mého náručí, bych viděl, že jsem tvoji lásku opět obdržel,“ a v radostném úžasu vinula se Leonora k prsoum svého manžela.

Tiše odnesl Valentin svou drahou ženu do domku, věrný pacholík zapřáhl do vozu a pryč to šlo jedním cválem do šírého světa. V jedné vzdálené krajině koupili statek a žili v blažené lásce až do smrti, od které se již vysvoboditi nemohli a nechtěli.

K JEDNOMU SEDLÁKU PŘIŠEL KMOTR JEHO.

„Vítám tě, kmotře,“ řekl sedlák a potřepal kmotrovi rukou, „tyť jsi u nás již nebyl nepamětnou dobu, čímžpak tě uctíme? Selko! zadus chutě tři holoubata, a než je upečes, přines chléb, med a něco k zapití.“

Tak poroučel sedlák a selka se otočila na patě a běžela ven, by zadusila holoubata. Ještě je ale neměla oškubané, musel sedlák, protože byl rychtářem, k nějakému řízení a kmotr zůstal sám.

„Nestýskejte si, kmotře,“ omlouvala se selka, „já budu s pečením hned hotova a sedlák se snad také co nevidět vrátí. Chcete-li, vejďte zatím do sadu, máme zralé hrušky, budou-li vám po chuti.“

„Jen si jděte po své práci; podívám se tedy trochu do sadu,“ řekl kmotr a šel tam. Selka si s prací pospíšila, a než by si pomyslíl, byly holoubata na pekáči, a za chvíli to vonělo po celém statku. Selku ta vůně tak rozmlsala, že když skoro již dopečené holoubátko obracela, nemohla se zdržet a jedno křídélko uloupala.

„Beztoho bude jedno holoubě pro mne; ať je tedy sním dříve nebo později, vše jedno.“ Tak si myslila selka a po křídélku uloupala nohu a tak dále, až jedno holoubě z pekáče zmizelo.

Ale což to bylo, jedno holoubátko, toť jen tak pro laskominy, pro pochoutku!

„A což,“ rozjímala dále, „kdybych i to druhé snědla, vždyť by mne sedlák proto nezabil. Ba právě že nezabil; ano, naopak, kdyby věděl, že mám na ně takovou chuť, sám by mi je dal. A tudy je to jedno, dá-li mi je, anebo si je vezmu sama.“ A mezi tím rozjímáním snědla pomalu i druhé holoubátko. „A co s tím třetím?“ pravila sama

k sobě a s chutí se na třetí podívala. „Jedno nepostavím před kmotra, bylo by to pro hanbu, raději nic, ano raději nic. A nevidáno, vždyť to není žádná vzácnost, má-li kmotr to holoubě nebo nemá.“

Po těch slovích mlsná selka holoubě na vidličku napíchlá, a než by pět Zdrávasů odříkal, ve zdraví je požila.

Nyní, když svou chtíč uspokojila, dělal jí prázdný pekáč přece vrtochy, i přemýšlela, jak se asi z toho vyvleče. Ale ještě nebyla usjednocena, jakou výmluvu si vezme, když pacholek do kuchyně vešel a selce oznamoval, že se sedlák vrací. Strčila honem pekáč do trouby, vyběhla na dvůr a již měla plán hotový. Jedním skokem byla v zahradě a jakoby v největším strachu křičela na kmotra: „Milý kmotře, pro všechny světice vás prosím, utecte, můj muž se vrátil domů a je zlostí celý bez sebe; hledá tam nůž a křičí, že vám musí obě uši uříznout.“

„Mně?“ divil se kmotr. „Snad se, kmotříčko, mejlíte? Já jsem mu ani slovem neublížil, proč by mně uši chtěl uřezat?“

„To já nevím, co se mu stalo, ale prosím vás, jen utecte, já bych měla z toho smrt, kdyby se vám u nás něco stalo. A sedlák v zlosti není svůj, zabít a nezabít je mu jedno.“

Kmotr tedy na takové přátelské domlouvání dlouho se nerozmejšlel, přeskočil plot a polní stezkou šel k domovu.

Selka, sotva vyšla ze sadu, potká sedláka.

„Nu kde je kmotr? Zavolej ho a dej nám jíst, snad jsou už holoubata upečena?“ ptal se sedlák selky.

„Ba, ptej se na toho šibala, celá se zlostí třesu. Před chvilkou přijde mi pacholek povídat, že se hned vrátíš, já skočím chutě do sklepa pro ubrousek do truhly, zatím šelma kmotr všechny tři holoubata z pekáče ukradl a s nimi pryč. Já něco takového zahlídla, když se po sadu kmitl, ale kdož by ho dohonil!“

„I toť bych jaktěživ do kmotra neřekl!“ divil se sedlák.

„Ale počkej ty nezdvořáku, ty zloději, přijd' mi ještě jednou. Já se již na ty holoubata těšil, byly žluté jak mandle. – Ne, darovat mu je přece nemohu – kousek mi musí dát, aspoň kousek.“

A sedlák natáhl nohy, přeskákal dvůr i sad a uháněl za kmotrem, neustále křiče: „Jen kousek chci, ty šibale, jen kousek!“

Ale kmotr, když viděl sedláka za sebou běžet, chytl si uši a metal, co nohy stačily, takže ho sedlák nemohl dohonit a chuť na holoubátka na podruhé odložit musel. Mlsná selka se ale oběma kmotrům v duchu vysmála.

TŘI RADY

BYL JEDEN BOHATÝ KUPEC A JEDEN CHUDÝ. TEN bohatý byl tomu chudému za kmotra, ale nikdy mu v nouzi nepomohl, protože byl ukrutný skrblík.

Jedenkrát se trefilo, že jeli oba do dalekého města. Bohatý kupec jel, by svůj vůz zbožím naplnil a hodně vydělal, chudý jel, aby vůz i s koněm prodal a na zádech trochu zboží domů přinesl. I přišli na oběd do hospody; bohatý seděl zvlášť, maje před sebou dobrý oběd, chudý seděl také zvlášť, a měl před sebou jen skrovný obídek. Tu přišel žebrák a prosil o almužnu nejdříve ovšem toho, co měl před sebou pečení; ale bohatý kupec se na něho zle osopil, řka, aby se tu chvíli odstranil. Chudý kupec ale vytáhne z kapsy groš, podá ho žebrákovi a přidá k tomu ještě trochu od skrovného oběda.

Žebrák vroucně poděkoval, a když vyšel kupec ven, povídal chudému: „Pane, já vím, že jste svůj poslední groš se mnou rozdělil; chci vám býti za to vděčným. Poslechněte tři rady: Předně, neopouštějte nikdy starou cestu pro novou; za druhé, nenocujte v hospodě, kde je mladá šenkýřka a starý šenkýř; a za třetí, nesvěřujte žádné tajemství ženě. Zachováte-li se dle toho, budete šťastný a vzpomenete často na starého žebráka.“

Chudý kupec poděkoval žebráčkovi za rady a ten odešel. Po obědě se oba kupci zdvíhli a na cestu se vydali. Když přijeli na kus, nutil chudý bohatého, aby jeli starou cestou, že si půl hodiny nadjedou; ale bohatý si nedal říci, nýbrž jel novou cestou. Chudý uhnul a dal se na starou, spoléhaje na radu žebrákovu, že mu z toho štěstí vyplyne.

A vskutku se tak stalo. Netrvalo to dlouho, tu zakopnul kůň do kořene, který se přes cestu táhl, ten se vyvrátil a zpod něho vyvalil se kotel peněz. Kupec zavýskl, sebral

peníze, stokráte v duchu žebrákovi poděkoval a s radostí kotel do vozu uschoval. Bylo po nouzi a po starosti! O půl hodiny přijel dříve na hospodu, a když tam druhého kupce ještě nenašel, poslal mu naproti pacholka s přípřeží, který ho musel čtvrt hodiny z bláta páčit. Teprv nyní litoval, že kmotra neposlechl, ale ten se mu vysmál.

Zatím pozoroval chudý kupec, že je v té hospodě hezká hospodská a starý ošklivý hospodský, a již tam neměl stání. Bohatý však na jeho radu nedbal a nikterak s ním dále jíti nechtěl pouze pro tu jedinou příčinu, že je šenkýřka hezká. Odešel tedy chudý sám, ale jen nedaleko do druhé hospody.

V noci mu to nedalo pokoje, proč by asi v takové hospodě zůstatí neradno bylo. Sebral se, šel ven a vloudil se až pod okna té hospody, kde bohatý kmotr spal. Najednou k půlnoci otevře se pomalu okno, ozve se šepot a muž v plášti zahalený leze dolů. Kupcovi napadlo, aby mu uřízl kus pláště, a již byl nůž v ruce a kus pláště ušmíknuto. Okno se zavřelo a muž šel ve vesnici do jednoho stavení, kupec pak na své lože.

Ráno sotva Pánbůh den dal, stal se pokřik, že ten cizí kupec, co v hořejší hospodě zůstal, starého hospodského zabil a také již do vězení dán jest. Tu se chudý kmotr sebral, šel k úřadu, vše udal, co v noci viděl, a kus pláště, který byl vrahovi uřízl, ukázal. Na to udání drželo se vyšetřování a brzy našli vraha. Byl to mladý chasník, který za šenkýřkou chodil a jejím návodem sveden muže zabil. Bohatý kupec, jsa vazby zproštěn, děkoval kmotru svému a slíbil, že ho nikdy v nouzi neopustí. Tento se nemusel ale již na pomoc bohatého kmotra spoléhat, an sám bohatší byl. Chudý – nyní také již bohatý kmotr – jel po koupi domů, ale druhý zůstal ještě déle na cestě. Přijížděje k domovu, chtěl se přesvědčit, zdali i třetí rada žebrákova dobrá byla. Koupil tedy zabité tele, svázal je do pytle a

hodil na vůz. Se soumrakem dorazil domů, kde ho již starostlivá žena s ouzkostí čekala. Jakého tu bylo ale divení, když muž skládati počal, a zboží tu bylo, jaké nikdo ve městě neměl.

„Proboha, muži, kdo ti dal tolik na dluh?“ ptala se kupce.

„To všecko je moje jmění. Ale teď mi pomoz ten pytel dát dolů, vezmi klíček a pojd' do sklepa,“ poroučel muž, když se dostal až k pytli, kde tele bylo. Žena lekla se krve. Aby nikdo nepřišel a neviděl, co se stalo, pospíchala do sklepa, nemohouc se dočkati mužovy zpovědi.

Když přišli do sklepa, povídá muž: „Abys věděla, ženo, zač jsem to zboží nakoupil a kde jsem peníze vzal, tedy věz, že jsem na cestě našeho skrblého kmotra zabil. Měj rozum a drž jazyk za zuby, to víš, co by se mi stalo, kdyby se to prozradilo.“

Žena příslibovala hory doly, a ač se strachy třásla a plakala, přece se brzy upokojila.

Druhý den byla v hospodě muzika. Kupec vzal několik tolarů do kapsy, ženu pod paží a šel se trochu povесelit. Bylo tam několik měšťanek a měšťanů, samí známí, a kupec i kupcová dali se do tance. Kupec ale naschvál se ženou netancoval a provádl vždy jen druhé ženy, co kupcovou vždy více a více mrzelo. Konečně přijde k němu a začne mu domlouvat; kupec se smál a tím ji ještě více rozhněval, takže hlasitě nadávat začala. Tu se on obrátí a pleskne ji přes hubu. To byl olej do ohně.

„Ty ošemetníku, šejdíři, ty vrahu, chceš mne zabít, jakos zabil kmotra? Myslíš, když máš v kapse oloupené peníze, že smíš mnou pohrdat a jen pro jiné oči míti? Ne, ne, půjdu a udám, že jsi kmotra zabil a do sklepa ho zakopal.“ Tak křičela žárlivostí rozvzteklá žena před užaslými hostmi.

Hned se měšťané kupce chopili a jeden běžel poptat se

bohaté kupcové, zdali její muž doma, aneb co o něm ví. Za chvíli ale přišel zpět se zprávou, že kupec nyní přijel.

„Co to tedy ta žena povídala?“ ptal se jeden druhého.

„Povídala to, co jsem jí řekl,“ ozval se kupec pln smíchu. „Posadte se zase na své místa a já vám povím, co se mi na cestě přihodilo.“

Měšťané sedli a kupec jim začal o žebráčkovi vypravovat. Když byl všecko vypověděl, doložil: „Nyní jsem se o pravdě třetí rady jeho také přesvědčil. Běda, kdybych byl kmotra vskutku zabil a ženě tajemství svěřil!“

Měšťané se smáli, ženy se hněvaly, ale kupcova žena litovala své přenáhlení a svatosvatě muži slibovala, že si dá na jazyk dobrý pozor. Jestli to vskutku učinila, není známo.

U LESA STÁLA CHALOUPKA A TAM BYDLEL DRVOŠTĚP se ženou a dvěma dětmi, děvčetem a chlapcem. Ta žena byla jejich macecha; matka jim byla před nedávným časem umřela a otec si vzal druhou ženu, o které se pravilo, že je čarodějnice a že i drvoštěpu učarovala. Pro děti to byl alespoň tuze nešťastný den, když novou matku dostaly; to nebyla ta dobrotivá matička, která pro ně hospodařila, za ně pracovala, je ošetřovala a k dobrému chovala. To byla zlá macecha.

Od rána do večera musely pracovat, seč síly nebyly, k jídlu měly málo a večer chodily spat jako kořata na holou pec! Nikdo se s nimi nemodlil, nikdo je na dobrou noc nepolíbil; nebylo tu drahé ruky, která vždy měkkou podušku pod hlavami natrásala. Otec byl celý den v práci, a jestli si mu děti někdy požalovaly, byly tím více od macechy bity. Mlčely tedy, těšily se spolu, a když si k spaní ulehly, poplakaly a modlily se, by je matka brzy k sobě do nebe vzala.

Tu prosbu matka vyslyšet nemohla, ale na její přímlovu byly děti silné a krásné, ač bez ustání pracovat musely, a to hnětlo macechu, neboť by je ráda byla ze světa sklídila. Když již hezky odrostly, nutila muže, aby je poslal na službu, ale tomu on přivolit nechtěl, an prý nebožce přislíbil, že je bude mít do zaopatření u sebe. Macecha vidouc, že nic nesvede, obrátila kolečka, a teprv zkusily ubohé děti, jak zlá je a co umí. Bylo to za parného odpoledne, když jim macecha poručila, aby vzaly džbánky, šly do luční studně pro vodu a hodně čerstvou ji přinesly.

„Ale, maminko,“ řekl Jeníček, „to je dobře půl hodiny cesty, jak přineseme tamodtud čerstvou vodu v takovém parnu? Chcete-li čerstvou, dojdou do lesní studánky.“

„Hleďme lenocha, bude se mu to zdát daleko; pospěšte, tak se brzy vrátíte. A neuděláte-li co poručím, dostanete plat na záda.“ Tak se na ně macecha osopila. Honem vzala sestra bratrovu ruku a pospíchala s ním ze dveří.

„Skoro se mi sen vyjevil,“ povídá Pavlinka, když byli kousek za chalupou. „Mně se dnes v noci zdálo, že jsme seděli spolu na zelené louce a ty jsi usnul. Tu najednou zaslechnu hlas vedle sebe: Ochraň ho! a nebožka matka stojí vedle mne, ukazujíc na tebe; já se ohlédnou nazad a vidím velkého hada, který se okolo tebe otáčí. Než jsem však na tebe zkríknot mohla, probudila jsem se. Snad se mi sen vyjevil, že jsem tě ochránila od ran; kdybysi jen nikdy maceše neodpovídal, ušel bys mnohé ráně.“

„Kdybych to mohl přes srdce přenést, nechat se týrat a nemuknout. Ale s tvým snem mi napadlo, že i já dnes v noci o naší nebožce matce snil. Bylo mi, jako bych stál u studánky a chtěl pít, tu stojí máti u mne a bere mi džbáněk od úst, hrozíc mi prstem, dále však nevím nic.“

„Já mám strach, aby se ti dnes přece ještě něco zlého nepříhodovalo, bratříčku.“

„Jen se neboj, co by se mně mohlo stát, leda že bych od macechy trochu ran dostal.“

S tou řečí došli na louku, kde byla studánka. „Pavlinko, pohleď pak, jaká to čistá voda a jak studená; já se nemohu udržet, musím jí okusit,“ řekl Jeník.

„Bratře, prosím tě, nepí, já myslím neustále na nebožku matku, a ač žízeň dost velkou mám, přece se nechci z té studánky napít, zdrž se také, Jeníčku, poslechni,“ prosila sestra a brala mu džbáněk od úst.

„Otec říká, sen že je blud, na ten že se věřit nemá. Co by se mi z té vody mohlo stát? Jen mne nech napít, vždyť mám ústa jako pec,“ tak vzdoroval neposlušný bratr, uhnul se, položil džbáněk k ústům a vody se napil. To okamžení byl v beránka proměněn.

Pavlinka se vrhla k němu do trávy, plakala a objímala nešťastného bratříčka, který smutně na ni se díval. „Ó že jsi mne neposlechl, že jsi nedal na varování nebožky matky, která jistě předvíдалa, co nám bezbožná macecha chystá. Copak nyní s tebou, můj nebohý bratříčku, počnu?“ bědovala tiše Pavlinka. Ve svém zármutku si ani nevšimla, že stojí za ní mladý muž, který jda cestou, u hořekujícího děvčete se zastavil. „Co pláčeš, děvče, kdo ti ublížil?“

„Milý pane,“ odpověděla Pavlinka po krátkém rozmýšlení, „já pásala dvě ovce, jedna mi však zaběhla do lesa a více není k nalezení, tuhle ta mi zůstala. Mám tuze zlou macechu, ta by mne, kdybych přišla domů bez ovce, jistě zabila, a proto se bojím zpátky se vrátit, ale kam jít, také nevím.“

„Když nevíš, kam se obrátit, a domů jít nechceš, pojď tedy se mnou,“ navrhl jí mladý muž.

„Půjdu s vámi, ale dříve mi povězte, kdo jste, kam mne chcete vést?“

„Já jsem zeman, jmenuju se Štěpán a mám asi hodinu odtud pěkný dům, chceš-li, pojď, u mne se ti nic nestane a budeš se dobře míti.“

Pavlinka se podívala na bratra, a když ten hlavou pokynul, vstala a řekla Štěpánovi, že s ním půjde do jeho domu. Štěpán byl rád, vzal děvče za ruku a rychlým krokem spěchali dále, beránek vždy Pavlince po boku. Štěpán málo mluvil; neustále pokukoval na svoji spolucestovnici, jako by jí měl z tváře prorokovat. Než přišli k jeho domu, byl v umění hádačském tak daleko dospěl, že mohl Pavlinku ubezpečit, jen na její vůli že bude záležet státi se zemankou. Služebníci, vidouce pána svého přicházet, byli hotovi jeho rozkazy vyplniti, ale jak se podivili, když poroučel, aby se pro pastýřku ten nejpěknější pokoj uchystal.

„Toho beránka dáme do ovčína, pane?“ ptal se jeden z nich.

„Ne, ne pane,“ skočila do řeči Pavlinka, „nedávejte mne do pěkného pokoje, raději někde do koutka, abych toho beránka u sebe mítí směla; nemůžete-li mi to dovolit, musím odtud odejít.“

„Ty odejít nesmíš, ani do komůrky tě nedám,“ řekl Štěpán, „jdi do pokoje, který je pro tebe uchystán, a vezmi si beránka s sebou.“

Pavlinka poděkovala vlídnému hostiteli a šla za služebním, který ji vedl do pokoje velmi pěkného.

„Milý bratříčku,“ šeptala Pavlinka, když byli spolu sami, „tady je jako v nebi, do smrti bych tu chtěla zůstat. A což je ten pan Štěpán vlídný a hodný pán; já mám jen strach, aby nás tu macecha nevylídila.“

„Já zase mám starost jen o tebe, sestřičko,“ řekl Jeníček, „mně se již nemůže nic stát, na mně si vylila již zlost ta dračice. Co řekne náš tatíček, až nás doma nenalezne, on nás přece miloval a bude pro nás želet,“ vzdychl ubohý beránek a plakal.

„Plakat ovšem bude, ale snad nás přece raději v širém světě ví, kamž se jistě domnívá, že jsme utekli, než doma u macechy. Nebuď truchlivý, Jeníčku, snad se Bůh nad tebou smiluje a vysvobodí tě z tvé nynější postavy. Nyní buď tichý a žádnému se zde neprozrad, aby nás nedrželi za čarodějníky a odtud nás nevyhnali. A později bude snad možná někam dále utéci,“ pokojila Pavlinka svého bratra.

Kdyby to byl pan Štěpán slyšel, nebyl by spokojen býval, anť nemínil sličnou pastýřku více od sebe pustit; láska, tato čarodějně rostoucí květina, v jeho srdci kořeny své rozložila, vzrostla a každou hodinu v květ vypuknouti se hotovila. Avšak i v Pavlinčině srdci takové kvítko vzrůstalo, jenže ona sama jeho výkvět netušila. Kdyby jí nebylo bratrovo trápení ouzkoř působilo, byla by žila jako v nebi; a přece jí začalo býti najednou teskno.

„Jeníčku, musíme zejtra odtud pryč, ať to je kamkoli, Bůh nás povede,“ řekla jednoho večera k bratrovi.

„A proč chceš odtud do světa, kde na nás neštěstí čeká, vždyť nás pan zeman nevyhání, ba naopak já vím, že tě má tuze rád,“ ptal se bratr.

„Já nevím proč, ale něco mi šeptá, že bych zde déle zůstat neměla, ač neráda odtud půjdu,“ šeptala Pavlinka a zakryla uslzené oči rukou.

„Tys divná, utíkat chceš, kde tě lidé milují.“ S těmi slovy ukládal se bratr na měkké lůžko, které mu sestra byla připravila. Ale Pavlinka dlouho usnout nemohla. Ucítla divotvornou moc kvítka a chtěla jí bláhová utéci.

Ráno se ustrojila, vzala beránka a šla k panu Štěpánovi poděkovat se za všechno dobrodiní, které jim byl prokázal, a s ním se rozloučit.

„Proč chceš ode mne odejít, Pavlinko?“ ptal se Štěpán a tvář jeho zbělela. „Nedostává se ti něčeho? Ublížil ti někdo? Stýská se ti? Pověz, proč mě chceš opustit?“

„Vy jste choval mne chudou pastýřku jako paní vám rovnou, nikdo mi zde neublížil, jakž by se mi stýskalo a na koho bych směla naříkat. Přece však odtud musím. Bůh vám zaplatíž steronásobně a uděl vám štěstí!“

„On mi je udělil, když mi poslal tebe, ale ty chceš sama, abych se stal nešťastným. Ó neodcházej ode mne, Pavlinko, zůstaň a sděl se mnou živobyť mé,“ prosil Štěpán, kloně se k uzardělé dívce. Tu magnetickou mocí dotknuty v obou srdcích dřímající poupata rozkvětly a v blahém chvění se k sobě naklonily. Pavlinka na cestu již nepomyslela a Štěpán byl šťasten. Za několik dní nato slavili svatbu, tiše, ale v rozkoši, jakouž čistá láska poskytuje.

Čím více Štěpán svou rozmilou ženku poznával, tím více ji ctil a miloval; i služebníci žehnali hodinu, kde pastýřka práh domu překročila, neboť jim byla paní milostnou a dobrotivou. Štěpán posud nevěděl, že je beránek zača-

rovaný bratr Pavlinčin, ale to nebylo tomu na ujmu; z lásky k dobré majetnici byl chován co nejzamilovanější mazlíček knížecího dvoru. V štěstí a blahu potopena, zapomněla Pavlinka na mstivou macechu, až ji opět sen z pokojné jistoty vyděsil.

Zdálo se jí totiž, že stojí v zahradě a před ní žena, držíc v koši překrásná jablka, kteréžto jí podává. Již je chce vzít, vidí u sebe bílý stín a slyší slova: „Střež se, dcero, budeš nešťastná jako bratr tvůj!“ I utrhne ruku, a vtom se probudí. Uleknutá povídá to ráno Jeníčkovi.

„Poslechni lépe varování matky, než já poslechl,“ napomínal ubohý beránek, vzdychna.

Mladá zemanka umínila si pilný pozor dávat na každého, kdo by do jejich domu vešel, od nikoho nic nepřijímat a zvláště žádné ovoce nejísti. Po několik dní svému předsevzetí věrně dostála a co ostrovid dům střežila, ale když nic neviděla, co by podezřelé bylo a sen ve skutek uvést mohlo, ulevila péči a brzy zase na sen zapomněla.

Jednoho dne prochází se s mužem svým po blízké stezičce, an tu žena k nim přichází, majíc na ruce košík a v něm jablka. Pavlinka, jak je spatřila, pocítila tuze velkou chuť po nich; i vyjevila svoje přání manželu, a ten rychle ženu k sobě zavolav, ptal se, jsou-li ty jablka na prodej.

„Nejsou,“ povídá žena, „chtěl jste bezpochyby, pane, pro vaši mladou paničku koupit? Nu já vidím, v jakém stavu je, a tu bývá hřích čeho odepřítí, proto vám to nejkrásnější ze všech daruji.“

Přitom sáhla do koše, vytáhla jedno krásné jablko a podávala je mladé paní, tu však náhle beránek, jenž byl za sestrou šel, vyskočil, jablko jí vyrazil a do země zašlapal. Žena začala dovádět a div že beránka nebila, i Štěpán se po prvé naň obořil; jediná Pavlinka byla ráda a v srdci bratrovi děkovala, že ji na sen upamatoval.

„Děkuju, milá ženo, za vaši ochotu,“ dobrila Pavlinka,

„myslete si, že jsem jablko snědla, a na toho beránka se nehněvejte. Je to zvíře přechytré, dobře si pamatovalo, jak mi onehdy raděno bylo, abych nejedla nějaký čas ovoce, a nyní bych se byla dala zavést krásou jablek, kdyby mne byl můj beránek nevzpamatoval.“

„Jen si nemyslete, vzácná paní,“ řekla žena, „že by vám jedno jablko na zdraví uškodilo, a zvláště takové, jako zde nesu, ty jsou pravý lík. Nemohu tomu nezdvořilému beranu zapomenout, že vás o to nejkrásnější připravil. Přece však tu ještě jedno tak ouhledné mám, a tu je máte.“

„Děkuji, milá ženo, nechci vás o ně oloupit a žádným způsobem je nepřijmu,“ odpírala Pavlinka, a jakkoli žena nutila, ba i Štěpán, přece jablko nepřijala a k domovu se obrátila. S jistotou domnívala se, že ta žena od macechy poslána byla k její zkáze, a nevýslovná ouzkost se jí zmocnila. Od té chvíle nevyšla krok ze stavení, ba ani muže nikam pustit nechtěla, aby se mu nic nestalo. Manžel se ale její bezdůvodné ouzkości smál.

Za krátký čas nato porodila dítě zdravé a hezké jak Jezulátko a to záhy mráčky z její tváře rozplašilo. Mladý otec byl radostí opojen, že nevěděl, žije-li na nebi, anebo na zemi. I beránek sdílel všeobecnou radost, vesele po pokoji skákal a kudrnatou hlavu na hebkou podušku k dítěti kladl.

Již bylo všechno ovoce sčesáno, když vyšla Pavlinka po-nejprv zase do zahrady. Smutno jí bylo, když viděla přírodu všeho šperku zbavenou, a byla by plakala s větrem, který kvílně přes holé strniště a skrze žluté stromy vál. Tu vidí mezi větvemi něco se červenat, koukne a podá si jablko jako granát, které snad na stromě po sběračích zůstalo. Nechtěla je sníst, ale než se do pokoje vrátila, dostala na ně tak veliké laskominy, že se nemohla zdržet a chutě je nakousla. Ó běda! že se nezdržela, že nevzpomněla na sen! Sotva jablko snědla, proměnila se v zlatou

kachnu a s bolestným vykřiknutím ze dvora a z domu ven vyletěla. Macecha jablko nalíkla a přece své pomsty dosáhla.

Když se Pavlinka dlouho ze zahrady nevracela, šel Štěpán pro ni; ale Pavlinku nebylo nalézt. Čím více hodiny ubíhaly, tím více přicházel na všechny strach, a zvláště beránka zlé tušení trápilo. Štěpán prohledal na hodinu cesty každý keř, všude se ptal, ale s nocí přišel bez Pavlinky domů celý zoufalý. V leknutí a zmatku nevzpomněl nikdo na dítě, a jen Jeníček ležel u kolíbký, kolíbal a plakal. Navzdor roztržitosti a strachu šla chasa do svých loží a brzy usnula.

Štěpán chodil po spacím pokoji, a kdykoliv na spící dítě pohledl, plakal. Bylo již k půlnoci a rozeslaní na všechny strany poslové se ještě nevraceli. Štěpán seděl v sesli; tu najednou jako by mu ruka mocí víčka sevřela, nemoha odolat, usnul.

Po nějaké chvílce slyší beránek lehounké tukaní na okno a jemný hlásek se ozývá: „Bratříčku, otevři!“

Jeníček znal ten hlas a s radostí skočil k oknu otevřít. Zlatá kachnička vletěla do pokoje a tam se v Pavlinku proměnila.

„Má dobrá sestřičko, tedy i ty jsi nešťastná jako já!“ zavzdychl beránek.

„Ó můj drahý bratře, ještě nešťastnější, neboť jsem více ztratila než ty,“ odpověděla sestra a sedla tiše ke kolébce.

„Nyní však poslechni, co ti povím. Od té chvíle, co jsem ono osudné jablko snědla a v zlatou kachnu se proměnila, seděla jsem na blízkém stromě v naší zahradě mezi listím ukrytá. Srdce mi hořem a litostí div nepuklo, když jsem vaši žalost viděla. V soumraku přiletí malá vlaštovička, sedne vedle mne na větev a povídá: ‚Až bude půl noci, jdi a opatř své dítě.‘ – ‚Kterak je opatřím v té nynější podobě?‘ ptám se té podivné vlaštovičky. „Jen jdi, zaťukej na okno, a až ti bude otevřeno, vlet do sednice a v tom okamžení se

v předešlou postavu proměníš. Déle než hodinu se však nesmíš zdržet, by nebylo s tebou zle, zejtra v poledne můžeš opět do svého pokoje, a tak vždy za dvanáct hodin.' „Ale jak, nebude-li mne můj muž chtít pustit z domu?“ ptám se jí. „Zlá čarodějnice, která tě zkazila a bratra tvého, nemůže bránit, abys tu hodinu u dítěte svého pobyla, ale muži tvému dovede zabránit, aby tě nevysvobodil, proto jej pohroužila v kouzelný sen.“ „A jak by mne a bratra mého mohl Štěpán vysvobodit?“ zkoumala jsem na vlaštovičce a ona mi dále povídala: „Kdyby tebe a bratra tvého chtěl muž tvůj vysvobodit, muselo by se to stát ve třech dnech. Někdo by ho musel z kouzelného spánku probudit, by tě mohl u sebe zadržet. Jak by hodina vypršela a ty se z pokoje nevracela, přiletěl by velký černý orel a chtěl tě unést. Tu musí Štěpán střelit, ale tak, aby ho do pravého oka trefil, jinak by i s ním zle bylo. Jak ho střelí, spadne orel dolů; ty i tvůj bratr se jeho krví umejete a budete vysvobození. Poslechni mé rady, já jsem vaše matka!“ Po těch slovech vlaštovička zmizela.“

„Ó moje milovaná sestro, jak jsi mne potěšila!“ zvolal beránek. „Nyní se jen o to jedná, jak Štěpána probudíme.“

„Neměj starosti, bratříčku, snad se ve třech dnech, které nám k vysvobození zbývají, Bůh nad námi smiluje; naše dobrá máti se za nás přimluví.“

Tak napomínala slzíc dobrá sestra svého bratra a brala k prsům dítě, které se začalo již budit, by je ukojila a opatřila. Přála si, by ta hodina, kterou jí u něho býti popřáno bylo, dlouho, dlouho trvala, ale čas se nedá uplatit ani uprosit, ten nezrychlí krok při bolesti, ani jej nezastaví při radosti. Hodina utekla co nevidět. Pavlinka naposled své dítě pocelovala, políbala ústa spícího manžela, kterého ani tím vroucím objetím z kouzelného snu vzbudit nemohla, a rozžehnavši se s bratrem, oknem ven co zlatá kachnička ulítla.

Sotva beránek okno zavřel, přejel si Štěpán rukou přes oči, ohlídl se po pokoji, a když viděl jen beránka u kolébky a spící dítě, vzdychl zhluboka a zabědoval: „Ó že pak to byl jen sen, že tě nedržím v mém náručí, drahá Pavlinko, že mne nelíbáš, jako jsi to nyní ve snu činila!“

„To nebyl žádný sen, ona tě vskutku líbala a u tebe byla,“ ozval se hlas nedaleko Štěpána.

„Čí to hlas, kdo mluví zde?“ ptal se Štěpán celý užaslý a ohlížel se po pokoji. Tu se vzchopí beránek, popojde k Štěpánovi, položí hlavu na jeho ruku a povídá: „Já tu mluvil, bratr tvé Pavlinky.“

„Jakže, ty beránku, že bys bratr mé ženy byl?“

„Ano, já jsem její nešťastný bratr, zaklen od zlé macechy v beránka dříve než ona v zlatou kachničku.“

Štěpán nevycházel z podivení, až mu Jeníček od slova k slovu všechno vypravoval.

„Běda, že jste se ostýchali vaše neštěstí mně vyjeviti, já bych svou ženu byl více střežil. Ale nestrachujte se, já vás oba vysvobodím, a to záhy. Bůh povede kouli mou, by jistě do pravého oka té potvory letěla, která svou krví vás vysvobodí.“

Tak řekl Štěpán, když Jeníček dokončil, a veseleji skočil ze sesle a běžel ven vzbudit ženy k dítěti, by beránka vystřídaly. Od té hodiny zůstal doma a neustále se cvičil ve střelení. Ač byl výborný střelec a nikdy ještě cíle se nechybil, přece se bál, by tenkrát nešťastně nestřelil. V samé horlivosti promeškal hodinu a kouzelný spánek ho přemohl, než se nadál. Zase jako v noci otevřel beránek zlaté kachničky, která přiletěla kojit své děťátko. Jeníček jí pověděl, že Štěpán všechno ví a že je chce vysvobodit, čemu se Pavlinka velmi radovala a Pána Boha prosila, by ruku jeho šťastně vedl.

Sotva kachnička zmizela, přiběhl Štěpán zproštěn těžkého sna, ve kterém tenkrát svou Pavlinku neviděl, a

roztoužen zulíbal ústka dítěte, na nichž lpěly ještě vroucné polibky matčiny. V takovém očekávání, při bolesti a radosti uplynula i noc, druhý den a opět noc, a poslední lhůta se přiblížila. Štěpán vzal ručnici a šel do lehárny své ženy. Mimo beránka a malé dítě nebyl tam nikdo. Beránek se třásl na celém těle jako osika, ale Štěpán chodil pevným krokem po pokoji a všemožně se přemáhal, by kouzlu nepodlehl. Ale již viděl zase, jak se ta šedá mlha jako můra na něho sklání, a v hrozném ouzku skočil k oknu a otevřel je. V tom okamžiku letí do něho zlatá kachnička a nad ní pádmo dolů černý orel se spouští. Štěpán sáhne po kachničce, chytne ji za křídlo a strhne do pokoje; orel však s jiskřícíma očima chce za ní, an tu najednou rána práskne a hrozný dravec s ukrutným rykem dolů spadne.

„Nyní pojďte, byste se jeho krví vysvobodili,“ zajásá Štěpán a kachnička a beránek šli za ním. Ale hrůza pojala bratra a sestru, když viděli mrtvolu své macechy. Kdyby Štěpán nebyl na jejich vysvobození pomyslel, byli by snad věčně v té podobě zůstali. Ten je sotva krví postříkl a již stála před ním drahá Pavlinka a sličný mládeneček. Všickni tři se objímali a děkovali Bohu za své vysvobození. Macechu dali pochovat, ale když se to rozneslo, přišli lidé a tělo bezbožné čarodějnice na hranici upálili. Nyní se odvážili bratr a sestra se Štěpánem do chaloupky pro starého drvoštěpa. Starý otec je líbal a za odpuštění prosil, ale oni věděli, že je vždy miloval, a protož mu jen slabost k ženě odpustili. Věděl již i on, co se s jeho ženou přihodilo, než se to od dětí dověděl, ale na jeho tváři bylo vidět, že se mu tou smrtí ulehčilo.

Od dnešního dne byli všickni spokojeně živi; starý drvoštěp choval vnoučátka a ještě mnohá léta žil se svými dětmi, až konečně jeho první manželka, která i po smrti tak mateřsky o své ubohé děti se starala, pro něho přišla a do nebe jej doprovodila.

JAK SE UČIL HONZÍK LATINSKY

„TÁTO,“ POVÍDAL HONZÍK JEDNOHO DNE, „JÁ UŽ nechci být tak sprostým člověkem, chci být pánem.“

„O vůli je hej, já bych si také dal říci, kdyby mě někdo velkým pánem udělal; ale víš-li pak, Honzíku, že musí pán umět latinsky?“

„I což je o latinu, já půjdu do světa a naučím se latinsky dost brzy.“

„Myslíš-li, že je to tak lehká věc, tedy jdi a zkoušej.“

Honza si nabral do kapes hnětanek a šel do světa učit se latinsky. Nepředstavoval si svět tak příliš hrozný, protože s celou chutí krácel přímo za nosem. Že nebyl jakživ dále než za humny, nemálo se podivil, když na první vršek vstoupil a před sebou kus krajiny viděl, kterou nemohl ani hned přehlédnout.

„Jemináčku!“ zvolal a spráskl ruce, „to je veliký svět, kdypak ho přejdu!“

Šel tedy dál do toho velkého světa a kdykoliv nějakého pána potkal, dával pozor, co mluví, neboť myslel, že je to latinsky. Nejdříve viděl pána, který stál na záspi a někomu povídal: „Sud kulatý!“ Ty dvě slova Honzík zaslechl a hned si je desetkrát opakoval, aby je nezapomněl. Šel dál a viděl zase pána, který v okně ležel, pod okny stál chlapec, koukal na ptáka u louže a volal: „Rys tu pije!“ – „Sud kulatý – rys tu pije“ – opakoval si Honzík, jda zase dále. „Již umím pět latinských slov, a než se naděju, bude ze mne pán.“ Sto kroků dále stál opět pán a ukazoval pacholkovi na káru, řka: „Tu je kára.“

„Sud kulatý – rys tu pije – tu je kára,“ předříkával si Honzík, a když to dobře uměl, poskočil radostí a pravil sám k sobě: „Já nevím, co ten táta mněl, vždyť mi ta latina jde jako hračka a hnedle budu umět latinsky jako česky.“

Ušel zase asi dvě stě kroků a cesta ho vedla okolo zahrady, kde právě zahradník ryl. Tu vejde pán do zahrady a zvolá zlostně: „Ten to ryje.“

„Sud kulatý – rys tu pije – tu je kára – ten to ryje,“ říkal si Honzík a kráčel dále. Najednou ale se zastaví, přemýšlí a povídá: „Nač bych se té latiny tolik učil, náš pan kantor neumí nic víc, a je přece pán. Kdybych si toho měl ještě více pamatovat, zapomněl bych jedno pro druhé a mohly by se mi myšlenky splést.“

Po této moudré úvaze otočil se Honzík na špalíčku a utíkal domů, jak by ho štvali.

„I hleďme, Honzík se už vrátil,“ divil se tatík, když ho viděl do dveří vstupovat. „No, jak umíš latinsky?“

„Sud kulatý, rys tu pije,“ odpověděl vážným hlasem Honzík, který si umínil, že nebude jinak mluvit než latinsky.

„Co to žvástáš, tomu aby čert rozuměl,“ bručel tatík a nechal Honzu stát.

Mámě to ale nedalo, i zeptala se po chvíli: „Ale kdepak jsi, chlapče, skoro celý den chodil?“

„Tu je kára, ten to ryje,“ zase na to Honza.

„Což se ti v hlavě popudilo, že tak odpovídáš?“ hněvala se máti, ale Honzík začal od začátku svou latinskou písničku, a ať se ptal kdo chtěl co chtěl, nic jiného neodpověděl než „sud kulatý – rys tu pije – tu je kára – ten to ryje.“ A že to velmi zčerstva říkal, nepochopil nikdo, co to vlastně znamená.

„Sedláku,“ povídá za několik dní máma k svému muži, „tomu našemu chlapci se vzňala v hlavě fantas, blábolá a neví co, musela jsem se starého pastýře zeptat, co mu udělat. Již vím.“

„Nu, a co?“

„Radil mi, abychme mu z výšky a znenadání studené vody na hlavu vlili, že ho fantas hnedle přejde.“

„To můžem hned zkusit, sedí venku pod stájí, všecek zamyšlen. Jdi, vezmi vědro studené vody, vylez na stáj a poklopem ji dolů na něho vlej. Uhlídáme hned, zdali to pomůže.“

Máma vzala vědro vody, vylezla na stáj a v okamžení je na zamyšleného latiňáka vyklopila. Ten vyskočil, chytl se za hlavu a křičel, co hrdlo stačilo: „Mámo, táto, pomozte, má hlava!“

Táta přišel a jako by o ničem nevěděl, divil se: „Kýho šlaka, co se ti stalo?“

„Seděl jsem a přeříkával latinsky, tu najednou jako by se nebe roztrhlo a mne zabít chtělo,“ bědoval Honza.

„Já jsem myslel, žeš česky mluvit zapomněl, a vida, jde ti to dobře od huby,“ usmál se tatík.

„Ba, vždyť jsem v leknutí na latinu zapomněl.“

„Pánbůh sám ti ji z hlavy spláchl, protože máš být starým poctivým Honzou, a ne panským bláznem. Pamatuj si to!“

Po těch slovích se tatík obrátil, šel k mámě a povídal: „Už je uzdraven, a bohdá že mu fantas více nepřijde.“

Tatík mluvil pravdu. Od té doby rozprávěl Honzík zřetelně a nechtěl se ani již více latinsky učit.

KDO SNĚDL HOLOUBÁTKA?

ŠEVCOVÁ UPEKLA DVĚ HOLOUBÁTKA, JEDNO PRO sebe a jedno pro muže, pěkně do zlatova, postavila je na pícku a šla někam ven. Švec zatím šil. Chvilkami zdvihl nos a lokal do sebe libou vůni, jižto celá světnice nadchnuta byla. Konečně ho zarazila vůně tak silně, že mu mlsavost déle na stoličce posedět nedala. Sotva žena paty ze dveří vytáhla, byl se stoličky vzhůru a u pekáče. Dříve však, než pro jedno sáhl, naslouchal, není-li žena v síni, a to z té příčiny, že se ženušky bál. Zapíral to sice, ale bylo tomu tak a nejinak. Venku bylo ticho, a švec v čerstvosti holoubátko vytáhl a snědl. *Mlsný jen když oblízne a hladový když se nají*, je staré přísloví. Švec byl ale mlsný i hladový, tudy nebylo jednoho holoubátka dost, proto se také bez dalšího rozmyšlení do druhého pustil a bez všelikých výtržků je snědl.

Nato sedl na třínožku a pilně šil. Žena přišla do světnice, a že bylo právě poledne, uchystala na stůl talíře a dala oběd. Všecko se vedlo dobře, jak přišlo ale na pečení, tu nastala z čista jasna bouřka. „Kdo snědl holoubě?“ znělo první udeření.

„Mne se neptej, já ne, vždyť jsem ani nevěděl, že je pečeš,“ zněla zase odpověď, a to šlo v jednom kuse dále, otázka za otázkou, odpověď za odpovědí. Švec se nepřiznal, až konečně řekl, že to žena sama snědla, co na něm na ubohém nyní pohledává.

„Nu dobře tedy, necháme hádky prozatím; ale od té chvíle nebudeme jeden ani druhý mluvit. Který by dříve promluvil, na tom to zůstane, že holoubě snědl.“ Tak rozhodla ševcová a dle jejího výroku muselo se státi.

Od té chvíle bylo v ševcově domu jako v hrobě. Mrzelo je to dost; ševcová nemohla se vadit a klevety vypravovat,

ševci se zase stýskalo, že nemůže odpovídat a zpívat, i raději by její vádu byl poslouchal, než to mrtvé ticho snášel. Ale první slovo vyřknouti přece nechtěl jeden ani druhý. Byl třetí den od té doby, co naposled spolu mluvili, když zastavil u domku kočár, sloužící skočil dolů a ptal se na cestu k městu. Již měla ševcová hubu otevřenou na odpověď, ale najednou zase sedla a jen ukázala rukou na stranu, kudy mají jeti, a švec udělal to samé.

Sloužící přijda nazpět povídal pánovi svému, že jsou v chaloupce dva němí. Vtom vyběhne ševcová z chalupy, která si byla něco vymyslila, a leze k pánu do kočáru, dávajíc na srozuměnou, že mu cestu ukáže. Pán udělal místo, kočí práskl do koní a již ujížděli.

Tu křičí švec z okna: „Ženo, ženuško, neodjížděj a odpusť mně, já snědl holoubátkal“

Žena se dala do smíchu a nyní teprv pánovi celou historku pověděla. Pán se srdečně zasmál a dal ševcové dukát, aby si koupila jiné holoubátka; z těch nedostal ale mlsný pan manžel ani na zub.

KMOTR MATĚJ ŠEL NAVŠTÍVIT KMOTRA JÍRU.
Nedaleko statku potkal kmotrova chlapce.

„Co dělá táta, Josífku?“ ptá se ho.

„Právě chtěl jíst, ale když vás viděl za humny, vstal a nechal jídla být,“ odpověděl pravdomluvný hoch.

„A pročpak?“

„Inu, táta povídal, že byste nám mnoho snědl, a máma to musela se stolu všechno uschovat.“

„A kampak to schovala, Josífku?“

„Hus dala na pícku, kýtu na kamna, klobásy se zelím do trouby, buchty na misník a dva džbány piva pod lavici.“

Kmotr se neptal dále, usmál se a v okamžení vešel přes práh ke kmotrovi.

„Pozdrav tě Bůh!“ vítal ho kmotr Jíra. „Ale žepak jsi nepřišel o chvílku dříve, mohl jsi s námi jíst, právě dnes nám od jídla nic nezbylo, s čím bychme tě uctili.“

„Nemohl jsem, milý kmotříčku, dříve přijít; přihodilo se mi na cestě něco neočekávaného.“

„A co, povídej!“

„Zabil jsem ti hada, a ten had měl hlavu tak velikou, jako ta kýta, co máte na kamnech, tlustý byl jako ta hus, co je na píce, bílé masíčko měl jako ty buchty, co jsou na misníku, dlouhý pak byl jako ty klobásy, co leží stočené na zelí v troubě, krve ale bylo, co piva v těch dvou džbánech, co tamto pod lavicí stojí.“

Dobře to Matěj vyvedl. Kmotr Jíra se za svou nehostinnost zastyděl, žena musela jídlo a pití na stůl postavit a oba teprv hosta častovali.

O NEPOSLUŠNÝCH KOZLATECH

BYLA JEDNA KOZA A TA KOZA MĚLA ČTYRY kozlátka. Jedenkráte trefilo se, že musela sama někam odejít, snad na pastvu, i shromáždila kozlátka okolo sebe a povídala: „Já musím, milé děti, někam odejít a nechám vás tu na chvíli samotné. Vrátko zandám; ale to vám povídám, nikomu neotvírejte, dokud můj hlas neuslyšíte.“

Kozlátka přislíbily poslušnost, matka zandala pevně vrátka a s pokojem odešla.

Netrvalo to dlouho, přijde liška a začne volat: „Kozlátka, mé dětátka, otevřete vaše vrátka, nesu vám plné kozičky mlíčka.“

Kozlátka poslouchaly, poslouchaly, ale potom odpověděly: „Neotevřeme, to není naší maminky hlas, naše maminka má tenký hlásek.“

Liška se ale tím odbýt nedala. Za chvíli přišla zase a volala tenčím hlasem: „Kozlátka, mé dětátka, otevřete vaše vrátka, nesu vám plné kozičky mlíčka.“

Kozlátka poslouchaly, poslouchaly, ale potom odpověděly: „I neotevřeme, to není naší maminky hlas, naše maminka má ještě tenčí hlásek.“

Liška poodešla, ale za chvíli volala zase hlasem co mohla nejtenčím: „Kozlátka, mé dětátka, otevřete vaše vrátka, nesu vám plné kozičky mlíčka.“

Kozlátka poslouchaly, ale nemohly tenkrát hlas matky rozeznat. Jedno řeklo: „Je to hlas naší maminky;“ druhé: „Není;“ třetí řeklo: „Otevřeme;“ čtvrté: „Neotevřeme.“ I nemohly se nikterak shodnout, co by měly dělat, až to přišlo posléz k pranici. Začaly se notně trkat a v samé horlivosti vyrazily vrátka. Tu liška mezi ně vběhla a všechny čtyry roztrhala.

O KOZE

SEDLÁK MĚL KOZU A TA BYLA TUZE MLSNÁ. JEDNOHO dne ji vedla selka na pastvu. Když přišla domů, ptal se sedlák kozy: „Nu kozičko, jak jsi se napásla?“

„Ba napásla; nic jsem se nenapásla, selka seděla se mnou na suché mezi, a já nic nedostala. Mám hlad.“

Sedlák šel na selku a notně ji zmrskal, že kozu nena-pásla.

Druhý den šla s ní dcera a na nejtučnější pastvu ji vedla, aby jen nenaříkala, že má hlad.

Přišly domů a sedlák se ptal: „Nu kozičko, jak jsi se napásla?“

„Ba napásla; míň než včera, holka běhala po hračkách a já byla na suché mezi. Mám ještě větší hlad.“

Sedlák šel a dceři vybil více než ženě.

Třetí den vzal kozu a vedl ji sám na pastvu co možná na nejlepší, by si pochutnala. Přijda s ní domů, povídá: „Nu kozičko, dnes jsi se hodně napásla?“

„Ba napásla; nedal jsi mi také žádné dobroty, mám hladu dost.“

„I ty bezedná mrcho mlsná, tak ty tak, počkej, já ti dám dobrotu,“ rozzlobil se sedlák, vzal nůž a chtěl kozu zabít; ta se ale bránila, takže jí jen půl hřbetu odřel, a potom ji vyhnal ze statku, by ho více nehněvala. Napolo odřená koza vběhla do lesa a tam se v liščí díře schovala, majíc na mysli, že tam domácí paní nepustí.

Ta přišla brzy domů a velmi se zhrozila, když tu tak po-divné zvíře, které poznati nemohla, spatřila. „Kdo je to v mé ložnici?“ volá dovnitř.

„Já koza rohatá, napolo odřená, nikoho sem nenechám, každého potrkám!“ odpověděla koza. —

Liška lekla se hlasu a couvala zpátky. Smutná sedla ne-

daleko jeskyně a přemýšlela o nenadálé události. Tu vidí před sebou škvara v zemi vrtat a mrzutá hodí ho prackou od sebe.

„Jen se na mne nehněvej a pryč mě neodhazuj, možná, že bych ti mohl od tvé mrzutosti pomoci,“ ozval se červíček.

„Když já sama si rady nevím, jak bys ty mně, bídný červíčku, pomoci mohl?“ rozmrzela se chytrá paní.

„Já vím, že tě mrzí to zvíře v jeskyni a že si nevíš s ním rady. Nuže tedy, já půjdu do jeskyně a uvidíš, že bude v okamžení venku.“

Škvor šel do díry, vlezl koze do ucha a ta musela v okamžení bolesti z díry prchnout. Tu liška teprv viděla, že je to koza, a co sedlák nebyl v stavu udělat, to ona dovedla.

CHUDÝ A BOHÁČ

JEDNÉ ŽENĚ UMŘEL MUŽ. ZŮSTALO JÍ ŠEST NEDOSPĚLÝCH dítek a po zapravení pohřbu ledva sousto chleba, čímž by je podělit mohla. Jeden chalupník se nad ní slitoval a nabídl jí sedničku, v níž zdarma přebývala, ale jídlem tolik žaludků podělit nemohl, an sám mnoho neměl. Děti měly kmotra mlynáře a ten byl nesmírný boháč, ale nikomu nedal ani halíře. Vdova netroufala si k němu jíti a o něco ho požádati, až pak hladem dítek svých přinucena, přece to učinit musela. S těžkým srdcem brala se do mlýna, a přišedši tam, viděla státi mlynáře na záspi. Slzíc políbila mu ruku a za almužnu snažně ho prosila.

„Copak myslíte, žebrotino, když jsem váš kmotr, že vás mám nyní všecky živit?“ rozkřikl se zlostně boháč.

„Nehněvejte se, pane kmotře, vždyť já prosím jen o něco málo pro moje děti, které mají hlad. Ach já nemám krejcaru peněz, nemám do úst chleba, bych je nasýtila. Pane, ustrňte se nad nimi!“ prosila úpěnlivě ubohá matka.

„Proč máte děti? Žebráci nemají míti žádných dětí. Aby to plemeno hladem nepošlo, vymoří na poctivém člověku poslední kabát a groš v kapse jist není. K čertu se vši žebrotou!“

„Pánbůh vás za ta slova netrestej! Děti jsou Boží požehnání a každý je má od Boha co nejsvětější dar přijmouti. Já vás, pane kmotře, nenutím, abyste mi něco dal, aniž vám čeho беру; vždyť se Bůh nade mnou smiluje a dobré srdce mi ku pomoci sešle. Buďte s Pánembohem!“

„Jděte k čertu a více mi na oči nechodte, sice vás psem vyštvu.“

S pláčem šla chudá vdova od boháče. Mlynářka slyšela rozmluvu mužovu a bylo jí té ubohé vdovy líto. Skočila do komory, nabrala do mírky mouky, kus chleba, zatočila

do zahrady, ženu zavolala k plotu a dala jí to. „To je prozatím, však já vám potají často pošlu. Tu mírku mi po Josífkovi pošlete,“ šeptala dobrosrdečná mlynářka, neboť se bála, aby hlas její k uchu mlynářovu se nedonesl.

Vdova srdečně děkovala mlynářce a Bohu, že jí pomoc seslal. Pospíchala domů, ale přece se zastavila na cestě u osamělé kapličky sv. Josefu zasvěcené a tam vroucně k tomu patronu se modlila, by se nad ní a sirotky jejími smiloval. Posilněna důvěrnou modlitbou došla domů a hned lačným dítkám jídlo strojila, rozdělíc jim dříve po kousku chleba. Knedlíky byly uvařeny a vdova právě s dětmi okolo stolu sedala, tu zaklepe někdo na dvěře. Žena běžela otevřít, myslíc, že to někdo domácí, ale viděla při světle loučí tvář cele cizího mládence.

„Prosím vás, matko,“ žádal dojemným hlasem, „můžete-li mě nechat někde v koutečku přenocovat a máte-li nazbyt sousto chleba; nikdo mi nechce ve vesnici nocleh dát. Dále již nemohu jíti, je čirá tma a nohy moje jsou zmozoleny a tělo chůzí a hladem umdleno. Jsem chudý pocestný, můžete-li dát, Pánbůh vám to zaplatí.“

„Jen pojďte dál; co mám, to dám,“ řekla vdova a hned musel sednout vandrovní za stůl a s nimi jíst. Když pojedli, dala mu kus chleba, ale sama nejedla, aby se pocestný s dětmi nasytil. Měla jen jednu peřinku jako drchničku a podušku pod hlavu, ostatní peřiny zastával měkký vonný mech. Jak nejlépe mohla, uspořádala pro pocestného měkké lože. Potom měla radost, vidouc, jak pocestný k dětem přiklekává, když se před spaním s nimi modlila.

„Ještě k svatému Josefu tu modlitbičku, děti!“ napomínala vdova a ty robátka ruce zdvihly a prosily svatého Josefa, aby jim byl tatíčkem a ubohé sirotky neopouštěl.

„Pročpak vzýváte nejvíce svatého Josefa?“ ptal se vandrovní dítek a nejstarší desítiletý chlapec odpověděl: „Když náš tatíček umíral, povídal nám: „Děti, neplačte.

Bůh vás neopustí, a zvlášť pak vzývejte svatého Josefa, ten bude vaším otcem, a budete-li hodni, nedá vám zahynout.' – Před večerem jsme se v kapličce k němu modlily a o chléb ho prosily, a za chvíli nám mamička přinesla jíst."

„Jen buďte vždy čistého srdce, jistě že vás svatý Josef neopustí a vaším otcem bude,“ řekl vandrovník a políbil dětem čela. Po modlitbě šly spat a vandrovník také, matka ale neulehla dříve, až všickni usnuli.

Ráno sotva se rozednívalo, byla již na nohou, ale jak se podívala, nevidouc vandrovníka na loži; šla ven, ale nikde ho nebylo. Zase se vracela do sednice, ale Josífek jí kročil vstříc a s dychtivostí táhl ji za ruku k svému ložisku. „Podívej se, mamičko,“ pravil a ukazoval na hodnou hromádku zlatých penízů.

„Probůh, dítě, kdo ti dal tolik peněz?“

„Mně se zdálo, že ten mládenec, co u nás spí, vstává, že mi do lože ty peníze klade a povídá: ‚To dej tvé matce za nocleh. Já jsem tvůj patron; když budete hodní, neopustím vás nikdy!‘ Já se probudil, mládence jsem již neviděl, ale peníze ležely vedle mne.“

„Dítě, klekněme a modleme se, to byl jistě svatý Josef, který naši modlitbu vyslyšel a nad námi se smíloval. Pánbůh své děti neoslyší!“

Klekli a vroucně se modlili. Bylo po nouzi; jenže měla vdova strach, aby ji lidé o ty peníze nepřipravili, proto nechtěla ani před menšími dětmi se o nich zmiňovat, aby to nevybleptly.

„Ale mamičko,“ řekl chlapec, „přece bych rád věděl, co jich je. Škoda, že jsem mírku odvedl. Ale necht, já si ji půjdu vypůjčit.“

Zatím strčila vdova peníze do staré plachty, a když byl den, běžel Josífek do mlýna pro mírku.

„Copak budete měřit?“ ptal se mlynář, který k tomu se trefil, když mírku chlapec od mlynářky přijímal.

„Já nevím, pane kmotřínku,“ zašeptal Josef a začervenel se, an nebyl zvyklý lhát.

Panu kmotrovi to zavrtalo v mozku, co bude asi kmotra měřit. Šel tedy jakoby pro mírku, ale zatím jen, by ji tajně na dně těstem namazal, aby potom uviděl, co bylo v ní měřeno. Chlapec se do ní nedíval, vdova ve spěchu také ne, a jen chutě naměřili, aby s tím byli hotovi; potom běžel Josífek s mírkou nazpátek. Pan mlynář ji vzal, a sotva hoch se obrátil, koukal na těsto. Hle, vskutku zůstal přilepený dukátek. „Tak tedy tak?“ divil se mlynář. „Nu počkej, paní kmotra!“

„Vidíš, milý hochu,“ řekla vdova k Josífkovi, když se byl vrátil, „pravda je to, že jsou peníze jen pro starost. Dokud jsme neměli v domě krejcaru, neměla jsem strachu před zlými lidmi, a jen přišly peníze k nám, mám starost, aby nám je někdo nevzal.“

„Já vím, mamičko, co uděláme; svatý Josef nám je dal, on nám je také zachrání, schovejme je do kapličky za oltář.“

„Máš pravdu, chlapče, udělejme tak, a to hned,“ odpověděla máti. Vzali peníze, donesli do kapličky a za oltář schovali. Upokojena odebrala se nato vdova do blízkého města a tam za jeden peníz vařiva nakoupila, by se děti zase po dlouhém čase dosyta najedly.

Byla již noc, a právě chtěla vdova louč zhasnout, tu tluče zase někdo na dvěře a jako předtím vidí vdova cizího člověka, který o nocleh prosí. S ochotností pobízí ho do sednice a snese jídlo a pití, by se posilnil.

„Včera bych vám špatně byla mohla posloužit, ale dnes nám Pánbůh nadělil, pojezte a potom si na mechu pohovte,“ švitořila vdova a spravovala mu lože, na něž svoji jedinou peřinu kladla. Vandrovní trochu pojedl, ale na lože nelehl, jen na lavici se natáhl.

„Jen si lehněte, matko, a nemějte o mne žádnou starost,

já brzy zase odejdu,“ upokojoval host starostlivou hospodyní, která nechtěla, aby se na lavici tlačil.

„Ty můj spasiteli, jak zcela jiný byl ten včerejší host! Tenhle ani kříž neudělal a již snad spí,“ vzdychla a ulehla. Jen sedřímle, ozve se opět klepání, i ulekla se a napadl ji strach, vidouc vandrovního ke dveřím se blížít.

„Jen zůstaňte ležet, vždyť já se sama zeptám, kdo to je,“ šeptala a zadržovala ho.

„Nechte matko, ten co klepe, je zloděj, a Pánbůh sám mne poslal, bych vás jeho zprostil,“ řekl cizinec a šel ke dveřím, ptaje se: „Kdo tluče?“

„Já jsem čert a jdu si pro peníze,“ ozval se zvenčí hlas. Tu otevřel vandrovní dvěře řka: „Ty nejsi čert, ale já jsem čert,“ popadl neznámého do náručí a zmizel. Ulekaná vdova klesla na zem a děkovala Bohu za poslanou pomoc.

Druhý den bylo slyšet, že se bohatý mlynář ztratil, nikdo nevěděl, kam se poděl, jen chudá vdova mohla o jeho strašné smrti zprávu dát a také to mlynářce pověděla, by za jeho duši se modlila, což ta učinila a polovic jmění chudým dala, by modlitbu platnou učinila.

Vdova se svými dětmi byla nyní šťastna, vychovala z nich hodné a rozšafné lidi a nikdy na svatého Josefa nezapomněla.

BURKA BYLA MOCNÁ A ZLÁ ČARODĚJNICE, MĚLA zlata, drahých kamenů plné truhly, krásný zámek, lesy a luka, ale za to všechno si nemohla koupit krásy a té se jí tuze nedostávalo. Aby krásnou a mladou se stala, měla se vykoupat v krvi nevinného dvacetiletého mládence, který by dobrovolně u ní zůstal. Věděla o takovém mláďenci, byl myslivcem nedaleko jejího zámku; jen škoda, že k ní nechtěl dobrovolně jít. Krásný hoch ten, kdyby se mu Burka byla líbila, jak je, mohl mít u ní jisté živobytí, a nač by si byl pomyslel, v okamžení by se mu bylo vyplnilo. Ale myslivec nechtěl o babici nic vědět, a Burce nenapadlo, že ji mocnější čarodějnice předešla, srdce myslivcovo k sobě na věky upoutala, a to jedině kouzlem svých modrých očí. Co tajno bylo, to tajno nezůstalo. Když se Burka o tom dověděla, byl již mládenec svou krásnou čarodějkou do osamělého domku v lese dovedl, a babice měla po naději. Zlý člověk urážku tak snadno neodpustí, a docela taková stará čarodějnice; i přísahala, že se pomstí mladým manželům, ale teprv až by štěstí jejich nejvyššího stupně dosáhlo.

To bylo po roce, když myslivcová malou dcerušku porodila a jejich blaženost na vrch vystoupila. Když vyšla po prvé mladá matka po boku manželově pod širé nebe, byly stromy v plném květu, ptactvo zpívalo, jako by nemluvně vítalo, a květiny se skvěly ve svých nejkrásnějších šatech, jak by svátek světily. S chloubou a rozkoší položila matka dítě své pod jabloň a modlíc se pohlédla k nebesům. Tu padly paprsky sluneční na spící dítě a políbením je celé ozářily; andělové maličtí stupovali po nich dolů, skláněli se k němu a zlíbali mu tvářičky do červena. Kvítka mu vydychovala tu nejlíbeznější vůni, ptáci je svými nejlahod-

nějšími zpěvy kolébali a větřík se nad ním jen zlehounka houpal, aby se nevzbudilo. Jabloň stála tiše a jen jednou se zachvěla a setřásla růžový květ na bílou plénku, jak by mu dárek podati chtěla. Tenkrát nebyly ještě chrámy, a mladá matka své dítě Bohu obětovala pod širým nebem. Zem byla oltář, příroda chrám, vůně květin kadidlo, ptáci byli zpěváci a z modrého klenutí se díval otec nebeský a žehnal dítě i matku, která mu za ně děkovala a jemu je obětovala. V té chvíli stála Burka nedaleko, ale dokud je ozařoval božský lesk, nemohla jim uškodit; teprv když se po zahradě procházeli a v nevyslovné rozkoši mladý muž ženu svou objal, tu je zahalila čirá mha. Ostrý hvízd zafícel povětřím a vjel až do vnitra země, takže se hrůzou otřásla, vítr se zdvíhl, ptáci umlkli a stromy i květiny se zachvěly, jako by tušily, že zlý duch nablízku své rejdy tropí. Po chvíli se opět mha rozstoupila, povětří se utišilo, ale myslivce ani jeho ženu viděti nebylo; místo nich usedl k dítěti velký černý orel a hnědošedý slavík. Byli to jeho rodiče, jež Burka v největší jejich radosti v ptáky proměnila. Orlova prsa se zdvíhala, jak by puknout chtěla, a oči jiskřily hněvem a bolestí, slavíček se choulil na plénku a s nevyslovným žalem obracelo se jeho rozumné oko brzy na dítě, brzy na orla.

Toho se Bohu zželelo; poslal na zem anděla strážce, aby dítě opatroval. Ten malou Violku do domu odnesl a šetřil ji jako vlastní máti, která mu beztoho jen zpěvem nápo-mocna býti mohla, když dcerušku uspával. Orel střežil dům a křídlo jeho bylo vždy pohotově chrániti dítě před nehodou. Dokud ale anděl u něho bděl, nebylo v nižádném nebezpečení. Jsouc milována, střežena a opatrována, rostla Violka jako kvítí, když je zahřívá boží slunce a vlaží rosa nebeská.

Po patnácté kvetla jabloň od té doby, co pod ní novorozeňátko Bohu obětováno bylo, když anděl takto pro-

mluvil: „Již nejsi dítě, Violko, víš co dobré, co zlé, máš rozum; nyní se musíš sama o sebe starat. Měj vůli vždy jen k šlechetnému činu a hled', by tvé srdce tak dobré a čisté zůstalo, jako až posud. Rodiče tvoje nikdy neopouštěj a doufej, že budou skrze tebe vysvobozeni; byť bys i trápení podstoupit musela, přece vždy důvěřuj v milosrdného Boha. Já jdu nazpátek k mému otci, ale v čas potřeby budu při tobě.“

Po těch slovích rozloučil se anděl, jenž vždy jen v podobě krásné panny s Violkou obcoval. S pláčem a bolestí doprovodila ho tato kus za myslivnu a těžce se loučila od něho, ale brzy vzpomněla na ubohé rodiče, jak mnohem nešťastnější oni jsou, a umínila si beze stesku jen pro ně živu býti. Orel jí zaopatřoval všecku potravu pro dům a matka ji zpěvem obveselovala, když předla aneb cos jiného pracovala. Nyní se ale musíme podívat k původu toho neštěstí, totiž k paní Burce.

Když se vymstila, byla pokojna, protože k dítěti moci neměla, až kdyby vkročilo na její půdu. Tím více se starala dostati nevinného mládence, který by u ní dobrovolně zůstal a skrze kterého by se krásnou a mladou stala. Vskutku se jí to poštěstilo. Od chudých rodičů dostala chlapce, pětiletého, a ten s ní rád šel, rád u ní byl v jejím pěkném zámku a miloval ji za to všeliké dobré, co mu udělovala. Bláhový nevěděl, proč to všecko dostává!

V panské rozkoši vyrostl Mladoň, ale srdce jeho zůstalo dobré, nevinné a šlechetné a z toho měla Burka radost, ba co ještě, když se z něho krásný mládenec udělal, byla by mu i život darovala, kdyby ji byl chtěl trochu více milovati. Ale o lásce nevěděl Mladoň nic a také by se byl jistě do babice zamilovati nemohl. Jednoho dne, když se Burka do zrcadla dívala a škaredou svou tvář v něm viděla, usmála se a myslila, však to nebude dlouho trvat, a bude se v tobě krásná žena zhlížet, že jí rovné v zemi nebude.

V tu samou dobu, když si tak přátelsky Burka na Mla-

doně vzpomněla, procházel se mládenec v poli. V tichém zamyšlení pozoroval, jak zvířátka po louce laškují pár a pár, mládě jak se k matce vine, holoubky jak se líbají, stromy k sobě sklánějí, kvítí jedno k druhému tulí; i pomněl na domov, na matku, na otce, bratry a sestry. Začalo mu býti okolo srdce ouzko a bolno, takže zaplakal a daleko od zámku býti si přál. Rákosí zašustilo u jeho nohou, mezi ním viděl loďku a za ním velký modrozelený rybník. Sedl na loďku a ta vodou houpaná nesla ho šik a šik až na druhý břeh, kde ještě nikdy nebyl. Přešel zelenou dubinu a viděl údolí, v tom údolí pak vršek a na tom vršku chaloupku, okolo chaloupky květoucí stromy, loubí a kvítí, z loubí ale zněl zpěv slavičí. I šel blíž a blíže, nehledě, kde cesta vede, krácel přes všecko, až byl u chaloupky. Tam seděla Viola pod zeleným loubím a předla, u ní orel a na jejím rameně slavík. Mladoň nemohl zraky odvrátit od ní, neboť byla překrásná. Vzrůst její byl štíhlý jak palma, tvář bílá růžově prokvítala jako ranní červánek, pleť byla hladounká jak hranostaj, vlasy se jí vlnily po šíji jako klasy zralé pšenice, ústa byly dvě šňůrky zralých lesních jahod. Ale oči, k čemu měl Mladoň ty oči přirovnat? Vždyť se ještě do nich nepodíval. Chvíli Violka ani mládence nepozorovala, až když slavík umlknul a na něho se ohlídl, tu i ona očí pozvedla a zrak utkvěl na tváři krásného jinocha. Jistě zabloudil a je lačný, pomyslilo si dobré děvče a lehkým krokem, takže ani tráva pod jejíma nohama neulehla, běžela k cizinci. Tu pohlédl do těch očí a zdálo se mu, že se dívá do krystalového jezera, v němž se modré nebe i se sluncem září. Když promluvila, zněl mu její hlas mnohem líbezněji, než předtím zpěv slavičí.

„Mládenče, tys jistě zabloudil a chceš, bych ti cestu ukázala, aneb žízniš a milé bylo by tobě občerstvení. Vstup pod střechu naši, bychom tě uctili, a potom povíš, co tě sem přivedlo.“

„Ano, zabloudil jsem,“ odpověděl Mladoň; „stýskalo se mi na světě a dobrý Bůh se nade mnou smiloval a dovedl mne do ráje k tobě. Ó kýmž nevede nižádná cesta z toho údolí, bych věčně u tebe zůstatí musel; avšak byt bych i odešel, ty zůstaneš vždy mou průvodčí hvězdou. Ústa moje chceš občerstviti, ale duši jsi rozplamenila a ta bude od té chvíle po tvém pohledu práhnout jako žíznivý poutník po kapce vody.“

„Nemluv taková slova ke mně, já ti nerozumím. Jsem jen sprosté děvče, jméno mé je Viola,“ pravila uzardělá panna a vedla Mladoně přes práh do chaloupky.

„Všecko na tobě je spanilé, tak i jméno tvé, podobáš se ve své skromnosti květině, jenž se pod list ukrývá, ale přece hledána bývá, jsoucí nade všecky krásnější. Ale pověz, kde otce, matku máš, kde bratry a sestry?“ ptal se mladík, když nikoho neviděl.

„Bratrů ani sester nemám a otec ani matka přivítat tě nemohou, protože jazyk kletbou němým se stal. Máti má tě zpěvem vítala a viděl jsi ji i otce již v zahradě.“

„Jen zpěv jsem slyšel, ale u tebe nikoho neviděl, leč orla a slavíka.“

„A to právě jsou moji nešťastní rodičové,“ řekla Viola a zaslzela.

„Kýmž by mi možná bylo rodiče tvé z jejich zakletí vysvobodit, věř, že bych rád život nasadil.“

„Tys dobrý; ale jen ode mne mohou rodiče vysvobození býti. Jak a kdy, to mi posud známo není.“

Nato mu Viola vypravovala, jak po všechna ta léta žila, a mezi vypravováním pilně pobízela, by okoušel ovoce a mléka, jež mu byla představila.

Těžce loučil se Mladoň s pěkným údolím, ale přece musel odejít. „A ráda-li mne uvidíš, když opět přijdu?“ ptal se při odchodu Violy a patřil jí do modrého oka a skrze krystalovou hladinu až do srdce. Tam se rojily

myšlénky jako družné rybičky, tiché její ctnosti ležely jako perla v mušli a v půdě rozkládala své kořinky láska, podobajíc se růži jezerní. Proutek se pnul vzhůru, ale květ byl ještě v poupěti. Tu řeklo něco: „Probud' se!“ a ona hlavinku pozvedla a kalíšek otevřela. Tak procitla láska v srdci Violy, ona nevěděla sama, že tomu tak. Když se Mladoň velmi líbě ptal, ráda-li ho uvidí, nelhala, ale laskavě naň pohlédnouc řekla, že ano. A to slovo rozplesalo duši jinochovu; umínil brzy zase do svého ráje se podívat, ba nejraději byl by již více neodešel.

Přijda domů neřekl paní Burce nic o svém zjevení, ale ta to již věděla a zuřila. Láska a outrpnost se proměnily v hněv a pomstu a kdyby možná, byli by Mladoň i Viola tu chvíli zahynuli. Mládenci dobíhal teprv za tři dny dvacátý rok, a ona si ho nesměla hněvem zapudit; Viola musela dříve na půdu její vkročit, by k ní právo měla. Ale k neštěstí se jí přece něco podařilo. Druhý den zachtělo se Viole jíti na procházku. Orel i slavík ji provázeli, ale ona šla zamyšlena a nepozorovala ani, že ji rodiče zdržují, by se dále nepouštěla. Až přejdu les, myslila si, budu daleko vidět a jistě uzřím chaloupku, kde Mladoň zůstává. Šla, šla, až bylo lesu konec, a tu viděla rybník, luka, zahrady, zámek, od zámku ale pospíchal její miláček zrovna k rybníku. Trhla sebou radostí a udělala tři kroky blíže; vtom však křídlo orlovo zašumělo, který chtěl své dítě moci odnést. Bylo již pozdě. Mlha je zahalila, ostrý hvizd zafičel povětrím a jako dýka projel srdce Mladoňovo.

V okamžení vyjasnilo se zase, ale již neviděl u lesa Violu, ani orla a slavíka, a chtěje přes rybník, zpozoroval teprv, že je okolo něho neproniknutelná zeď ze zlatého rákosí. Nikudy nebylo lze projíti, neboť po jedné straně rybníku pnula se kolmo vzhůru skála nesmírné výšky Mladoň se koukal, zdali by přelézti mohl, avšak poznal, že by jen ptačí let byl s to, aby se tam dostal. Hledě pln

zoufalství nahoru, viděl na nejvyšší špici růži, u ní orla a slavíka, který velmi bolestně zpíval. Mladoň poznal ten hlas a žalostně zvolal: „Totě matka a otec Violy, a snad i ona je tam zakleta od zlého ducha! Ó kdož mi poví, jak bych je vysvobodit mohl?“

V té bolesti vrhl se pod strom a plakal. Tu slyší nad sebou šveholení dvou vlaštovek: „Aj sestřičko milá,“ povídá ta jedna, „proč jsi truchlivá, což ublížil někdo tvým mláďatům?“

„Moje mláďátka sedí zdravý v teplém hnízdečku, a neželím pro ně, nýbrž pro moji dobroditelkyni, která padla do rukou zlé čarodějnice, bydlící tam v tom pěkném zámku.“

„Pověz pak, sestřičko, co se jí stalo a kdo je tvá dobroditelka?“ tázala se opět ta první.

„Za tímto lesem je údolí, tam vršíček a na něm chaloupka, v té chaloupce bydlela má hospodyně. Její matka je v slavíka zakleta a otec v orla od zlé čarodějnice, protože jí nechtěl milovat a dobrovolně u ní zůstat, by ho mohla v dvacátém roku usmrtit a krví jeho se umýt, čímž opět krásy a mladosti nabýti měla. Když je tak nešťastnými učinila, zůstalo po nich děťátko, ale Bůh milý nechtěl, by zahynulo, a poslal anděla svého, by je ostríhal a opatroval. Do patnáctého roku ji vychovával, ale potom se vrátil zpátky do nebe. Viola byla rozumná, krásná a dobrá. Nikdy jsem pro svá mláďata pro potravu na pole jíti nemusela, neboť každý den bylo na dvoře zrní nasypáno, jehož se ptáčekové najedli. Pořád byla sama, až přišel včera k nám mládenec, kterého si čarodějnice od mládí vychovala, by nevinným zůstal a ona ho v dvacátém roku zabíti mohla. Ten si oblíbil Violu a Viola jeho. Dnes ráno, když vyšla za les a nevědomky kročila na půdu čarodějnice, zaklela ji ta ze zlosti v růži a vsadila na špici té skály, kdež jsou i rodiče její. Zde pod stromem sedí ten mládenec,

a kdyby věděl, že ji může vysvobodit, jistě by to učinil.“

„A řekni, jak by se to státi mohlo?“ ptala se zase druhá.

„Ne jinak, než že by musel mladík hranici pro Burku udělat, do její ložnice se nějak vkrást a ji do ohně hodit. Má ale Burka okolo levé ruky hada, jenž ji dělá silnou, a kdokoliv na ni křivě sáhne, toho on uštkne, že hned mrtev padne. Musel by dát tedy mládenec pozor a hadovi dýkou hlavu probodnout; tím by čarodějnice seslabla a bránit se nemohla. Popel její by pak do tohoto rybníka hodit musel a Pánbůh by mu na skálu pomohl. Jestli se to nestane, bude mládenec třetí den mrtev a Viola zůstane na věky zaklena.“

Když takto vlašťovička své vypravování byla skončila, uletěla s družkou svou do lesa. Mladoň, jenž každické její slovo slyšel, všecko bedlivě v mysli své uložil. Radostně vyskočil, koukl ještě jednou na skálu a šel zpět do zámku. K paní Burce choval se, jako by se bylo nic nestalo, ba lichotil jí, z čehož ona měla veliké potěšení. V soumraku nezapomněl dříví uchystat, a když všecko ulehlo, podařilo se mu na hranici je vrovnat. Prosebným hlasem žádal potom u ložnice, by mu paní otevřela, že jí musí něco velmi důležitého povědít. Paní Burka dala se uchlácholit a důvěrně mu otevřela. Tu ji vzal Mladoň za rameno, ale jedním okem koukal na levou ruku, kde se již hýbala hadí hlava. Sotva byl Burku silněji stiskl a ze dveří táhnouti chtěl, zasyčela ohnivá tlama, ale již měla dýku v chřtánu a ukrutně se okolo ruky čarodějnice svíjet počala. Ta se skácela, Mladoň pojav ji do náručí, běžel na dvůr a v okamžení hořela hranice plamenem. Když nebylo po čarodějnici než hromádka popele, sebral ho Mladoň do nádoby a šel k rybníku. Právě vycházelo slunce, když ho do tiché vody hodil; tu se začala voda pěnit a vzhůru vlnit, jako by ho vyvrhnout chtěla. Zlatá zeď se kácela a vlny házely

jednu třtinu po druhé na břeh, až nezůstala ani jedna ve vodě. Ale hle! co se to na břehu děje, třtiny se staví vzhůru, jedna podává druhé ruku, splítají se dohromady výše a výše, až je z nich zlatý žebřík zakotven ve břehu, špicí položen na vrchol skály u samé růže. Mladoň poznává dobrotu a moc Boží, bez bázně pustí se po zlatých špruhách nahoru a šťastně se dostane k své milence. Něžnou růži vezme za svá nádra, slavík mu sedne na rameno a orel sletí sám dolů. Tu se opět voda zapěnila, vysoce vzhůru vystříkla a tisícerymi perličkami všecky pokropila; tím křtem se ale změnil orel v mladého muže, slavík v pěknou ženu a růže v krásnou pannu, aniž co po změně zůstalo, vyjmouc dva růžové lístky, které byly utkvěly na tváři sličné Violy. Otec a máti si padli do náručí, ale uzardělá panna měla lehounce hlavu na prsou mládenčových skloněnou, kde před chvílí co růže spočívala. Po paprscích slunečních sestoupil dolů Violin anděl strážce a požehnal svou milou schovanku. Když se ty dva párky poněkud vzpamatovaly, nebylo po zlatém žebříku ani památky a rybník nebyl ohražen nepohnutelnou zlatou zdí, nýbrž rákosí zelené jako brčál šumělo a sklánělo se k vodě.

Sedli tedy všickni čtyři na loďku a plouli k chaloupce. Tam slavili Mladoň a Viola své zasnoubení a potom teprv se odstěhovali do zámku, který Mladoňovi co dědictví připadl. Otec a matka nechtěli se ale s lesní chaloupkou rozloučit.

TAJEMNÝ PÁS

LUDOMÍR, SYN KNÍŽECÍ, VYDAL SE SE SVÝM STARÝM vychovatelem a rádcem na cesty. Byl to jinoch mladý, udatný, šlechetný a vzor mužské krásy. Mnohá slza ukápala při jeho odchodu z krásných očí a mnohý vzdech vyvinul se z bílých ňader. Ludomír však neznal posud ani slast ani trpkost lásky, rychleji než orlí let táhly myšlenky jeho do světa a oslazovaly loučení od rodičů. Učitel jeho byl muž učený, zběhlý v tajných uměních a znal svět. On vodil Ludomíra na uzdě jako zkušený štolba stepního bujného koníka, ale také ho miloval jako otec.

Bylo dobře knížecímu synku pod touto dohlídkou; viděť velký kus světa, mnoho znamenitého, slušného i krásného. Co všechno spatřil, bylo by dlouho povídat, ale co se mu nejvíce zalíbilo, tu nejhlavnější událost z jeho života, tu budu vypravovat.

Jedenkráté přijeli do velkého města, kde bydlel král. O kráse jediné dcery toho krále slyšeli naši cestovníci valný kus cesty, a Ludomír byl tuze žádostiv jejího pohledu. Šedivý rádce ale zakroutil hlavou a neradil jíti ke dvoru. Při jeho radě zůstalo. Ubytovali se v hostinci a nikdo je nepozoroval, jelikož jen s jedním služebníkem cestovali. Měť starý učitel příčinu, proč nechtěl, aby Ludomír krásnou princeznu viděl.

Princezna Kazimíra byla panna vzácné krásy, ale podivného smýšlení, ba věru ukrutného. Její otec jí ve všem hovil, co ona chtěla, to se stalo. První podivný nápad byl, že vydala rozkaz, kdo by se na ni směle podíval anebo se docela usmál, ten že přijde o hlavu. Druhý rozkaz zněl, že nesmí žádná panna, která u jejího dvora mešká, míti milého, aniž který panic milou, a ten párek, ať to kdekoliv

v celém mocnářství, který by bez věnce zasnouben býti musel, že přijde též o hlavu.

To nebyly rozkazy ženského srdce hodné! Mladý lid ji proklínal a jinak nenazýval, než „srdce mramorové!“ Kazimíra milovala svého otce; ale to byl ten jediný muž, ostatně nesměl s ní nikdo promluvit. Rád by byl král viděl, aby se dcera vdala, ale co byl ten rozkaz vydán, štitili se mužští královského dvoru. Milovalať také ta princezna nádheru, a nikdo se nesměl opovážít tak skvostný šat nositi jako ona. Za její oděv a šperk vydalo se do roka mnoho peněz, ba kdyby to bylo život stálo, co si zama-nula, to míti musela. Kolikráte se stalo, že se přece láska na tu neb onu dvorní pannu vyzradila, ta potom musela hned ode dvora a ještě byla vězením trestána. Tak to bylo, když přišel Ludomír se svým učitelem do města. Starý rádce to všechno o princezně věděl, a když Ludomír chtěl krásnou Kazimíru mermomocí vidět, tu teprv ho varoval a všechny její nectnosti mu jmenoval. Ale panáček se nechtěl dát na pokání.

„Milý Dobroději!“ řekl učiteli, „já vím, že se o mne bojíš, ale věř, že již starost míti nemusíš, že se mi to mramorové srdce zalíbí. Vidět ji ale přece musím a rád se podívám, opováží-li se dáti mi hlavu srazit, když se na ni zasměju.“

„Nedělej to, milý synu, můžeš do velkého nebezpečství upadnout.“

Ale všechno napomínání starého Dobroděje bylo tenkrát marné. Ludomír zůstal při svém. Právě slyšeli, že půjde princezna se svým komonstvem do kostela, a té chvíle chtěl Ludomír použít a na krásnou Kazimíru se zasmát. Než šel, musel ale na příkaz učitelův tvář zohyzdit a jako šašek se obleknout. Dobroděj šel zamyšlen s ním až do kostela a oba zůstali u dveří stát. Princezna se třpytila zlatem a drahými kameny tak hrdě, jako by chtěla

slunce zahanbit. Bylo po ceremoniích a komonstvo kráčelo před i za ní z kostela. Tu se přimíchal Ludomír až blízko k princezně, směle se na ni podíval a pustil se do smíchu. Princezna sebou trhla, obrátila se a poručila přísným, ale lícivým hlasem vojákům: „Chopte se toho drzého odvážlivce, který se osmělil můj rozkaz přestoupit!“

Již chtěli dva vojáci Ludomíra za rameno brát, tu přijde starý Dobroděj, pokloní se zhluboka před Kazimírou a povídá: „Jasná panice královská! klaním se tobě a prosím, bys ráčila milostiva býti a odvážlivci tomu vinu prominouti, neboť je blázen. Jsemť vyslanec sousedního krále, který člověka toho u dvora svého za šaška míti chce, kamž jej nyní přivádím. Rač býti milostiva a nechtěj, by mé šediny s vinou do hrobu klesly!“

„Ano,“ odpověděla princezna po krátkém rozmyšlení, „daruji smělci život, s tebou však jíti nesmí, já sama chci jej za šaška podržeti.“

„Bůh žehnej tobě a rodu tvému za tu milost; nyní odejdu v pokoji.“

Nato se poklonil starec před královskou pannou, šašek se s ním rozloučil a on odešel z davu. Ludomír rozuměl svému učiteli na pohlédnutí a věděl již, že s ním večer mluvit bude. Žert ten se mu dobře líbil, a proto běhal mezi komonstvem brzy sem, zase tam a svým vtipem je vyrážel. Potom sedla Kazimíra do zlatého vozu a odjela s komonstvem a se šaškem. Služebníci a panny nepřestali se mu smáti až do zámku a měli radost, že ho princezna ke dvoru vzala. Když přijela Kazimíra do zámku, odebrala se k svému otci a vypravovala mu o příhodě s bláznem. Krále to netěšilo.

„Milá dcero,“ pravil, „ty jednáš velmi nepředloženě, což nebude-li s tím král soused spokojen?“

„Otče, tys mi nebránil vydati rozkaz, nyní nesmíš žádné námítky dělat, když jej vyplním. Cizinci vědí dobře o zá-

konu, a protož i ten odvážlivec smrtí propadl, když jej přestoupil. Dost velká bude milost má, když mu život daruji a k mému dvoru jej přijmu.“

„A přece slyším ze všech stran reptání proti tobě a proti mé slabosti!“

„Otče, ty to slyšíš, a nezničíš jedním slovem ničemníky ty!“

„Nechci je zničit, protože mluví pravdu.“

„A což dělám, že jim to protivno; že chci panenství zachovat, že nedám vládnouti vůli mužské, ani láskou se omámit a že duše milostí zmalátnělé okolo sebe trpět nechci? Aneb že trestám tak přísně pohled na moji krásu?“

„Nejsou-li to samé pošetilosti? Proč nechceš býti jako jiná žena a zavíráš srdce lásce, proč nechceš trůn svůj upevnit?“

„Já lásku a muže nenávidím, samostatně a svobodně chci a budu panovati, a kdo jest okolo mne, nesmí se té náruživosti oddati. Běda poddanému, který by se mému rozkazu protivil, anebo mne kárati chtěl!“

Tu zavzněly ze síně rolničky a král dal šaška k sobě zavolat.

„Z které země přicházíš?“ ptal se ho, když se před ním poklonil.

„Já jsem z té země, kde není metla nad strom a lvice nade lva,“ odpověděl šašek.

„Jaká to řeč, blázne?“ ozvala se Kazimíra.

„Dcero, tys vzala blázna k svému dvoru, nyní si musíš nechat pravdu i nepravdu líbit,“ odpověděl král a šašek zacinkal rolničkami, až to vesele po síni zavznělo. Princezna ale hněvivě do svých pokojů odešla.

Posud neviděl Ludomír tvář její, ale ušlechtilý vzrůst, líbý ač přísný hlas již ho poutal a kouzlil. Kolikráte přes celý den vybíhal na dvůr a díval se do každé tváře, jestli by pod nějakým zakuklením starý učitel k němu se ne-

hlásil, ale byl již večer a ještě nikdo nepřicházel. Zamyšlen seděl Ludomír ve svém pokojíčku, an tu někdo neviditelný dvěře otevřel a zavřel.

„Což mám mhu na očích, aneb jsi byl vskutku neviditelným?“ divil se mladý kníže, vida najednou učitele před sebou státi.

„Musel jsem tenkrát svého umění a drahého daru použít, abych se k tobě dostal, a udělati se neviditelným,“ odpověděl Dobroděj.

„Ó příteli! popřej i mně toho daru, bych, než odtud s tebou odejdu, Kazimíru spatřil. Zlehka vloudím se do jejího pokoje, jen okamžení popatřím na její krásnou tvář, vdechnu tiše políbení na její bílé čelo, jako když vítr růží ovane, a potom opustím s tebou navždy zámek a zem.“

„Neklam sebe, synu milý, tvé srdce opoutáno již krásou princezny a neopustíš více s pokojnou myslí zem tuto. Však to potřeba nekáže a osud tvůj jest přízniv; nahlédl jsem do knihy tvého života, zpytoval jsem hvězdu tvou a shledal, že v štěstí stojíš. Osud tvůj slove pyšné srdce královské panny pokořiti, laskavou chotí a dobrou matkou ji učiniti, čímž i ty získáš.“

„Ó mluv jen, rádce, příteli můj jediný!“ skočil mu ohnivě do řeči Ludomír, „a víš-li možnost, jak bych srdce Kazimíry obměkčil a její lásku získal, tedy mi to zjev a já i život svůj pro její náklonnost milerád obětuji.“

„Pomni, synu, že má Kazimíra srdce mramorové, a kdybys deset životů měl a je pro ni obětoval, přece její lásku bys nezískal. Ona musí být sama sebou trestána a ty ji pokořit musíš. Utiš se tedy a poslechni moji radu.“

To řka položil Dobroděj na stůl skříňku velmi skvostně pracovanou a pás bílý zlatými znameními pošíť a pokračoval dále: „Než jsem k tvému otci přišel, byl jsem v dalekých zemích a mnohá léta zdržoval jsem se u jednoho daleko pro svou učenost vyhlášeného muže, který v taj-

ných uměních zběhlý byl a mne též ve všem vyučil, co sám uměl. Byl bych tam ještě déle zůstal, kdyby nebyla na něho smrt přišla, proti níž líku neměl. Všecko svoje jmění odkázal mně, mezi mnohými skvostnými dary byl mi nejúčtečnější tento pás, jímž jsem si mnohokrát již život zachránil, neboť má tu moc, když se okolo těla otočí, že se stane člověk neviditelným. V této skříni jsou tři drahé věci pro ženský šperk, krásy nevídané. Dej dobrý pozor, Ludomíre, zejtra až všecko v zámku ulehne, vezmeš kladivo, jeden z těchto darů, sedneš do síně před pokoj, kde princezna spí, a budeš klepat, až někdo vejde. To bude komorná, jenž v předpokoji u princezny spí, až uzří šperk, bude se tě ptát, co s ním; ty pak řekneš, že ho chceš roztlouci, ale půjde-li k tobě na noc, že jí ho dáš. To ona princezně zjeví a ty potom uhlídáš, co se dále stane. Neukáže-li se ti princezna první noc, snad ji marnost zavede druhou aneb třetí noc. Ostatní ti povím až dále a pás ti také později svěřím. Já budu vždy tobě nablízku a nedopustím, bysi do nebezpečí upadl; buď opatrný a přijdeš k štěstí.“

Po těch slovích Dobroděj vstal, rozloučil se s Ludomírem a opásav se bílým pasem, odešel z pokoje. Ludomír zůstal sám a hlava se mu kolem točila. Den se již šeril, hlasy na dvoře se ozývaly, tu teprv se mu víčka sevřela. S nevolí si maloval ráno tvář a oblékal šat pro kníže neslušný, ale osud nechtěl, aby si co kníže srdce Kazimíry dobyl, nýbrž aby ji co blázen pokořil. Nyní teprv se podíval do skříně a oči mu přešly leskem. Ležely tam hodinky, tenkrát veliká vzácnost, pás a diadém. Mimo to naspodu hezká hrstka zlatých peněz. Ludomír vzal jich něco k sobě, zavřel skříni a šel ke krejčímu, by si aspoň dal krásnější šat ušít, než měl. Krejčí, když viděl dukáty, rozložil před ním celou šatnici a Ludomír si vybral bláznovský sice, ale skvostný šat, který mu výborně slušel. Mezi

dnem dala ho princezna do svých pokojů zavolat a Ludomír viděl ji nezastřenou. O málo, že by se byl stal opravdivým bláznem, tak ho její krása pohnula. Jaké to oči! Vskutku snáze bylo by hledět půl dne do slunce než půl hodiny do takových očí! Mocí sebral svých pět smyslů, by úlohu jak náleží vyvedl. Bystrým vtipem, směšnými myšlenkami, ano i zpěvem rozesmál, obveselil a okouzлил princeznu i její komonstvo. Za těch několik hodin získal si přízeň panny, ovšem jen co veselý šašek. Ach, taková přízeň byla jeho ohnivé duši ničím, on toužil po lásce, po vroucí lásce; chladná její přízeň ho snižovala. Přišla noc a pomalu se to v zámku tišilo; až všecko umlklo, tu vzal Ludomír ze skříně hodinky, uchystané kladivo a šel zlehka po chodbách až do síně, která byla před komnatou princezny, sedl na koberec, hodinky položil před sebe a začal kladívkem tlouci, do hodinek ovšem ne, jen vedle nich. Princezna ještě nespala a hned na první klepnutí dávala pozor; když se to ale několikráte opakovalo, zavolala na komornou a poručila jí podívat se, co to za klepání. Komorná vzala světlo a vyšla z pokoje do síně, ale couvla zpátky, když pohledla na zem a tam světlo v diamantech, jimiž hodinky ozdobeny byly, odrážeti se viděla.

„Co to děláš?“ ptala se, přistoupivši opět blíže k šaškovi.

„Co to dělám? Chci ty hodinky rozbít,“ odpověděl šašek, drže napřažené kladivo.

„Aj, tak překrásné hodinky, totě bláznovství!“ zvolala s úžasem komorná.

„A nač mi hodinky? Nerad se dívám, jak čerstvě čas ubíhá, proto je rozdrolím a z těch třpytících kamenů si udělám okolo hlavy zář.“

„Brachu, lépe pochodíš s rolničkami, než abysi měl hlavu osvícenou. Ale nyní mluv se mnou moudře, chceš-li vskutku ty hodinky zkazit, raději je prodej; princezna je jistě koupí.“

„Mám peněz dost, nepotřebuji žádné; ale jestli se uvolíte,

vzácná panno, dnešní noc v mém pokoji se mnou přebýt, daruji vám ty hodinky i s těmi diamanty," řekl šašek a po očku koukl, co bude panna říkat.

„Ty nezbedníku, jak mně takového něco můžeš navrhopat? Kdyby nás princezna slyšela, potrestala by mne i za to, že tebe poslouchám.“

„Vždyť jsem vás, panno, nevolal, ani vás k ničemu nenutím; rozmyslete si moje slova, deset minut ještě počkám.“

Komorná zavřela dvěře, ale vprostřed pokoji zůstala stát a přemýšlela, co má dělat. „Nejlépe když to paní oznámím, ať sama rozhodne.“ Šla a tiše rozhrnula záclonu, která v druhém pokoji ložnici zakrývala. Princezna pozdvíhla hlavu z hebkých podušek a dychtivě se ptala, co to bylo za klepání. Se sklopenýma očima a zardělou tváří vypravovala komorná, co viděla a slyšela od prvního až do posledního slova, a čekala zkroušeně na odpověď princezninu.

„A kde vzal šašek tak skvostné hodinky?“ ptala se tato.

„Slyšela jsem, že dostal několik velmi krásných a skvostných darů od jednoho krále, který ho velmi miloval,“ odpověděla komorná.

„Vlastně by trestu hoden byl za jeho neslušný žert, ale odpustím mu i tenkrát. Jdi k němu a řekni, aby tobě hodinky prodal, že mu za ně dáš peněz, co bude žádat.“

Komorná tedy na rozkaz princezny opět k šaškovi šla a hodinky od něho kupovala, ale ten se nehnul, ani když mu komorná svěřila, že je má vlastně pro královnu koupit, a vždy zůstával při svém prvním návrhu. Komorná se zase do pokoje vrátila a vše princezně vyřídila.

„Ten tvrdohlavý blázen!“ rozkřikla se Kazimíra. „Dávno již přála jsem si takový šperk, a nyní když bych ho mohla mít, nemá se moje žádost pro pouhou rozmarnost bláznovskou vyplnit? Věru, tomu bych mnoho prominula

a dobře zaplatila, kdo by mi hodinky zaopatřil. – Je pozdě, jdi na lože, Juto, ale dříve zapověz šaškovi, ať se neopovažuje v předsíních hřmotu tropit.“

Juta spustila záclonu a tiše odešla ven. Nevím, jestli ji lákala milost princezny aneb šperk, ale něco z dvojího to musilo býti, protože šla za šaškem do jeho pokoje, aby u něho noc probděla.

Ráno když se princezna probudila, vešly k ní panny, by ji obsluhovaly. Juta byla mezi nimi, ale tvář její byla veselá a růžová, jako kdy jindy, a kdykoliv se s okem princezny, které se často bystře na ni obrátilo, potkala, usmála se. Ranní hodina uprchla, Kazimíra byla se strojním hotova a seděla zamyšlená v lenošce. Tu zašustí vedle ní krok a Juta podává na zlatém talíři skvostnou skříňku, v níž se září diamanty obsazené hodinky.

„Aj, jaká to krása!“ zvolá Kazimíra. „Tedy přece šašek zmoudřel a od svého návrhu upustil?“ ptala se dále, nádherný šperk v ruce přebírajíc.

„Ó nikoli, on zůstal při svém návrhu,“ odpověděla Juta.

„A ty?“

„Já, nejmilostivější velitelko moje, chtěla přání vyplnit, které včera večer Milost Vaše projevila a za něž přízeň i odpuštění slíbeno bylo.“

„Ano, já slíbila odměnu a přízeň tomu, kdo by ten šperk mi zaopatřil, ale ta milost nevztahovala se na tebe. Nemyslila jsem, že by jedna z panen mých na cudnost tak dalece zapomenouti mohla. Avšak slovu dostojím; i ty dostaneš královskou odměnu za šperk a mé odpuštění za tvou neslušnost, ale u mého dvora déle zůstatí nemůžeš. Veřejné provolání a rozkaz přestoupiti se nesmí!“

„Pro přízeň Vaší Milosti zapomněla jsem na chvíli na slušnost, ale rozkaz a provolání Vaší Milosti jsem nepřestoupila. Posud hodna jsem státi mezi pannami Vaší Milosti!“ odpověděla uzardělá Juta, zarmoucená přísností princezninou.

„Mluvíš pravdu?“ ptala se s podivením a radostí Kazimíra, která Jutu ráda okolo sebe měla.

„Neopovážila bych se jasnému oku Vaší Milosti čeho zatajiti; slova moje jsou pravdivá. Přišla jsem do šaškova pokoje a sedla do sesle, kterou mi podal, nato on položil hodinky do této skřínky, postavil ji přede mne a povídal: ‚Zdali, panno, v mém pokoji do dvou hodin s půlnoci probdíte, je skřínka vaše.‘ To řka sedl do druhé sesle a brzy usnul. Já pobyla do dvou hodin, a pojavši skřínku odešla jsem tiše z pokoje, aniž mne byl šasek pozoroval.“

„Byla to velká opovážlivost od tebe, ale já ti odpouštím,“ řekla na to Kazimíra a tíže jí spadla se srdce. „Nyní jdi, dej šperk do mé klenotnice a pokladník můj ti za něj odměnu vyplatí.“

Kazimíru to těšilo, že tak lehko drahý klenot nabyla. Celý den byla šaškovi velmi přízniva a ten byl blažen. Druhý večer vzal pás, sedl opět do síně a potloukával. Juta tenkrát rychle vyběhla, žádostiva, co asi bude ještě blázen chtít. Pás nebyl tak vzácná věc, ale tak krásný princezna neměla. Jako prvníkrát, navrhl Ludomír komorné i po druhé, půjde-li s ním do pokoje a tam do dvou hodin s půlnoci pobdít, že bude pás její. Juta důvěřovala v jeho bláznovství a šla, aniž byla dříve princezně se zmínila. Ale ta slyšela také klepání, slyšela komornou vyjít a všetečnost, jaký skvost asi přinese, nedala jí pokojně spát. Časně již zavolala Jutu k sobě.

„Kde jsi v noci chodila, Juto?“ ptala se zostra.

„Nejmilostivější královno!“ prosila Juta zkroušeně, až měla rozum z princezny. „Na kolenou za odpuštění prosím, byla jsem opět v šaškovu pokoji do dvou hodin, ale jako včera v noci, tak i dnes stalo se to jen z oddanosti k Vaší Milosti. Sotva jsem včera večer usnula, slyším v předsíni klepání, a vyjdouc ven, vidím šaška, an chce kazit pás tak překrásný, že se srdce usmívalo. Já mu chtěla

zaplatit, ale on mi ten samý návrh udělal jako včera; šla jsem s ním, a o dvou hodinách byl pás můj.“

„Nuže, odpustím ti i tenkrát, ale chraň se déle mojí milosti nadužívat. Ukaž mi ten pás!“

Juta pás přinesla a princezně se velice líbil. Jako za hodinky, dostala komorná i za pás velkou sumu peněz, neboť se Kazimíra nikdy a v ničem zahanbit nedala. Ludomír věděl, že i pás princezna má, a ta její marnost ho těšila i netěšila. S bázní skoro očekával třetí večer. Kazimíra byla se svými pannami celý den ve svém letohrádku a šašek musil býti při ní, by jim dlouhou chvíli krátil, což se mu vždy šťastně povedlo. Toužebně očekávaná noc přišla, Ludomír vzal diadém, který se třpytil ve tmě jako hvězdnaté nebe, a šel do předsíně.

Princezna ještě nespala, ale Juta, která dvě noci probděla, velmi tvrdě usnula a neslyšela klepnutí. V závoj celá zahalená vyšla zlehka Kazimíra ze svého pokoje a přesvědčivši se, že Juta tvrdě spí, vyšla ven. Okamžení zůstala užasnuta nad skvostným diádemem stát, potom se sehnula k šaškovi a šeptala přidušeným hlasem: „Nezkaz ten skvost, dej mi ho a já ti za něj slibuji princezninu přízeň, peníze, důstojenství a ouřad, jaký chceš.“

Ludomír poznal na první pohlédnutí Kazimíru, ačkoliv byla zahalena a hlas měnila, a odpověděl: „Peníze nepotřebuji, důstojenství ani ouřad nechci míti jiný než mám, neboť právě jím jsem si dobyl princezninu přízeň, což se posud málokomu povedlo; a proto od svého návrhu neupustím. Pojdte se mnou, vzácná panno, a skvost je váš.“

Princezna rozvážila slova komorné, a spoléhajíc na své zakuklení a slušné bláznovství šaškovo, řekla: „Pojď.“ V okamžení kráčela vedle Ludomíra, který byl pln blaženosti, a od nikoho neviděna přišla do jeho pokoje.

Druhý den pozorovaly komorné na princezně, že je velmi zamyšlena. Nikoho neplísnila, nesmála se, neplakala,

jen stále přemýšlela. Ba ani svého zamilovaného šaška nechtěla vidět. Toť byl věru div a nikdo si ho nemohl vysvětlit, jen Juta, chytrá Juta měla zdání, co asi Kazimíru mrzí. Nebyla spala, když se tato o dvou hodinách ze šaškova pokoje vracela, a tudy snadno pomyslit si mohla, kde paní bděla.

Šaškovy rolničky nebylo nikde slyšeti. Seděl ve svém pokoji a vedle něho starý Dobroděj. Jejich rozprávka byla dlouhá, a když učitel dopověděl a svému schovanci ve všem dobrou radu dal, šel s ním ten skrze zámek, provedl ho branou ven a kus za zahradou teprv sundal Dobroděj pás a Ludomírovi ho odevzdal.

Od toho dne byla Kazimíra vlídnější a zvláště laskava byla k Jutě. Ta však milosti nadužívala a již ani veřejně lásku s jistým panicem netajila. Ostatní panny jí tak velkého práva nepřály a žalovaly princezně, že dává první komorná zlý příklad, an provolání a rozkaz její přestupuje a jakoby v posměch uvádí. Tím slovem byla královská hrdost uražena a v okamžení stala se přísnou panovkyní jako dříve. Juta ale ode dvoru vypovězena, roztrušovala o princezně nepěkné pověsti a lid proti ní popuzovala. Doneslo se to až do zámku. Král se zarmoutil a laskavě dceru svou napomínal, by svou přísnost zmírnila, lásku lidu si zachovala a na stará léta mu starost nedělala. Ale Kazimíra nedbala řečí těch, otcí vše vymluvila, a přece umínila jednati dle vlastní vůle. Za krátký čas prohlásilo se, že Juta s panicem se zasnoubí, ale zeleného věnce že hodna není. Každý očekával s netrpělivostí, co princezna řekne a zdali se přísný rozkaz vyplní. Kazimíra, když to uslyšela, ulekla se velmi a nevěděla nyní, co má dělat; přemýšlela, dlouho přemýšlela, ale zlý duch v ní zvítězil. Soud se musil shromáždit a vinníci byli předvoláni. Přišli, ale ani soud, ani král nechtěli nad nimi ortel smrti vyřknout. Jediná Kazimíra chtěla to mocné slovo vyslovit, an jí v tom někdo

neviditelný bránil. Známý hlas šeptal jí: „Princezno, nepřisluší vám k smrti je odsuzovat za jich provinění. Ludomír žádá za ně o milost.“

Princezna sklopila oči a lehký ruměnc polil jí tváře; v okamžení však pozvedla je a pravila mírným hlasem: „Budiž tedy, já vám život daruji, za to ale budete celý rok od sebe odloučeni.“ Lid začal reptat a Juta hrdě před Kazimíru se postavila řkouc: „Královno, ty mne odsuzuješ a sama jsi soudu hodna!“ Tu povstal ukrutný povyk, lid se hrnul davem k princezně a s křikem: „Do vězení tyranku, ať umře srdce mramorové!“ obklopili bledou královnu navzdor poručení královu a bránění jejího komonstva. Najednou ozve se hlas, jakoby z oblak: „Zpátky, pomatenci, panny té se nedotýkej ruka vaše, neboť bdí nad ní Bůh, který nechce smrt hříšníka, nýbrž aby se polepšil. Ona chybovala, a Bůh ji pokoří, ale zase pozdvihne, bude-li litovat!“

Po těch slovech viděl omámený zástup jasně skvoucího anděla, jak princezně zlatý pás kol těla otočil a s ní zmizel. Udivení a ve vši pokoře odcházeli domů, a i Juta dělala si v duchu předhůzky, že křivdu své královně udělala, nad kterou andělové bdí. Kazimíra omráčena nenadálým strachem a vysvobozením padla do mdlob a teprv se vzpamatovala, když ji rámě andělovo zlehka na lenošku položilo.

„Kdo jsi, můj vysvoboditeli?“ ptala se tiše. „Pověz, jsi-li anděl, bych tě vzývala, aneb jsi-li člověk, bych tě milovala.“

V tom okamžení ležely u jejích nohou zlaté křídla, skvoucí roucho i bílý pás a mladík krásný v knížecím oděvu klečel před ní. „Jsem člověk,“ pravil, „a může-li tvé srdce milost cítit, tedy miluj a uděláš mne šťastného.“

„Bože, ten hlas je mi povědom.“

„Ráda jsi ho poslouchala, princezno, v zpěvu i v žertu.“

„Tys Ludomír?“

„Jsem Ludomír, syn knížecí, který, by tebe poznal, šaškem se stal; řekni, princezno, můžeš-li tu přízeň, kterou jsi ke mně měla, v lásku obrátit?“

Jak paprsky sluneční led rozhřejí, tak rozhrály oči Ludomírovy srdce mramorové.

Jak dříve poddaní královnu nenáviděli, tak ji potom milovali, a když se roznesla pověst, že si vezme krásného a šlechtného manžela, modlili se za její štěstí.

DODATKY

DIVOTVORNÁ HARFA

Pověst v duchu národním

BYL JEDNOU JEDEN PASTÝŘ A TEN ZDĚDIL PO OTCI překrásnou harfu, kterouž si tento z cizí země byl přinesl. Dostal prý ji od bohyně hudby, která do něho zamilována byla. Když se s tou zemí loučiti musel, pravila k němu, podávajíc mu na památku onu stříbrnými strunami potaženou a diamanty vykládanou harfu:

„Tuto harfu chovej co svůj nejdražší klénot a nikdy jí nepohrdej, sice se ti zle povede.“ S radostí od ní mladík harfu přijal a svatosvatě slíbil, že co živ bude, na její slova nezapomene. A opravdu svému slibu až do smrti věren zůstal.

Na smrtní posteli prikazoval svému synu to samé, co mu před časy bohyně byla řekla. A syn si vážil pozůstalosti otcovy co největší svatosti.

Ale byla také ta harfa dar s nebes! Když na pastvě na ní hrával, umlklo ptactvo v hájích a naslouchalo libému znění; chtěla-li se mládež rozveselit, šla jen k pastýřovu stanu a brzy při veselém zvuku jejím všechny nohy poskakovaly; když pak obětovali v chrámu bohům, zněla zbožně a vážně, a obět se bohům zalíbila. Lid si ale pastýře tak zamiloval, že jej z velké úcty za své kníže zvolil.

První noc, když co kníže již ve svém skvostném stanu byl ulehl, zdálo se mu, že stojí před ním bílá paní a k němu takto praví: „Ty jsi nyní pánem národu; chceš-li však, abys ty a vnuci tvoji šťastně a dlouho panovali, musíš mě ctíti a v chrámu mi obětovati. Já jsem bohyně Norvosta. Divotvornou harfu chovej co nejdražší poklad. Dokud bude ve tvé zemi zníti a lid do chrámu mého volati, dotud bude štěstí a pokoj v zemi. Pohrdneš-li však ní, odvrátím se i já od tebe a uvrhnu do bídý tebe i národ tvůj.“ To řkouc zmizela.

Mladý kníže si ten sen dobře pamatoval. Brzy zněla

stříbrostrunná harfa v krásném chrámu Norvostině a lid k oběti volala. A tak si vážil harfy a ctil slova bohyně i veškery knížecí rod až do kolikátého kolena. Který z knížat by se ale mocné bohyni nebyl pokořil, na toho se hněvala a lásku poddaných mu odňala. Zatím se stalo z malého místa velké království, z knížat vzešli králové. Všickni sousedé hleděli s nenávistí na krásnou zem; nejvíce ale snažil se nejbližší soused, by nad ní vládnouti mohl. Válečnou mocí to nešlo; zkusil to tedy lstí.

I zval krále k sobě, dával skvostné radovánky a ještě skvostnější dary. Slušno bylo potom, že král souseda zase k sobě pozval a jemu též mnoho po vůli býti hleděl. Ale tím přátelstvím se zponenáhla neštěstí do země stěhovalo, neboť přitom zapomínal král na bohyni a harfu. Lid na něho zanevřel, býváje málokdy s harfou do chrámu Norvostina volán.

Tak to bylo vždy hůř a hůř až do posledního krále; za toho umlkla harfa již docela, jen rachotivé zvuky trub a bubnů hřměly a děsily zanedbaný národ; chrám zpustl a cesta k němu zarostla trním a bodlácím.

V tom čase přistěhovala se do země čarodějnice Radaza, zlá a pověstná to žena, jižto se lid co smrti bál. Dokud panovala v zemi Norvosta, nebylo ji ani vidět; sotva však počínala bohyně tvář od trůnu odvracet, zjevila se tu s celým svým černým komonstvem. Jakmile se král Buhaza (tak se jmenoval soused králův) o ní dověděl, šel k ní, o pomoc proti králi ji prosil a skvělou budoucnost jí přislíboval. Radaza vyslyšela prosbu jeho a svou pomoc připověděla.

I stalo se, že dával král velkou hostinu, ku kteréž ovšem také Buhaza pozván byl. Ten samý den přišla tam také Radaza a s ní její služebníci, černí krkavci. Ona vešla dovnitř, krkavci se usadili na střechu a číhali, co se bude dít. Právě si připíjeli Buhaza s králem na dlouhé přátelství,

když Radaza vidína toliko od Buhazy do síně vešla, králi do koflíku jedovatý nápoj vlila a ním ubohého lehkověrného krále otráвила. Tu bylo křiku a zmatku! Král Buhaza pospíšil, by nejdříve divotvornou harfu zničil; ale neviditelná ruka mu ji vytrhla. Najednou se zdvihl hrozný vítr, začalo se blýskat, hrom bil a země se třásla; stovkové stromy roztržštěny se kácely, skály se řítily a domy padaly. S hrůzou lidé utíkali a se schovávali.

Ale kdo ujde metle Boží! Na vrchu u chrámu Norvostina stála bohyně s harfou; ještě jednou přejela ruka její stříbrné struny, že jich žalostný zvuk jako pohřební píseň po celé zemi zazníval a hluboký bol každého srdce se zmocnil. Tu se vrch otevřel a bohyně s harfou i s chrámem v něm zmizela. Jindy se vrch květnatým čalounem zelenal, teď stal se najednou holým a pustým. Místo chrámu stál na něm strom uschlý a opadalý. Bouře se utišila, jen krkavci s hlasitým krákáním v povětří se kroužili. Radaza ulekána, ustrašena domů se vrátila. Zdálo se jí, jako by ten nejkrutější skutek byla spáchala. Jen Buhaza byl rád, že je pánem tak krásné země.

Lidé ale vzdychali a vzpomínali na své předešlé krále. Je nevábila hlučná hudba cizího krále, pro ně se nestavěly skvostné kostely; oni ztratili s harfou všechno – a zůstali žebráky ve vlastní zemi.

Nedaleko vrchu, kde divotvorná harfa zmizela, bydlela žena, kterou všickni znali a milovali. Pamatovat mnohé dobré i zlé doby, mnohou bolest již utrpěla, ale všechno to s hrdou myslí snášela a přestála. Měla dceru, sličné to poupě, kterou před světem skrývala, neboť byla žena moudrá a věděla, že není radno holubici krkavcům na oči stavěti. Ale navzdor její opatrnosti vyslídily přece brzy oči krkavců, ježto čarodějnice králi co tajné posly zanechala, krásnou tu pannu a to králi oznámili. – Jednou v noci zjevil se jí duch a takto k ní pravil: „Já jsem od

čarodějnice Radazy otrávený král. Za trest svého prohřešení proti bohyni zaklela mou duši, by tak dlouho po zemi bloudila a na bídu národu svého se dívala, dokud bys ty ji nevysvobodila.“

„A jak tě mám vysvoboditi?“

„Zde máš koflík; až ho naplníš slzami, které v mé zemi pro mne a divotvornou harfu tekou, půjdeš k suchému vrchu a zaliješ nimi strom, jenž na něm stojí. A když se zazelená, utrhneš větev a dotkneš se vrchu; co se potom stane, to uvidíš. Aby tě ale draví krkavci, kteří po tobě pasou, neuhlídali, přikrej se, když bude potřeba, tímto závojem.“

Panna vzala koflík a závoj a bez strachu se na cestu vydala. A věru bylo jí závoje třeba, neboť ji krkavci jako černé mračno neustále obletovali. Do velkých domů a zámků nešla, tamodtud zněla veselost a ples, tam by jí bylo málo do koflíku přibylo; šla raději do malých chatrčí a malých chýžek. Tam vzpomínali na bývalé časy a oplakávali divotvornou harfu a dobrého lehkověrného krále. Než se panna nadála, byl koflík plný. S tím kouzlem šla tedy k vrchu a suchý strom ním zalila; strom začal pučet a brzy stál před ní v zeleném šatě. Tu přilítlo hejno černých dravců a s náramným křikem vrch obletovalo, neboť nevěděli, co se to děje, že se strom zazelenal, an pannu u něho neviděli. Ta se však nedala odstrašit; směle větev utrhla a vrchu se dotkla; vrch se otevřel a panna vešla do něho. A co spatřila? Krásnou bílou paní a v jejích rukou harfu stříbrnými strunami potaženou a diamanty vykládanou. I vešla paní proti ní a harfu jí podávajíc pravila: „Tys vysvobodila duši královu, tys dobyla divotvornou harfu, a protože se nyní královnou staneš; nikdy však nezapomeň, proč jsem národ tvůj potrestala.“ Nato zmizela a panna stála s harfou pod zeleným stromem; i přejela stříbrné struny, že veselý jich zvuk po celé zemi zavzněl.

Král Buhaza se na trůně zatřásl, když harfu uslyšel; myslil, že mrtví z hrobu vstávají, a hrůzou domů utíkal. Krkavci ale ustrašení do širého světa se rozlétali. Lid s radostí k vrchu pospíchal, odkud milá harfa zněla, a s jásáním sličnou pannu za královnu zvolil.

Po krátkém čase se zasnoubila statnému jinochu, který si ji byl zamiloval. Svatbu slavili v novém chrámu Norvostině a harfa jim hrála svatební píseň.

O PÁNU BOHU

I.

ZA ONOHO ČASU, KDYŽ PÁN JEŽÍŠ SE SVATÝM PETREM chodil po „širokém světě“, všelicos se jim na cestě přihodilo. Jedenkrát přišli na noc do jedné vesnice, kde jim nechtěl dlouho nikdo dát nocleh, až přece našli sedláka, který se uvolil dát jim nocleh. Poručil čeledínu, aby jim ustlal do přístodolku na slámu, a než odešli spat, ještě večerí dobrou je vyčastoval. To se Petrovi, který se zlobil, že jim nechtěl nikdo nocleh dát, velmi líbilo a nepřestal sedláka chváliti. „Tak chval Petře, abys nepřechválil,“ řekl mu Ježíš. Ráno sotva se trochu rozbřeskovalo, již se přihnala chasa do stodoly. Petr se probudil z libého snu a mrzel se velice, že ho tak časně sedlák zburcoval. „Hej!“ křikl sedlák: „vy tam, nocleháři, chutě vzhůru, pojdte nám pomoci, kdo chce jíst, musí pracovat!“ Petr ani se nehýbal vida, že mistr také tiše leží. Chasa pustila se do mlácení; když bylo třikrát dokola, povídá sedlák: „Ha cožež necháme spát ty lenochy? Když se najedli, ať jdú pomoci. Jdi, Jirko, ha čapni krajního po hřibetu.“ Petr ležel na kraji, dostal tedy cepem po zádech. Ale ani nešpetl, vida, že Pán Ježíš se nehýbá. „I toť to spí jako snopy,“ řekl hospodář a zase mlátili dále. Tu šeptá Pán Ježíš Petrovi: „Petře, přešoupni se na moje místo, kdyby sedlák přišel, abys nedostal zase ty.“ – Petr rád poslechl, bolely ho záda ještě od první rány. „I toť jsou duby,“ rozkřikl se sedlák, „hrom kdyby jim do huší tloukl, nebudú slyšet, počkejte, teď ťuknu toho druhého, snad ten se hne!“ Jak řekl, tak udělal. Že ležel Petr na Ježíšově místě, dostal zase on, a to notně. Neřekl nic, ale myslel si: Je to přece hezká věc, když člověk lecco napřed ví, může se všelícemu nemilému uhnout. Sedláka budění již omrzelo, nechal pocestné ležet, k snídání je ale již nevolal. Pocestní

se pěkně tiše z přístodolku vykradli. Na cestě nepřestal Petr sedláka haněti, Ježíš mu ale zase řekl: „Petře, co chválit nemůžeš, nehaň.“

II.

Když přišli do druhé vesnice, měli oba hlad; i povídá Pán Ježíš: „Petře, jdi, kup mléka!“ „I ne mléka, pane, raději koupím homolky,“ žádal Petr, který rád homolky jedl.

„Má se ti stát dle vůle; zde máš peníze a kup tři homolky.“

Petr šel do jednoho statku kupovat homolky; za chvíli vrátil se a přinesl dvě homolky.

„Kde je třetí, Petře?“ tázal se Ježíš. „Pane, neprodali mi více než dvě,“ ujišťoval Petr.

„Vpravdě tak, že jsi dostal než dvě?“ „Vpravdě, pane,“ jistil Petr. „Ty rád homolky, Petře, snad jsi jednu snědl, přiznej se, beztoho patřila tobě.“ „Ne pane, ať jsem nehoden tvé lásky, když jsem homolku okusil,“ řekl Petr. Ježíš neříkal již nic, rozdělil homolky jednu sobě a jednu Petrovi, a když jsou se posnídali, šli dále. Přišli do lesa, kde chvíli si odpočinuli; tu povídá Ježíš Petrovi: „Petře, nemám peněz a bude nám jich třeba. Zde pod pařezem, na němž sedíme, leží poklad. Vezmi nějaký sochor, vykol pařez a zdvíhni ho.“

Ochotně Petr učinil, jak pán poručil, a když pařez převálil, vskutku tam poklad pozůstávající ze samých zlatých peněz ležel. I vyzdvíhl je a položil na hromádku před mistra. Ježíš peníze rozpočítav, rozdělil na tři stejné hromádky, potom dal jednu Petrovi, jednu vzal pro sebe a třetí nechal ležet.

„A pro koho, pane, je ta třetí hromádka?“ ptal se Petr zvědavě.

„Ta patří tomu, co tu třetí homolku snědl.“

Tu se Petr začervenal, sklopil oči a začal sebou vrtět. „Pane,“ vyrazil konečně ze sebe, „přiznávám se ti, že jsem – snědl – homolku – já. Myslil jsem si, že ji beztoho pro mne chystáš, an ty, pane, nerad homolky jídáváš. – Odpusť!“

Ježíš odpustil laskavě učedníkovi svému, když zkroušeně přísliboval, že se polepší.

Nato shrábl Petr peníze a šli dále.

III.

Šli okolo hospody, kde tesaři muziku měli.

„Pane,“ řekl Petr, který velmi rád tancoval, „pojďme tam.“ Pán Ježíš mu to vymlouval, řka, že jsou tam opilí a opilému že se i Pánbůh s cesty vyhýbá. Petr ale nedal pokoje, až mu Ježíš dovolil, aby šel. „Ale jen na chvílku,“ pravil, „a já tě zde čekati budu.“ Sedl si na dřevo, které tam tesaři byli osekali. – Chvílku se díval Petr na tanec, poslouchal křik a vřavu, ale potom se mu vrazila muzika do nohou, a on dlouho se nerozmejšleje, vyhlídnul si hezké jedno děvče a chutě se pustil do tance. Tu holku si přivedl ale jeden mladý tesař, a když viděl, že mu ji bere jiný k tanci, mrzel se, ale vida, že to cizinec, nechtěl mu pro jednu domlouvati. Než Petrovi se tancování zalíbilo a tesař nemohl se holky dopít. To mu krev pobouřilo, žluč mu překypěla, slovo dalo slovo, a než se kdo nadál, držel se Petr s tesařem v křížku. Kamarádi ovšem hned při tom byli, a tudy se to nemohlo jinak státi, než že Petrovi vybili. Pak oni ho i ven vyhodili, což se mu ovšem nelíbilo. Petr, dojdá k mistru svému, zvolal pln hněvu:

„Ó pane, kým by v mé moci bylo, ne dřevěné, ale železné suky bych těm hrubiánům natloukl do dřev.“

„Kdo chodí k močidlu, neujde nádchy! Rozmysli si to Petře, než se chceš mstít,“ řekl mírně Pán Ježíš a šel dále. Petr všecek zamračen za ním.

IV.

Jedenkrátě šel Petr velmi zamyšlen vedle mistra svého, až tu najednou povídá: „Pane, musí to být přece krásná věc být Pánembohem; kýž bych jen půl dne byl Pánembohem, pak bych zase rád byl Petrem.“ Ježíš se usmál a povídá: „Staň se ti dle vůle, od té chvíle až do večera jsi jako Pánbůh.“

Docházeli právě k jedné vesnici, z níž vyhánělo selské děvče stádo hus. Vyhnavši je na louku, pospíchala zase ke vsi.

„Hej děvče, což necháš ty husy samotny a nebudeš je pást?“ ptá se Petr děvčete.

„I copak si myslíte, že by já dnes husy pásla, – vždyť je hu nás poscení,“ odseklo děvče.

„A kdože je bude pást?“ ptá se Petr dále.

„Dnes je musí Pánbůh pást,“ odpovědělo děvče a pospíchalo k vesnici.

„Nuž Petře, musíš pást,“ řekl Ježíš Petrovi s usmíváním. Petr se zdráhal, vymlouval se, že to byl jen žert, ale Ježíš nedbal na jeho vymlouvání, chtěj neb nechtěj musil pást, a Ježíš šel zatím do vesnice na posvícení. Od té doby nikdy více nechtěl být Petr Pánembohem.

V.

Jedenkrátě šli zase skrze jednu vesnici a tu slyšeli z jedné chalupy veselý zpěv a píšťalu; i ptali se mimojdoucího vesničana, co se tam slaví, a on jim pověděl, že veselka chalupníkůvých dcery. Řekl tedy Ježíš Petrovi: „Pojď, Petře, vejdemo k mladým manželům, popřejeme jim štěstí

a dáme dárek do hospodářství; avšak pamatuj, Petře, kromě chleba a soli ničehož nepřijmeme, poněvadž to jsou lidé chudí.“ –

Vešli tedy do stavení; hospodář je velmi upřímně přivítal, podal jim chléb a sůl a hned museli mezi svatebčany zasednout. Jakkoli však Ježíše nutili k jídlu, nepožil ničeho více mimo chléb. Petr, ač by rád byl koláče jedit, také se děkoval, připomínaje si mistrův zákaz. Než ale čím více se na ně díval, tím větší měl laskominy.

Když se mistr na chvílku ze sednice odstranil a hospodář opět Petra pobízel, aby si jen koláč vzal a na svého soudruha nedbal, když nechce jíst, nemoha se již přemoci, poslechl a koláčů plnou kapsu nastrkat si nechal. Jíst si ale netroufal boje se, aby ho mistr neviděl. Ježíš svatebčanům štědře nadělil a šli dále. Petr by byl velmi rád do koláčů se pustil, ale před mistrem nemohl. –

Vcházel do lesa, a Petr vida, že mistr jaksi zamyšlen kupředu kráčí, zůstával pozadu, sáhl si do kapsy pro koláč a v rychlosti si kus ukousl. Tu se ale právě Ježíš po něm obrátil. Petr přikryl ústa dlaní, žvanec do ní vyplivl, hodil za sebe, a když se Ježíš ptal: „Petře, co to žvýkáš,“ odpověděl: „Nic!“ – Ježíš nechal ho přitom a šel, hlavu maje jako v zamyšlení skloněnou, dále. Petr toho opět použít chtěje, vytáhl si koláč a ukousl. – Sotva ale začal žvýkat, Ježíš se zase obrátil a že co to žvýká, se ptal. Petr jako předešle žvanec vytáhl a hodě ho za sebe, řekl, že nic. – Tak to trvalo, až Petr všechny koláče rozžvýkal a za sebe zaházel, neboť mu pozření každého sousta Ježíš obrácením se po něm a otázkou co žvýká, překazil.

Když poslední sousto za sebe hodil, povídá Pán Ježíš: „Petře, vrať se a seber několik těch niců, co jsi za sebe hodil, já zde na tebe počkám.“ – Petr vyrozuměv z těch slov, že Ježíš lež jeho prohlídl, zahanben obrátil se do lesa. Když se vrátil, podáváje Pánu Ježíši, co v lese byl našel,

pravil: „Pane, nic jiného jsem na cestě neviděl než toto: při zemi zdálo se mi, že to jsou žvanci, ale sbíraje jich, viděl jsem, že každý zakořeněn v zemi a že to ne žvanec, nýbrž jakási rostlina.“

„Je to rostlina, vyrostla z božího daru, jenž jsi ty, Petře, zaházel,“ odpověděl Ježíš. Petr prosil za odpuštění a Pán Ježíš mu odpustil.

Pak šli dále, a když přišli do nejbližší vesnice, vešel Pán Ježíš k jedné velmi chudé ženě a požádal ji, aby mu tu rostlinu, co Petr sesbíral, připravila, a když nevěděla kterak, Pán Ježíš jí pověděl, že se dělá s octem. Jídlo to, když připraveno bylo, Petrovi i ženě chutnalo, – a byly prý to houby. Poněvadž ale vyrostly ze soust od chudého přijatých, chtěl Pán Ježíš, aby chudým lidem užitek z nich přináležel, a proto naučil tu chudou ženu je připravovati a pověděl jí, kde jich sbíratí má, a proto se prý houby tak velmi plemení.

Že ale Petr ustavičně žvýkáje, přece syt nebyl, proto prý též houby nesytí. –

VI.

„Pane!“ povídal jedenkrát Petr Pánu Ježíši, když spolu okolo města Jerusalema se procházeli, „rád bych uměl takovou řeč, které by málokdo rozuměl.“

„A k čemu ti taková řeč? – Dokud jsi ve vlasti, dostčuje ti jazyk mateřský, a když dále půjdeš, postaráno bude, abys naučil se řeči, která ti potřebná bude,“ řekl Pán Ježíš.

„Ale, pane, já bych přece jen rád takovou řeč již nyní znal, prosím tě, pověz mi, kterak bych se jí naučil?“ přál si Petr.

„Staň se ti tedy dle vůle,“ řekl Pán Ježíš a zdvíhna hůl, uhodil ní na veliký u cesty ležící pařez, řka: „Hanserl, steh auf!“

Na ta slova začal se pařez oživovat a stal se z něho čtyr-rohatý chlap.

Protahoval se, zíval, a pak vyvaliv oči na Petra, který s největším podivením na něho hleděl, zvolal: „Was host mi ufgweckt, du Sapprmentr, jetzt gaj he'a und hilf mr och aufstihn!“ –

„No Petře, to je ta řeč, které málokdo rozumí, a to tvůj učitel!“ řekl Ježíš.

„Ó pane, odpusť mi, nebuduť mít nikdy více takové přání a spokojen budu s mým materským jazykem!“

Tenkráté prý ale Pán Ježíš mu neodpustil a musel se volky nevolky od toho chlapíka učit německy. –

VII.

Že je všude hodných i nehodných lidí, o tom se Petr, chodě s Pánem Ježíšem, často přesvědčil. Jedenkráté přišli pozdě večer do vsi. Pán Ježíš chtěl žádat o nocleh v nejchudší chalupě, ale Petr prosil mistra, aby šli do některého z velkých statků, tam že bývá všeho dost, že dostanou za jisté dobrou večeři a nocleh. Pán Ježíš Petrovi nebránil, řka mu, aby šel. Sám ale zůstal před tou chudou chaloupkou sedět. Petr šel do statku, který byl ze všech největší. „Tu bude všeho dost a dostanem dobrou večeři a nocleh,“ myslil si Petr. Ale mýlil se. – Selka ho zhruba odbyla řkouc, „že ona nevaří pro tuláky, aniž pro ně lože má“.

Petr se mrzel, že mu tak zmehlo, ale nedal se ještě odstrašiti a šel do druhého statku; však i tam ho odbyli – a tak i v třetím. Domrzelo ho to a vrátil se s nepořízenou k mistru. „Pojď, zkusíme to zde v té chaloupce,“ řekl mu Ježíš a oba vešli do chalupy. Zastihli ženu s dětmi právě při večeři. Bylo viděti na všem velkou chudobu. – Petr myslil si: „Tu nepochodíme, vždyť nemá ta vdova sama nic.“ Ale mejlil se. Když Ježíš o nocleh a večeři prosil,

odpověděla mu vdova velmi ochotně: „Chcete-li za vděk přijmout tím, co vám podat mohu, ráda vám posloužím.“

Ježíš byl spokojen se vším a vdova hned vstala, šla ven a netrvalo to dlouho, přinesla jim na míse polívku. Omlouvala se, že je polívka málo mastná, ale jakkoliv by ráda více byla omastila, že nemá více oleje. –

„Petrě, počítej ty očka, co na polívce plují,“ řekl Pán Ježíš.

Petr počítal a bylo jich výše kopy povrchního jen počtu. Když se najedli a na lože, jež jim vdova, jak nejlepší mohla, na ponebí ustlala, odebrali se měli, vysázel Ježíš na stůl tolikéž zlatých penězů, co na polívce oček bylo, a všechny je ženě daroval. Ubohá vdova nevěděla, kam se radostí podít. Časně ráno šla do sousedního velkého statku koupit mléka, aby pocestným dobré snídání připravit mohla, a tu selce vypravovala, jak ji pocestní za trochu špatné polívky obdarovali, že co na ní oček bylo, tolik že zlatých penězů dostala.

Selka ta byla lakomá. Řekla tedy ženě, aby pro ně nevařila, že ona si je sama k snídání pozve, že má všeho doma a že je může snadněji dobrou polívkou poctit než ona.

Žena odpověděla jí, že to pocestným vyřídí, budou-li chtít přijít. Když to žena doma Petrovi a Pánu Ježíši povídala, řekl Pán Ježíš, že půjdou. –

Šli, provázení díkůčiněním chudé vdovy. –

Bohatá selka připravila jim polívku velmi dobrou a tak ji omastila, že nebylo pro olej vidět polívku. „Když zaplatili špatnou polívku tak dobře, kterak mi tu dobrou zaplatějí,“ myslila si. – Pán Ježíš neporoučel ale Petrovi počítat očka – nebylo také co počítat, bylo jedno jen oko přes celou mísu. – „Ale pane,“ řekl Petr, „ta selka by zasloužila, abys za její zdvořilost se jí odměnil a za tu dobrou polívku. Ta včerejší nebyla tak dobrá.“ – „Petrě, mně chutnala lépe než tato; chudá vdova omastila ji poslední

kapkou oleje a dala ji s upřímností, nečekajíc žádné odměny. Tato dává ze zisku, a proto odměny nezasluhuje. Jen kdo rád ze svého udělí, toho Pánbůh nadělí,“ – řekl Ježíš Petrovi. Ale selka také slyšela, poslouchala za dveřmi a velice ji to mrzelo. – Když od stolu vstali, zdvořile selce poděkovali a šli dále.

VIII.

Jedenkrát zase, když chodil Ježíš s svatým Petrem po tom „širokém údolí“, přišli na rozcestí, kde se mnoho cest křížovalo, a nevěděli, kterou se dát k nejbližší vesnici neb městečku.

„Počkej, pane, tamto vidím na poli sedláka ležet, zeptám se ho a on poví, kudy bychom se dali,“ řekl Petr; a jak řekl, tak udělal.

Muž ten ležel na bříchu a hovil si.

Když se ho Petr ptal, nedal mu po dvakrát ani odpovědi, po třetí zdvíhl líně nohu, řka: „Tamtudy!“ – a více se ani nehnul.

„Pane! takového lenocha a nezdvořáka jsem jaktěživ neviděl, jako tento muž!“ zvěstoval Petr Pánu Ježíši a povídá, kterak ho sedlák odbyl. Šli tedy nazdařbůh.

O kousek dále potkali mladé děvče, která nesouc na hlavě džbán, lehkým krokem jako laňka cestou si kráčela.

I zeptal se jí Pán Ježíš, dobře-liž ke vsi tu jdou. –

„Dobře, dobře, tamto se dejte vlevo, – ale já raději půjdu s vámi ten kousek cesty a ukážu vám, abyste si nezašli,“ ochotně řeklo přívětivé děvče, a obrátíc se, šla s nimi kus cesty nazpět, až uviděli ves, pak vlídně pozdravila, pospíchajíc, kam dříve zaměřeno měla. –

To se Petrovi náramně líbilo; i řekl Pánu Ježíši: „Pane, měl bys tomuto děvčeti za jeho zdvořilost nějakou milost udělit.“ –

„Dáme ji tomu lenochu!“ řekl Ježíš.

„To by jí věčná škoda bylo,“ skoro se rozkříkl Petr, „pomysli, pane, takový nezdvořilý chlap, a ona taková přívětivá, obratná děvčice, to by se k sobě nehodili.“ –

„Právě Petře; – ona má až dost, čeho se jemu nedostává. Kdyby měl ženu, jako je sám, shnili by oba, ale tato ho napraví a dobře se potom jí s ním povede.“ –

Petr musel dáti mistru za pravdu, ale líto mu bylo čiperného děvčete, že se dostati má lenochu. –

IX.

Jednou zase šel Pán Ježíš s Petrem navštívit Martu, k níž se začasté s učedníky svými scházel. – Když šli po ulicích města Jerusalema, potkali děvče, chudobně sice, ale čistě ošacené. Petr si jí hrubě ani nevšiml, ale když zašla, pravil Ježíš: „Hodná to panna!“

O kus dále potkali zase děvče v drahých šatech přistrojené. – Když zašla, povídá Petr: „To je pěkná panna!“ – Ježíš mlčel. –

„Ale pane, když šlo prve to děvče chatrně přistrojené mimo, pochválil jsi ji, a toto děvče, zdá se, že se ti nelíbí, proč?“

„Podíval jsi těm pannám se na nohy, Petře?“

„Nepodíval, pane!“

„Kdybys tak byl učinil, jako já, byl bys viděl, že ta panna chatrně přistrojena nohy umyté měla, bílé jako z alabastru, – z čehož patrno, že je to děvče správné, hodné. – Druhá naopak měla šat drahý, ale nohy nečisté, z čeho vidět, že sama na sebe nedbá – a tudy ani pěknou slouti nemůž. – Petře, ne vše krása, co se líčí, pamatuj si to!“ –

Vešli k Martě. Marta s radostí je uvítala a uvedla do síně, kde několik učedníků shromážděno bylo a stůl pokryt,

na nějž starostlivá hospodyně jídla a pití k uctění svých milých hostů přinášela. – Přišla také sestra její Maří Magdalena, ale ta dle svého obyčeje, posadivši se na nízký stolec k nohoun Ježíšovým, poslouchala tiše poučné rozpravy drahého mistra svého, ničehož mimo něho si nevšímajíc. – Petr na ni hleděl a dlouho na ni hleděl, až pak k mistru se obrátiv mu šeptal všecek nadšen: „Pane, ta Máří je krásná žena, vid' že?“ –

„Petře, zapíme to!“ (Od toho prý pochází pořekadlo, když chce kdo něco zamluvit, že řekne: Zapíme to, Petře!) – odpověděl mu Ježíš, a oba zdvíhnuvše poháry, ťukli si – a zapili to. –

X.

Jedenkrát zase šel Pán Ježíš skrze vesnici a tu viděl starého žebráčka plakajícího vycházet ze vrat velkého statku. –

„Proč pláčeš, stařečku?“ ptá se ho Pán Ježíš. –

„Oh pane, hlad mám, ha nemohu se kúska chleba doprosit. – Všade mají selky práci v konopí, každá mne odbývá, že nemá kdy, ha žádná nechce si vzít tulík času, co potřeba zdrobot chleba hukrojit“ – naříkal si žebrák. –

Ježíš řekl mu, aby posečkal, a sám vešel do statku, odkudž byl dříve žebrák vyšel. – Selka byla se služkami zaměstnaná svazováním konopí, jež do močidla chystaly. – Pán Ježíš prosil ji o kousek chleba. – „I totě se s vámi pytel roztrh – jeden za druhým! – Jdite, jdite – nemám kdy vám sloužit!“ osopila se na něho selka, a když Ježíš přece prosil, a že jí to Pánbůh nadělí, co chudému žebráku dá, tu se rozkřikla zlostně: „Nepotřebuju vaše klábosení, nic nedostanete – kvůli vám se od práce zdržovat nebudu.“ –

Ježíš odešel z toho statku a vešel do druhého, kde se mu

lépe nedařilo. — Tak i ve všech ostatních ho selky odbyly.
— I řekl Ježíš selce, již naposled byl prosil:

„Pamatujte, budoucně budete mít při konopí za trest
z jedné práce dvě.“ — Po těch slovích odešel ze vsi, vezma
si žebráčka s sebou. —

Od té doby prý to je, že se musí konopí na dvojí trhat, —
paskonné dříve a hlavatec později. —

*

Pohádky tyto jsou všechny z okolí domažlického, tak
jak je lid povídá; to jmenovitě „Jak se Petr učil německy“
pochází z České Kubice, vesnice to na samých bavorských
hranicích za Klenčem. —

V JEDNÉ VESNICI BYDLELA VDOVA JMENEM FIALOVÁ. Domek její byl čistý, bílý a spořádán kolkolem, že se mu žádný jiný ve vsi nevyrovnal. Před okny rostla mladá košatá vrba. Ač ty útlé proutky skoro celá okna zastíňovaly, přece se jich nikdy nůž nedotkl; jak rostly, tak rostly. Na jaře mívali chlapci laskomínky na ty štíhlé proutky a zdálo se jim, že by z nich byly zvláštní píšťalky. Avšak přece ani jeden z chlapců nedovolil si který uříznout, by dobrou vdovu nerozhněval; jen jedenkrátě prý si jeden smělý chlapec na vrbu vylezl, ale když řízl do proutku, slyšel bolestné vzdechnutí a cítil, jak se celá vrba zachvěla. Hrůza ho obešla, a když pověděl o tom divu ostatním, báli se a nižádný více vrbě neublížil. – Kdo šel vesnicí, s libostí povšímnul si bílého domku, ale s podivením se zastavil, jestli se mu objevila Viktorka, dcera vdovy Fialové, okrasa a chlouba to celé vesnice. Bylo to ale také děvče tak krásné, spanilé, že nemožno vypsát; kdo ji viděl v kole ostatních děvčat, nejinak se mu zdálo, než že vidí ušlechtilou vzácnou květinu v kytici polních kvítků. Tak jak druhá děvčata byla i ona celičký den na božím slunci, a přece zůstala plet její bílá jak peří labutino; jak ony pracovala i ona v poli, a přece obdivovali se chlapci, že má ruce měkké jak aksamit. Všecko na tom děvčeti bylo ku podivu krásné; a nejen krásná, i dobrá byla, přívětivá, tichá, laskavá ke každému. Nebylo nikoho v celé vsi, kdo by říci mohl: „Viktorka mi ukřivdila,“ aneb: „Viktorka mi neprokázala nic dobrého.“ – Muži, ženy, staří, mladí, všickni ji milovali! – Každá matka byla by ji ráda co dceru do domu přijala, ale přání své jí vyjevit žádná si netroufala; každý z mladíků byl by pro ni duši dal, a lásku svou vyjevit jí žádný se neopovážil. – Přišla-li

někdy pobavit se s nimi v kole, hádali se vespolek o přednost zaprosit ji k tanci, nedovolil si však ani jediný upřímně v náruč ji pojmout aneb dokonce políbit, což s druhými děvčaty bez ostychu si dovolovali.

I děvčata, ač ji milovaly co svoji nejmilejší družku, přece se k ní chovaly vždy uctivěji a říkaly často mezi sebou: „To Bůh ví, jak to je, naše je, a přece jako by mezi nás nepatřila.“ – Přišla-li Viktorka do přástvy, zaradovali se všickni; věděli, že bude povídat a zpívat, a ona uměla nejkrásnějších a nejrozmanitějších pohádek a písní, nikdo neznal podobných. Když jí ty rozmanité zvuky tak lahodně z úst plynuly, ptávali se s podivením jeden druhého, kdo ji as tomu učil! – „Nedivte se,“ říkaly staré zkušené babičky, „Viktorka je vyvolený miláček Boží.“ A ten úsudek platil.

Když byla Viktorka ještě malé děvčátko, byl jejím nejmilejším, jejím nerozdílným spoludruhem Vítek, mladý pasák v službě matčině. Všecky ty dětské radosti sdíleli spolu; kam šel Vítek, šla i Viktorka. Byli-li na pastvě, pletával Vítek košíky, v čemž měl neobyčejnou šikovnost, a Viktorka zase chystala a rovnala mu proutky; buď sbírali jahody a jiné lesní ovoce, co právě na čas bylo; když lezl Vítek po stráních a skalinách, by trhal nejkrásnějších květů na věnce, Viktorka zatím místo něho pásávala. Potom pletli věnce, zpívali, povídali si a nikdy neměli dlouhé chvíle. Ale všechno má svůj konec, tak i dětské radosti! – Vítek rostl, sílil, a matka uznávala za dobré, by šel k některému sedláku sloužit za pacholka, an sousedka koně nadržít, by déle u ní zůstat mohl, a pasákem drobného dobytka déle již zůstat nemůže.

Zarmoucen byl Vítek nad takovýmto výrokem, líto bylo mu opustit dobrou hospodyní, milé děvče, ale sloužit u jiného nechtěl; řekl matce, že nebude sloužit, že půjde do světa na zkušenou.

Matka se ulekla toho slova, plísnila ho, vymlouvala mu to, představovala všechno zlé, co ho ve světě potkat může, on ale zůstal na svém předsevzetí; nechala ho tedy jít. – Zaplakala Viktorka velice, když se s ní milý Vítek loučil, to byla první její bolest; i Fialová želela dobrého věrného hochu, zaopatřila ho na cestu mnohým potřebným a slzíc žehnala ho co vlastní matka. Tam za vesnicí rozloučil se konečně i s matkou, a když s posledního vršku ještě jednou zpátky se ohlídl a vrubem modré kazajky uplakané oči si byl usušil, kráčel statně do cizého mu světa.

Nepohřešili ve vesnici nepatrného hochu; jak by ho nebylo. Jen matka se denně zaň modlívala a Viktorka, když sama věnce vila, sama podvečer v zahrádce pracovala, sama po lese chodívala, vzpomínala: „Kde as Vítek ubohý po světě bloudí?“

Po roce teprv dostaly vzkázání, že se Vítek pustil na moře podívat se dále ještě do světa šířého, dalekého; tu plakala poznovu matka, plakala i Viktorka i Fialová, soudíc najisto, že se Vítek nenavráť. Oželely ho! – Od té doby uplynulo mnoho let, z malé Viktorky stala se krásná vysoká panna, matky sestárly a mnoho se ve vesnici změnilo.

Jednoho dne podvečer seděly obě matky v zahrádce předouce a Viktorka pozpěvujíc si zalívala květiny; tu příklusá k zahrádce jezdec neznámý, skočí s koně, a když ho byl u plotu uvázal, vešel do zahrádky. „Bůh vás pozdrav, milé paní; zdaž byste popřály krátkého odpočinku a občerstvení mně i koni mému? Jedu dlouho již a bez odpočinku nemohu dále,“ tak prosil vlídně lahodným hlasem.

„Jakž bychom nepopřály,“ řekla ihned hospodyně, „odpočiňte dle libosti; Viktorko, ty ucti hosta a chlapci rozkaž, ať napojí a nakrmí koníka.“

Okamžení zahleděl se cizinec do tváře Viktorčiny, potom sedaje vedle staré sousedky, pravil hlasem pohnutým: „Sednu si vedle vás, matičko; mám právě tak starou matku

doma, a mnoho let, co jsem ji neviděl; ani mne nepozná.“

„Jakž by nepoznala své dítě! Bože, já si myslím vždycky, že bych svého Vítka hned poznala, kdyby se vrátil, ale toho víc už neuvidím,“ vzdychla si a oči se jí zalily.

„A což je mrtev?“

„Nevíme,“ přejala řeč Fialová. „Vítek odešel co mladý chlapec do světa, po roce vzkázal, že jde na moře, a od té doby uplynulo mnoho let, aniž jsme o něm čeho se dověděli. Oplakáváme ho co mrtvého.“

„O samotě žijícím zdá se čas vždy delší býti než těm, kteří v živém víru světa žijou; kdo se potlouká brzy na zemi brzy na moři, tomu těžko zprávu zasílat! I mně se tak vedlo, že nemohl jsem dát o sobě vědět, neb jsem se octnul brzy tu a zase jinde. Někdy nás bouře na moři zahнала daleko od pravé cesty, jindy zase byli jsme zdrženi v přístavu třebas kolik měsíců, takže jsme dlouho nepřišli k cíli žádoucím. Na všech mých cestách provázel mne věrný spoludruh, který se též Vítek jmenuje.“

„Bože, jestli to můj syn!“ vzdychla si stará matka.

„Povězte mi, matičko, jak vyhlížel váš Vítek?“

„Inu, ošklivý nebyl; měl jasnou tvář, červené líce, černé oči a vlasy; tenkrát když odcházel, nebyl tuze veliký, ale já si ho vždy jen tak představuju, i v té modré kamizolce, těch plátěnkách a kulatém klobouce.“

„Ale od té doby se naskrze změnil, matko, a vy byste ho tedy přece nepoznala,“ řekl cizinec a blažený úsměch pohrával mu kolem rtů.

Vtom vcházela do zahrádky Viktorka se služkou, nesouce pro hosta večeři: bílý chléb, pomazánku, med; ovoce čerstvé. Přemejšlela ještě v komůrce, jestli by něco v špižírně bylo, co by hostu zachutnalo k občerstvení, ale neměla tu chvíli ničehož. Než odešla z komůrky, pokročila k okénku, z kterého bylo vidět do zahrady, ale jen okamženičko tam postála, tak dlouho asi, co sama sobě po-

šeptala: „Kdo je asi? Jeho hlas zaznívá mi v duši jako dávno známá milá píseň – a nemohu se vzpamatovat, kde jsem ji slyšela; i ta tvář jako by nebyla cizí, a neznám přece jemu podobného – podivno.“

Když byla potom do zahrádky vešla, urovnala krmí úhledně na stolek a hosta k jídlu zvala; i řekl cizinec:

„S vděčností přijímám, panno, co mi podáváš; dříve však, než se občerstvím, chci povědět vlídným hospodyním několik slov o svém příteli Vítkovi.“

„O Vítkovi?“ zadivila se Viktorka, s radostnou tváří pohledši na cizince.

„Přítel můj Vítek je vysoký jak já, tvář jeho žárem slunce tak temnou stala se, jak moje; šat nosí podobný mému. Říkával mi, že sloužil za pastýře u jedné velmi dobré hospodyně, a s potěšením vzpomínal na její malou dcerušku.“ – Pozorně poslouchaly ženy a Viktorce ozářil vyšší růměncem bělostnou tvář. – „Rádi poslouchali lodníci podvečer jeho pastýřské písně, buď když zpíval, buď když na pastýřskou píšťalu pískal; píšťalu tu mi dal a já znám několik jeho písní, co on pískával; poslechněte.“

To řka přiložil píšťalu k ústům, a pohlédna temným okem na Viktorku, začal pastýřskou. Sotva zavzněly ty táhlé vábivé zvuky, poslouchala pozorně Viktorka, a vždy pozorněji, zpytavě chvilkami pohlídajíc do tváře cizince, náhle však pokročivši k němu, zvolala radostně: „Tys Vítek a nikdo jiný!“

„Ano, jsem Vítek, ty jediná jsi mě poznala,“ přisvědčil tváří blažeností ozářenou, podáváje jednu ruku Viktorce, druhou objímaje radostí klesající matku. Nesnadno vypsát potěšení, jaké měly všechny nad tímto šťastným shledáním! – Matka nemohla se nasytit pohledu na svého statného syna; nebyl to ovšem už ten červenolící hoch v modré kazajce, jak si ho vždy představovala, ale dospělý krásný muž, a byla s ním spokojena. I Fialová s libostí naň po-

hlédala – a Viktorka? Jak by se nyní netěšila, když byla dříve pro něho plakala! – Sousedé vraceli se s pole a to bylo už tak zvyk, že se každý, kdo šel kolem zahrady Fialovic, vida tam hospodyně neb dceru, zastavil a několik slov pohovořil; tak se stalo i ten večer. Každý se pozastavil u zeleného plotu, a jak jinak, než že se každému ihned sdělilo, kdo je ten cizí host. Bylo vítání a pozdravování se všech stran; jeden pověděl druhému, a než obyvatelé vesničtí ulehli, věděl každý, že se Vítek vrátil, že je hezký, že přijel na koni, že je bohatý pán z něho, a ještě všelicos věděli, co ani Vítek sám nevěděl. Noc se více a více schylovala a hospodyně napomínala k odpočinku; Vítek se svou matkou odebrali se do své chaloupky a brzy bylo ticho v bílém domku.

Každé ráno sotva se růžová záře na obloze ukázala, zvěstujíc příchod jasné nebes královny, byla už Viktorka v zahradě, a když si byla krásnou tvář i bílé nohy v blízkém potoce umyla, plétávala si dlouhé vlasy v úhledné vrkoče a kvítím okrašlovala, zpívajíc s ptactvem o závod. To ráno po příchodu Vítkově chodila jaksi zamyšlená po zahradě, ani nezpívala; divno, o čem to přemýšlela? To by také byl asi rád Vítek věděl, neboť sotva ji z vedlejší zahrádky zhlédl, přeskočil hbitě živý plot vedle ní. „Dobré jitro, Viktorko, proč tak zamyšlená chodíš mezi květinami?“

„Přemejšlím, které z těch kvítků bych dnes do vlasů utrhnout si měla; jedno krásnější než druhé, skoro mi líto trhat jich.“

„Pamatuješ se, Viktorko, když jsme spolu ještě po lesích a polích chodívali, to vždy já sám ti hlavinku okytil. Nedopřeješ mi i dnes té radosti?“ – Vida svolení v její tváři, trhal Vítek kvítí barev nejkrásnějších, a když kytici hotovou měl, podal ji Viktorce. Ona kvítí srovnávala, by se v barvách k sobě hodilo, a on okrášlil ním tmavé vrkoče

její. „Krásná jsi, krásná!“ zvolal, s rozkoší na ni pohlížeje, „a nic bych si jiného nepřál, než aby tys byla má.“

Viktorka mlčela, neřekla tak ani tak, ale kdo umí číst v tváři lidské, byl by řekl, že v jejích jasných očích zřejmě napsáno stálo: „To není nemožné.“ – Vítek tomu též tak rozuměl a srdce mu zaplesalo. Nebylo potřeba mnoho slov, by si rozuměli; blažen odešel Vítek ze zahrádky, jist štěstí svého.

Ve vesnici bylo živo, byl právě svátek; děti si již po návsi hrály, mladí junáci a hospodáři stáli v hromádkách a rozprávěli, když i Vítek z chaloupky vyšel a k nim se přidružil. Mnoho se změnilo od té doby, co opustil domov; to teprv pozoroval!

Ti, kteří byli za jeho času v spolku junáků vzrostlých, sluli staršími hospodáři, z těch pak, co s ním zároveň rostli, mnozí už počítali se mezi mladší hospodáře; děvčata staly se hospodyněmi. Z oněch, kteří sem a tam ze stavení vybíhali, stydlivě, po očku na něho pokukující, neznal žádné, a to malé pokolení, co se tam v trávě batolilo a si hrálo, to mu bylo zcela cizí, jen z některé tváře byl by mohl uhádnout, kterého rodu to podoba. Mnohého také ze známých nenalezl už; spali tam na vršku pod zeleným rovem.

Poznenáhla obstoupili všickni, kde kdo byl, Vítka, každý ho chtěl zblízka vidět, každý chtěl ho přivítat, každý měl se co ptát, i hospodyně ze stavení k němu přicházely; jen děvčata s okytnými hlavami pozdaleka obdivovaly se jeho sličnosti a jeho pěknému cizímu kroji. Konečně když byl Vítek hospodářům dost se napovídal a i svého vraníka jim provedl, rozešli se k jídlu, to však jednohlasně tvrdili, že nebyl Vítek nadarmo ve světě, že umí víc než chleba jíst. Odpoledne pak, když se ukázal s Viktorkou v kole, držely ženské soud a každá chválila ho, jak umí pěkně mluvit, zpívat i tančit a jak veselý to junák. Každý však, kdo viděl krásný párek pospolu, tvrdil

najisto, že jsou jen pro sebe zrození a že musí být svoji. – A bylo to tak a nejinak. I matky milenců záhy poznaly, že se jich děti milují, a když v kratičkém čase Vítek za ženu Viktorku požádal, s radostí jim požehnání daly. – Nebylo nikoho v celé vsi, kdo by nebyl přál zasnoubencům štěstí; i dárek každý dle své možnosti nevěstě přinesl na důkaz lásky své! – Byla veselá svatba a všeho bylo v hojnosti, takže se nejen ten bohatý, ale i ten nejchudší pasáček podělil. Všecko se to radovalo! –

Nyní se chopil Vítek hospodářství; on měl peněz dost, že mohl i v městě žít, ale Viktorka si toho nepřála a musel jí i matce její před svatbou slíbit, že dokud budou ony žít, z bílého domku se neodstěhuje. Slibu toho splnit nepřišlo mu za těžko, ježto Viktorku nade všecko miloval a po rozkoších světa netoužil. I zdokonaloval, rozšiřoval a krásnil statek svůj, dle vlastního důvtipu i dle zkušenosti mezi cizími národy nabyté, a brzy šla pověst o jeho spořádaném hospodářství v celém kraji, a starší hospodáři přicházeli s ním se poradit. Když nebylo polní práce, tu vyřezával pěkné všelike domácí náradí, síťoval k lovení ryb sítě aneb pletl košíky vkusné, s kterými dělal hospodyním dárky.

Již byli manželé čas spolu, když se jednou v noci – měsíc svítil jako ve dne – Vítek probudil; s nevýslovnou rozkoší hleděl na svoji ženu, která tíše spala, a zlehounka sehnul se, by políbil ty černé vrkoče, které porůznu od hlavy dolů po ramenou a bílých poduškách se vinuly. Díval se dlouho do té krásné spící tváře, ale najednou sehnul se blíže, neboť se mu zdálo, že nedýchá; s úzkostí položí ruku na srdce – vskutku; srdce nebije – ruka studená – bez života leží milená žena, jako když spadne s jabloně květ. – Zoufale vyskočí Vítek s postele, by tchýni k pomoci přivolal. „Nenaříkej, synu,“ pokojila ho tato, „zajistě jen marně jsi se polekal.“

Vešli do komůrky – a hle, Viktorka byla zase obživla,

s podivením se ptajíc, co se jim bylo stalo; pln radosti sevřel ji Vítek v náruč a povídal, proč se byl ulekl. – „Toho se nelekej,“ řekla mu Viktorka; „já mívám jen někdy podivné sny. Poslechni, co se mi snívá: V jasných nocech zdá se mi vždy, že slyším vášný hlas z té zelené vrby, který mne k sobě volá. Okénko se otvírá, vrba se ke mně kloní a já musím vrhnout se do jejího náručí; ale to není již vrba, je to paní krásy vznešené. S ní kráčím do jejího paláce k ozářenému, zlatoskvoucímu trůnu. Vůkol něho, kam oka zhled dosáhne, všude jediná krásná zahrada a líbeznou vůní je vzduch naplněn. Všecko to žije, všude rozkoš a radost! Strom sklání se k stromu, květina ku květině, i povídají si tajné báje, a já rozumím jim. Tam z řek a pramenů, ze skal a hor vystupují víly bělorouché, provozují tance milostné, zpívají, plesají a těmi kouzelnými zvuky k sobě mne vábí. Rozumím jim, spěchám do jejich objetí, zpívám, raduji se s nimi, a ta vždy mladá, jasná královna a matka naše má z nás, dětí svých, radost. Když musím je opustit, zaznívají mi ty vábivé zvuky neustále v duši a stýská se mi, pakli dlouho matka ta k sobě mne nevolá,“ tak dokončila Viktorka.

„Nelíbí se mi tvé sny, Viktorko; bojím se, abys na mne v té krásné říši nezapomněla a navždy tam nezůstala,“ řekl Vítek.

„Neboj se, Vítku; jen na krátký čas bývá mi vždy dopřáno, podívat se do paláce jasné naší královny, ale musím se vždy opět vrátit.“

Vítkovi se ty sny nicméně přece nelíbily, zvláště když se od té noci ještě několikrát opakovaly. Báł se o svou milenou ženu a chtěl ji stůj co stůj zprostit tajné nad ní moci; a toho myslil, že nejspíše docílí tím, když zelenou vrbu zničí. Nechtěl to však přece bez vědomí Viktorčina učinit, proto když jednoho dne košíky u okna pletl, řekl Viktorce: „Ta vrba přece příliš do okna stíní, nemám dost světla k práci – potřeba ji podtít.“

„Nikoli, Vítku,“ ozvala se prosebným hlasem Viktorka. „Ty víš, jak milá mi ta vrba, nech ji tedy růst mně k vůli. Kdybys neuposlechl, možná, že bys toho želel.“

„Tys dětinská, Viktorko; sadím ti jinou, ale na jiné místo, a v krátkém čase dočkáš se, že bude krásnější, než je tato.“

Ale Viktorka nechtěla tak a prosila dojemně, by neubližoval milému jí stromu; až jí to konečně Vítek slíbil. Ale nerad to udělal a od té doby často byl zamyšlen; přemýšlel, jak si na jiný způsob pomoci, ale ničeho nemohl vymysleti kromě odstranění vrby. Matka jeho vidouc, že není syn taký, jaký bývával, ptala se ho jednou, co mu schází; Vítek myslel si, že by snad matka, jakožto stará zkušená žena, rady nějaké vědět měla, svěřil jí svoji bolest. „Divná to věc, synu,“ řekla nato, „ale ačkoliv já rady a pomoci nevím, jak bysi Viktorku těch snů zprostil, vím někoho jiného, kdo ti jistě pomůže. Je to stará Virgule, co přebývá v lese; ona zná byliny, které každý neduh zhojí, zná tajné věci všelike, kterých náš rozum nepochopuje, a rozumí řeči ptáků a zvířat. To je moudrá žena a k té půjdu.“

„Nechod, matko, nevěřím já ženám takovým, hledal jsem rady jen u tebe, nač mi jednat s čarodějkami. Když nevíš ty rady, nechme toho, štěstí mému to nepřekáží.“

Vítek chtěl to matce vymluvit, bál se, by nebylo o tom dlouhých pověstí; ale matka nedala si říci, měla za to, že bude nejmoudřeji, když přece jen k staré Virgule do lesa zajde. A to také učinila; neřekla nikomu slova a zašla do lesa, kde moudrá žena v tmavém háji bydlela v domku, do kterého nikdo přistoupiti nesměl.

Když ji byla stará matka zavolala, přišla, a vyslyševši její žádost odešla na chvilku do háje; když opět vyšla, řekla staré matce: „Vyřid' svému synu, že jeho žena s zelenou vrbou srostlá, a jestli vrbu podtne, že zničí i život ženy své.“ Tak řekla a odešla.

Matka celá omámená nad tímto výrokem odešla domů, a jakmile s Vítkem o samotě byla, pověděla mu, co byla slyšela. Hněvivě řekl Vítek: „Lež to, nevěřím čarodějce a neuposlechnu její rady.“ Matka domlouvala, prosila, ale to bylo darmo.

Myšlénka, by zelenou vrbu přece jen odstranil, ustavičně Vítku pronásledovala; a když se již k výkonu chystal, zazněla mu v uších slova staré Virguly, a na Viktorku pohlédna nemohl toho učinit. Ale neměl pokoje. – Jednoho rána, když byla Viktorka v noci zase tak bez známky života ležela, rozhodl se, odhodlaně vzal ostrou sekeru do ruky, šel k vrbě, rozpřáhl se a jedním rázem rozťal zelenou vrbu. V tom okamžení bolestné vykřiknutí projelo mu duší; odhodil sekeru, uleknut pospíchá domů – hle, stará z lesa mluvila pravdu! V náruči matčině ležela milená jeho Viktorka mrtvá. Ostrá sekera zničila jedním rázem život zelené vrby a sličné Viktorky. Vítek zulíbal bledé její líce a hořce zaplakal; pak dal sbohem naříkajícím matkám, v zoufalosti vyšvihnul se na svého bujného vraníka a zmizel z vesnice. – Nikdo více ho nespatriil.

LESNÍ ŽENKA

BĚTUŠKA BYLA MLADIČKÉ DĚVČE; MATKA JEJÍ BYLA vdova a neměla svého jmění více než roztrhanou chaloupku a dvě kozy, ale Bětuška byla přece vždycky veselá. – Od jara do jeseni pásávala kozy u březiny. – Vždy, když šla z domu, dala jí matka do mošinky krajíček chleba a vřetánko, prikazujíc, ať je plné. Poněvadž kužele neměla, otočila jí len okolo hlavy. Bětuška vzala mošinku a vesele cestou zpívajíc poskakovala za kozami k březině. – Když tam přišly, šly kozy po pastvě, Bětuška sedla pod strom, levou rukou táhala s hlavy, za kužel jí sloužící, vlákna a pravou spouštěla vřetánko, že jen tak po zemi frčelo. A přitom si zpívala, až se les rozléhal; kozulenky se pásly. — Když ukazovalo slunce na poledne, odložila vřetánko, zavolala na kozy, a davši jim po soustu chleba, aby jí nezaběhly, zaskočila si do lesa pro trochu jahod neb jiného lesního ovoce, jakéž právě na čas bylo – by pamlsek měla k chlebu. Když se najedla, poskočila si, ruce založila a zpívajíc tancovala. – Slunéčko se skrze zelení stromů na ni smálo, a kozičky hovíce si v trávě myslily si: „To máme veselou pastušku.“ – Po tanci zase pilně předla, a večír když domů přihnala, nikdy od matky lána nebývala, že vřetánko prázdné. –

Jedenkrát, když dle obyčeje v pravé poledne po skrovném obědě k tanci se chystá – tu, kde se vezme, tu se vezme – stojí před ní překrásná panna. – Roucho má bílé, tenounké jak pavučinka, od hlavy k pasu jí splývají vlasy zlaté barvy a na hlavě má věnec z lesních květin. – Bětuška ztrnula. – Panna se na ni usmála a povídá líbezným hlasem: „Bětuško, ráda tancuješ?“

Když panna tak pěkně na ni promluvila, Bětušku strach opustil; odpověděla: „Oh, já bych celý den tancovala!“ „Pojď tedy, zatancujem si spolu; já tě naučím!“ tak řekla

panna, sukni si po boku vykasala, Bětušku obejmula a začala s ní tancovat. Jak se v kolo pustily, tu se jim ozvala nad hlavami tak líbezná hudba, že se Bětušce srdce v těle rozehrálo. Hudebníci seděli na březových větvích, v černých, popelavých, hnědých i měnivých fráčkách. Byl to sbor vybraných hudebníků, co se na pokynutí krásné panny sešel: slavíci, skřivánkové, pěnkavy, stehlíci, zvonkové, drozdové, kosové i sedmihlášek velice umělý. – Líčka Bětušce hořela, oči jí svítily, zapomněla na úkol i na kozy, jen se dívala na svoji družku, která se před ní, okolo ní v nejluznějších pohybech otáčela, a tak lehounko, že se travička pod její útlou nožkou ani nesklonila. – Tancovaly od poledne do večera, a Bětušce nohy neustály, aniž ji zabilely! – Tu krásná panna zastavila krok, hudba umlkla – jak přišla, tak zmizela. – Bětuška se ohlédla, slunéčko zacházelo za les; – i spráskla ruce nad hlavou, a nahmatavši nespředený len vzpomněla na vřetánko v trávě položené, že není plné. – Sundala len s hlavy, i s vřetánkem do mošinky uložila a kozy přivolavši hnala domů. Nezpívala cestou, ale trpké výčitky si dělala, že se dala té krásné panně omámit, a umínila si, kdyby se jí to mělo ještě jednou stát, aby panna k ní přišla, že ji už neposlechne. – Kozičky neslyšíce veselý zpěv za sebou, ohlížely se, zdali to za nimi jde jejich vlastní pastuška. – I matka se divila a dcerky se ptala, zdali chorá, že nezpívá. „I ne matičko, nejsem chorá, ale že mně již od samého zpěvu v hrdle vyschlo, proto nezpívám“ – vymluvila se Bětuška a šla uschovat vřetánko i len nespředený. Vědouc, že matka hned přízi nesmotává, chtěla druhý den vynahradit, co první den promeškala, a proto se matce nezmínila ani slovem o krásné panně. –

Druhý den jak obyčejně hnala Bětuška zase kozy k březině – a už si zase vesele zpívala. Přihnala k březině, kozičky se začaly pást a ona sednouc pod strom začala pilně příst a přitom si zpívat, neboť při zpěvu práce lépe od ruky

odpadá. – Slunce ukazovalo na poledne. Bětuška dala kozičkám po kousku chleba, odběhla si pro jahody, a vrátivši se, začala obědovat a s kozičkami rozprávět. – „Ach moje kozulenky, dnes nesmím tancovat,“ vzdychla si, když po obědě drobty z klínu do ruky shrabala a na kámen položila, by si je ptáčkové odnesli. „A proč bys nesměla?“ ozval se tu líbezný hlas, a krásná panna stála před ní, jako by s oblak byla spadla. Bětuška se ulekla ještě víc než po prvé a oči zamhouřila, aby ani pannu neviděla; když ale panna ještě jednou otázku opakovala, ostýchavě odpověděla: „Ach odpusťte, krásná paní, já nemohu s vámi tancovat, protože bych zase úkol nenapředla a matka by mně lála. Dnes než slunce zajde, musím dohonit, co jsem včera zmeškala.“ „Pojď jen tancovat, než slunce zajde, pomoc se ti najde!“ řekla panna, sukni vykasala, Bětušku obejmula, v březových větvích sedící hudebníci spustili a tanečnice daly se do kola. A ještě luzněji krásná panna tancovala, Bětuška mohla na ní oči nechat, zapomněla na kozy i na úkol. Tu ustala noha tanečnice, hudba umlkla, slunce bylo na sklonku. Bětuška spráskla ruce nad hlavou, kde obtočen byl nespředený len, a dala se do pláče. Krásná panna sáhla jí na hlavu, len smekla, otočila okolo kmenu tenké břízy, uchopila vřetánko a začala příst. Vřetánko jen tak po zemi frčelo a vůčihledě rostlo, a než slunce zašlo za les, byl len všecken spředen, i ten, jež Bětuška před tím dnem nespředla. Plný potáč dávajíc děvčeti do ruky, promluvila krásná panna: „Motej a nereptej, pamatuj si moje slova: motej a nereptej.“ Po těch slovích zmizela, jako by se byla pod ní zem slehla. Bětuška byla spokojena a myslila si cestou: „Když je tak hodná, to budu s ní zase tancovat, jestli ještě přijde.“ Zpívala si zase, aby kozičky veseleji kráčely. Matka ji ale mrzutě přivítala, chtěvši mezi dnem přízi smotat, viděla, že je vřetenno neplné, a proto byla na dceru nevrlá. „Což jsi včera dělala, žeš nenapředla úkol?“

domlouvala jí. „Odpusťte, matko, trochu jsem si tancovala,“ řekla Bětuška zkroušeně, a ukazujíc matce vřetánko dodala: „Dnes je zato přeplné.“ Matka umlkla, šla si kozy podojit a Bětuška vřetánko uložila. Chtěla matce příhodu svoji povědít, ale myslila si zase: „Ne, až jestli ještě jednou přijde, pak se jí zeptám, co je, a matce povím.“ Tak si umyslíla a mlčela.

Třetí ráno jak obyčejně hnala kozy k březině; kozy začaly se pást, a Bětuška sednouc pod strom začala zpívat a příst. – Slunce ukazovalo na poledne, Bětuška odložila vřetánko do trávy, dala kozkám po soustu chleba, nasbírala jahod, naobědvala se, a drobty dávajíc ptákům vesele pravila: „Moje kozulenky, dnes vám zatancuju!“ – Poskočila, založila ruce a již chtěla zkoušet, zdali dokáže tak slušně tančit jako krásná panna, tu ona sama před ní stála. „Spolu půjdem, spolu,“ pravila k Bětušce s usmáním, uchopila ji, a v tom okamžení hudba nad hlavami jim zavzněla a panny letným skokem v kole kroužily. Bětuška zapomněla zase na vřetánko i kozy, nic neviděla než krásnou pannu, jejíž tělo jak proutek vrbový na vše strany se prohýbalo, nic neslyšela než hudbu líbeznou, podle níž jí nohy samy skákaly. – Tancovaly od poledne do večera. – Tu panna ustala – hudba umlkla. Bětuška se ohlídla, slunce bylo za lesem. S pláčem spráskla ruce nad hlavou, a obrátíc se po neplném vřetánku naříkala, co jí matka řekne. – „Dej mi tvoji mošinku, já ti vynahradím, co jsi dnes promeškala!“ řekla krásná panna. Bětuška jí mošinku podala a panna na okamžik udělala se neviditelnou, pak ale Bětušce mošinku vrátila se slovy: „Ne teď, doma na to hled!“ a zmizela, jako by ji vítr odvál. – Bětuška se bála hned do mošinky kouknout, ale na půl cestě jí to přece nedalo; mošinka byla tak lehká, jako by pranic v ní nebylo, musela se podívat, jestli jí panna neošídila. – Jak se lekla, když viděla, že je mošinka plná – březového listí! – Tu se teprv

pustila do žalostného pláče, dělajíc si výčitky, že byla lehkověrná. V zlosti vyhodila přehršli listí ven a chtěla mošinku vyklopit, ale pak si myslila: „Podestelu to kozičkám,“ a nechala listí v mošince. Bála se skoro domů jít. – Kozulenky nemohly zase svoji pastušku poznat. – Matka čekala na prahu plna úzkosti. – „Probůh, jakýs to potáč příze mi včera domů přineslo, děvče?“ bylo první její slovo. – „Pročž?“ úzkostlivě se ptá Bětuška. – „Když odešla ráno, jdu motat; motám, motám, potáč ustavičně plný – jedno předeno, dvě, tři předena, – potáč plný! – Ký zlý duch to předl! rozzlobím se – a v tom okamžení příze s vřetánka zmizne – jak by ji sfoukl. – Pověz mi pak, co je to?“ – Tu Bětuška se přiznala a začala o krásné panně vypravovat. – „To byla lesní ženka!“ zvolala matka v ustrnutí. „Okolo poledne a půlnoci ony svoje rejdy provádějí. – S děvčaty mají slitování a mnohdy je i bohatě obdarují. Že pak jsi mi to neřekla; kdybych byla nereptala, mohla jsem mít příze plnou sednici.“ – Tu si vzpomněla Bětuška na mošinku a napadlo jí, že by snad přece něco mohlo pod tím listím být. – Vyndá vřetánko i len nespředený, nahlídne – ještě jednou a – „Podivte se, matko!“ vzkřikne. – Matka nahlídne a spráskne ruce. – Březové listí obrátilo se v zlato! – „Ona mi kázala: Ne teď, doma na to hled, ale já neposlechla!“ – hněvala se Bětuška sama na sebe. – „Šťěstí, že jsi nevyklopila celou mošinku!“ míní matka; – ráno šla sama podívat se na místo, kde Bětuška přehršli listí vyhodila, ale na cestě leželo jen svěží březové listí. – Než bohatství, co Bětuška domů si přinesla, i beztoho bylo dosti veliké. – Matka koupila statek, měly mnoho dobytka – Bětuška měla krásné šaty, nemusela kozy pást – ale cokoliv měla, jakkoli byla veselá a šťastná, přece jí nic takovou rozkoš nepůsobilo jako tanec s – „lesní ženkou“. Často si do březiny zašla, vábilo ji to tam, přála si, aby krásnou pannu spatřila – ale nikdy více ji nespátřila.

O SMOLÍČKOVĚ

*(Pohádka z okolí domažlického,
již obyčejně matky neb chůvy dětem povídají.)*

SMOLÍČEK BYL MALÝ PACHOLÍČEK A BYL U JEDNOHO jelena, který měl zlaté parohy. Jelen chodíval na pastvu a vždycky když odcházel, přikazoval Smolíčkovi, aby zavřel a nikoho nepouštěl. Smolíček vždy měl zavříno a dlouho nikdo na dvěře nezaklepal. Jednoho dne ale kdosi na dvěře zaklepal, a když se Smolíček ptal, kdo to, ozvaly se zvenčí líbezné hlásky:

*„Smolíčku, pacholíčku,
otevři nám tvou sedničku,
jen dva prstíčky tam strčíme,
jen co se ohřejeme,
hned zas půjdeme.“*

Smolíček otevřít nechtěl; hlásky venku ještě líbezněji prosily. Smolíček byl by jim rád otevřel, ale bál se jelena. Že jim neotevře, ne a ne, a neotevřel. Když přišel jelen, povídal mu Smolíček, že někdo klepal na dvěře, že líbezné hlásky prosily, aby jim otevřel; on však že neotevřel. – „Dobře jsi udělal, Smolíčku, že neotevřel, to byly *jeskyňky* (jezinky?). Kdybys byl otevřel, byly by tě odnesly.“ – Smolíček byl rád. Druhý den šel zase jelen na pastvu a Smolíček zavřel. – Tu zanedlouho ozvou se přede dveřmi ještě líbeznější hlásky než před tím dnem:

*„Smolíčku, pacholíčku,
otevři nám tvou sedničku,
jen dva atd...“*

Smolíček že neotevře, ač by rád byl otevřel a na *jeskyňky* se podíval. Tu začaly *jeskyňky* přede dveřmi zimou se třást a plakat, až to bylo Smolíčkovi líto. I pootevřel

jim malilinko dvířka, co by tam mohly dva prstejčky strčit. I děkovaly mu jeskyňky a hned strčily mezi dvěře dva bělounké prstěčky, pak celou ruku, a huš byly v sedniče, Smolíčka uchytyly a pryč s ním utíkaly. Tu se pustil Smolíček do volání:

*„Za doly, za hory,
mé zlaté parohy,
kde se pasou!
Smolíčka,
pacholíčka
jeskyňky nesou.“*

Jelen se nedaleko pásal, a jak slyšel Smolíčkův hlas, přiběhl a jeskyňkám ho vzal. – Doma dostal prý Smolíček výlupek na pamětnou, aby podruhé nikomu neotvíral. Smolíček si umínil, že neotevře, i kdyby jeskyňky ještě líbezněji prosily. Kolik dní nepřišel nikdo, až zase jednoho dne ozvaly se přede dveřmi hlásky:

„Smolíčku, pacholíčku, ...“ atd.

Smolíček ale jako by je neslyšel, až když tuze zimou se *cintovaly* (se třásly) a tolik prosily, aby je trošinku jen ohřejt nechal, povídal, že jim proto neotevře, že by ho zase odnesly: „Ne, my tě neodnesem, a kdyby, nemáš se čeho bát, u nás bysi se měl lepší než zde, všeho bysi měl hojnost a my bychom s tebou ustavičně hrály.“

Smolíček dal se zase omluvit a pootevřel, ale jeskyňky mžikem octnuly se v sedniče, Smolíčka uchytyly, a pryč s ním utíkajíce, hrozily mu, že ho zabijou. Smolíček volal zase: „*Za doly, za hory, mé zlaté parohy* atd...“ ale tenkrát bylo darmo, jelen pásal se daleko, neslyšel ho, a jeskyňky ho donesly až domů. Ubohý Smolíček měl se dobře – to je pravda, samými lahůdkami ho krmily, ale jen proto, aby ztloustnul, a pak chtěly si ho zabít. Zavřely ho a

žádná s ním nehrála. Když už mnoho dní u nich byl a mnoho dobrot a lahůdek snědl, přišly jeskyňky k němu, a že aby jim ukázal malíček; když jim malíček ukázal, řízly do něho, jestli by dost tlustý byl. Zdál se jim dost tlustý; vzaly ho tedy, svlékly ho, položily do korýtka a nesly do pece. Smolíček byl v hrozná úzkosti, prosil je, aby se slitovaly, ale ony nic – i pustil se milý Smolíček do pláče a volání:

*„Za doly, za hory,
mé zlaté parohy,
kde se pasou!
Smolíčka,
pacholíčka
jeskyňky pryč nesou!“ –*

Tu se ozvou rychlé skoky, jelen zlatoparohatý přiběhne, Smolíčka pacholíčka nabere na parohy a pryč s ním uhání domů. — Doma ale Smolíček dostal co proto a plakal a slíbil, že už bude vždycky poslouchat a že nikdy více jeskyňkám neotevře, a taky neotevřel.

POHÁDKA O PERNÍKOVÉ CHALOUPCE

BYL JEDEN CHUDOBNÝ OTEC A MĚL DVĚ DĚTI, Honzíčka a Marušku. On chodíval do lesa dřevo kálat (porážet) a nemohl na děti pozor dávat; proto když jim, malým dětem, matka umřela, oženil se, aby měly děti zase matku. Ale ta druhá matka nebyla hodná, neměla ráda ani otce ani děti, a otec měl proč naříkat. Jednou se té macoše ty děti tak zprotivily, že muži poručila, aby je zavedl a více aby domů se nevracely; darmo se tomu muž zprotivoval děti svoje zavést, ale žena pokoj nedala, on se jí bál, a proto smutným srdcem jednoho dne dětem řekl: „Vezměte si džbáněčky, půjdete dnes se mnou do lesa na jahody.“ Děti radostí skákaly, vzaly hned džbáněčky a s otcem do lesa se ubíraly. Když přišli hluboko do lesa, zavedl je otec na velké mejtiště jahod, kde se vše jen červenalo, a řekl jim: „No, milé moje děti, tuto sbírejte si jahody, a já tamto půjdu dříví kálat, dokud mne budete slyšet tlouci, budete vědět, že jsem na tom místě.“ Děti dychtivě padly na jahody a otec odešel opodál, přivázel mezi stromoví palici, která větrem pohazována do stromů tloukla, jako když dříví kálá. Když tak děti ošálil, vrátil se domů a děti v lese nechal. – Když měly děti plné již džbánky a dosyta se najedly, začaly myslet, aby se k otci podívaly. – I šly tam, odkud se po chvílích udeření palice ozývalo, ale nenašly tátu, jen jeho palice visela na stromě. „Kdepak jen náš tatínek bude, snad šel domů a nás tu nechal,“ řekl Honzíček. – „Ale copak si to myslíš, však on tatínek někde bude a přijde zajisté pro nás, jen tu budme“ – řekla Maruška. – A tedy čekaly a z dlouhé chvíle jedly zase jahody ze džbánu, až byly džbánky prázdné – musely je tedy zase naplnit, a tak jim ušla chvíle. Než začalo se stmívat, přestal tlukot palice a dětem bylo ouzko, i vzaly džbánky a šly

hledat otce. – „Slunéčko se níží, k večeru se blíží, táto pojďte domů!“ – volaly lesem; ale žádného ohlasu neslyšely. „To jsme už, milý Honzíčku, zabloudily a tatínka nenajdeme; musíme tu zůstat přes noc“ – řekla Maruška; ona byla starší a moudřejší. – „Ale já se bojím“ – Honzíček na to. – „No, tedy počkej, já vylezu na strom, jestli uvidím nějaké světlo, a v tu stranu bychom se potom daly“ – těšila ho Maruška a hned taky na strom lezla. – Se stromu dívala se kolem dokola, když viděla z daleka světylko, zavolala na Honzíčka, aby se už nebál, slezla dolů, a v tu stranu, kde světlo viděla, se daly. I přišly z lesa ven, na zelenou louku; na té louce viděly hezkou chaloupku a ta chaloupka byla perníková. Šly až k okénku, koukly dovnitř a viděly tam sedět starou bábu a dědka. – „Počkej,“ řekl Honzíček, „já vlezu na střechu, ulomím kus perníčku a budem se mít dobře.“ – „A jestli na nás přijdou“ – Maruška se strachovala – ale Honzíček byl už na střeše a loupal perníček a Marušce dolů házel. – I poslala bába dědka, aby se šel podívat, že se jí zdá, jako by někdo loupal perníček. Šel dědek ven a ptá se: „Kdopak to na mé střeše loupá perníček?“ – „I ne dědečku, to větríček,“ tenkým hláskem odpověděla Maruška pod oknem – a dědek se spokojil. Děti se byly najedly a pod oknem se uhnízdily k spánku. – Ráno si vlezl zase Honzíček na střechu, aby si uloupnul kus perníčku, a bába zase poslala dědka se podívat. – Maruška chtěla zase dědečka odbýt, ale on je viděl a šel to bábě povědít. – „Chutě Honzíčku, musíme utéct, sice bude s náma zle,“ volala Maruška na Honzíčka, neboť slyšela, jak bába dědka posílá, aby jí ty děti přivedl, že si je upeče. – Honzíček skočil se střechy, Maruška ho chytla za ruku, a utíkaly, co mohly a kam je oči vedly, a dědek hnál se za nima, ale že byl tlustý a nemotorný, nemohl jim přece stačit. Než nebyly by mu ty dětičky utekly, kdyby se tu byla pojednou žena nevyskytla na leném poli. „Pro-

sím vás, panímámo, povězte nám, kudy bychom se daly; zlý dědek z perníkové chaloupky nás honí, chtějí nás upéct, že jsme jim kousek střechy uloupily.“ – „Tuto se dejte do lesa, tou cestičkou, však já dědka zdržím,“ řekla plečka a ukazovala dětem do lesa. – Děti utíkaly dále, a za chvíli přiběhl dědek a silně si odfukoval. – „Osobo,“ ptal se plečky, „neviděla jste tudy jít děti?“ – „*Pleju len*,“ odpověděla žena, jako by mu byla nerozuměla. „Osobo, já se vás ptám, jestli jste tudy viděla jít děti?“ – „Až vypleju a *uzraje*, budem *trhat*.“ – „Osobo, rozumějte pak, ptám se vás, jestli jste viděla tudy jít děti?“ „Až vytrháme, budem *drhnout semeno* a pak *len močit*.“ – „Osobo, cožpak nerozumíte, ptám se vás, viděla-li jste tudy jít děti?“ „Po vymočení *prostírat a v peci sušit*.“ – „Osobo, vy jste snad hluchá, ptám se vás, viděla-li jste tudy jít děti?“ „Nu, a po vysušení budem *třít* a po vytření *vochlovat*.“ – „Osobo, neslyšíte, ptám se vás, viděla-li jste tudy jít děti?“ „Tak; nu a po vochlování budem *nadívat na kužele a příst*.“ – „Osobo, co mi do toho, ptám se vás, viděla-li jste tudy jít děti?“ „Až napředem pěkných tenkých podvazků, budem *soukat*.“ – „Osobo, osobo, ptám se vás, viděla-li jste tudy jít děti?“ „Až nasoukáme, budem *tkát pěkné tenké plátno*.“ – „Osobo, co je mi do plátna, ptám se vás, viděla-li jste tu jít děti?“ – „Až utkáme, budem *bílit*, až vybílíme, budem *stříhat a šít košile, košilky, pleny a vínky, sukně a zástěrky*.“ – „Osobo, cožpak si na uších sedíte, ptám se vás, viděla-li jste tudy jít děti?“ – „A tak, co s tím budem dělat? – nu *budem se do toho odívat a nosit se čistě bílé*.“ – „Osobo, prosím vás, neviděla jste tudy jít děti?“ – „Až to roztrháme? – nu, pak to *podpálíme, uděláme z toho troud*. Nu, do troudu budem pak *křesat* tak dlouho, dokud vydá živou *jiskřičku* a boží *ohníček* ho nestráví. Boží ohníček rozejde se v *dým*, dým pak v *povětrí*, a *to je konec mojí řeči*.“ – „Osobo, já se vás na to neptal, ptám se vás, neviděla-li

jste tudy jít děti?“ – „*Děti*, nu, to jste měl hned říct, bodejt neviděla, ba viděla, šly tamtudy tou cestičkou po polích, a přímo k tomu potoku, co ty vrby jsou. Ale už je nedohoníte, skákaly jak poštolky“ – při těch slovích ukázala žena dědkovi na opáčnou stranu, kudy byla dříve děti poslala. Dědek to poznal, zlostí odplivnul a zpátky domů šel, a když odešel, i žena s pole zmizela, a děti přišly domů.

(Aneb jak se jinde vypravuje, octnula se ta žena za utíkájícími dětmi, a když se jich na všecko vyptala, vzala je za ruku a vedla domů. – To byl duch jejich nebožky matky. – Když je přivedla domů k tatínkovi, pravila: „Jakube, vedu ti tvoje děti, zabloudily, dej si na ně pozor!“ – Jak slyšel Jakub své nebožky ženy hlas, padl s pláčem na kolena a děti objímal; na macechu zlou ale padl takový strach, že utekla ze dveří a nikdy více se nevrátila. Otec pak se svými dětmi žil pokojně.*)

*) Obyčejně se pohádka ta takto končí: Když dědek ven vyběhl na děti, chytil je a zavřel do chlívice. Tam je krmili samými dobrými věcmi, aby ztloustly. Jednoho dne přišla bába a řekla, aby vystrčily prstíček, a když vystrčila Maruška prst, bába ji řízla a že prý už je dost tlustá. — Vytopila pec a že je upekou. Nejdříve měla sednout Maruška, ona ale že neví, jak se to sedá, aby sedla bába. Bába sedla, Maruška pokynula Honzíčkovi a strčili bábu do pece. — Pak utekly domů k tatínkovi, který je více již nezavedl.

POHÁDKA O KOHOUTKOVĚ A O SLEPIČCE

„STUDÁNKO, STUDÁNKO! DEJ MI KRŮPĚJ VODY MÉMU kohoutkovi; on se na kopečku dáví, zdvíná vzhůru nohy.“

Studánka odpoví: „Vody tobě nedám, až mně přineseš s lípy lísteček.“

Slepička lípě dí: „Lípo, lípo! dej lístek studánce, studánka dá vody mému kohoutkovi.“

Lípa slípce praví: „Nedám ti lísteček, až mi od švadleny přineseš šáteček.“

Slípka běží, švadlenu prosí: „Švadleno, švadleno! dej lípě šáteček, ona dá lísteček, studánka vodičky.“

Švadlena opět dí: „Nedám ti šáteček, až přineseš hedvábí od královny Sábě.“

Slepička běží k Sábě, žádá: „Králičko, Sabičko! dej mi hedvábičko, ať je dám švadleně, švadlena šáteček, lípa lísteček, studánka vodičky.“

Králička slípce praví: „Nedám hedvábičko, až mi dáš od ševce překrásné střevíce.“

Slípka běží k ševci, praví: „Ševče, ševče! dej této králičce překrásné střevíce; ona dá mi hedvábičko, hedvábi – šáteček, šáteček – lísteček, lísteček studánce a studánka dá vody.“

Švec slípce odpoví: „Nedám ti střevíce, pokud nepřineseš štětiny od svině.“

Slípka běží, prosí: „Svině, svině! dej ševci štětiny, on mi dá střevíce, dám je té králičce, králička dá hedvábi, švadlena šáteček, lípa lísteček, studánka vodičky.“

Svině slípce dí: „Nedám ti štětiny, až mi dáš od mlatců vydrolené zrní.“

Slípka běží, prosí: „Mlatci, mlatci! udělte mi zrní, ať dám této svině, ona dá štětiny, švec dá střevíce, králička hedvábi, švadlena šáteček, lípa lísteček, studánka vodičky.“

Mlatci slípce praví: „My nedáme zrní, až nám od šafářky přineseš smetany.“

Slípka běží k šafářce, žádá: „Šafářko, šafářko! dej mlatcům smetany, oni dají zrní, zrní dáme svini, svině dá štetiny, štetiny střevíce, střevíce králičce, králička hedvábí. Hedvábí šáteček, šáteček lísteček, lísteček studánce a studánka dá vody – vody kohoutkovi, který zdvíhá nohy.“

Šafářka slípce praví: „Nedám ti smetany, až s pole přineseš velkou plachtu trávy.“

Než to všechno slepička sběhala a snesla a nazpět k ubohému kohoutkovi od studánky drobet vody přinesla, nalezla jej již mrtvého.

ŽÁBA A DÍTĚ

Pohádka

BYLA JEDNA HOLČIČKA A ŘÍKALI JÍ BĚLINKA. ONA sedávala pod okny na zahrádce a jídala z mísky mléko s chlebem. Jednou přiskákala k ní žabička a pořád očkama pohlížela na děvinku, jak jí bělounké mlíčko chutná. I zachtělo se jí ho také a ostýchavě natáhla nožičky na misku a sklonila hlavičku k mléku a jedla s Bělinkou. Mlíčko jí také dobře chutnalo a od těch dob, kdykoli děvčinka v zahrádce jedla, vždycky žabička k ní přišla a s ní jedla. Bělinku to na začátku nic nemrzelo, až jednou zpozorujíc, že žabka jenom samé mléko jí, utrhla se na ni, do hlavy ji klepla a řekla: „Copak musíš samé mlíčko jíst, jez také chlebiček.“ Matka, zaslechnouc dítě mluvit s někým, vyběhla ze světnice ven a vidouc, ana žába s ní jí, zabila ji. – A Bělinka od toho času sama jídala, ale stýskalo se jí, tvářičky jí bledly, až pak, než se rok s rokem sešel, umřela.

ZLATÉ HVĚZDIČKY

BOŽENA, ŠESTILETÁ DÍVKA A SIROTEK, NEMĚLA PO svých rodičích nic jiného než lítost v srdci, na sobě sprosté šaty a kousek chleba, co jí dal chudičský kmotr její, když ji na cestu k tetě vypravil. Bylo to již v jeseni na zimu. Ode všech opuštěna šla a hledala vesničku, kde teta svou chaloupku měla. Na cestě potkal ji žebrák a prosil ji, má-li něco k jídlu, že by tuze jedl. Ihned beze všeho zdráhání dala mu celý ten kus chleba a pravila: „Požehnej vám ho Pán Bůh!“ Když dál přišla, potkalo se s ní otrhané dítě a celé se zimou třáslo. Dívka sundala svůj šáteček a dala jej třesoucímu se dítěti. Nato, když se již stmívalo a do lesa vcházela, potkala zas jinou holku bez sukničky, i dala té svou sukničku, takže jí jen košilka zůstala. Zima ji tuze netrápila, nebo věděla, že dobře činila, a tím se jí srdéčko zahřívalo. Najednou ale uvidí, jak s nebe hvězdičky padají a zrovna před ni; ona chtěla vidět, jak hvězdičky vyhlízejí, viděla, že jsou žluté a lesknivé, vzala je do ruky, potěškala, a jak si vzpomněla na zástěrku, aby si je schovat mohla, hned měla celé šatičky na sobě. Nasbírala si tedy těch hvězdiček do nové zástěrky a myslila si, že je tetě ukáže. Šla ještě trochu dále při měsíčku, až pak před půlnocí na ni spaní přišlo a usnula. Ráno časně procitla a z jedné hvězdičky udělal se žlutý svítek, takže k snídani, na poledne i k svačině dost jíst měla. Večerem přišla již k své tetě, a co nese, hned jí povídala a ukazovala, a místo hvězdiček vysypala se – hromada žlutých dukátů, takže se po celé světničce kotálely. Od těch dob Božena i tetka její se dobře měly a jiným dobře činily.

POVÍDKA BEZ KONCE

(Počne se s velikou důležitostí vypravovati.)

BYL JEDEN PASÁČEK A TEN MĚL NA STAROSTI MNOHO ovcí. Jednou se už zlaté slunéčko za hory sklánělo a on ještě pásal za jedním potokem rozvodněným. I chtěl hnát domů; však přes potok byla jen úzounká lávka, takže jen jedna ovce po druhé mohla přecházet. Počkejme tedy, až je přežene, (potom vám budu dále povídati). –

(Posluchači čekají; když je ale už trpělivost přechází, vybízejí k dalšímu vyprávění. Tu se jim řekne, že bylo mnoho ovcí, že tedy ještě nepřešly. Někdy ještě později upomínají dítky na pokračování, a tu opět řekne se jim, že ještě nepřešly, aneb: než všechny přešly, že už bylo ráno, že tedy pasáček ani domů nehnal, ale zase nanovo pásal.*)

*) Takového způsobu povídání dá se též s prospěchem užíti.

VARIANTY A DROBNOSTI

VIKTORKA

Pohádka

VE VESNICI JEDNÉ STÁL DOMEK VDOVY FIALOVÉ; spořádán byl kol kolem, čistý, bílý, že se mu žádný nevyrovnal ve vsi, a před okny rostla mladá košatá vrba. Ač ty útlé proutky skoro celá okna zastiňovaly, přece se jich nikdy nůž nedotkl; jak rostly tak rostly. Na jaře mívali chlapi laskomíny na ty štíhlé proutky a zdálo se jim, že by z nich byly zvláštní píšťalky. Avšak přece ani jeden z chlapců nedovolil si který uříznout, by dobrou vdovu nerozhněval; jen jedenkrátě prý si jeden smělý chlapec na vrbu vylezl, ale když řízl do proutku, slyšel bolestné vzdechnutí a cítil, jak se celá vrba zachvěla. Hrůza ho obešla, a když pověděl o tom divu ostatním, báli se a ni-žádný více neublížil vrbě. – Kdo šel vesnicí s libostí povšíml si bílého domku, ale s podivením se zastavil, jestli se mu objevila Viktorka, dcera vdovy Fialové, okrasa a chloubka to celé vesnice. Bylo to ale také děvče tak krásné, spanilé, že nemožno vypsát; kdo ji viděl v kole ostatních děvčat, nejinak se mu zdálo, než že vidí ušlechtilou vzácnou květinu v kytici polních kvítků. Tak jak druhá děvčata byla i ona celičký den na božím slunci, a přece zůstala plet její bílá jak peří labutino, jak ony pracovala i ona a vždy se obdivovali chlapi té měkké ruce jak aksamit. Všecko na tom děvčeti bylo ku podivu krásné; a nejen krásná, i dobrá byla, přívětivá, tichá, laskavá ke každému. Nebylo nikoho v celé vsi, kdo by říci mohl: „Viktorka mi ukřivdila“ aneb „Viktorka mi ještě neprokázala nic dobrého.“ – Muži, ženy, staří, mladí, všickni ji milovali! – Každá matka byla by ji ráda co dceru do domu přijala, ale přání své jí vyjevit, žádá si netroufala; každý z mladíků byl by pro ni duši dal, ale lásku svou vyjevit jí žádný se neopovážil. – Přišla-li někdy pobavit se s nimi v kole,

hádal se vespolek o přednost zaprosit ji k tanci, nedovolil si však ani jediný upřímně v náruč ji pojmout, aneb dokonce políbit, což s druhými děvčaty bez ostychu si dovolovali.

I děvčata, ač ji milovaly co svoji nejmilejší družku, přece se k ní chovaly vždy uctivěji a říkaly často mezi sebou: „To Bůh ví, jak to je, naše je, a přece jak by mezi nás nepatřila.“ – Přišla-li Viktorka do přástvy, zaradovali se všickni; věděli, že bude povídat i zpívat, a ona uměla nejkrásnějších a nejrozmanitějších pohádek a písní, nikdo neznal podobných. Když jí ty rozmanité zvuky tak lahodně z úst plynuly, ptávali se s podivením jeden druhého, kdo ji as tomu učil! – „Nedivte se,“ říkaly staré zkušené babičky, „Viktorka je vyvolený miláček Boží.“ A ten úsudek platil.

Když byla Viktorka ještě malé děvčátko, byl jejím nejmilejším, jejím nerozdílným spoludruhem Vítek, mladý pasák v službě matčině. Všechny ty dětské radosti sdíleli spolu; kam šel Vítek, šla i Viktorka. Byl-li na pastvě, pletával Vítek košíky, v čemž měl neobyčejnou šikovnost, a Viktorka zase chystala a rovnala mu proutky; buď sbírali jahody a jiné lesní ovoce, co právě na čas bylo; když lezl Vítek po stráních a skalinách, by trhal nejkrásnějších květin na věnce, to Viktorka zatím místo něho pásávala. Potom pletli věnce, zpívali, povídali si a nikdy neměli dlouhé chvíle. Ale všecko má svůj konec, tak i ty dětské radosti! – Vítek rostl, sílel, a matka uznávala za dobré, by šel k některému sedláku sloužit za pacholka, an sousedka koně nedrží, by déle u ní zůstat mohl, a pasákem déle již zůstat nemůže.

Zarmoucen byl Vítek nad takovýmto výrokem, líto bylo mu opustit dobrou hospodyní, milé děvče, ale sloužit u jiného nechtěl; řekl matce, že nebude sloužit, že půjde do světa na zkušenou.

Ulekla se matka toho slova, plísnila ho, vymlouvala mu to, představovala všechno zlé, co ho ve světě potkat může, on ale zůstal na svém předsevzetí; nechala ho tedy jít. – Zaplakala Viktorka velice, když se s ní milý Vítek loučil, to byla první její bolest; i Fialová želela dobrého věrného hochy, zaopatřila ho na cestu mnohým potřebným a slzíc žehnala ho co vlastní matka. Tam za vesnicí rozloučil se konečně i s matkou, a když s posledního vršku ještě jednou zpátky se ohlédl a vrubem modré kazajky uplakané oči si byl usušil, kráčel statně do cizého mu světa.

Nepohřešili ve vesnici nepatrného hochy; jak by ho nebylo. Jen matka se denně zaň modlívala a Viktorka, když sama věnce vila, sama podvečer v zahrádce pracovala, sama po lese chodívala, vzpomínala: „Kde as Vítek ubohý po světě bloudí?“

Po roce asi dostaly vzkázání, že se Vítek pustil na moře, podívat se dále ještě do světa širého, dalekého; tu plakala poznovu matka, plakala i Viktorka i Fialová, soudíc nájisto, že se Vítek více nevrátí. Oželely ho! – Od té doby uplynulo mnoho let, z malé Viktorky stala se krásná vysoká panna, matky sestárly a mnoho se ve vesnici změnilo.

Jednoho dne podvečer seděly obě matky v zahrádce předouce a Viktorka pozpěvujíc si zalívala květiny; tu příklusá k zahrádce jezdec neznámý, skočí s koně, a když ho byl u plotu uvázal, vešel do zahrádky. „Bůh vás pozdrav, milé paní; zdaž byste popřály krátkého odpočinku a občerstvení mně i koni mému? Jede dlouho již a bez odpočinku nemohu dále,“ tak prosil vlídně hlasem lahodným.

„Jakž bychom nepopřály,“ řekla ihned hospodyně, „odpočňte dle libosti; Viktorko, ty ucti hosta a chlapci rozkaž, ať napojí a nakrmí koníka.“

Okamžení zahleděl se cizinec do tváře Viktorčiny, potom sedaje vedle staré sousedky pravil hlasem pohnutým:

„Sednu si vedle vás, matičko; mám právě tak starou matku doma a mnoho let, co jsem ji neviděl; ani mne nepozná.“

„Jakž by nepoznala své dítě; Bože, já si myslím vždycky, že bych svého Vítka hned poznala, kdyby se vrátil, ale toho víc už neuvidím,“ vzdychla si a oči se jí zalily.

„Což je mrtev?“

„Nevíme,“ přejala řeč Fialová. „Vítek odešel co mladý chlapec do světa, po roce vzkázal, že jde na moře, a od té doby uplynulo mnoho let, aniž jsme o něm čeho se dověděly. Oplakáváme ho co mrtvého.“

„Osamotě žijícím zdá se čas vždy delší býti než těm, kteří v živém víru světa žijou; kdo se potlouká brzy na zemi brzy na moři, tomu těžko zpráv zasílat! I mně se tak vedlo, že nemohl jsem dát o sobě vědět, neb jsem se octnul brzy tu a zase jinde. Někdy nás vítr na moři zahnal daleko od pravé cesty, někdy nás jiné neštěstí třeba na kolik měsíců zdrželo, že jsme nepřišli k cíli žádoucím. Provázel mne na všech mých cestách věrný spoludruh, který se též Vítek jmenuje.“

„Bože, jestli to můj syn!“ vzdychla si stará matka.

„Povězte mi, matičko, jak vyhlížel váš Vítek.“

„Inu ošklivý nebyl; měl jasnou tvář, červené líce, černé oči a vlasy; tenkrát, když odcházel, nebyl tuze veliký, ale já si ho vždy jen tak představuju, i v té modré kamizolce, těch plátěnkách a kulatém klobouce.“

„Ale od té doby se naskrze změnil, matko, a vy byste ho tedy přece nepoznala,“ řekl cizinec a blažený úsměch pohrával mu kolem rtů.

Vtom vcházela do zahrádky Viktorka se služkou nesoouce pro hosta večeři; bílý chléb, mléko, pomazánku, med i ovoce čerstvé. Přemejšlela ještě v komůrce, jestli by něco v špižírně bylo, co by hostu zachutnalo k občerstvení, ale neměla tu chvíli ničehož. Než odešla z komůrky, pokročila k okénku, z kterého bylo vidět do zahrady, ale jen

okamženičko tam postála, tak dlouho asi, co sama sobě pošeptala: „Kdo je asi? Jeho hlas zaznívá mi v duši jako dávno známá milá píseň – a nemohu se zpatovat, kde jsem ji slyšela, – i ta tvář jako by nebyla cizí a neznám přece jemu podobného, podivno.“ –

Když byla napotom do zahrádky vešla, urovnala krmí úhledně na stolek a hosta k jídlu zvala; i řekl jí cizinec:

„S vděčností přijímám, panno, co mi podáváš; dříve však, než duši svoji občerstvím, chci povědět vlídným hospodyním několik slov o svém příteli Vítkovi.“

„O Vítkovi?“ zadivila se Viktorka, s radostnou tváří pohledši na cizince.

„Přítel můj Vítek je vysoký jak já, tvář jeho žárem slunce tak temnou stala se jak moje; šat nosí podobný mému. Říkával mi, že sloužil za pastýře u jedné velmi dobré hospodyně a s potěšením vzpomínával na její malou dcerušku.“ – Pozorně poslouchaly ženy a Viktorce ozářil vyšší růměncem bělostnou tvář. – „Rádi poslouchali lodníci podvečer jeho pastýřské písně, buď když zpíval, buď když na pastýřskou píšťalu pískal; píšťalu tu dal mi a já znám několik písní, co on pískával; poslechněte.“

To řka přiložil píšťalu k ústům, a pohledna temným okem na Viktorku, začal pastýřskou. Sotva zavzněly ty táhlé vábivé zvuky, poslouchala pozorně Viktorka, a vždy pozorněji, zpytavě chvílkami pohlédajíc do tváře cizincovy, náhle však pokročivši k němu, zvolala radostně: „Tys Vítek a nikdo jiný!“ –

„Ano jsem Vítek, ty jediná jsi mne poznala,“ přisvědčil tváří blažeností ozářenou, podáváje jednu ruku Viktorce, druhou objímaje radostí klesající matku. Nesnadno vypsát potěšení, jaké měly všechny nad tímto šťastným shledáním! – Matka nemohla se nasytit pohledu na svého statného syna; nebyl to ovšem už ten červenolící hoch v modré kazajce, jak si ho vždy představovala, ale dospělý krásný

muž; a byla s ním spokojena. I Fialová s libostí naň pohlédala; a Viktorka? – Jak by se nyní netěšila, když byla dříve pro něho plakala! – Sousedé vraceli se z pole a to byl už tak zvyk, že se každý, kdo šel kolem zahrady Fialovic, vida tam hospodyně neb dceru, zastavil a několik slov pohovořil; tak se stalo i ten večer. Každý se pozastavil u zeleného plotu a jak jinak, než že se každému ihned sdělilo, kdo je ten cizí host. Bylo vítání a pozdravování se všech stran; jeden pověděl druhému, a než obyvatelé vesničtí ulehli, věděl každý, že se Vítek vrátil, že je hezký, že přijel na koni, že je bohatý pán z něho a ještě všelicos věděli, co ani Vítek sám nevěděl. – Noc se více a více schylovala a hospodyně napomínala k odpočinku; Vítek se svou matkou odebrali se do své chaloupky a brzy bylo ticho v bílém domku. –

Každé ráno, sotva se růžová záře na obloze ukázala, zvěstujíc příchod jasné nebes královny, byla už Viktorka v zahradě, a když si byla krásnou tvář i bílé nohy v blízkém potoce umyla, plétávala si dlouhé vlasy v úhledné vrkoče a kvítím okrašlovala, zpívajíc s ptactvem o závod. To ráno po příchodu Vítkově chodila jaksi zamyšlená po zahradě, ani nezpívala; divno, o čem to přemýšlela? – To by také byl asi rád Vítek věděl, neboť sotva ji z vedlejší zahrádky zhledl, přeskočil hbitě živý plot a stál vedle ní. „Dobré jitro, Viktorko, proč tak zamyšlená chodíš mezi květinami?“

„Přemejšlím, které z těch kvítků bych dnes do vlasů utrhnout si měla; jedno krásnější než druhé, skoro mi líto trhat jich.“

„Pamatuješ se, Viktorko, když jsme spolu ještě po lesích a polích chodívali, to vždy já sám ti hlavinku okytil. Popřej mi i dnes té radosti,“ a vida svolení v její tváři, trhal Vítek kvítí barev nejkrásnějších, a když kytici hotovou měl, podal ji Viktorce. Ona kvítí srovnávala, by se

v barvách k sobě hodilo, a on okrášlil ním tmavé vrkoče její. „Krásná jsi, krásná!“ zvolal, s rozkoší na ni pohlížeje, „a nic bych si jiného nepřál, než aby tys byla má.“

Viktorka mlčela, neřekla tak ani tak, ale kdo umí číst v tváři lidské, byl by řekl, že v jejích jasných očích zřejmě napsáno stálo: „To není nemožné.“ – Vítek tomu též tak rozuměl a srdce mu zaplesalo. Nebylo potřeba mnoho slov, by si rozuměli; blažen odešel Vítek ze zahrádky, jist štěstí svého.

Ve vesnici bylo živo, byl právě svátek; děti si již po návsi hrály, mladí junáci a hospodáři stáli v hromádkách a rozprávěli, když i Vítek z chaloupky vyšel a k nim se přidružil. Mnoho se změnilo od té doby, co opustil domov; to teprv pozoroval!

Ti, kteří byli za jeho času v spolku junáků vzrostlých, sluli staršími hospodáři, z těch pak, co s ním zároveň rostli, mnozí už počítali se mezi mladší hospodáře; děvčata staly se hospodyněmi. Z těch pak, které sem a tam ze stavení vybíhaly, stydlivě po očku na něho pokukujíc, neznal žádné, a to malé pokolení, co se tam v trávě batolilo a si hrálo, to bylo mu zcela cizé, jen z některé tváře byl by mohl uhadnout, kterého rodu to podoba. – Mnohého také ze známých nenalezl už; spali tam na vršku pod zeleným rovem, a ti stařečkové a babičky, co vždy před staveními sedávali, na sluněčku vyhřívající se, ti všickni odebrali se na věčné odpočínutí, postoupivše místo jiným. – Poznenáhla obstoupili všickni kde kdo byl Vítka, každý ho chtěl zblízka vidět, každý chtěl ho přivítat, každý měl se co ptát, i hospodyně ze stavení k němu přicházely; jen děvčata s okytnými hlavami pozdaleka obdivovaly se jeho slíčnosti a jeho pěknému cizímu kroji. Konečně když byl Vítek hospodářům dost se napovídal, a i svého vraníka jim provedl, rozešli se k jídlu, to však jednohlasně tvrdili, že nebyl Vítek nadarmo ve světě, že umí víc než chleba jíst. Odpo-

ledne pak, když se ukázal s Viktorkou v kole, držely ženské soud a každá chválila ho, jak umí pěkně mluvit, zpívat i tančit a jak veselý je to junák. Každý však, kdo viděl krásný párek pospolu, tvrdil najisto, že jsou pro sebe jen zrození a že musí být svoji. – A bylo to tak a nejinak. I matky jejich milenců záhy poznaly, že se jich děti milují, a když v kratičkém čase Vítek za ženu Viktorku požádal, s radostí jim požehnání daly. – Nebylo nikoho v celé vsi, kdo by nebyl přál zasnoubencům štěstí; i dárek každý dle své možnosti nevěstě přinesl na důkaz lásky své! – Byla veselá svatba a všeho bylo v hojnosti, takže se nejen ten bohatý, ale i ten nejchudší pasáček podělil. – Všecko se to radovalo! –

Nyní se chopil Vítek hospodářství; on měl peněz dost, že mohl i v městě žít, ale Viktorka si toho nepřála a musel jí i matce její před svatbou slíbit, že dokud budou ony žít, z bílého domku se neodstěhuje; slibu toho splnit nepřišlo mu zatěžko, ježto Viktorku nade všecko miloval a po rozkoších světa netoužil. – I zdokonaľoval, rozšiřoval a krášľil statek svůj, dle vlastního důvtipu i dle zkušenosti mezi cizími národy nabyté, a brzy šla pověst o jeho spořádaném hospodářství v celém kraji, a starší hospodáři přicházeli s ním se poradit. Když nebylo polní práce, tu vyřezával pěkné všeliké domácí nářadí, síťoval k lovení ryb sítě, aneb pletl košíky vkusné, s kterými dělal hospodyním dárky.

Již byli manželé čas spolu, když se jednou v noci – měsíc svítil jako ve dne – Vítek probudil; s nevýslovnou rozkoší hleděl na svoji ženu, která tíše spala, a zlehounka sehnul se, by políbil ty černé vrkoče, které porůznu od hlavy dolů po ramenou a bílých poduškách se vinuly. Díval se do té krásné spící tváře, ale najednou sehnul se blíže – zdálo se mu, že nedýchá – s úzkostí položil ruku na srdce, – nebije – ruka studená – bez života leží milená žena, jako když spadne s jabloně květ. – Zoufale vyskočí

Vítek s postele a k pomoci přivolat šel tchýni. „Nenaříkej, synu,“ pokojila ho tato, „zajistě jen marně jsi polekal se.“—

Vešli do komůrky, a hle, Viktorka byla zase obživla a s podivením ptala se, co se bylo stalo; pln radosti sevřel ji Vítek v náruč a povídal, proč se byl ulekl. I řekla tiše Viktorka: „Poslechni, Vítku, povím ti o svých snech: v jasných nocech zdá se mi vždy, že slyším vášný hlas z té zelené vrby, který mne k sobě volá. Okénko se otevírá, vrba se ke mně kloní a já musím vrhnout se do jejího náručí; ale to není již vrba, paní je to krásy vznešené a s ní kráčím do jejího paláce k trůnu ozářenému, zlatoskvoucím. Vůkol něho, kam oka zhled dosáhne, všude jediná krásná zahrada a vůní líbeznou vzduch je naplněn. — Všecko to žije, všude rozkoš a radost! Strom sklání se k stromu, květina ku květině, i povídají si tajné báje, a já rozumím jim. Tam z řek a pramenů, ze skal a hor vystupují víly bělorouché, provozují tance milostné, zpívají, plesají a těmi kouzelnými zvuky k sobě mne vábí. Rozumím jim, spěchám do jich objetí, zpívám, raduji se s nimi a ta vždy mladá, jasná královna a matka naše, má z nás dětí svých radost. Když musím je opustit, zaznívají mi ty vábivé zvuky neustále v duši a líto mi, když dlouho matka ta k sobě mne nevolá,“ tak dokončila Viktorka.

„Nelíbí se mi tvé sny, Viktorko, bojím se, abys na mne v té krásné říši nezapomněla a navždy tam nezůstala,“ řekl Vítek.

„Neboj se, Vítku, jen na krátký čas mi vždy dopřáno, podívat se do paláce jasné naší královny, a vždy se opět vrátit musím.“

Vítkovi se ty sny nicméně přece nelíbily, zvláště když se od té noci ještě několikrát opakovaly. Báł se o svou milenou ženu, a chtěl ji stůj co stůj zprostit tajné nad ní moci; a toho myslił, že nejspíše docílí tím, když zelenou vrbu zničí. Nechtěl to však přece bez vědomí Viktorčina učinit,

proto když jednoho dne košíky u okna pletl, řekl Viktorce: „Ta vrba přece příliš do okna stíní, nemám dost světla k práci – potřeba ji podtít.“

„Nikoli Vítku,“ ozvala se prosebným hlasem Viktorka, „milá mi ta vrba, ty víš, nečiň toho tedy mně k vůli. Kdybys neuposlechl, možná že bys želel toho.“

„Tys dětinská, Viktorko, sadím ti jinou, ale na jiné místo, a v krátkém čase dočkáš se, že bude krásnější, než je tato.“

Ale Viktorka nechtěla tak, a prosila dojemně, by neubližoval milému jí stromu; až konečně jí to Vítek slíbil. Ale nerád to udělal, a od té doby často byl zamyšlen; přemýšlel, jak si na jiný způsob pomoci, ale ničeho nemohl vymysleti kromě odstranění vrby. I viděla matka jeho, že syn není taký, jaký býval, a jednou ptala se ho, co by mu scházelo; Vítek myslel si, že by snad matka, jakožto stará zkušená žena, rady nějaké vědět měla, svěřil jí, co ho mrzí. „Divná to věc, synu“ řekla na to, „ale ačkoliv já ti rady a pomoci nevím, jak bysi Viktorku těch snů zprostil, vím někoho, kdo ti jistě pomůže. Je to stará Virgula, v lese co přebývá; ona zná byliny, které každý neduh zhojí, zná tajné věci všeliké, kterých náš rozum nepochopuje, a rozumí řeči ptáků a zvířat. To je moudrá žena a k té půjdu.“

„Nechod, matko, nevěřím já ženám takovým, hledal jsem rady jen u tebe, nač mi jednat s čarodějkami. Když nevíš ty rady, nechme toho, štěstí mému to nepřekáží.“

Tak to chtěl Vítek matce vymluvit, aby nebylo o tom dlouhých pověstí; ale ta si nedala říci, uznávala, že to bude nejmoudřejší, když přece jen k staré Virgule do lesa zajde. A to také učinila; neřekla nikomu slova a zašla do lesa, kde moudrá žena v tmavém háji bydlela v domku, do kterého nikdo přistoupiti nesměl.

Když ji byla stará matka zavolala, přišla, a vyslyševši její žádost, odešla na chvíli do háje; když opět vyšla, řekla

staré matce: „vyříd' svému synu, že je žena jeho s vrbou zelenou srostlá, a jestli vrbu podtne, že zničí i život ženy své,“ tak řekla a odešla.

Matka celá omámená nad tímto výrokem odešla domů, a jakmile s Vítkem o samotě byla, pověděla, co byla slyšela. Hněviv řekl Vítek: „Lež to, nevěřím čarodějce a neuposlechnu její rady.“ Matka domlouvala, prosila, ale to bylo darmo.

Myšlénka, aby přece jen zelenou vrbu odstranil, ustavičně Vítku pronásledovala, a přece zase když to chtěl učinit, zněla mu v uších slova staré Virguly, a na Viktorku pohledna, nemohl toho učinit. – Ale neměl pokoje. – Jednoho rána, když byla Viktorka v noci zase tak bez známky života ležela, vyšel s pevným úmyslem ven, vzal ostrou sekeru a rozpráh se jedním rázem rozťal zelenou vrbu. Bolestné vykřiknutí projelo mu v tom okamžení duší, i odhodil sekeru a uleknut pospíchal do domu; – hle stará z lesa mluvila pravdu! – Tam v náruči matčině viděl ležet svou milenou Viktorku mrtvou. – Ostrá sekera zničila jedním rázem život zelené vrby a sličné Viktorky. – Líbal Vítek bledá její líce a hořce zaplakal; pak dal sbohem naříkajícím matkám, odešel zoufale ven, a vyšvihnuv se na svého bujného vraníka, zmizel z vesnice. – Nikdo více ho nespatrił. –

POHÁDKA O SLEPIČCE A KOHOUTKOVĚ

SLEPIČKA A KOHOUTEK VYŠLI SI DO LESA NA OŘÍŠKY; hned tam za zahrádkou stál ořech a mnoho skořepinek pod ním leželo. Slepíčka a kohoutek hrabali se dlouho v nich, až se přece jadírka dohrabali; slepička je nejdříve viděla a do zobáčku vzala, ale kohoutek ji začal klovat a chtěl jí je vzít. Táhal se o jadírko, až slepička ze zobáčku vypadlo; tu kohoutek zčerstva chtěl je popadnout, ale místo jadírka popadl kus skořepinky, ta mu uvázla v krku a zůstal bez dechu ležet. Jak viděla slepička, že je kohoutkovi zle, běžela co nožky stačily k studánce pro vodu, by kohoutka milého vzkřísila. Prosila studánku: Studánko, dej vody mému kohoutkovi, leží za zahrádkou vzhůru brádkou, tiše, ani nedýše, uvázla mu skořepinka v břiše. Studánka jí odpověděla: Já ti nedám dříve vody, dokud mi nepřineseš od švadleny bílý šátek.

Slepíčka běží k švadleně: Ach švadleno, dej šátek studánce, studánka dá vody kohoutkovi atd.

Švadlena praví: Já ti nedám dříve šátek, dokud mi nepřineseš od ševce střevíce.

Slepíčka běží k ševci. Ach mistře, dej střevíce švadleně, švadlena dá šátek studánce, studánka dá vody atd.

Švec praví: Já ti nedám dříve střevíce, dokud mi nepřineseš od prasete štětiny.

Slepíčka běží k praseti: Ach prasátko, dej štětiny ševci mistru, švec dá střevíce švadleně, švadlena dá šátek studánce atd.

Prasátko praví: Nedám ti dříve štětiny, dokud mi nepřineseš ze mlejna větel hrachu.

Slepíčka pospíchá již celá zemdlená do mlejna: Ach mlynáři, dej mi hrachu prasátkovi, ono dá štětiny ševci, švec dá střevíce...

Nedám ti dříve hrachu, praví mlynářka, dokud mi nepřineseš džbán smetany.

Slepička běží ke kravičce: Kravičko, dej smetany mlynářce, mlynářka dá hrachu prasátkovi, ono dá štětiny ševci atd.

Kravička praví: Nedám ti dříve smetany, dokud mi nepřineseš čerstvé trávy.

Slepička běží na louku: Ach louko, dej trávy kravičce, ona dá mléka...

Louka praví: Nedám ti dříve travičky, dokud mi nevyprošíš s nebe rosičky.

Slepička prosí nebe o rosičku, a nebe ustrne se a sešle louce rosičku, ta dá travu kravičce, kráva dá mléka mlynářce, mlynářka hrachu dala prasátkovi, prasátko štětiny ševcovi, švec dal střevíce švadleně, švadlena bílý šátek studánce, studánka dala vody slepičce. Slepička běží ouprkem k milému kohoutkovi; ale kohoutek leží již tiše, více nedýše.

Když jsou děti menší, dokončí se, aby jim to nebylo tuze líto: – a slepička běží ouprkem k milému kohoutkovi, pustí mu do krku vody, kohoutek zatřepetá křídlo, skořepinka vyskočí mu z krku a on vesele zakokrhá: ky ky ry hý –

O KRAKONOŠOVI

V KRKONOŠÍCH SE ŘÍKÁ, KDYŽ BOUŘE HROZNÁ (vichřice) se strhne, že táhne pan Ribercoul na Kačenčiny hory, tam prý je princezna paní, jako on pánem v Krkonoších, a k té on jezdí a si namlouvá. Když vytáhne s celým svým komonstvem, letí tam v takovém divém honu, že zvrátí všechno, co mu v cestě stojí. —

ODPOVĚĎ

na posouzení báchorek Boženy Němcové v čisl. Květu 81.

V poznamenání stojí, že je to věc divná, jak se státi mohlo, že se dostala báchorka z *Tisíc a jedné noci* „O mluvícím ptáku, živé vodě a zlatých jabloních“ do mé sbírky? Tedy myslí pan recensent, že jsem ji odtamtud vzala a trochu převlečenou za národní prodala?

To by byl nesmyslný člověk, který by, maje vlastní zahradu plnou ovoce, ze sousední bral a ovoce cizí za své prodával. Mohla jsem ji vzít také z *Květu*, kde co slovenská uvedena byla, a vyjmouc malé varianty, s mou se srovnává. Avšak já ji nevzala ani z *Tisíc a jedné noci*, ani z *Květu*; nechce-li mně p. recensent věřit, ať váží cestu k nám, a já ho dovedu k selce, která mi báchorku tu povídala. Že ani ona, ani její bába, od které ji slyšela, *Tisíc a jednu noc* nečtly, za to ručím.

Božena Němcová

POZNÁMKY K PŮVODU POHÁDEK

DÍL I.

Ctibor. – Pověst z okolí náchodského.

Čert a Káča. *Národní*. (Z okolí domažlického.) Podobná zcela této je i slovenská jedna z okolí trenčínského. I srbská.

Čertův švagr. *Zcela národní*. (Domažlice.)

Divotvorný meč. *Zcela národní*.

Chytrá horákyň. *Národní bez přídavku*.

Jak Jaromil k štěstí přišel. Povídal mi jednou pastucha, že věděl pohádku o princezně, která měla učarovanou nemoc a z ní uzdravit se nemohla, leč po „*vodě ze stříbrného proudu, živého ohně a ovoce z mluvícího stromu*“. – Víc ale nic nevěděl. Mně se ta myšlénka zalíbila a já udělala tu pohádku, v níž jsem jí upotřebila. –

Kdo je hloupější. *Zcela národní*. Na mnoha místech v Čechách známá. –

Neohrožený Mikeš. *Zcela národní*. I v slovenských pohádkách je o silných chlapích, jež matky mnoho let kojily. –

O chytré princezně. *Zcela národní*. – (Domažlice) neznám variant.

O Jozovi. Též zcela národní.

O labuti. Též ničeho není přidáno.

O Marišce též národní. Pověst z okolí náchodského.

O Marišce též národní. Podobná i slovenská, kde se jmenuje Justina a též setrváním ve lži se vysvobodí.

O slunečníku, měsíčníku a větrníku zcela národní. – V moravských je podobná, kde se jmenuje *sluncepán, měsícpán a větropán* – též slovenská podobná.

O třech bratřích. Též národní.

O třech zaklených psích. – I slovenská. Tvrdokoža. Lamželezo. Trhaj. –

O věrné princesně. Nic přidáno.

O zlatém kolovrátku. Slovenská o krásné zlatovlasé panně.

O zlatých zámkách. *Zcela národní*. Podobná slovenská i moravská.

Spravedlivý Bohumil. Také v Mal. sbírce. Zakletá princezna.

Strejček Příhoda. *Národní*. Z Domažlic. Ale i jinde v Čechách se vypravuje s varianty. O hloupé ženě.

Tři zlatá péra. Vše národní – jen vypravování vyšperkováno. Varianty i na Slovensku – i slovinské.

Vodní paní. Jmenoval ten, co mi ji povídal: *O drčně, treperendě a jejich nevlastní sestře*. – Já udělala z té nevlastní dcery, kterou čarodějnice našla, dceru vodní paní. – Jak se dostal princ k čarodějnici, to vše *národní*, ale když mu ta nevlastní dcera pomáhala, aby se dostal domů, tu opět tu vodní paní jsem dala, poněvadž to byl ten samý variant, co u „Zlatého vrchu“ a tak mnoho jiných. – Mnou vymyšlené místa jsou zaznamenána *červeně*. –

DÍL II.

Alabastrová ručička. (Z Domažlic.) Zcela ponechaná. Neznám nikde jí podobné. [Rub] Alabastrová ručička. Zcela *národní*, též z okolí domažlického.

Brat – sestra (Geschwister). Zcela *národní*. Podobná i slovenská s pěkným variantem a nejpěknější slavonská.

Dobré kmotřinky. To mi povídala jedna bába tak. – Jak chudému člověku stály tři ženy za kmotry a ty daly děvčeti do vínku dary, aby jí perle z očí, růže z úst padaly a zlaté šlépěje aby zůstávaly, kudy bude kráčet. – Jak se do ní princ zamiloval, toho opět jak matka nutila, aby si jinou vzal, a najala čarodějnici *Hatarajdu*, aby to divotvorné děvče začarovala. A jak on se k ní dostane, to už dále nevěděla, jen že pak ta matka a ta druhá nevěsta byly roztrhány. – Byla to hrozná pletenice, takže jsem jen ty hlavní myšlínky vybrala a ostatní přidělala. – Mám podobnou i slovenskou. –

Chudý a boháč. Ovšem zcela *národní*. [Škrtnuto:] I slovenská zcela taková. [Rub] a neznám nikde podobné.

Kmotr Matěj. *Národní*. Slovenská je též taková s nepatrným variantem.

Moudrý zlatník. *Národní*. Variant je též v moravských.

Neposlušná kozlata též z Domažlic, dětská.

Noční stráž zcela *národní*, neznám variant. Domažlice.

O bílém hadu. *Národní* zcela. Též v moravských je podobná; slovenskou mám vyjmúc malých variantů též takovou, jenže místo hada *rak*. –

O černé princezně *nic nepřidáno*.

O hloupém Honzovi. Z okolí domažlického. Konec i v moravských i v slovenské jedné pohádce přichází.

O kocouru, kohoutu a kose. Zcela nechány. Z okolí domažlického.

O koze. *Z okolí domažlického*, i na Slovensku známá. – Srovnej dětskou hru o koze v Kolarových zpěvánkách. –

O mluvícím ptáku, živé vodě a třech zlatých jabloních.

O princezně se zlatou hvězdou na čele. Zcela nechaná. Podobných variantů mnoho, v slovenských pověstech. V slovenské musí jí otec do třetice dát *krzno z chudinok* – udělat – a ještě některé malé varianty.

*Orel, slavík a růže. Byla náramná pletenina – jsou všechny myšlenky, jen trochu v pořádek uvedeny.

O třech sestrách. Zcela národní. Podobná i slovenská pod jménem ale Popeluška.

O Viktorce. Tu mi vypravovala moje babička, ovšem krátce a jednoduše, a zajisté pěkněji než v tuté formě, jako já ji napsala. –

Pověst z okolí náchodského.

Princ Bajaja. *Národní bez proměny*. I slovenská taková [Rub] v Trenčíně, česká z okolí Hořic.

Ptačí hlava a srdce. Podobná i v moravských, i Slováci mají i Srbové.

Půjčka za oplátku. Z okolí domažlického, známá i v Trenčínsku, *skoro doslovně*.

Sedlák milostpánem. Z okolí domažlického. Neznám podobné. [Rub]: *Sedlák milostpánem*. Z okolí domažlického. Neznám podobnou.

Sedmero krkavců. *Zcela národní*. – Srovnej slovenskou *Sedmero zhavranělých bratrů*.

Selka a Honza z okolí domažlického. Zcela podobnou znám slovenskou.

*Selka a Honza. Zcela bez změny. (Domažlice.) Podobná slovenská, ale ani v této, ani v slovenské není písař, nýbrž *kněz*.

Šternberk. Zcela národní i jméno.

Tajemný pas. S nepatrnými přídavkami zcela národní. V Slovensku podobná, ale spletená v jedno s tou, co v této mojí sbírce pod jménem „*Potrestaná pýcha*“.

Tři rady. Národní. – Podobná i slovenská.

Vděčné zvířátka. *Národní*. Známa v Moravě i Slovensku i po Čechách. Slovenská „*Pamodaj štestia lavička*“ „*a Lokti*[Rub]*brada*“ od Dobšinského.

Zlá matka. Národní. Též taková slovenská, bez proměny. Červený vítěz. Slavonská.

Zlatý lupínek. *Národní*. Známa na kolikero místech v Čechách. I podobná slovenská.

Zlatý vrch. – Národní. Nic přidáno.

EDIČNÍ POZNÁMKY

Druhý díl Národních báchorek a pověstí obsahuje poslední tři svazečky prvního vydání, vyšlé v Praze u Pospíšila 1846 a 1847. V *dodatcích a variantách* je shrnuto vše, co vyšlo z pera B. Němcové v tomto látkovém okruhu jinde, ať to jsou větší práce, které snad měly tvořit další svazeček Národních báchorek, ať jsou to drobnosti pro děti nejmenší.

Divotvorná harfa vyšla již r. 1845 v České včele (č. 56). Povídky s legendovými náměty *O Pánu Bohu* byly po prvé otištěny z rukopisné pozůstalosti Augustou v 8. sv. jeho Sebraných spisů (1863). *Viktorka* vyšla v 14. sešítku druhého vydání Národních báchorek (Praha, Pospíšil 1855). *Lesní ženka* v obrázkovém časopise „ku vzdělání a zábavě mládeže“ Zlaté klasy 1856 (red. Josef Kolář, č. 18 a 19). Ve Štěpnici, příloze vychovatelského časopisu Škola a život (red. Frant. Jos. Řezáč a J. V. Rozum) vyšla se značkou B. N. pohádka *O Smolíčkovi a Pohádka o perníkové chaloupce* (1857, str. 4 a 19). Z pera B. Němcové jsou ve Štěpnici i nepodepsané drobnější práce *Pohádka o kohoutkovi a slepičce* (1855, 21), *Žába a dítě* (1855, 51), *Zlaté hvězdičky* (1855, 66) a *Povídka bez konce* (1858, 83).*

Varianta pohádky *Viktorka* vyšla v kalendáři Koleda 1852 (Brno, Moravská národní jednota, str. 225). Podle vydání Novotného (1928) s přihlédnutím k rukopisu uloženému v literárním archivu Národního musea je otištěna varianta *Pohádky o slepičce a kohoutkovi*, drobnost *O Krakonošovi a Poznámky k původu pohádek*. Proti vydání Novotného jsou zde otištěny dvě poznámky navíc (označené *), které Ústavu pro českou literaturu nabídl k otištění správce Musea B. Němcové v České Skalici p. J. Krtička, a poznámka O věrné princesně z archivu Národního musea. *Odpověď na posouzení báchorek Boženy Němcové* vyšla v České včele 21. VII. 1846 a reaguje na kritiku Jakuba Malého z Květů 1846.

* Srov. Mil. Novotný v poznámkách k Národním báchorkám a pověstem Praha, Kvasnička a Hampl 1928, str. 357).

VYDAVATELOVY POZNÁMKY

V pohádce O kocouru, kohoutu a kose je odstraněna záměna jména Matěj za Michal.

58, 12: *radostí div neplakal* vloženo *div* (v souhlase s vyd. M. Novotného)

117,3 zdola: *krok z něho* místo *nevyšla* (v souhlase s vyd. M. Novotného)

118, 4: *že má jít manžel* vloženo *jít*

143, 19: *než že to zlý duch* vloženo *že* (v souhlase s vyd. Novotného)

158, 4 zdola: *Honzu* místo *Jirku*

186, 18: *ta mu vstříc nejde* místo *vejde* (v souhlase s vyd. M. Novotného)

227, 22: *snad se ve třech dnech Bůh nad námi smiluje* místo *snad se... Bůh se nad námi*

241, 3 zdola: *provolání* místo *povolání*

250, 11: *zval* místo *vzal*

257, 5: *musí to být přece krásná věc* vloženo *být*

262, 9: *křížovalo, a nevěděli* vloženo *a* (v souhlase s vyd. M. Novotného)

271, 4: *a několik slov* místo *na několik* (v souhlase s vyd. M. Novotného)

258, 12: *nechce jíst, nemoha* místo *jíst. Nemoha* (v souhlase s vyd. M. Novotného)

302, 6 zdola: *kose* místo *koze*.

VÝKLAD MÉNĚ ZNÁMÝCH SLOV

drchnička, -y f – chatrná peřina

hnětanka, -y f – placka z hněteného těsta

houdek, -dka m – houslista

paskonné konopí – s květy samčími

plan, -u m – pláň, rovina

potáč, -e m – vřeteno obtočené nitmi

přehršle, -f – množství, které se vejde do obou hrstí

příloh, -u m – úhor

špruha, -y f – příčka

žemně, -ě f – svazek, do kterého se svazuje len nebo konopí

OBSAH

Zlatý vrch	9
Dobré kmotřinky	24
O kocouru, kohoutu a kose	37
O princezně se zlatou hvězdou na čele	43
Moudrý zlatník	55
O bílém hadu	61
Vděčná zvířátka	70
Potrestaná pýcha	74
Selka a Honza	84
Sedlák milostpánem	86
Alabastrová ručička	87
Anděl strážce	94
Zlá matka	110
Ptačí hlava a srdce	123
Princ Bajaja	136
O Nesytovi	147
Půjčka za oplátku	157
O hloupém Honzovi	160
Sedmero krkavců	165
Zlatý lupínek	178
Chytrost nejsou čáry	192
Tři rady	195
Bratr a sestra	199
Jak se učil Honzík latinsky	210
Kdo snědl holoubátka?	213
Kmotr Matěj	215
O neposlušných kozlatech	216
O koze	217
Chudý a boháč	219

Orel, slavík a růže	224
Tajemný pás	233

Dodatky:

Divotvorná harfa	249
O Pánu Bohu	254
Viktorka	266
Lesní ženka	277
O Smolíčkovi	282
Pohádka o perníkové chaloupce	285
Pohádka o kohoutkovi a o slepičce	289
Žába a dítě	291
Zlaté hvězdičky	292
Povídka bez konce	293

Varianty a drobnosti:

Viktorka	297
Pohádka o slepičce a kohoutkovi	308
O Krakonošovi	310
Odpověď na posouzení báchorek	311
Poznámky k původu pohádek	312
Ediční poznámky	315

KNIHOVNA KLASIKŮ
SPISY BOŽENY NĚMCOVÉ
Svazek druhý

NÁRODNÍ BÁCHORKY A POVĚSTI

II

*Vydal Československý spisovatel v Praze za redakce
Ústavu pro českou literaturu České akademie věd a
umění roku 1950. K vydání připravil Rudolf Havel
za vedení Bohuslava Havráňka. Typografickou úpravu,
obálku a vazbu navrhl František Muzika. Vytiskl Orbis
v Praze XII, písmem Fournier v nákladu 30 000 výtisků.*

Cena brož. 39 Kčs

Sebrané spisy Boženy Němcové vycházejí souborně po šesté od prvního málo dbalého vydání Augustova v Litomyšli r. 1862, jež bylo nešťastně zahájeno špatným vydáním Babičky. Každé z příštích vydání přinášelo nově objevené práce Němcové, takže dosud nejúplnější vydání M. Novotného z r. 1927—30 obsáhlo bez korespondence 14 svazků. Vydání, které zahajuje Československý spisovatel, přinese opět nové práce naší velké realistky a hlavně bude doplněno čtyřmi svazky listů, jež psala svým přátelům. Je to tedy dosud nejúplnější vydání díla B. Němcové. Dílo je uspořádáno péčí Ústavu pro českou literaturu za jazykové spolupráce s Ústavem pro jazyk český. Redakci tvoří většinou odborníci v otázkách díla B. Němcové a literárně historičtí pracovníci: Antonín Grund, Rudolf Havel, Bohuslav Havránek, Josef Hrabák, František Kautman a Miloslav Novotný. Dílo spisovatelky, k níž se více než sto let národ hrdě hlásil, přijde do rukou širokého čtenářstva úplné, pečlivě uspořádané a doprovazené nejnutnějšími poznámkami.